

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΑΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1967

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ ΣΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΛΑΙΟΝΤΙΚΟΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
ΔΙΑ ΤΑΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΑΠΟΔΥΤΗΡΙΟΥ

17667

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1987

ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΠΟΡΕΥΣΙΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Αρ. Εισ. 17667

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΑΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1967

ΑΝΘΡΩΠΙΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΑΣΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΙΤΗΣΕΙΣ ΕΡΟΥ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ

Εκ Παρισιος, 5 Σεπτεμβρίου 1831

Φίλοι δημοταίς,

Α΄ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Ἡ δυσκοιότης κατὰ τὸ πρῶτον μὲς ἐπιπέσει καὶ ἐπὶ κατ' αὐτὸν ἕως τὴν ἄσπαστον ἐπιπέσει ἄνεως εἰς ἡμῶν εἰς τοὺς φρεσισμένους καὶ ἀποκαταστάσεως παρανοίας ἂν ἴσχυον ἐν ἡμετέροις ἔθνεσι ἀπὸ τῆς φύσεως καὶ τῶν πραγμάτων γενεαῖς ἀφροσύνας, ὡς ἔβλεπον τῶς ἡμετέροις μὲς ἀποκαταστάσεως καὶ ἂν ἐκινῶν ἄλλως ἐν μὲς ἐπιπέσει. Μὲς ἔχοντες πλῆθος ἐπιπέσει ὡς ἀνάδραμον τῶς Γερμανίας, τοὺς κακοδοτῶν τῶς ὡς ἀποκαταστάσεως καὶ ἔβλεποντες μὲς τὴν ἀποκαταστάσεως ἡμετέροις ἐν μὲς ἔβλεπον ἢ καὶ ἡμετέροις εἰς τὸν ἔχον τὸ πρῶτον ἢ ἀποκαταστάσεως τῶς ἡμετέροις πλῆθος ἀπὸ τὴν ἀποκαταστάσεως καὶ ἐπιπέσει μὲς ἡμετέροις ἀποκαταστάσεως. Τὸ πρῶτον εἶναι κατὰ τὴν φύσιν ἡμῶν, ἐπειδὴ ἀποκαταστάσεως γενεαῖς ἐν μὲς ἀποκαταστάσεως πλῆθος κατὰ τὴν φύσιν εἰς τοὺς ἡμετέροις. Σὺς ἡμετέροις τῶς ἐπιπέσει καὶ τὴν ἡμετέροις ἡμετέροις τῶν ἡμετέροις ἐν ἡμετέροις ἐν ἡμετέροις ἀποκαταστάσεως ἐν κατὰ τὴν ἀποκαταστάσεως τῶς πρῶτον.

Ἡ δυσκοιότης κατὰ τὸ πρῶτον μὲς ἐπιπέσει καὶ ἐπὶ κατ' αὐτὸν ἕως τὴν ἄσπαστον ἐπιπέσει ἄνεως εἰς ἡμῶν εἰς τοὺς φρεσισμένους καὶ ἀποκαταστάσεως παρανοίας ἂν ἴσχυον ἐν ἡμετέροις ἔθνεσι ἀπὸ τῆς φύσεως καὶ τῶν πραγμάτων γενεαῖς ἀφροσύνας, ὡς ἔβλεπον τῶς ἡμετέροις μὲς ἀποκαταστάσεως καὶ ἂν ἐκινῶν ἄλλως ἐν μὲς ἐπιπέσει. Μὲς ἔχοντες πλῆθος ἐπιπέσει ὡς ἀνάδραμον τῶς Γερμανίας, τοὺς κακοδοτῶν τῶς ὡς ἀποκαταστάσεως καὶ ἔβλεποντες μὲς τὴν ἀποκαταστάσεως ἡμετέροις ἐν μὲς ἔβλεπον ἢ καὶ ἡμετέροις εἰς τὸν ἔχον τὸ πρῶτον ἢ ἀποκαταστάσεως τῶς ἡμετέροις πλῆθος ἀπὸ τὴν ἀποκαταστάσεως καὶ ἐπιπέσει μὲς ἡμετέροις ἀποκαταστάσεως. Τὸ πρῶτον εἶναι κατὰ τὴν φύσιν ἡμῶν, ἐπειδὴ ἀποκαταστάσεως γενεαῖς ἐν μὲς ἀποκαταστάσεως πλῆθος κατὰ τὴν φύσιν εἰς τοὺς ἡμετέροις. Σὺς ἡμετέροις τῶς ἐπιπέσει καὶ τὴν ἡμετέροις ἡμετέροις τῶν ἡμετέροις ἐν ἡμετέροις ἀποκαταστάσεως ἐν κατὰ τὴν ἀποκαταστάσεως τῶς πρῶτον.

ΑΙΦΑΡΤΟΣΕΠ Α

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΙΝΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ

Ἐν Παρισίοις, 5 Σεπτεμβρίου 1821

Φίλοι ὁμογενεῖς,

Ἡ δικαιοσύνη κατὰ τοῦ τυράννου μας ἐπανάστασις καὶ οἱ κατ' αὐτοῦ ἕως τὴν ὥραν ταύτην ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνες σας ἔδειξαν εἰς τοὺς φωτισμένους λαοὺς τῆς Εὐρώπης, ὅτι ἡ πολυχρόνιος τυραννία δὲν ἴσχυσε νὰ ἐξαλείψῃ ὀλότελα ἀπὸ τὰς ψυχὰς μας τὰ προγονικὰ γενναῖα φρονήματα, ὡς ἀδίκως τινὲς ἐξ αὐτῶν μᾶς ὠνειδίζαν καὶ δὲν ἔπαυσαν ἀκόμη νὰ μᾶς ὠνειδίζωσι. Μὴν ἔχοντες πλέον νὰ κατηγορῶσιν ὡς ἀνάνδρους τοὺς Γραικοὺς, τοὺς κακολογοῦν τώρα ὡς ἀποστάτας καὶ βόσκονται μὲ τὴν ἀπάνθρωπον ἐλπίδα νὰ μᾶς ἴδωσιν ἢ πάλιν ἐξαναδεδεμένους εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ τυράννου ἢ ἀπωλεσμένους ἀπὸ ἐμφύλιον πόλεμον διὰ τὴν ἀδυναμίαν πῶς νὰ κυβερνηθῶμεν μὲ νόμους δικαίους αὐτόνομοι. Τὸ πρῶτον εἶναι ματαία καὶ ἀνόητος ἐλπίς, ἐπειδὴ ἀπεφασίσατε γενναίως νὰ μὴ παραδώσετε πλέον παρὰ νεκρὰ τὰ σώματά σας εἰς τοὺς τυράννους. Σᾶς ἔμεινε τώρα νὰ ματαιώσετε καὶ τὴν δευτέραν ἐλπίδα τῶν ἐχθρῶν· τὸ ὅποιον δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θέλετε κατορθῶσιν, ἂν καὶ πολλὰ δυσκολώτερον τοῦ πρώτου.

Τὴν δυσκολίαν ταύτην συγχωρήσατέ με, φίλοι ὁμογενεῖς, οἰὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος νὰ σᾶς παραστήσω χωρὶς περιπλοκάς, διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν καὶ μέσα ἱκανὰ νὰ τὴν νικήσωμεν. Χωρὶς τῆς νίκης ταύτης αἱ πρότεραι νῆκαι ἀντὶ δόξης θέλουν μᾶς προξενήσειν κατασχύνην. Πολεμοῦντες τοὺς Τούρκους, ἐπολεμήσατε τοὺς ὁποίους καὶ ἄλλοι ἐπολέμησαν καὶ ἐνίκησαν ἀρχίτερά σας. Ἡ ἀπόκτησις τῆς ἐλευθερίας εἶναι βέβαια μέγα καὶ ἀξιέπαινον ἔργον· δὲν εἶναι ὁμως σπάνιον. Ἡ φυλακὴ τῆς εἶναι τὸ μέγιστον καὶ σπανιώτατον κατόρθωμα, εἰς τὸ ὅποιον δὲν ἀρκεῖ ὁ πρόσκαιρος κατὰ τῶν τυράννων πόλεμος, ἀλλὰ χρειάζεται νὰ πολεμῇ τις ἀκαταπαύστως τὰ πολὺ τυραννικώτερα πάθη τῆς ψυχῆς του, διὰ νὰ τὰ ὑποτάξῃ εἰς τὸν ἅγιον τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν νόμων ζυ-

γόν. Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ἀρκετά, ὅτι εἰς κανὲν ἔθνος δὲν ἔλειψαν ποτὲ Μιλτιάδαι, Θεμιστοκλεῖς καὶ Λεωνίδαι, τῶν ὁποίων τὰ ἥρωικά ἔργα ἀνενεύσατε πρὸ μικροῦ· ἐξεναντίας παντοῦ καὶ πάντοτε οἱ Ἄριστεῖδαι καὶ Φωκίωνες ἐφάνησαν σπανιώτατοι. Διὰ τοῦτο καὶ πολλὰ ἔθνη ἴσχυσαν ν' ἀποκτήσωσιν, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ φυλάξωσι τὴν ἐλευθερίαν. Ἡ ἀπόκτησις αὐτῆς δὲν χρειάζεται πολλάκις πλὴν μόνην ἀνδρείαν· καὶ ὁ ἐνθουσιασμός της εὐκολὰ ἀνάπτεται εἰς καθενὸς τὴν ψυχὴν, ἂν ἡ φύσις (πάλιν τὸ λέγω) δὲν τὸν ἐπλασεν ὀλότελα ἀνδράποδον· ἀλλ' ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ τὴν φυλάξῃ, ἔχει χρειάν φρονήσεως συνωδευμένης μὲ τὰς ἄλλας ὅλας ἀρετάς, καὶ ἐξαιρέτως τὴν βασιλίσσαν αὐτῶν δικαιοσύνην.

Ἴδετε, φίλοι ὁμογενεῖς, τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνας τῶν προγόνων μας καὶ τοὺς ἐμιμήθητε τόσο λαμπρά, ὥστε μὲ δίκαιον ἐμπορεῖ καθεὶς ἀπὸ τοὺς νέους ἀγωνιστὰς τῆς Ἑλλάδος νὰ καυχᾶται τοῦ λοιποῦ φωνάζων :

« Ταύτης τοι γένεθς τε καὶ αἵματος εὐχομαι εἶναι ».

Ἄλλ' ἴδετε καὶ τὰς διχονοίας των, διὰ τὰς ὁποίας δὲν ἴσχυσαν νὰ φυλάξωσι μέχρι τέλους τὴν ἐλευθερίαν. Ἄν ἀληθῶς τὴν ἀγαπᾶτε προθυμήθητε, διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ! νὰ μὴ τὰς μιμηθῆτε, ἀλλὰ νὰ συνδεθῆτε σφιγκτὰ μὲ τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης, διὰ νὰ ἀξιοθῆτε νὰ καυχᾶσθε καὶ τὸ πολὺ ἐνδοξότερον καύχημα τοῦτο :

« Ἡμεῖς τοι πατέρων μέγ' ἀμείνονες εὐχόμεθ' εἶναι ».

Ναί! φίλοι ὁμογενεῖς, σᾶς ὑπόσχομαι χωρὶς φόβον νὰ ψευθῶ, ὅτι ἡ ὁμόνοια θέλει σᾶς καταστήσειν ἀληθῶς « μέγ' ἀμείνονας ». Καὶ πολὺ εὐδαιμονεστέρους τῶν προγόνων μας.

[Πραγματικὴ ἐλευθερία]

Ἡ ἐλευθερία, διὰ νὰ ἐξηγήσωμεν καὶ αὐτῆς τὴν ἀληθῆ σημασίαν, ἢ ἐλευθερία, λέγω, τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ πράσῃ ἀνεμπόδιστως ὄχι ὅ,τι θέλει, ἀλλ' ὅ,τι συγχωροῦν οἱ νόμοι. Διὰ τὴν ἄγνοιαν αὐτῆς οἱ πρόγονοί μας δὲν ἤρκεσαν νὰ τὴν φυλάξωσι πολὺν καιρὸν, ἀφοῦ μὲ τοὺς ἥρωικούς ἀγῶνας των ὀλίγοι αὐτοὶ τὸν ἀριθμὸν ἐδίωξαν πολλὰς βαρβάρων μυριάδας, οἱ ὅποιοι ἐζήτουν νὰ τοὺς δουλώσωσι. Διὰ τὴν ἄγνοιαν

αὐτῆς δὲν ἐδυνήθησαν οὔτε πόλις μὲ πόλιν οὔτε πολίτης μὲ πολίτην νὰ συνδεθῶσι μὲ τὴν αὐτὴν ὁμόνοιαν, ἥτις τοὺς ἔκαμε νὰ θριαμβεύσωσι κατὰ τῶν τυράννων. Μόλις ἐδίωξαν τὸν ὑπερήφανον δεσπότην τῆς Ἀσίας κι ἐζήτησαν νὰ δεσπόσωιν αὐτοὶ πολῖται συμπολίτας, πόλεις ἄλλας ὁμογενεῖς πόλεις. Διὰ τὴν ἄγνοιαν αὐτῆς αἱ δύο τάξεις τῶν πολιτῶν, οἱ ἐπίσημοι καὶ οἱ δημοτικοί, δὲν ἠθέλησαν νὰ πιστεύσωσιν ὅτι τῆς ἐλευθερίας ἡ φυλακὴ δὲν εἶναι ἀσφαλῆς, ἂν δὲν φυλάσσεται ἐντάμα καὶ ἀπὸ τὰς δύο. Οἱ ἐπίσημοι ἤθελαν μόνοι αὐτοὶ νὰ δεσπόζωσιν ὀλιγαρχικῶς τὴν πολιτείαν καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔφθασαν εἰς τόσην πλεονεξίαν, ὥστε ἐμβαίνοντες εἰς πολιτικὰ ἀξιώματα ἐτόλμων νὰ ὀμνύωσι τὸν ἄνομον καὶ ἀναίσχυντον ὄρκον, νὰ μεταχειρίζωνται ὡς ἐχθρούς, ποίους ; ὄχι τοὺς βαρβάρους τυράννους τῆς Ἀσίας, ὡς ἤθελε φυσικὰ τὸ συλλογισθῆν πᾶς ἓνας, ἀλλὰ τοὺς δημοτικούς, ἤγουν τοὺς συμπολίτας, τοὺς ἀδελφούς των. Οἱ δημοτικοὶ πάλιν, ὅταν ὑπερίσχυαν εἰς τὴν πολιτείαν, ἔπιναν τὸ γλυκύτατον τῆς ἐλευθερίας ποτήριον· ἀλλὰ μὴ γνωρίζοντες τί πρᾶγμα εἶναι ἡ ἐλευθερία, τὴν ἔπιναν ἄκρατον, ἔχοντες κακοὺς κεραστάς, τοὺς καταράτους δημαγωγούς, ἕως ἐμεθύοντο κι ἐγίνοντο καὶ αὐτοὶ τῆς πατρίδος των τύραννοι, πράσσοντες τὰς αὐτὰς πλεονεξίας, τὰς αὐτὰς ἀδικίας, διὰ τὰς ὁποίας ἐκατηγόρουν τοὺς ὀλιγαρχικούς. Καὶ τὸ κακὸν δὲν ἔμενεν ἕως αὐτοῦ· ἡ ἄκρατος ἐλευθερία ἐφθειρεν ὅλων τῶν πολιτῶν τὰ ἦθη, διότι μὲ πρόφασιν αὐτῆς οὔτε γυνή, λέγει ὁ Πλάτων, ἐσεβάζετο τὸν ἄνδρα οὔτε τέκνα τοὺς γονεῖς οὔτε μαθηταὶ τοὺς διδασκάλους οὔτε νέοι τοὺς γέροντας οὔτε αὐτὰ πλέον τὰ κτήνη (προσθέτει) ἐφοβοῦντο τοὺς ἀνθρώπους.

Ἀπὸ τοιαύτην ἄνομον ἐλευθερίαν, ὅταν μεθυσθῇ ἡ πόλις, δὲν εἶναι πλέον πολιτικὴ κοινωνία, ἀλλὰ γίνεται κοινωνία ληστῶν ἢ μᾶλλον ἀγρίων θηρίων, τὰ ὁποῖα χωρὶς αἰσθησὶν ἀμοιβαίας ἀγάπης, χωρὶς φροντίδα τοῦ κοινοῦ συμφέροντος δαγκάνονται, σπαράσσονται, τρώγονται ἀμοιβαίως, ἕως νὰ ἐξολοθρευθῶσιν ὁλότελα.

Ἐξεναντίας ἀληθινὴν ἐλευθερίαν τότε μόνον ἔχει ὁ πολίτης, ὅταν τὴν μεταχειρίζεται μὲ τρόπον, ὥστε νὰ μὴν ἐμποδίσῃ ἄλλου συμπολίτου κανενὸς ἐλευθερίαν· καὶ τότε μόνον ἐμπορεῖ νὰ τὴν φυλάξῃ, ὅταν σεβάζεται καὶ τοὺς συμπολίτας του ὡς ἐλευθέρους. Ἡ ἄκρατος ἐλευθερία εὐρίσκεται εἰς τὴν κατάστασιν τῆς φύσεως· καὶ διὰ νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τοὺς καθημερινούς πολέμους καὶ τὰς εἰς ἀλλήλους ἀδικίας, ὅσας ἡ τοιαύτη ἐλευθερία γεννᾷ, ἐνώθησαν οἱ ἄνθρωποι εἰς πολιτικὰς κοινω-

νίας και ἠναγκάσθησαν νὰ θυσιάσῃ μικρὸν καθέννας μέρος τῆς ἀκράτου ἐλευθερίας, διὰ νὰ φυλάξῃ τὸ ὑπόλοιπον μὲ εἰρήνην. Διὰ τοῦτο ὠνόμασαν προσφυέστατα τὴν δικαιοσύνην θυγατέρα τῆς ἀνάγκης καὶ μητέρα τῆς εἰρήνης.

[Καθήκοντα τῆς μέσης τάξεως τῶν πολιτῶν]

Ὡ νέοι τοῦ Γένους, τοὺς ὁποίους ἐπαράβαλαν μὲ τὴν ἐαρινὴν ὥραν τοῦ ἔτους, διότι καὶ ἀληθῶς τῆς ἡλικίας σας τὸ ἄνθος ὁμοιάζει τὸ ἀνθρῶν ἔαρ. Ἀλλὰ τὰ ἄνθη ὑπόσχονται καὶ καρπούς, καὶ τούτους ἀπαιτεῖ, τούτους ἐλπίζει ἀπὸ σᾶς ἡ ἐρημωθεῖσα ἀπὸ τὸν ἄγριον τύραννον πατρίς σας. Μὴ ματαιώσετε λοιπὸν τὴν ἐλπίδα της.

Ἄ ὦ παῖδες Ἑλλήνων, ἴτε,
ἐλευθεροῦτε πατρίδ', ἐλευθεροῦτε δὲ
παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρῶων ἔδη,
θῆκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ὁ ἀγὼν ».

Τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς νέους, ὅσοι ἕως τώρα ἐδράμετε εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος, οὐδ' ἐφοβήθητε νὰ κενώσετε τὰς φλέβας σας ἀπὸ τὸ αἷμα, διὰ νὰ ἐκδικήσετε ὅσα αἵματα ἀθῶνων ἔχυσε καὶ χύνει καθ' ἡμέραν ὁ παράνομος καὶ ἀνανδρὸς τύραννος τῆς Ἑλλάδος! Τιμὴν καὶ δόξαν ἔχετε νὰ λάβετε καὶ σεῖς, ὦ νέοι, οἱ σήμερον μιμούμενοι καὶ ὅσοι μέλλετε νὰ μιμηθῆτε τὰ ἥρωικά ἀνδραγαθήματα τῶν εὐγενῶν ὀμηλικῶν σας, τόσον ἐνδοξότερα τῶν Μαραθῶνιων καὶ Σαλαμινίων ἀνδραγαθημάτων, ὅσον ἐκεῖνοι μὲν ἐδίωκαν ἀπὸ ἐλευθέραν Ἑλλάδα ἐξωθεν ἐρχομένους δεσπότης νὰ τὴν δουλώσωσιν, ἐσεῖς δὲ ἀγωνίζεσθε νὰ διώξετε βαρβάρους ριζωμένους πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς αὐτὴν καὶ κατατρώγοντας τὰ σπλάγχνα της. Οἱ ἕως τῆς ὥρας ταύτης ἀγῶνες σας εἶναι λαμπροί· τὸ ἐλευθερωθὲν μέρος τῆς Ἑλλάδος ἐγεύθη τοὺς ἐλπιζομένους ἀπὸ τὴν ἡλικίαν σας γλυκεῖς καρπούς καὶ καυχᾶται ἡ πατρίς σας καὶ μητρὶς εἰς τὴν γέννησιν τοιούτων τέκνων.

Ἀλλὰ σᾶς μένουν ἄλλοι ἀσυγκρίτως ἐνδοξότεροι τούτων ἀγῶνες, ὦ γενναῖα τέκνα τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τῶν παρόντων ἡλευθερώσατε τὴν Ἑλλάδα· τῶν δὲ νέων ἀγῶνων σκοπὸν πρέπει νὰ προβάλετε τὴν φυλακὴν τῆς ἐλευθερίας, φυλακὴν δύσκολον καὶ διὰ τοῦτο προσοχῆς πολλῆς ἀξίαν.

Οἱ πρότεροί σας ἀγῶνες ἐκαθάρισαν τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ τυράννου· σᾶς μένει τώρα ὁ μέγας ἀγὼν νὰ τὴν καθαρῶστε καὶ ἀπὸ τὸν μολυσμὸν τῆς ἀδικίας του, βάλλοντες εἰς τόπον αὐτῆς τὴν δικαιοσύνην, τὴν μητέρα τῆς εἰρήνης, ἂν ἀγαπᾶτε νὰ φυλάξετε τὴν πατρίδα σας ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, πολὺ πλέον ἐναντίου τῆς ἐλευθερίας παρὰ τοὺς ἐξωτερικούς·

«Χαλεποὶ γὰρ πόλεμοι ἀδελφῶν».

Ὅσοι μάλιστα ἀπὸ σᾶς ἐγνωρίσετε τὴν φωτισμένην Εὐρώπην, ἐποτίσθητε μὲ τῆς φιλοσοφίας τῆς τὰ μαθήματα καὶ ἴδετε ὅσα ἀγαθὰ ἀπολαύουν οἱ εὐνομούμενοι αὐτῆς λαοὶ καὶ ὅσα ἐλπίζουν ἀκόμη ν' ἀπολαύσασιν διὰ τὴν καθ' ἡμέραν τελειοποίησιν τῆς Πολιτικῆς ἐπιστήμης, εἰς τὴν κυριωτάτην ταύτην τῶν ἐπιστημῶν, τὴν ἐπιστήμην τοῦ Σωκράτους, χρεωστεῖτε σήμερον νὰ καταγίνεσθε αὐτῆς τὰ περὶ δικαιοσύνης μαθήματα νὰ διδάσχετε καὶ εἰς τὰς καθημερινὰς τῶν πολιτῶν ἀναστροφὰς καὶ συνελύσεις καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν γυμνασίων, ἂν τινες ἀπὸ σᾶς ἔχετε διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα. Ὅλους τοὺς πάσης τάξεως καὶ παντὸς ἐπαγγέλματος πολίτας πρέπει νὰ πληροφορήσετε, ὅτι ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ συζῆ εἰρηνικῶς καὶ εὐδαιμόνως μὲ τοὺς ὁμοίους του χωρὶς δικαιοσύνην, ἐπιθυμεῖ πρᾶγμα ἀδύνατον. Εἰς ὅλων τὰς ψυχὰς πρέπει νὰ φυτεύσετε τὸ μῖσος τῆς ἀδικίας . . .

Ἐπέκεινα νὰ προχωρήσω, ὦ φίλη μου πατρίς, μ' ἐμποδίζει τὴν ὥραν ταύτην ὁ γεννηθεὶς εἰς τὴν ψυχὴν μου σεισμὸς, ὅστις καὶ τὴν χεῖρα μου παραλύει καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς σκοτίζει μὲ τὰ δάκρυα. Ἐξωρίσθην ἐκούσιος ἀπὸ τοὺς κόλπους σου, μὴν ὑποφέρων νὰ σὲ βλέπω καθημέραν σπαρασσομένην ἀπὸ τὰς ἀνομίας τῶν βαρβάρων. Εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ὀδυνηρᾶς μου ζωῆς ἀκούω παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα, ὅτι ἐξησθένησε καὶ πάλιν ἢ ἀπὸ τοὺς τυράννους καταμαραμένη σοὶ ἐλευθερία. Μὴ δυνάμενος ν' ἀκούσω ἢ νὰ ἴδω πλέον καὶ τοὺς καρπούς τῆς διὰ τὴν μετ' ὀλίγον μέλλουσαν ἐξορίαν μου ἀπὸ τὸν βίον, τοὺς εὐχομαι πολλοὺς καὶ καλοὺς εἰς ὅλα σου τὰ τέκνα, τοὺς ἀδελφούς μου! Χαῖρε, φίλη μου πατρίς! . .

«Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη» τ. II", 1821.

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

Τελειώσοντας ὁ πόλεμος συνάχτηκαν καὶ οἱ πρόκριτοι τῶν χωριῶν τῆς Ἄρτας καὶ οἱ νοικοκυραῖγοι καὶ μιλήσανε πῶς θὰ βαστάξουν αὐτὸν τὸν μεγάλον ὄχτρό, ὅπου ἔταν πνιμένοι ὅλος αὐτὸς ὁ τόπος ἀπὸ τὰ Γιάννινα, Ἄρτα, Πρέβεζα, Σούλι, ὅλο αὐτὸ τὸ καυκὶ πλῆθος Τουρκιά καὶ πασάδες καὶ ὅλο νέοι κουβαλιόνταν ἀπ' οὐλα τὰ μέρη τῆς Τουρκιάς καὶ Ἀρβανιτιάς ἐξαιτίας τοῦ Ἀλήπασα τὴν πολιορκία. Καὶ ὕστερα γεννήθη καὶ τὸ δικό μας τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ἡμεῖς τὸ πηγαίναμε σκεπασμένο, ὅτι δουλεύομε διὰ τὸν Ἀλήπασα, τὸν ἀφέντη μας, νὰ τὸν σώσωμε, ὅτι ἀδίκως τὸν κατατρέχει ὁ Σουλτάνος.

Αὐτὰ βγαίναμε νὰ ἐλκύζωμε τοὺς Τούρκους Ἀρβανίτες, τὸ κόμμα τοῦ Ἀλήπασα, νὰ τοὺς ἔχωμε φίλους αὐτούς, νὰ μᾶς βοηθήσουνε καὶ αὐτῆνοι, ὅτι ἡμαστέ ὀλίγοι καὶ οἱ Τούρκοι πλῆθος.

Ἀφοῦ συνάχτηκαν οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ νοικοκυραῖγοι, μιλήσαμε νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ μυστήριον κρυφὸ, καὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ἀλήπασα νὰ τοὺς λέμε συντρόφους διὰ τὸν σωμὸ τοῦ Ἀλήπασα. Ἀφοῦ μιλήσαμε δι' αὐτὸ, εἶπαμε καὶ μὲ τι μέσα θὰ βαστήσουμεν τὸν πόλεμον. Καὶ δὲν εἶχαμεν οὔτε ὄπλα οἱ περισσότεροι οὔτε τ' ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου ὅλοι. Ἀποφάσισαν οἱ νοικοκυραῖγοι ὅτι ἡ τυραννία τῶν Τούρκων — τὴν δοκιμάσαμεν τόσα χρόνια, δὲν ὑποφέρνονταν πλέον. Καὶ δι' αὐτήν τὴν τυραννία, ὅπου δὲν ὀρίζαμεν οὔτε βίον οὔτε τιμὴ οὔτε ζωὴ (ξέραμεν καὶ ὅτ' ἡμασταν ὀλίγοι καὶ χωρὶς τ' ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου) ἀποφασίσαμεν νὰ σηκώσωμεν ἄρματα ἀναντίον αὐτῆς τῆς τυραννίας. Εἴτε θάνατος εἴτε λευτεριά. Τώρα ὅπου ἀρχίσαμεν νὰ τοὺς πολεμήσωμεν καὶ νὰ θυσιάσωμεν καὶ τὸ βίον μας εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ σ' ἐκείνους ὅπου δὲν ἔχουν τὸν τρόπον, νὰ τοὺς ζωοτροφίζωμεν καὶ νὰ κάνουν καὶ ἐκεῖνοι τὰ χρεῖα τοὺς διὰ τὴν πατρίδα. Τότε σύστησαν τοὺς ἀνθρώπους τοὺς τιμίους καὶ πρόβλεπαν διὰ τ' ἀναγκαῖα καὶ δὲν καρτεροῦσαν οἱ ἄνθρωποι. Ἀπὸ κείνους πάλε ὅποιος εἶχε τὸν τρόπον τοὺς ἔδινε καὶ τὸν δικόν του καὶ πολέμαγε καὶ διὰ τὴν λευτερίαν του πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς ἦταν τὰ ἴδιον. Καὶ αὐτὸ τὸ σύστημα ἦταν σὲ ὅλη τὴν πατρίδα, καὶ μὲ αὐτὸ τὸ

σύστημα πορέψαμε δυὸ χρόνια. Τηρᾶτε τὸ ἱστορικὸν ἐκείνου τοῦ καιροῦ πόσο προβοδέψαμε, πόση ἄρμονίαν εἶχαμε, πόση ὁμόνοια καὶ ἀδελφοσύνη.

Σὲ δυὸ μέρες εἶδαμε καρσί εἰς τὴν Μοθῶνῃ καὶ Σφαχτηρία ὡς ἑκᾶ-
τὸν τριάντα κομμάτια καράβια τούρκικα τοῦ Σουλτάνου, τοῦ Μπρατί-
μη, τῶν Ἀλτζερίνων καὶ τῶν ἀλλουινῶν ὀτζακιῶν. Σὲ δυὸ ἡμέρες ἦρθε
κι ὁ Μιαούλης μὲ τὰ ἑλληνικὰ ὡς τριάντα κομμάτια· καὶ ἦταν καρσί
εἰς τὰ τούρκικα· καὶ φαίνονταν τὰ ἑλληνικὰ σὰν φελοῦκες μπρὸς εἰς τὰ
τούρκικα. Τότε σὰν ἦρθε ὁ στόλος τοῦ Μπρατίμη, στέλνει ἕναν Τούρκο
ἀπ' ὄξω τὸ κάστρο νὰ μιλήσουμε. Βγήκαμε ἀπὸ τὸ κάστρο διορισμέ-
νοι ὁ Μπεζαντὲς Μαυρομιχάλης ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες, ὁ Γιατράκος ἀπὸ
τοὺς Πελοποννησίους, ἐγὼ ἀπὸ τοὺς Ρουμελιῶτες. Τοῦ λέμε τοῦ Τούρ-
κου: «Τί ὀρίζεις; — Ὁ πασάς μ' ἔστειλε ν' ἀφήσετε τὸ κάστρο νὰ φύγε-
τε, νὰ μὴ χαθῆτε. — Δὲν πρέπει ὁ πασάς, τοῦ εἶπαμε, νὰ μᾶς λυπᾶται
τόσο· ἄς κοιπάσῃ νὰ τὸ πάρῃ μὲ πόλεμον, κι ὅταν μᾶς κυργέψῃ, φαίνε-
ται ἡ ἐσπλαχνία του. Καὶ σύρε εἰς τὴν δουλειά σου ».

Ἔφυγε ὁ Τούρκος. Βλέπομε ἀπὸ τὰ καράβια ἔρχονται πλῆθος φε-
λοῦκες κι ἔμπαιναν ἀσκέρια καὶ τὰ πηγαιναν εἰς τὰ καράβια. Εἰς τὴν
Σφαχτηρία τὸ νησί εἶχαμε ἕξι κομμάτια κανόνια καὶ φύλαγαν τὸ στό-
μιον τοῦ λιμανιοῦ καὶ καμπόσους ἀνθρώπους ἐκεῖ ἀπάνου. Ὅταν οἱ φε-
λοῦκες τελείωσαν τ' ἀσκέρι τὸ τούρκικον, τὸ ἔβαλαν εἰς τὰ καράβια
τους. Τότε βλέπομεν τὰ καράβια νὰ πλησιάζουν, ὅσα εἶχαν τ' ἀσκέρι,
κοντὰ εἰς τὸ νησί κι Ἀβαρίνους.

Ὅσοι ἦταν εἰς τὸ νησί γυρεύουν δύναμιν — γύρευε ὁ Ἀναγνωστα-
ρᾶς ὁ ὑπουργὸς νὰ βγῶ ἐγὼ μὲ τοὺς ἀνθρώπους μου εἰς τὸ νησί, ὅπου
ἦταν κι αὐτός, καὶ νὰ πάρω κι ἐκείνους ἀπὸ τοὺς Ἀβαρίνους, νὰ πᾶ-
με ὅλοι στὸ νησί νὰ δυναμώσουμε ἐκείνη τὴν θέσιν. Ἀκούγοντας αὐ-
τὸ ὅς ἦταν εἰς τὸ κάστρο, πὼς θὰ πάγω μὲ τὸ σῶμα μου εἰς τὸ νησί,
δὲν θέλησαν· ἂν βγῶ ἐγὼ μὲ τοὺς ἀνθρώπους μου, βγαίνουν κι ἐκεῖνοι.
Καὶ γράφει ὁ φρούραρχος ὅτι ἐμένα δὲν μ' ἀφήνουν ἀπὸ τὸ κάστρο νὰ
βγῶ. Τότε βγάλαμεν τὸν Τζόκηρ καὶ τὸν Σταυρο Σαῖνη μὲ καμπόσους
καὶ πῆγαν εἰς τὸ νησί· κι ἔστειλε κι ὁ Χατζηχρηῆστος καμπόσους δι-
κούς του ἀπὸ τοὺς Ἀβαρίνους.

Τότε τὰ καράβια τὰ τούρκικα βαροῦγαν ἐκείνους εἰς τὸ νησί μὲ

τὰ κανόνια· δὲν τοὺς ἔδωσαν καιρὸν νὰ ὀχυρωθοῦνε· καὶ ἦταν εἰς τὸ σιάδι. Οἱ φελοῦκες πλῆθος μὲ τ' ἀσκέρια τὰ τούρκικα κάμανε ντισμπάρκο ἀπάνου εἰς τὸ νησί. Αὐτῆνοι πολλοί, οἱ ἔδικοί μας ἀδύνατοι — καὶ κατὶ ὀλίγοι γλίτωσαν ἀπὸ τοὺς δικούς μας κατὰ τὸ μέρος τοῦ Ἐβαρίνου. Ρίχνονταν εἰς τὴν θάλασσα κι ὅσοι μέναν χωρὶς νὰ πνιγοῦνε ἐκεῖνοι γλίτωσαν. Χάθηκαν ἐκεῖ κεφαλές, ὁ Τζαμαδός, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, ὁ Σατῆνης, ὁ Σίμος καὶ ἄλλοι πολλοί.

Εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν πῆγε κι ὁ Μπρατῆμης μ' ὅλες τὶς δύνამες καὶ πολέμαγε τοὺς Ἐβαρίνους μὲ κανόνια καὶ ντουφέκια καὶ τὰ καράβια τοῦ τοῦ πελάγου. Τότε βγήκαμεν κι ἐμεῖς ἀπὸ τὸ κάστρο ἀναντίον τῶν Τούρκων εἰς τὰ χαρακώματά τους, τοὺς πολεμήσαμεν γενναίως. Βλέποντας αὐτὸ οἱ Τούρκοι τοῦ νησιοῦ, μᾶς βαροῦσαν μὲ τὰ κανόνια τὰ δικὰ μας, ὅπου ἔχουμεν εἰς τὸ νησί· μᾶς βαροῦσαν ἀπὸ τίς πλάτες κι ἤφεραν κι ἀσκέρια ἀπ' τὸ νησί ἀναντίον μας· καὶ δυναμώθηκαν καλὰ οἱ Τούρκοι. Σκοτώσαμεν ὀλίγους· κι ἀπὸ μᾶς σκοτώθηκαν καμπόσοι καὶ πληγώθηκαν. Μᾶς ἀφάνισαν τὰ κανόνια. Μπήκαμεν πίσου εἰς τὸ κάστρο. Ὁ Μπρατῆμης πῆρε καὶ τοὺς Ἐβαρίνους μὲ συνθήκες· κι ἄλλοι φύγαν μὲ γιρούσι, κι ἀπ' αὐτοὺς ἄλλοι σκοτώθηκαν καὶ πληγώθηκαν. Πῆρε καὶ σκλάβους τὸν Χατζηχρηῆστον, τὸν δεσπότη Μοθώνης ὅπου ἔταν ἐκεῖ· κι ἐκεῖνον ὅπου ἔχα κεφαλή εἰς τοὺς ἀνθρώπους μου τὸν πληγώσαν καὶ τὸν πιάσανε· καὶ τὸν πῆγαν εἰς τὸ Μισίρι. Στάθη τέσσερα χρόνια ἐκεῖ κι ὀλίγον καιρὸν ἔχει ὅπου ἔρθε. Τὸν λένε Στάμον Βελέτζα.

Εἰς τὸ νησί ἀπάνου ἦταν καὶ ὁ Μαυροκορδάτος· μπῆκε εἰς τὸ καράβι τοῦ Τζαμαδοῦ, μπῆκε κι ὁ Σαχτούρης μέσα, ὁ φρούραρχος τοῦ Νιόκαστρου, καὶ πολεμώντας μ' ὅλα τὰ καράβια τῶν Τούρκων σώθηκαν μὲ μεγάλο κίντυνο καὶ μ' ἀπερίγραφη γενναιότητα, ὅπου ἔδειξαν αὐτῆνοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ καραβιοῦ. Ἄλλο ἦταν νὰ τὸ βλέπη ὁ ἄνθρωπος κι ἄλλο νὰ τὸ λέγη. Σώθηκαν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, δίνοντάς τους ἀντρεία πολλή.

Αὐτῆνη ἡ μέρα, ἀδελφοὶ ἀναγνώστες, ἦταν πολὺ φαρμακερὴ διὰ τὴν πατρίδα, ὅπου ἔχασε τόσα παλικάρια καὶ σημαντικούς ἀντρες, στεργιανούς καὶ θαλασσινοὺς· διὰ ὅλη τὴν πατρίδα ἦταν φαρμάκι ἐκεῖνη ἡ μέρα καὶ διὰ μᾶς πεθαμός, ὅτι χάσαμεν τοὺς συντρόφους μας.

Εἰς τοὺς Μύλους τ' Ἀναπλιοῦ ἦταν γιομάτο ζαϊρέδες καὶ πολεμο-

φόδια, όπου 'χαν πάρει τὰ καράβια μας πρέζες, όπου τὰ πάγαιναν τοῦ Μπρατμη, καὶ ἦταν ὄλα ἐκεῖ νὰ χρησιμέψουν διὰ τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Πελοπόννησος, όπου θὰ πολεμήσῃ τοὺς Τούρκους. Κι οἱ Τούρκοι ἔρχονταν εἰς τοὺς Μύλους νὰ πάρουν τοὺς ζαιρέδες τους καὶ πολεμοφόδιά τους ὅπισου, όπου τοὺς πῆραν τὰ καράβια μας.

Τότε ἔπιασα τοὺς Μύλους καὶ ἔφκιασα ταμπούρια κι ἔκλεισα τοὺς Μύλους μέσα. Τὸν τοῖχο τὸν ἔχτισα ὡς μέσα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὸν ἀσφάλισα καλά, ὄλο μὲ μασγάλια. Ἐπιασα καὶ τὴν κούλια, όπου 'ναι πλησίον στοὺς Μύλους καὶ τὴν τρύπησα ἀπὸ πάνω εἰς τὸ πάτωμα καὶ εἰς τὸ κατώγι. Ἐκοψα καὶ νερό ἀπὸ τὸ μυλαύλαχον καὶ τὸ πέρασα εἰς τὴν κούλια κάτου ἀπὸ τὴν γῆν, νὰ 'χωμεν νερό, ὅτι παλαβώσαμε ἀπὸ νερό εἰς τὸ Νιόκαστρον.

Ἀφοῦ ἔφκιασα αὐτά, ἔφκιασα καὶ ταρατζα εἰς τὰ κεραμίδια τῆς κούλιας, καὶ τὴν ἄλλη κούλια τὴν συγύρισα καλά νὰ δεχτῶ τὸν ἀφέντη μου τὸν Μπρατμη, όπου 'θελε εἰς τὸ Νιόκαστρο νὰ μὲ πάρῃ μαζί του. Ὅτι μ' ἤβρε νηστικὸν καὶ διψασμένον. Συγυρίστηκα εἰς τοὺς Μύλους κι ἐφόδιασα τίς κούλιες ἀπ' οὐλα τ' ἀναγκαῖα, καὶ κρέας καὶ κρασί καὶ ρακί,— καὶ τώρα θέλει ἰδεῖ ντουφέκι ἑλληνικόν !

Εἰς τὴν Καλαμάτα ὁ Μπρατμης ἔσμιξε μὲ τὸν Ντερνύ, τὸν ναύαρχον τῆς Γαλλίας, κι ἔφαγαν εἰς τὴν φρεγάδα του· κι ἕνας τράβηξε τῆς στεργιάς κι ἄλλος τοῦ πελάου καὶ εἶπαν νὰ σμίξουν εἰς τοὺς Μύλους. Καὶ ἦρθε ὁ ναύαρχος Ντερνύς πρωτύτερα. Πῆγα καὶ τόκαμα βίζιτα καὶ μοῦ εἶπε ὅτι ἐγὼ δὲν θὰ μπορέσω νὰ πολεμήσω τὸν Μπρατμη. Τοῦ εἶπα : « Τέτοιες συνθήκες δὲν ἔκαμα ὅταν ἔφυγα ἀπὸ τὸ Νιόκαστρο· ὅτι δὲν εἶχα ζαιρὲ ἐκεῖ καὶ θὰ τὸν πολεμήσουμεν ἐδῶ, νὰ εἴμαστε καὶ τὰ δυὸ μέρη χορτάτα ».

Δυνάμωσα τὴν θέσιν τῶν Μύλων καλά, νὰ πολεμήσουμεν ἐκεῖ ὅσο νὰ λιώσουμε. Ὅτι ἂν μᾶς πάρῃ αὐτὴν τὴν θέσιν, πάγει καὶ τ' Ἀνάπλι. . .

'Εκεῖ όπου 'φκιανα τίς θέσες εἰς τοὺς Μύλους, ἦρθε ὁ Ντερνύς νὰ μὲ ἰδῇ. Μοῦ λέγει : « Τί κάνεις αὐτοῦ ; Αὐτὲς οἱ θέσες εἶναι ἀδύνατες· τί πόλεμον θὰ κάμετε μὲ τὸν Μπρατμη αὐτοῦ ; — Τοῦ λέγω, εἶναι ἀδύνατες οἱ θέσες κι ἐμεῖς, ὅμως εἶναι δυνατὸς ὁ Θεός, όπου μᾶς προστατεύει· καὶ θὰ δείξουμεν τὴν τύχη μας σ' αὐτὲς τίς θέσες τίς ἀδύνατες. Κι ἂν εἴμαστε ὀλίγοι εἰς τὸ πλῆθος τοῦ Μπρατμη, παρηγοριόμαστε μ' ἕναν τρόπον, ὅτι ἡ τύχη μᾶς ἔχει τοὺς Ἕλληνες πάντοτε ὀλίγους. Ὅτι ἀρχὴ καὶ τέλος, παλαιόθεν καὶ ὡς τώρα, ὄλα τὰ θερία πο-

λεμοῦν νὰ μᾶς φᾶνε καὶ δὲν μποροῦνε· τρῶνε ἀπὸ μᾶς καὶ μένει καὶ μα-
γιά. Καὶ ὀλίγοι ἀποφασίζουσι νὰ πεθάνουσι· καὶ ὅταν κάνουν αὐτήνη τὴν
ἀπόφασιν, λίγες φορές χάνουσι καὶ πολλές κερδαίνουσι. Ἡ θέσις, ὅπου
εἶμασθε σήμερα ἐδῶ, εἶναι τοιοῦτή· καὶ θὰ ἰδοῦμεν τὴν τύχη μας οἱ ἀδύ-
νατοι μὲ τοὺς δυνατούς. — Τρὲ μπιὲν » λέγει καὶ ἀναχώρησε ὁ ναύαρχος.

[Ὁ Μακρυγιάννης ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς Βαυαροὺς διὰ
τὸ ζήτημα τῆς βαθμολογίας τῶν ἀγωνιστῶν.]

Τότε τοῦ λέγω : «Ἐγὼ καὶ ἀπλὸ στρατιώτῃ νὰ μὲ βάλετε στρέγω
διὰ τὴν ἀγάπῃ τῆς πατρίδας μου. Ὅμως ἐδῶ δουλεύει ἀδικία· καὶ δὲν
εἶναι δικές σας γνώσεις αὐτές, εἶναι ἄλλωνῶν· καὶ δὲν θὰ πᾶμεν κα-
λά ». Ἐγὼ τότε εἶπα ἀπαθῆς. Ὁ φίλος μου ὁ Ἄιντεκ ἐπειράχτη καὶ
μόκρινε μὲ πολὺ φαρμάκι. «Ὁ,τι σᾶς λένε, αὐτὸ θὰ κάμετε, καὶ γνώ-
μες δὲν μπορεῖτε νὰ δώσετε, ὅτι ὁ Μπαυαρία ἔχει τριάντα χιλιάδες
μπαγενέτα καὶ φέρνει ἐδῶ καὶ σᾶς ὑποτάζει ». Τότε βρέθηκα εἰς θέσις
δεινῆ· νὰ μὴν μιλήσω δὲν μποροῦσα, ὅτι ἀδικιόνταν οἱ ἀγωνισταὶ καὶ
βραβεύονταν οἱ κόλακες. Τοῦ λέγω : « Δυστυχία μας τῶν καημένων !
Κακὰ καὶ ψυχρὰ θὰ πᾶμεν. Ἐγὼ σοῦ μίλησα ἀλλιῶς καὶ ἐσὺ μοῦ ἀπαντεῖς
διαφορετικά, μὲ μπαγενέτα. Σᾶς λέγω ὡς φίλος νὰ πασισίσετε καὶ τὸν
Βασιλέα καὶ ἐσᾶς ν' ἀγαποῦμεν, καὶ ὄχι νὰ σᾶς φοβόμαστε. Ὅτι τὸν κιο-
τὴ χίλιες φορές νὰ τὸν ἔβρης κιοτὴ καὶ νὰ τὸν χτυπᾶς, πάγει καλά·
μὰ νὰ σὲ χτυπήσῃ, δὲν σὲ φοβᾶται πλέον. Καὶ αὐτήνη ἡ πατρίδα δὲν
λευτερώθη μὲ παραμύθια, λευτερώθη μ' αἵματα καὶ θυσίες· καὶ ἀπὸ αὐ-
τὰ ἔγινε βασιλείον — καὶ ὄχι νὰ βραβεύονται ὁλοένα οἱ κόλακες καὶ οἱ
ἀγωνισταὶ νὰ ἀδικιῶνται. Ὅτι ὅταν σκοτώνονταν οἱ ἀγωνισταί, αὐτῆνοι
κοιμόνταν. Καὶ ὅσο ἀγαπῶ τὴν πατρίδα μου δὲν ἀγαπῶ ἄλλο τίποτας.
Νὰ ῥθῆ ἓνας νὰ μοῦ εἰπῆ ὅτι θὰ πάγῃ ὀμπρὸς ἡ πατρίδα, στρέγομαι
νὰ μοῦ βγάλῃ καὶ τὰ δύο μου μάτια. Ὅτι ἂν εἶμαι στραβὸς καὶ ἡ πα-
τρίδα μου εἶναι καλά, μὲ θρέφει· ἂν ἡ πατρίδα μου εἶναι ἀχαμνὰ, δέκα
μάτια νὰ ἔχω στραβὸς θὰ νὰ εἶμαι. Ὅτι σ' αὐτήνη θὰ ζήσω, δὲν ἔχω
σκοπὸν νὰ πάγω ἄλλοῦ. — Μοῦ λέγει, τὸν Βασιλέα δὲν τὸν ἀγαπᾶς ;
— Ὅχι τοῦ λέγω· δὲν ξέρω ψέματα. Ὅταν χαθῆ ἡ πατρίδα μου, οὔτε
αὐτὸς μ' ἔχει ὑπήκογόν του, οὔτε ἐγὼ βασιλέα. Καὶ δι' αὐτὸ χρειάζεται
δικαιοσύνη ἀπὸ σᾶς, καὶ ὄχι φοβέρες μὲ μπαγενέτες ».

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΙΚΕΛΑΣ

Ο ΠΑΠΑ - ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ

— Παπαδιά μου, εἶπεν ὁ παπα - Νάρκισσος, ἀφοῦ ἀπέφαγε καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του· παπαδιά μου, μοῦ κατεβαίνει ὁ ὕπνος γλυκὰ - γλυκὰ. Μὲ τὴν ἀδειάν σου θὰ τὸν πάρω.

— Νὰ τὸν πάρης καὶ νὰ τὸν καλοπάρης, παπά μου. Σοῦ ἀξίζει νὰ ἡσυχάσης ὕστερα ἀπὸ τόσῃν κούρασιν σήμερα. Καὶ οὔτε θὰ ἔλθῃ κανεὶς νὰ σὲ πειράξῃ μὲ αὐτὸ τὸ λιοτύρι.

Καὶ ἤρχισεν ἡ παπαδιά νὰ μεταφέρῃ ἀπὸ τὴν τράπεζαν εἰς τὸν νεροχύτην τὰ ὀλίγα πινάκια καὶ τὰ δύο μαχαιροπήρουνα, διὰ νὰ τὰ καθάρισῃ, προτοῦ τὰ τοποθετήσῃ εἰς τὴν ἐξέχουσαν ἐπὶ τοῦ τοίχου σανίδα, μεταξὺ τοῦ νεροχύτου καὶ τῆς ἐστίας. Διότι τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο ἦτο συγχρόνως καὶ μαγειρεῖον καὶ ἐστιατόριον καὶ αἴθουσα. Ἡ τράπεζα, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔφαγον τὸ λιτὸν γεῦμα των, τέσσαρες ξύλινοι καθέκλαι, καὶ εἰς ψάθινος καναπές ἦσαν τὰ μόνα ἐπιπλά του. Ὁ καναπές ἦτο ἄντικρυ τῆς ἐστίας. Ἐνωθεν αὐτοῦ ἐκρέματο ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐντὸς μαύρου ξυλίνου πλαισίου (χωρὶς ὅμως ὕαλον), λιθογραφία κιτρίνη ἐκ τῆς πολυκαιρίας, παριστῶσα τὴν ἄφιξιν τοῦ βασιλέως Ὁθωνος εἰς Ναύπλιον. Ἀπέναντι τῆς εἰσόδου, εἰς μὲν τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ γωνίαν τοῦ τοίχου ἦτο ἡ θύρα τοῦ κοιτῶνος, εἰς δὲ τὴν πρὸς τ' ἀριστερὰ ἡ θύρα τοῦ κήπου. Μεταξὺ τῶν δύο θυρῶν ἔκειτο κιβώτιον ὀγκῶδες, πρασίνου χρώματος, ἐπ' αὐτοῦ δὲ τάπης μικρὸς διπλωμένος εἰς τέσσαρα. Τὸν τοῖχον ἄνωθεν τοῦ κιβωτίου ἐστόλιζεν ἑτέρα λιθογραφία, ἄνευ πλαισίου αὐτῆ, προσηλωμένη ἐπὶ τοῦ τοίχου διὰ τεσσάρων μικρῶν καρφίων καὶ παριστῶσα, οὐχὶ πολὺ ἐντέχνως, τὴν ἀποψιν τοῦ ἐν Τήνῳ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας, ἐνθύμημα τοῦτο, προδήλως, εὐλαβοῦς τοῦ οἰκοδεσπότη τοῦ ἀποδημίας εἰς τὸ προσκυνητᾶριον ἐκεῖνο.

Κατάντικρυ τοῦ κιβωτίου ἦτο ἡ θύρα τῆς οἰκίας, ἑκατέρωθεν δὲ αὐτῆς δύο παράθυρα, τῶν ὁποίων τὰ φύλλα ἦσαν κλειστά. Ἡ θύρα ἔχωρίζετο ὀριζοντιῶς εἰς δύο φύλλα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν κάτω ἦτο κλειστόν, τὸ δὲ ἄνω ἀνοικτὸν πρὸς τὸν στενὸν ἕξω δρομίσκον καὶ εἰσῆρχετο δι' αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ δωματίου τὸ ἄφθονον φῶς τοῦ μεσημβρινοῦ ἡλίου.

Ἐν τούτοις, ὁ παπα - Νάρκισσος ἐγερθεὶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνα, ἔφερον ἐκεῖθεν τὸ προσκέφαλόν του, τὸ ἔθεσεν ἐπὶ τοῦ καναπέ, ἔκλεισε καὶ τὸ ἄνω φύλλον τῆς θύρας, διὰ νὰ γίνῃ τὸ δωμάτιον σκοτεινὸν καὶ δροσερόν, καὶ ἐξηπλώθη εἰς τὸν καναπέν. Ἄλλα μετ' ὀλίγα λεπτά ἠγέρθη πάλιν, ἐπῆρε τὸν ἐπὶ τοῦ κιβωτίου τάπητα, τὸν ἐξεδίπλωσε, τὸν ἤπλωσε μετὰ προσοχῆς ἐπὶ τοῦ καναπέ, καὶ ἐστρώθη μετὰ μεγαλυτέρας ἢ πρότερον εὐχαριστήσεως, ἐνῶ ἡ παπαδιὰ ἐξηκολούθει ἐν σιωπῇ τὴν παρὰ τὸν νεροχύτην ἐργασίαν τῆς.

Ἐδικαιοῦτο πράγματι ὁ παπα - Νάρκισσος νὰ θέλῃ ἀνάπαυσιν τὴν μεσημβριάν τῆς Κυριακῆς ἐκείνης. Ἦτο ἐπὶ ποδὸς ἀπὸ τὰ ἐξημερώματα. Ἐν ἔλλειψει ἄλλου ἱερέως, ἢ διακόνου, ἢ καὶ ἀναγνώστου, αὐτὸς ἀνέγνωσε κατὰ τὸ σῆμα τὸν ὄρθρον καὶ ἐτέλεσε τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν μόνην ἐκκλησίαν τοῦ μικροῦ χωρίου του. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας μετέβη πεζὸς εἰς ἀπομεμακρυσμένον μέρος τῆς νήσου, μετὰ τοῦ Εἰρηνοδίκου καὶ μαρτύρων, πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν ὀρίων ἐνὸς ἐκεῖ ἀγροῦ του, τοῦ ὁποῦ ὁ γείτων του ἀντεποιεῖτο μίαν λωρίδα. Καὶ ἐπέστρεψε μὲν ἱκανοποιηθεὶς, διότι ἀνεγνωρίσθη τὸ δίκαιόν του ἐπισήμως, ἀλλ' ὅμως ὁ δρόμος ἦτο μακρὸς, ὁ δὲ καύσων ὑπερβολικὸς. Εἶχε παρῆλθει ἡ συνήθης τοῦ γεύματος ὥρα, ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου ἡ παπαδιὰ ἐπερίμενον ἀνησυχούσα μὴ χαλάσῃ τὸ φαγητόν. Ἄλλ' ὁ πεινασμένος παπὰς τὸ εὔρεν ἐξαίρετον καὶ τὸ ἐτίμησε κατὰ κόρον, πρὸς ἄκραν τῆς συζύγου του εὐχαρίστησιν. Συνετέλεσε δὲ καὶ τοῦτο ἴσως πρὸς ἠῤῥῆσιν τοῦ βάρους τῶν βλεφάρων του.

Ὁ μεσημβρινὸς καύσων, εὐαρέστως μετριαζόμενος ἀπὸ τὸ σκότος τοῦ δωματίου, ἡ ἄκρα σιωπῇ, διακοπτομένη ἀπὸ μόνην ἐξὼ τῶν τεττίγων τὴν μονότονον μουσικὴν, ἐντὸς δὲ τῆς οἰκίας ἀπὸ τὰς ἐλαφρὰς κινήσεις τῆς παπαδιᾶς, τοποθετούσης τὰ πινάκια εἰς τὴν θέσιν των, ὁ κάματος τοῦ χορτασθέντος παπᾶ, ὁ ἀπαλὸς ἐπὶ τοῦ καναπέ τάπητος, τὰ πάντα προσεκάλουν τὸν ὕπνον.

Μὲ ἡμίκλειστα τὰ βλέφαρα ὁ ἱερεὺς παρηκολούθει τὴν ἐργασίαν τῆς συζύγου του, ἡ δὲ ξανθὴ του γενειὰς μόλις ὑπέκρυπτε μειδιάμα ἀφάτου ἀγαλλιάσεως. Ἐσκέπτετο ὅτι ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν θὰ προστεθῇ κοιτὶς βρέφους εἰς τὸν κοιτῶνα των. Χθὲς μόνον ἔμαθε τὸ χαρμόσυνον μυστικόν. Ἡ παπαδιὰ τὸ ἐξεμυστηρεῖθη τὴν νύκτα, εἰς τὰ σκοτεινά, συστελλομένη νὰ τὸ εἴπῃ εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

Καὶ ἐνῶ ἠτένιζε τρυφερῶς τὰ νυσταλέα βλέμματα εἰς τὴν νεαράν του

γυναῖκα, διέβαινον ταυτοχρόνως ἐνώπιον τῆς φαντασίας του σκηναὶ διάφοροι τοῦ παρελθόντος βίου, προσλαμβάνουσαι βαθμηδὸν μορφὴν ὀνείρου, καὶ συναρμολογούμεναι, ἐν τῇ ταχείᾳ αὐτῶν καὶ νεφελῶδει διελίξει, μὲ τὴν εὐφρόσυνον συναίσθησιν τῆς παρουσίας εὐτυχίας.

Πρὸ τριῶν μόνον μηνῶν ἀπήλαυσε ὁ παπα - Νάρκισσος τὴν διπλῆν τιμὴν νὰ γίνῃ ἱερεὺς καὶ σύζυγος. Παιδιόθεν ἐφόρει τὸ ράσον, ταχθεὶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν προτοῦ εἰσέτι γεννηθῆ. Ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων οἱ πρωτότοκοι τῆς μητρικῆς οἰκογενείας του ἐγίνοντο ἱερεῖς, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἰδιοκτίτου μικρᾶς ἐκκλησίας τῆς Ὑπαπαντῆς, ἧτις ἦτο τὸ στόλισμα, τὸ καύχημα καὶ τὸ προσκυνητάριον τῆς νήσου. Ἄλλ' ὁ προκάτοχος τοῦ Ναρκίσσου, καὶ θεῖος του, ἦτο κατ' ἐξαιρέσιν ἄτεκνος. Διὰ τοῦτο, ὅτε ἐνούμφευσε τὴν νεωτέραν αὐτοῦ καὶ μόνην ἀδελφήν, ἐτέθη ὄρος ρητὸς εἰς τὸ προικοσύμφωνον, ὅτι ὁ πρῶτος υἱὸς τῆς θᾶ γίνῃ ἱερεὺς καὶ κληρονόμος του.

Ἡ χαρὰ τῆς οἰκογενείας, ὅτι ἐγεννήθη ἄρρεν, ὑπερέβη τὴν συνήθως ἐκδηλουμένην εἰς τοιαύτας περιστάσεις, πρὸς ἀδικαιολόγητον ὑποτίμησιν τῆς ἀξίας τῶν θηλέων. Ὁ μικρὸς Νάρκισσος ἐθηλάσθη μετὰ σεβασμοῦ, καθὸ μέλλων ἱερεὺς, παιγνίδια του ἦσαν κομβολόγια καὶ σταυροί, ὅτε δὲ ἤρχισε νὰ ὀμιλῇ, πρῶτας λέξεις μετὰ τὰ παγκόσμια π α π ἄ καὶ μ α μ ἄ, ἐδιδάχθη νὰ ψελίξῃ τὸ Κ Ὑ ρ ι ε Ἐ λ ἠ σ ο ν. Μόλις ἠδύνατο νὰ περιπατῇ στερεῶς, ὅτε ἔλαβε τὸ προνόμιον τοῦ νὰ κρατῇ τὴν λαμπάδα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ του ἱερουργοῦντος. Οὗτος ἐδίδαξεν εἰς τὸν μικρὸν ἀνεψιὸν του τὸ ἀλφάβητον διὰ τῶν ἐρυθρῶν ψηφίων τοῦ Ὠρολογίου, βραδύτερον δὲ τὴν ἀνάγνωσιν διὰ τῆς Ὀκταήχου. Ἄλλ' ὅμως ταῦτα πάντα δὲν περιέστελλον τὰς πρὸς τὸ παίξειν ὀρμὰς τοῦ μικροῦ ἱερωμένου, οὐδὲ τὸν ἀπήλλασσον χειροτονίας ἄλλου εἴδους, ὅτε ἤρχετο μὲ τὸ ράσον κατεσχισμένον ἀπὸ τὰς ἀναρριχήσεις εἰς βράχους, ἢ ἀπὸ διαπληκτισμούς ζωηροὺς μετὰ συνηλικιωτῶν του.

Ἄμα εἰσελθὼν εἰς τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του ὁ μικρὸς ρασοφόρος ἐξενιτεύθη, διὰ νὰ μὴ ἐξαμβλύνη ἢ πολλὴ σχέσις τὸ σέβας τοῦ ποιμνίου πρὸς τὸν ἐπίδοξον ποιμένα του. Εἰς Ἄνδρον ἰδιώτευσεν γέρον θεῖος τῆς μητρὸς του, ὅστις χρηματίσας ἐπίσκοπος Σαλμαθοῦντος παρητήθη τοῦ ἱεροῦ ἀξιώματος, ἀφοῦ ἀπεθησαύρισε τὰ ἀρκοῦντα ὅπως ζήσῃ ἐν ἀνάσει τὸ λοιπὸν τοῦ βίου. Πρὸς τοῦτον ἀπεστάλη ὁ Νάρκισσος. Ὁ Δεσπότης τὸν προσεδέχθη εὐχαρίστως, παραχωρήσας εἰς αὐτὸν τὴν θέσιν καὶ τὸν τίτλον ἀναγνώστου. Πρὸς δικαίω-

σιν δὲ τοῦ πρώτου τούτου βαθμοῦ τῆς ἱερωσύνης, ὁ Νάρκισσος ἐξηκολούθησε τὰ μαθήματά του ὄχι μόνον εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὸν πρωτοσύγκελλον τοῦ πρώην Σαλμαθοῦντος, ὅστις ἰδίως τὸν προήλειφεν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά.

Ἐντὸς τοιαύτης προσφουῦς ἀτμοσφαιρας προητοιμάζετο ὁ νέος διὰ τὸ στάδιόν του. Μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν τινῶν ὁ ἀναγνώστης ἐπρόκειτο νὰ προχειρισθῆ εἰς διάκονον, ὅτε ἤλθεν εἰς Ἄνδρον ἡ εἰδησις, ὅτι ἀπεβίωσεν ὁ θεῖος του, οἱ δὲ συμπολιταὶ του τὸν προσεκάλουν πρὸς παραλαβὴν τῆς ἱεραῦς διαδοχῆς. Ἦτο νέος εἰσέτι διὰ τὰ καθήκοντα ἱερέως, ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ περιπέσῃ εἰς ξένας χεῖρας τὸ οἰκογενειακὸν προνόμιον. Ὁ πρώην Σαλμαθοῦντος, καίτοι φέρων βαρέως τὴν στέρησιν τοῦ ἀναγνώστου καὶ μέλλοντος διακόνου του, τὸν ἔστειλε μὲ τὴν εὐχὴν του εἰς τὴν πατρίδα πρὸς εὐρεσιν νύμφης προτοῦ τὸν χειροτονήσῃ.

Τοῦτο οὐδαμῶς δυσηρέσκει οὐδὲ ἐδυσκόλευε τὸν Νάρκισσον, καθόσον ἡ ἐκλογή ἦτο ἐκ τῶν προτέρων ὠρισμένη. Ἐκ βρεφικῆς σχεδὸν ἡλικίας ἐθεώρει τὴν Ἀρετούλαν ὡς μέλλουσαν γυναικῆα του. Οἱ γονεῖς τῶν δύο παιδιῶν ἐπεκύρωσαν παιδιόθεν τὸ συνοικέσιον, κατὰ τὸ ἥμισυ παίζοντες καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ σπουδάζοντες, ἀλλ' ὁ μικρὸς Νάρκισσος παρεδέχθη ἐξ ἀρχῆς τὸ σπουδαῖον μόνον μέρος τῆς ὑποθέσεως, ὅτε δὲ ἀνεχώρησεν εἰς Ἄνδρον, ἀντήλλαξε μετὰ τῆς μικρᾶς συμπαικτρίας του ὑπόσχεσιν ἀμοιβαίας πίστεως.

Μετὰ ὀκτῶ ἐτῶν ἀπουσίαν εὗρε τὴν Ἀρετούλαν μεταβληθεῖσαν εἰς νέαν κομψὴν καὶ ὠραίαν, ἀλλὰ καὶ ἡ ξανθὴ κεφαλὴ τοῦ Ναρκίσσου δὲν ἤλαττοῦτο ὠραιότητος ὑπὸ τὸν μαῦρον σκοῦφον τοῦ ἀναγνώστου. Ὁ συνοδεύσας τὸν γαμβρὸν Δεσπότης ἠυλόγησε τὸν γάμον, ἐχειροτόνησε τὸν νεανίαν διάκονον καὶ πρεσβύτερον καὶ ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Ἄνδρον.

Πρὸ τριῶν ἡδὴ μηνῶν ὁ Νάρκισσος ἦτο ἱερεὺς, τὰ πάντα δ' ἔβαινον κατ' εὐχὴν. Οἱ χωρικοὶ ἐφέροντο πρὸς τὸν ἐφημέριόν των μὲ σέβας ἀνώτερον τοῦ ὀφειλομένου εἰς τὴν ἡλικίαν του, ἡ σύζυγός του προητοιμάζε τὸν διάδοχον, οἱ ἀγροὶ του προεμήνουον εὐκαρπίαν, αἱ πρόσοδοι τῆς ἐκκλησίας δὲν ἤλαττώθησαν. Τί ἄλλο ἠδύνατο νὰ ἐπιθυμήσῃ; Καὶ ὅμως ἡ εὐτυχία του δὲν ἦτο ἐντελής. Τὴν ἐπεσκιαζέε μεγάλη καὶ διαρκὴς ἀνησυχία. Ὁ ἱερεὺς παραμυθεῖ τοὺς ψυχορραγοῦντας καὶ κηδεύει τοὺς νεκρούς! Ἴδου ἡ σκέψις, ἡ ὁποία τὸν ἐβασάνιζε· τὸ νέφος, τοῦ ὁποίου ἡ σκιά ἐμαύριζε τὸν φαιδρὸν ἄλλως ὀρίζοντα τοῦ βίου του.

Ὁ τρόμος τοῦ θανάτου τὸν κατεῖχεν ἀπότου τὸν ἔφεραν, μικρὸν ἔτι,

ν' άσπασθῆ τὰ κλειστὰ ψυχρὰ βλέφαρα τοῦ νεκροῦ πατρός του. Ἄληθῶς, παρευρέθη εἰς πολλὰς κηδεῖας ἔκτοτε. Ζῶν πλησίον ἱερέων πάντοτε, ἀνατραφεῖς οὕτως εἰπεῖν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, πῶς ἠδύνατο νὰ μὴ παρακολουθῆ καὶ νὰ μὴ λαμβάνῃ καὶ οὗτος τὸ μέρος του εἰς τὰς νεκρωσίμους τελετάς; Ἄλλ' ὅμως εὑρίσκει πάντοτε τὸν τρόπον νὰ ὑπεκφεύγῃ τὴν θέαν τοῦ θανάτου. Προσηλῶν τὰ ὄμματα εἰς τὴν λαμπάδα ἢ εἰς τὸ ψαλτήριον, τὸ ὁποῖον ἐκράτει, κρυπτόμενος τὸ κατὰ δύναμιν ὀπισθεντῶν ὑψηλοτέρων ὀμηλικῶν του, ποτὲ δὲν ἀνύψωσε τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ἄπνουν τοῦ νεκροκραβάτου φορτίον, ποτὲ δὲν ὑπῆκουσεν εἰς τὴν σπαραξικάρδιον πρὸς τοὺς ἐπιζῶντας πρόσκλησιν τοῦ νὰ δώσωσι τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν εἰς τὴν σάρκα, ἐξ ἧς ἀπεχωρίσθη ἡ ψυχὴ.

Ἄλλ' ὅμως πῶς ἠδύνατο, γενόμενος ἱερεὺς, νὰ ἀποφύγῃ ἐφεξῆς τῆς ἀποσυνθέσεως τὴν ἐπαφὴν; Ἡσθάνετο ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξοικειωθῆ πρὸς τὸ ἀπαίσιον θέαμα. Ἐξωμολόγησεν εἰς τὸν Δεσπότην τοὺς φόβους του, ἐξεμυστηρεύθη τοὺς ἐνδοιασμούς του, ἀπεκάλυψε τὴν ἀδυναμίαν του, ἀλλ' ὁ γέρον τὸν ἐνουθέτησε, τὸν ἐπέπληξε, τὸν ἐνεθάρρυνε, τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι θὰ συνηθίσῃ καὶ αὐτὸς καθὼς τόσοι ἄλλοι εἰς τὴν φρίκην τοῦ θανάτου, ἀνύψωσε τὸ φρόνημά του, ὑποδεικνύων τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἱερέως παρὰ τὴν κοίτην τοῦ ἀποθνήσκοντος καὶ τὸν λάκκον τοῦ τεθνεῶτος. Ὁ Νάρκισσος ἐπέισθη. Ἐπέισθη, ἀλλ' ὁ φόβος δὲν ἐξέλιπεν. Ἐπὶ τρεῖς ἡδὴ μῆνας, ὀψέποτε ἤρχετό τις πρὸς ἐπίσκεψίν του, ἔτρεμε μὴ ἔρχεται φέρον ἀγγελίαν θανάτου. Μέχρι τοῦδε διέφυγε τὴν φοβερὰν δοκιμασίαν, ἀλλ' ἐσκέπτετο ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παραταθῆ ἐπὶ πολὺ ἢ μὴ ἐμφάνισις τοῦ θανάτου εἰς τὴν νῆσον του. Καὶ τῶρα, ἐνῶ κατέβαινε γλυκὺς ὁ ὕπνος εἰς τὰ βλέφαρά του, μεταξὺ τῶν εὐαρέστων εἰκόνων ὅσαι ἐπλανῶντο ὡς σκιαὶ ὀνειρώων ἐνώπιόν του ἀνεμειγνύοντο καὶ σκιναὶ ὀδυνῆραὶ ἐπιθανάτου ἐξωμολογήσεως.

Ἀλλὰ βαθμηδὸν αἱ εἰκόνες αὗται ἐθολώθησαν πᾶσαι καὶ ἀπεσβέσθησαν, τὰ ἡμίκλειστα βλέφαρά του ἐκλείσθησαν ἐντελῶς, ἡ χεὶρ ἔπεσε βαρεῖα ἐπὶ τοῦ τάπητος, ἡ παρεῖα ἐβυθίσθη εἰς τὸ προσκέφαλον, καὶ ἐντὸς τοῦ σκιεροῦ καὶ ἡσύχου δωματίου ἀντήχησεν ἰσχυρὰ καὶ ἰσόχρονος ἢ ὑγιῆς ἀναπνοὴ τοῦ ἀποκοιμηθέντος ἱερέως.

Ἡ παπαδιά, ἐν τούτοις ἀπετελείωσε τὴν ἐργασίαν της καὶ βαίνουσα ἀκροποδητὴ, διὰ νὰ μὴ ταράξῃ τὸν ἄνδρα της, μετέβη εἰς τὸν κοιτῶνα καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθε φέρουσα μικρὸν δέμα. Ἐκάθισεν εἰς τὸ παρὰ τὴν σβεστήν ἐστίαν σκαμνίον, ἤνοιξε τὸ δέμα καὶ ἤπλωσεν ἐπὶ τῶν γονάτων

της τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ περιεχόμενα. Ἦσαν βρεφικά ἐνδύματα, δανεισθέντα ὡς δεῖγμα διὰ τὰ ἐργόχειρα, εἰς τὰ ὅποια ἐσχόπευε ν' ἀφοσιωθῆ ἑφεξῆς. Καὶ τὰ ἐβλεπεν ἡ παπαδιά μετὰ πόθου, καὶ τὰ παρετήρει μετὰ βραδύτητος, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεκρύπτετο ἄλλο αἰσθημα ἢ ἡ περὶ τὴν ἐπεξεργασίαν των προσοχή. Καὶ διακόπτουσα τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐνδυμάτων, ἔστρεφεν ἐν τῷ μεταξύ τὸ βλέμμα καὶ ἐβλεπε ρεμβάζουσα τὸν ἡσύχως κοιμώμενον σύζυγόν της.

Ἦχος βημάτων βαρέων προχωρούντων πρὸς τὴν οικίαν διέκοψεν αἴφνης τὴν ἔξω ἡσυχίαν. Τὰ βήματα διεκόπησαν πρὸ τῆς θύρας, καὶ τὸ ἄνω φύλλον αὐτῆς, ὑπέκρινε εἰς πῖσις χειρὸς ὠθούσης ἐξωθεν, ἔτριξεν ἐλαφρῶς καὶ ἠνοίχθη κατὰ τὸ ἥμισυ. Τὸ φῶς εἰσῆλθεν ἄφθονον ἐντὸς τοῦ δωματίου, ἡ ἀναπνοὴ τοῦ ἱερέως μετέβαλε ρυθμὸν, ἀλλ' ὅμως δὲν ἔπαυσεν ἀντηχοῦσα, ἡ δὲ παπαδιά στρέψασα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἀνοίχθῆν θυρόφυλλον, ἔθεσε τὸν δάκτυλον εἰς τὰ χεῖλη, ὅπως ἐπιβάλῃ σιωπὴν εἰς τὸν ἀνοίξαντα.

Ἐντὸς τοῦ φωτεροῦ τετραγώνου, τοῦ σχηματισθέντος διὰ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ ἄνω μέρους τῆς θύρας, προέκυπτε τὸ στήθος καὶ ἡ κεφαλὴ γέροντος χωρικοῦ. Τὸ παλαιὸν φέσιόν του περιέδενε μανθῆλιον βαμβακερόν, τοῦ ὁποίου αἱ λευκαὶ ἄκραι ἐκρέμαντο ὀπισθεν πρὸς φύλαξιν τοῦ ρυτιδωμένου αὐχένου του. Ὑπὸ τὸ φέσιον ἔλαμπον οἱ ζωηροὶ ὀφθαλμοὶ του, σκιαζόμενοι ἀπὸ δασείας πολιᾶς ὀφρῶς.

Ὁ ἰδρῶς ἔσταζεν ἀπὸ τοὺς κροτάφους του. Διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐκράτει ράβδον στηριζομένην ἐπὶ τοῦ ὤμου του, ἀπὸ δὲ τὴν ἄκραν τῆς ράβδου ἐκρέματο ἐπὶ τῶν νώτων του καλᾶθιον σκεπασμένον μὲ φύλλα λαχάνων.

Ἡ παπαδιά ἐγερθεῖσα ἐπλησίασεν ἀψοφητὴ πρὸς τὴν θύραν.

— Καλὴ μέρα, γερο-Θανάση, ἐψιθύρισεν. Ὁ παπᾶς κοιμᾶται.

— Τὸ βλέπω, παπαδιά μου, ἀπεκρίθη ὁ γέρον πρὸς παθῶν ἀνεπιτυχῶς νὰ καταβιβάσῃ εἰς ψιθυρισμὸν καὶ οὗτος τὸν ἦχον τῆς βραγχώδους φωνῆς του. Τὸ βλέπω, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ζυπνήσῃ.

— Τί τρέχει ; τί τὸν θέλεις ;

— Δὲν τὸν θέλω ἐγώ, δόξα σοι ὁ Θεός ! Ὁ λεπρὸς τὸν θέλει.

— Κύριε ἐλέησον ! Ὁ λεπρὸς ! ἐπανέλαβεν ἡ παπαδιά.

Καὶ ἀνελογίσθη διὰ μιᾶς τοὺς φόβους τοῦ συζύγου της, — τὴν φρίκην του ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὸν λεπρὸν τὴν ἐξάσκησιν τῶν δυσχερῶν καθηκόντων του, — καὶ τὴν ἀπόστασιν ἕως εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς νήσου,

ὅπου ὁ δυστυχῆς ἐκεῖνος διήρχετο τὸν ἔρημον βίον, — καὶ τὸν πολὺν καύσωνα τῆς θερινῆς ἐκείνης ἡμέρας.

— Ἐτελείωσαν, μοῦ φαίνεται, τὰ ψωμιά του, ὑπέλαβεν ὁ χωρικός.

— Κύριε ἐλέησον, ἐπανέλαβεν ἡ παπαδιά, μὴ εὐρίσκουσα ἄλλας λέξεις πρὸς ἔκφρασιν τῆς ἀδημονίας τῆς καὶ στρέφουσα τὰ ἀνήσυχτα βλέμματα πρὸς τὸν καναπέν.

Ὁ ἱερεὺς ἤκουσε τὰ πάντα, ἀλλὰ τὰ ἤκουσεν ὡς εἰς ὄνειρον. Τὸ ἀνοιγμα τῆς θύρας διέκοψε τὸν ὕπνον του, ἀλλ' αἱ αἰσθήσεις του ἔμενον εἰσέτι εἰς νάρκωσιν, αἱ δὲ ἰδέαι συνωθοῦντο συγκεχυμέναι καὶ ἄνευ σειραῶς ἐντὸς τῆς κεφαλῆς του. Εἶδε διὰ τῶν κλειστῶν βλεφάρων τὸ χυθὲν ἐντὸς τοῦ δωματίου φῶς, ἤκουσε τὴν γυναῖκα του προσαγορευοῦσαν τὸν γερο - Θανάσην, ἤκουσεν ὅτι ὁ λεπρὸς τὸν θέλει . . . Ἄλλ' ἡ τελευταία τοῦ γέροντος φράσις καὶ τὸ δεύτερον τῆς συζύγου του « Κύριε ἐλέησον » τὸν ἀφύπνισαν ἐντελῶς.

Ἄνεκυψε τὴν κεφαλὴν, κατεβίβασε τοὺς πόδας, καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ καναπέ, μὲ τὰς δύο χεῖρας στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ τάπητος, μὲ τὰ βλέμματα προσηλωμένα πρὸς τὴν θύραν καὶ τὰ χεῖλη ἡμιανοικτά, ἔμενον ἀκίνητος καὶ σιωπηλός. Ἐσιέπτετο ἄραγε; Ὅχι δὲν ἐσιέπτετο, ἀλλ' ἐφαντάζετο ὅτι βλέπει ἐνώπιόν του τὴν ἔλεεινὴν καλύβην ἐπὶ τῶν βράχων, ὑπεράνω τῆς θαλάσσης, ὅπου πρὸ ἐτῶν πολλῶν, ὠθούμενος ὑπὸ παιδικῆς περιεργείας ἐπλησίασε διὰ νὰ ἴδῃ τί ἐστὶ λεπρός... Ἐφαντάζετο ὅτι βλέπει τὸν δυστυχῆ τῆς καλύβης κάτοικον, καθὼς τὸν εἶδε τότε καθήμενον κατὰ γῆς εἰς τὴν σκιὰν μιᾶς κέδρου, καθαρίζοντα χόρτα ἄγρια ἐντὸς τῆς πηλίνης χύτρας του καὶ στρέφοντα μετ' ἀπορίας τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν μικρὸν ρασοφόρον. Ἄνεπόλει πῶς, ὅτε εἶδε τὴν ἀποτρόπαιον ἐκείνην μορφήν, ρῖγος φρίκης τὸν κατέλαβε καὶ ἔφυγε δρομαίως πρὸς τοὺς συντρόφους του, οἵτινες ἀτολμότεροι τὸν ἐπερίμενον μακρὰν τῆς καλύβης . . .

— Νὰ μὲ συμπαθήσης, παπά μου, εἶπεν ὁ γερο - Θανάσης. Σὲ ζῦπνησα. Ἄλλὰ ψυχομαχεῖ ὁ λεπρὸς καὶ σὲ θέλει· καὶ εἶναι πολὺς ὁ δρόμος ἕως ἐκεῖ. Ἴσως δὲν τὸν προφθάσης.

Ὁ παπα - Νάρκισσος ἠγέρθη.

— Παπαδιά, εἶπεν, ἡ δὲ φωνὴ του ἔτρεμεν ὀλίγον. Τὸ καλυμμαῦχι καὶ τὸ ράσον μου.

Ἦπήκουσεν ἐκείνη σιωπῶσα καὶ ἔφερεν ἐκ τοῦ κοιτῶνος τὰ ζητηθέντα.

— Δὲν θὰ κάμῃς πεζὸς τόσον δρόμον, παπά μου, ὑπέλαβε θωπευτικῶς.

— Ὅχι, ὄχι, εἶπεν ὁ γερο-Θανάσης. Πηγαίνω νὰ εὑρῶ κτῆμα κι ἔρχομαι ἀμέσως νὰ τὸν πάρω.

— Θὰ ἔλθῃς μαζί μου ; ἠρώτησεν ὁ ἱερεὺς.

— Καὶ βέβαια !

Ὁ γέρον ἀνεχώρησεν ἐσπευσμένως πρὸς εὔρεσιν κτήματος, ὡς ὀνομάζουσι τὰ κτήνη των οἱ νησιῶται.

— Ἰδέ, ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἐνῶ ἔνιπτε τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον εἰς τὸν νεροχύτην. Ἰδέ· ὁ γερο-Θανάσης εἶδε τὸν λεπρὸν καὶ τὸν ἐβοήθησε, ἔρχεται πεζὸς ἀπ' ἐκεῖ, καὶ εἶναι πρόθυμος νὰ κάμῃ πάλιν τὸν δρόμον μαζί μου. Διατί ; Χάριν φιλανθρωπίας. Κι ἐγὼ συλλογίζομαι τὴν φρίκην τοῦ νὰ παρασταθῶ εἰς τὸ ψυχομαχητὸν ἐνὸς χριστιανοῦ ; Θὰ διστάσω, ἐνῶ πρόκειται περὶ ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντός μου ;

Ἡ παπαδιὰ τὸν ἤκουε προσπαθοῦντα διὰ τῶν λόγων τούτων νὰ ἀνυψώσῃ τὸ θάρρος του, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ προσθέσῃ τι καὶ αὐτὴ πρὸς ἐνίσχυσίν του. Ἐπρόσφερεν ἐν σιωπῇ τὸ προσόπιον εἰς τὸν ἄνδρα τῆς, ἐκεῖνος δὲ ἐσπογγίσθη, ἐφόρεσε τὸ ράσον, ἔθεσεν ἐπὶ κεφαλῆς τὸ καλυμμαύχιον, ἐφίλησε τὴν σύζυγόν του εἰς τὸ μέτωπον καὶ ἐξῆλθε κρατῶν εἰς χεῖρας τὰ κλειδιά τῆς ἐκκλησίας.

Ὁ οἰκία τοῦ ἱερέως ἔκειτο, τελευταία καὶ ἀπομεμονωμένη, εἰς τοὺς πρόποδας τῆς ἀποτόμου κορυφῆς, τῆς ὁποίας τὰ πλευρὰ κατεῖχον αἰλοῖται οἰκοδομαὶ τοῦ χωρίου, ὑπερκείμεναι ἀλλήλων. Εἰς τὸ μέσον περίπου αὐτῶν ἦτο ἡ μικρὰ ἐκκλησία τῆς Ὑπαπαντῆς, κτήριον παλαιὸν Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, μὲ τροῦλον πυργοειδῆ ὑψούμενον ὑπεράνω τῶν πέριξ ταπεινῶν οἰκιῶν. Ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερέως μέχρι τῆς ἐκκλησίας ἡ στενὴ λιθόστρωτος ὁδὸς ἀνέβαινεν ἐλικοειδῶς, ὁ δὲ ἥλιος, ἀκτινοβολῶν κατὰ κάθετον, καθίστα κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν κοπιωδεστέραν τοῦ συνήθους.

Τὰ παράθυρα τῶν ἐκατέρωθεν οἰκίσκων ἦσαν κλειστά, ποῦ καὶ ποῦ ὅμως τὸ ἄνω φύλλον τῆς θύρας ἦτο ἀνοιχτόν, ὁ δὲ οἰκοδεσπότης ἦ καὶ ἡ σύζυγός του στηριζόντες τοὺς βραχίονας ἐπὶ τοῦ κλειστοῦ κάτω φύλλον ἐφαίνοντο περιμένοντες τὴν διάβασιν τοῦ ἱερέως. Ὁ γερο-Θανάσης δια-

βαίνων διέδωκε τὴν εἶδθσιν ὅτι ὁ λεπρὸς ἀποθνήσκει. Καὶ ἐχαιρέτα ὁ ἱερεὺς τοὺς χωρικοὺς :

— Καλὴ μέρα, κύρ Γιάννη.

—“Ὡρα καλή, κυρὰ Θανάσαινα.

—“Ἡ εὐχή σου, παπά μου.

Προφανῶς εἶχον πάντοτε διάθεσιν δι’ ἐκτενεστέραν συνδιάλεξιν, ἀλλ’ ὁ παπὰς ἐβιάζετο. Ἀνῆλθεν ἰδρωμένος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἤνοιξε τὴν θύραν, εἰσῆλθεν ἐντὸς τοῦ δροσεροῦ ναοῦ, ἔλαβεν εὐλαβῶς ἐκ τοῦ ἀναιμάκτου θυσιαστηρίου τὸ ἱερὸν τῆς θείας Μεταλήψεως σκευὸς καὶ τὸ εὐχολόγιόν του, τὰ ἐτύλιξεν ἐντὸς τοῦ πετραχηλίου του, περιέδεσε τὸ πετραχῆλιον ἐντὸς μαύρης ὀθόνης καὶ ἐξῆλθεν.

Ἐκλειε μόλις τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας, ὅτε ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ γερο - Θανάση παροτρύνοντος τὸ κτῆμα. Τὸ ζῶον δὲν ἐφαίνετο πρόθυμον εἰς ἐκδρομὴν ἐντὸς τοῦ καύσωνος. Ὁ ἱερεὺς προέβη εἰς προϋπάντησιν του, τὸ ἐθώπευσεν, ἀνέβη εἰς τὴν ράχιν του, ἀφοῦ ἐναπέθεσεν ἀσφαλῶς τὸ δέμα ἐντὸς τοῦ κόλπου του, καὶ ἤρχισεν ἡ πορεία. Ὁ γέρον χωρικὸς παρηκολούθει πεζός.

Πλείοτεραι θύραι ἦσαν ἤδη ἀνοικταί, οἱ δὲ εὐσεβεῖς χωρικοί, γνωρίζοντες τί ἔφερεν ἐντὸς τοῦ κόλπου ὁ ἱερεὺς, ἐσταυροκοποῦντο ἐνῶ διήρχετο. Εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας του ἐπερίμενον ἡ παπαδιά, σκιάζουσα διὰ τῆς χειρὸς τοὺς ὀφθαλμούς της. Μειδιάμα εὐφρόσυνον ἐπέλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἱερέως. Ἐκράτησε τὸ ζῶον πρὸ τῆς θύρας καὶ ἠθέλησε ν’ ἀποτεινῆ τὸν λόγον πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἀλλὰ δὲν ἀνῆρχοντο αἱ λέξεις εἰς τὰ χεῖλη του. Οὕτε ἐκείνη ἐπρόφερε λέξιν, ἐνῶ τὸν ἠτένιζε τρυφερῶς προσπαθοῦσα νὰ μειδιάσῃ. Ὁ παπα - Νάρκισσος ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν πρὸς ἀποχαιρετισμόν, ἐκτύπησε τὸν λαιμόν του ὄνου διὰ τοῦ σχοινίου τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ἀντὶ χαλινοῦ, καὶ ἐπροχώρησε μετὰ τοῦ γέροντος. Τὸ βεβιασμένον μειδιάμα τῆς παπαδιάς ἐσβέσθη ἅμα εἶδε τὴν συνοδείαν ἀπομακρυνομένην, καὶ διὰ τοῦ ἀντίχειρος ἀπέμαξεν ἐν δάκρυ ἐκ τῶν βλεφαρίδων της.

Ὁ δρόμος ἐξηκολούθει καταβαίνων ἀναμέσον τῶν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ χωρίου ἀγρῶν καὶ ἀμπελώνων, ἔπειτα ἀνέβαινε πάλιν, διασχίζων πυκνὸν ἐλαιῶνα, μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ ἀπέναντι λόφου, ὅπου τρεῖς ἀνεμόμυλοι ἐπερίμενον πνοὴν ἀέρος, ὅπως κινήσωσι τοὺς ἤδη ἀργοὺς ἱστιοφόρους τροχοὺς των. Ἐκεῖθεν ἠπλοῦτο εὐρὺ ὀροπέδιον κατωφρέρες, ἀπολήγον εἰς βράχους ἀποκρήμους πρὸς τὸ μεσημβρινόν

μέρος τῆς νήσου. Ἡ ὁδὸς ἦτο τραχεῖα καὶ ἀπεριποίητος, ἀλλὰ καὶ ὁ γερο - Θανάσης καὶ τὸ κτῆμα του ἐφαίνοντο συνηθισμένοι εἰς τὰς πέτρας, αἵτινες ἐπηύξανον τὸ δύσβατον τοῦ ἐδάφους. Τοῖχοι χαμηλοί, ξηροτράχαλοι, ἄνευ πηλοῦ ἢ ἀσβέστου, ἐχώριζον ἐκατέρωθεν τοὺς ἀμπελῶνας. Καθόσον δὲ ἡ ὁδὸς ἀπεμακρύνετο, διεδέχοντο τοὺς ἀμπελῶνας ἀγροὶ θερισθέντες ἤδη. Πέραν τῆς καλλιεργημένης ἐκτάσεως, ἀριστερόθεν μὲν τὸ ὄροπέδιον ἀνυψούμενον ἐσχημάτιζε σειρὰν λόφων θαμνοσκεπῶν, δεξιόθεν δὲ ἐκλείνε βαθμιαίως πρὸς τὴν παραλίαν, καὶ ἡ κυανῆ τοῦ Αἰγαίου θάλασσα ἐξηπλοῦτο ἐκεῖθεν ἀπέραντος, ποικιλομένη ἀπὸ τὰ ἀπέχοντα βουνὰ τῶν ἄλλων νήσων.

Ἦτο ἀληθῶς ὠραῖον τὸ θέαμα, ἀλλ' ὁ ἱερεὺς δὲν τὸ ἔβλεπεν. Ὁ νοῦς του ἦτο ἀλλαχοῦ προσηλωμένος. Οἱ φόβοι, τοὺς ὁποίους ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ γερο - Θανάση εἶχον κατ' ἀρχὰς περιστείλει, ἐπανήρχοντο καὶ πάλιν ἐντὸς τῆς ψυχῆς του. Αἱ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως προετοιμασίαι, ἡ παρουσία τῶν χωρικῶν εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν των, ἡ θεὰ τῆς συζύγου του, εἶχον ὀπωσδήποτε ἀναστηλώσει τὴν κλονιζομένην καρδίαν του. Ἀλλὰ τώρα εἰς τὴν ἐρημίαν τῆς ἐξοχῆς, ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιωπῆς, τὴν ὁποίαν ἐφαίνετο ἐπιτείνων ὁ διπλοῦς κρότος τῶν πετάλων τοῦ ζῴου του καὶ τῶν βημάτων τοῦ γέροντος χωρικοῦ, ἐνῶ ὁ ἥλιος ἔκαιε τοὺς ὤμους του, εἰκόνας ἀπαίσιαι ἐξετυλίσσοντο καὶ πάλιν ἐνώπιον τῶν ἀφρημένων ὀφθαλμῶν του. Ἐπροσπάθει διὰ τῆς σκέψεως νὰ ὑπερνήκησῃ τὴν φαντασίαν του, ἀλλ' ἡ σκέψις δὲν ἴσχυεν. Ἐφοβεῖτο, ἐφοβεῖτο ὁ δυστυχῆς!

Δὲν εἶχεν εἰσέτι ὀμιλήσει, ἀλλ' οὐδ' ὁ συνοδοιπόρος του διέκοψε τὴν σιωπὴν. "Ὅτε περιπατεῖ τις ὑπὸ τὸν ἥλιον ἐπὶ ἐδάφους δυσκόλου, ἀκολουθῶν μάλιστα τὸ βᾶδισμα ζῴου εὐρώστου, δὲν θεωρεῖ συνήθως τὴν περίστασιν ἀρμόδιον πρὸς συνομιλίαν, καὶ ἂν ἔτι δὲν ἔχει τὴν ἡλικίαν τοῦ γερο - Θανάση. Ἐπὶ τέλους ὁ ἱερεὺς ἀνέκυψεν ἐκ τῶν ζοφερῶν ρεμβασμῶν του. Ἦκουσε τὸν γέροντα ὀπισθὲν του ἀσθμαίνοντα, καὶ σύρας πρὸς τὸ στῆθος του τὸ σχοινίον ἐκράτησε τὸν ὄνον. Ὁ χωρικός ἐπέστευσε τὸ βῆμα καὶ ἤλθε πλησίον του.

- Τί ἔπαθες, παπά μου ; Τί στέκει ;
- Θὰ κατέβω ν' ἀνέβης σύ, καὶ ὅταν κουρασθῶ ἀλλάζομεν.
- Καλέ, τί λόγος ! Νὰ καθίσω ἐγὼ καὶ νὰ περπατῆς ἐσὺ !
- Εἶσαι κουρασμένος, γέρο μου.
- Ἐγὼ κουρασμένος ! Βαστοῦν ἀκόμη τὰ κόκαλά μου κι ἔννοια

σου! Ποῦ ἤκούσθη νὰ περπατῆ ὁ παπὰς μὲ τ' ἅγια καὶ νὰ πηγαίη ἐμπρὸς ὁ ἀγωγιάτης μὲ τὸ κτῆμα. Ἐμπρὸς!

Τὸ πρᾶγμα δὲν ἐπεδέχετο περαιτέρω συζήτησιν. Ὁ ὄνος ὑπέικων εἰς τὴν ἠθικὴν πίεσιν τῆς φωνῆς τοῦ γέροντος καὶ εἰς τὴν διὰ τοῦ γρόνθου τοῦ ἐπικύρωσιν τοῦ ἐκφωνηθέντος Ἐ μ π ρ ὂ ς, ἐπανέλαβε ζωηρῶς τὴν πορείαν του. Ἄλλ' ὁ ἱερεὺς ἐχαλίνωσε τὴν ὄρμην του διὰ ν' ἀκολουθῆ μετὰ πλειοτέρας ἀνέσεως ὁ πεζὸς γέρον καὶ διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν μετ' αὐτοῦ συνομιλίαν.

- Θὰ τὸν προφθάσωμεν ζωντανόν; Τί λέγεις;
- Τί νὰ σοῦ πῶ; Ὁ ἄνθρωπος εἶναι εἰς τὰ ἔσχατά του.
- Πῶς τὸν ἄφησες; Πῶς ἦτο;
- Πῶς νὰ εἶναι; Ὡσάν ἄνθρωπος ὁποῦ ψυχομαχεῖ.

Τοῦτο ἤθελε νὰ μάθῃ ὁ ἱερεὺς! Πῶς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ψυχομαχῆ, ἀλλ' ἡ ἀπόκρισις τοῦ χωρικοῦ δὲν τὸν ἐφώτισεν. Ἐπεθύμει ν' ἀκούσῃ περιγραφόμενον τὸ θέαμα, τὸ ὁποῖον ἀπετροπιάζετο προτοῦ τὸ ἴδῃ. Ἦλπιζεν ὅτι ἡ ἐκ τῶν προτέρων περιγραφή ἤθελεν ἐξοικειώσει αὐτὸν πρὸς ὅ,τι παιδιόθεν ἐφαντάζετο μετὰ φρίκης. Καὶ ἐπάλαιεν ἐντὸς τῆς ψυχῆς του τὸ ἀνόητον αἰσθημα τοῦ φόβου πρὸς τὸ εὐγενὲς αἰσθημα τοῦ καθήκοντος. Ἡ ἀδιαφορία, μετὰ τῆς ὁποίας ὁ γέρον ὠμίλει περὶ τῆς ἀγωνίας τοῦ θανάτου, ἢ προθυμία, μεθ' ἧς ἐπανήρχετο πρὸς τὸν ψυχορραγοῦντα λεπρόν, ἐπηύξανον τὴν ἐνδόμυχόν του ἐντροπὴν διὰ τὴν ἀτολίαν του.

— Διατί ἤλθες μαζί μου; ἠρώτησε μετὰ τινα σιωπῆν. Διὰ νὰ μὲ συντροφεύσῃς;

— Καὶ διὰ τοῦτο. Ἄλλ' ὄχι τόσον διὰ τοῦτο, ὅσον διὰ νὰ τὸν παρασταθῶ εἰς τὰ τέλη του. Ἐσύ, παπά μου, νὰ τὸν μεταλάβῃς καὶ ἔπειτα νὰ φύγῃς. Ἐγὼ θὰ μείνω. Ὁλὴν τὴν ζωὴν τὴν ἐπέρασεν ἔρημος καὶ μόνος, ἄς ἔχῃ ἓνα χριστιανὸν εἰς τὸ πλευρόν του ἐνῶ ἀποθῆσκει, ὁ κακόμοιρος!

— Εἶσαι ἀλήθεια, καλὸς χριστιανός, γερο - Θανάση. Ὁ Θεὸς νὰ σ' εὐλογῆσῃ! Ἄλλὰ τὸ χρέος τοῦτο εἶναι ἰδικόν μου, καὶ θὰ τὸ ἐκτελέσω ἐγώ. Ἐγὼ θὰ τοῦ κλείσω τὰ βλέφαρα.

Καὶ ἠσθάνθη τὸν λάρυγγά του στενοῦμενον ὑπὸ συγκινήσεως.

Ἐξηκολούθησαν ἐν σιωπῇ τὴν ὁδοπορίαν. Ἡ ὁδὸς δὲν ἐφράσσετο πλέον ἐκατέρωθεν ὑπὸ τοίχων, ἀλλὰ διέσχιζε θάμνους σχοίνων καὶ

κομάρων καταβαίνουσα πρὸς τὰ ἀπόκρημα τῆς νήσου παράλια. Ἐντὸς ὀλίγου ἔκαμψε πρὸς τ' ἀριστερὰ παρὰ τὰς ὑπωρείας γυμνοῦ λοφίσκου καὶ εἶδε μακρόθεν ὁ ἱερεὺς μίαν κέδρον ἐκεῖ μονήρη, ὑπὸ δὲ τὴν σκιάν της τοὺς τοίχους τῆς καλύβης τοῦ λεπροῦ.

Πρὸ δέκα πέντε ἐτῶν ὑπὸ τοὺς κλῶνας τῆς κέδρου ἐκείνης εἶδεν ὁ Νάρκισσος τὸν δυστυχή ἐρημίτην, ὅστις πρὸ πολλῶν καὶ τότε ἐτῶν κατῴκει ἐκεῖ. Εἰς τὴν ἐσχاتیαν ἐκείνην τῆς νήσου, μόνος, ἔρημος, μακρὰν πάσης κοινωνίας ἀνθρώπων, διῆλθε τὸν βίον φέρων τὸ βᾶρος προγονικῆς συμφορᾶς, ἀνεύθυνος αὐτός, ζῶν ἄνευ ἐλπίδος, ἄνευ παρηγορίας, ἄνευ σκοποῦ. Ὁρφανὸς, ἄκληρος, ἄπορος, κατελήφθη νεώτατος ἔτι ὑπὸ τῆς βδελυρᾶς νόσου. Οἱ ὁμόχωροί του τὸν ἠνάγκασαν νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἀπομόνωσιν, ἀναλαβόντες τὴν ὑποχρέωσιν τῆς συντηρήσεώς του.

Δὲν ἦτο βεβαίως ὑπέρογκον τὸ βᾶρος, τὸ ὅποιον ἀνέλαβεν ἡ κοινότης τῆς νήσου. Ὁ γερο - Θανάσης, τοῦ ὁποίου οἱ ὀλίγοι ἄγροὶ ἔκειντο πέραν τῆς καλύβης τοῦ λεπροῦ, ἀνεδέχθη τὴν μεταφορὰν τῆς ἐβδομαδιαίας προμηθείας ἄρτου. Ἀλλὰ δὲν περιωρίσθη εἰς τοῦτο ἡ ἀγαθότης τοῦ φιλανθρώπου χωρικοῦ. Ἐβοήθει τὸν ἄθλιον ἐρημίτην εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ μικροῦ κήπου του ἐπισκευάζων τὰ ἐργαλεῖα του, προμηθεύων σπόρους, δίδων συμβουλὰς. Ἐμενε συνομιλῶν μὲ τὸν ἀσθενῆ, ἐξοικειωθεὶς ἐκ τῆς μακρᾶς συνηθείας πρὸς τὸ ἀπεχθὲς νόσημά του. Καὶ τὸν ἐπερίμενον ὁ λεπρὸς μετρῶν τὰς ἡμέρας καὶ τὰς ὥρας μέχρι τῆς προσεχοῦς ἐπισκέψεως. Ὁ γερο - Θανάσης ἦτο ὁ μόνος σύνδεσμος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου. Οὐδεὶς ἄλλος τὸν ἐπλησίαζεν. Ἐὰν χωρικός τις διέβαινον ἐκεῖθεν, τὸν προσηγόρευεν ἐνίοτε μακρόθεν, ἐναπέθετεν ἴσως ἐπὶ βράχου ἀπέχοντος τὴν ἐλεημοσύνην του, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ τὸν ἴδῃ καὶ τὸν ὁμιλήσῃ ἐκ τοῦ πλησίον.

Ὁ περὶ τὴν καλύβην κήπος τοῦ λεπροῦ περιεκλείετο διὰ φραγῆς ἐκ σπάρτων καὶ κομάρων καὶ ροδοδαφνῶν. Ἀπέναντι τῆς θαλάσσης ἡ φραγὴ διεκόπτετο, δύο δὲ λίθοι ὀγκώδεις, ἐν εἶδει παραστάδων, ἐσχημάτιζον τὴν εἴσοδον, ἀλλὰ θύρα μεταξὺ τῶν λίθων δὲν ὑπῆρχεν.

Ἐκεῖ ἐπέζευσεν ὁ παπα - Νάρκισσος. Ὁ γερο - Θανάσης ἔδесе διὰ τοῦ σχοινίου τοὺς δύο ἐμπροσθίους πόδας τοῦ ὄνου, πρὸς περιορισμὸν τῆς ἐλευθερίας τὴν ὁποίαν τῷ ἔδιδε, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν μικρὸν καλλιεργημένον περίβολον, προχωρῶν πρὸς τὴν καλύβην. Ὁ ἱερεὺς τὸν παρηκολούθει. Μετ' ὀλίγα βήματα ὁ χωρικός ἐστράφη.

— Κάθισε ὀλίγον ἔξω ἐκεῖ εἰς τὴν πέτραν, παπά μου, νὰ ἰδῶ πρῶτα τί γίνεται μέσα ὁ ἄμοιρος αὐτός.

Ὁ ἱερεὺς ὑπήκουσε σιωπῶν. Ἐλαβε τὸ δέμα ἐκ τοῦ κόλπου του, τὸ ἔλυσε μὲ τὰς χεῖρας τρεμούσας ὀλίγον, ἔθεσε τὸ πετραχήλιον μὲ τὰ ἐν αὐτῷ ἐπὶ τῆς πέτρας, ἀπέθεσεν ἐκεῖ καὶ τὸ καλυμμαύχιόν του, καὶ μὲ γυμνὴν τὴν κεφαλὴν, τὰς χεῖρας σταυρωμένας ἐπὶ τοῦ στήθους, ἐπεριμενεν ὄρθιος τὸν γέροντα. Ἦτο κάτωχρος. Μία ἀκούσιος εὐχή, μία ἁμαρτωλὴ ἐπιθυμία εἰσέδυσεν αἴφνης εἰς τὴν ψυχὴν του. — ὦ! ἐὰν ὁ γέρων ἐπαγερόμενος ἔλεγε: Τετέλεσται! Ἄλλ' ἀπεδίωξε μετὰ ρίγους τὸν πονηρὸν στοχασμὸν, ἐπεκαλέσθη τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν, ἔκαμε τὸν σταυρὸν του, καὶ λαβὼν ἐκ τοῦ διπλωμένου περιτραχηλίου τὸ εὐχολόγιον ἤρχισε ν' ἀναγινώσκη τὰς ὡραίας προσευχὰς τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας.

Ἀνεγίνωσκε, καὶ ὄμως ὁ νοῦς του ἦτο εἰς τὴν καλύβην. — Διατί ἀργεῖ ὁ γέρο - Θανάσης; Ἠθέλησε νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν θύραν τῆς καλύβης, ἀλλ' εἰς τὸ μέσον τοῦ περιβόλου ἐστάθη δισταζών. Ἠθέλησε νὰ ἐρωτήσῃ ἐκεῖθεν τὸν γέροντα, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνήν.

Ἐπὶ τέλους ὁ γέρων ἐξῆλθε τῆς καλύβης. Ὁ ἱερεὺς τὸν ἤτηνισε μὲ βλέμμα ἐρωτηματικόν.

— Ἦτον εἰς βύθος. Τὸν ἐξύπνησα μὲ κόπον. Μόλις ἀκούεται ἡ φωνή του. Ἐλαμψαν τὰ σβησμένα του μάτια, ὅταν ἤκουσεν ὅτι εἶσαι ἐδῶ. Ἐλα, παπά, ἔλα νὰ τὸν μεταλάβῃς.

Ὁ ἱερεὺς ἐπέστρεψε πρὸς τὴν εἴσοδον, περιεβλήθη τὸ περιτραχήλιον, ἔλαβεν εὐλαβῶς εἰς χεῖρας τὰ ἅγια καὶ ἐπορεύθη πρὸς τὴν καλύβην. Ἡ ὠχρότης του μόνη ἐμαρτύρει τὴν ταραχὴν του. Τὸ βῆμα του ἦτο στερεόν, αἱ χεῖρες του δὲν ἔτρεμον. καθὼς πρὶν, δὲν ἐδίσταζε πλέον ἐνίκησε τοὺς τελευταίους ἐνδοιασμοὺς τῆς δειλίας ἢ συναίσθησις τῆς ἱερᾶς ἀπόστολῆς του.

Ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν, ὁ γέρων, ὅστις τὸν ἠκολούθει παρὰ πόδας, ἔθιξεν ἐλαφρῶς τὸ ράσον του. Ὁ ἱερεὺς μὲ τὸν ἓνα πόδα ἐπὶ τοῦ κατωφλίου, ἐστάθη καὶ ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν. Ἡ ξανθὴ του κόμη ἐκυμάτιζε λυτὴ ἐπὶ τοῦ αὐχένος του.

— Παπά μου, μὴ ἐγγίσῃς τὸ μανδῆλι εἰς τὸ πρόσωπόν του. Ἐκεῖνος μὲ παρήγγειλε νὰ τὸ σκεπᾶσω διὰ νὰ μὴ τὸ ἰδῆς.

— Καλά, εἶπεν ὁ ἱερεὺς σοβαρῶς. Μὴ ἔλθῃς μέσα, ἐὰν δὲν σὲ κράζω. Καὶ εἰσῆλθεν ἐντὸς τῆς καλύβης.

Ὁ γερο - Θανάσης ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς πέτρας παρὰ τὴν εἴσοδον καὶ ἐπερίμενον. Ἔμεινον ἐπὶ ὥραν πολλὴν καθήμενος ἐκεῖ. Ἦπόρει πῶς ὁ ἱερεὺς οὔτε φαίνεται οὔτε ἀκούεται. Εἶχε τὴν περιέργειαν νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὴν καλύβην, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ παρακούσῃ τὴν διαταγὴν. Ἐπερίμενε λοιπὸν βλέπων τὴν κυανῆν θάλασσαν ρυτιδουμένην ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ὅστις ἐγειρόμενος ἤρχιζε νὰ δροσίζῃ τὴν ἀτμόσφαιραν. Οἱ περίξ θάμνοι ἀνέδιδον εὐφδιάν ζωογόνον, αἱ σιταρῆθραι πετώσαι ὀρητικῶς πρὸς τὰ ὕψη ἐπλήρουν τὸν ἀέρα μὲ τὸ κελάδημά των, ἡ φύσις ἐφαίνετο φαιδρὰ ὅλη καὶ εὐτυχής, ἐνῶ ὁ λεπρὸς ἀπέθνησκεν ἐντὸς τῆς καλύβης του.

Αἴφνης ὁ γέρον χωρικὸς ἤκουσε βηματισμὸν πλησίον τοῦ ἐλαφρόν. Ἐστράφη ἀπορῶν καὶ εἶδεν ἐρχομένην πρὸς τὴν καλύβην τὴν γυναῖκα τοῦ ἱερέως. Ἠγέρθη ἀμέσως καὶ προέβη εἰς προϋπάντησίν της.

— Τί σοῦ ἤλθε νὰ κάμης τόσον δρόμον πεζή, παπαδιά ;

— Ἐνόμισα ὅτι θὰ σᾶς ἀπαντήσω εἰς τὰ μισὰ τοῦ δρόμου καὶ ὀλίγ' ὀλίγον ἤλθα ἕως ἐδῶ. Ποῦ εἶναι ὁ παπάς ;

— Μέσα, μὲ τὸν λεπρόν.

— Ζῆ ἢ ἀπέθανε ;

— Ὅ,τι καὶ ἂν σοῦ πῶ σὲ γελῶ.

— Δὲν πηγαίνεις νὰ ἰδῆς ;

— Μοῦ τὸ ἔχει ἐμποδισμένον ὁ παπάς.

Ἡ παπαδιά ἐσιώπησε ἐπ' ὀλίγον καὶ ἔπειτα ἐπᾶνέλαβε μετὰ τινος ἀνησυχίας.

— Θὰ νυκτωθῆτε ἐδῶ.

— Δὲν πειράζει. ἔχει φεγγάρι. Μόνον ἐσύ, τί ἤθελες νὰ ἔλθης ;

— Ἐφερα τὸ ράσον.

Καὶ ἔδειξε κρεμάμενον ἐπὶ τοῦ βραχιονός της ἐπιμελῶς διπλωμένον τὸ καλὸν ράσον τοῦ παπα - Ναρκίσσου.

— Τί τὸ ἔφερες ; Μὴ εἶναι κρύον νὰ τὸ φορέσῃ ἀπανωτά ;

— Ἴσως χρειασθῆ, εἶπεν ἡ παπαδιά.

Μετὰ τίνα σκέψιν ὁ γερο - Θανάσης ἐπρόσθεσεν :

— Μὴ δὲν τὸ θέλεις τὸ ἄλλο ἀπὸ φόβον ;

— Ξεύρω κι ἐγώ ; Ἀρρώστια εἶναι. Ὅποιος φυλάγει τὰ ρούχα του ἔχει τὰ μισὰ.

Καὶ λέγοντες ταῦτα ἐφθασαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ περιβόλου.

— Κάθισ' ἐδῶ, παπαδιά, εἰς τὴν πέτραν. Θὰ εἶσαι κουρασμένη.

— Ὅχι, δὲν ἐκουράστηκα. Νὰ πάγω μέσα, γερο - Θανάση ;

— Νὰ μὴ θυμώσῃ ὁ παπᾶς.

Ἡ παπαδιά ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς πέτρας. Ἀνά πᾶσαν στιγμὴν ἔστρεφε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν καλύβην· ἡ ἀνησυχία ἐζωγραφίζετο εἰς τὸ πρόσωπόν της. Ὁ γέρον τὴν ἐλυπήθη, ἢ συνεμερίζετο ἴσως καὶ αὐτὸς τὴν ἀνυπομονησίαν της.

— Μὴ χολοσκάνῃς, εἶπε. Πηγαίνω σιγὰ - σιγὰ νὰ ἰδῶ.

Ἐπροχώρησε βραδέως πρὸς τὴν καλύβην τείνων τὰ ὦτα ἀνά πᾶν βῆμα. Δὲν ἤκουε τίποτε. Ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν, ἐστάθη. Ὁ ἱερεὺς ἔλεγέ τι ταπεινῇ τῇ φωνῇ. Μόλις ἠδύνατο ν' ἀκούσῃ ὁ γέρον. Ἐκυψε τὴν κεφαλὴν ἐντὸς τῆς καλύβης. Τοῦ λεπροῦ ἡ κεφαλὴ δὲν ἐφαίνετο. Τὴν ἀπέκρυπτον τὰ νῶτα τοῦ ἱερέως, ὅστις γονατιστὸς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, κλίνων τὸν αὐχένα πρὸς τὸν λεπρὸν προσήυχετο. Ἡ λευκὴ ὀθόνη, διὰ τῆς ὁποίας ὁ γερο - Θανάσης εἶχε καλύψει τὸ πρόσωπον τοῦ ἀσθενοῦς, ἔπειτο ἐκεῖ ἐρριμμένη παρὰ τοὺς πόδας του.

Ὁ χωρικός ἀπεσῶρη ἠσύχως καὶ ἐπέστρεψε πρὸς τὴν εἴσοδον. Ἡ παπαδιά ἀκίνητος ἐπὶ τῆς πέτρας, ἀκολουθοῦσα διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰς κινήσεις του, ἐπερίμενε τὴν ἐπιστροφὴν του.

— Τί εἶδες ; ἠρώτησε.

— Τίποτε.

Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὁ ἱερεὺς ἐξῆλθε τῆς καλύβης καὶ μὲ βήματα ἀργὰ διέσχισε τὸν κῆπον. Δὲν ἐφόρει τὸ ράσον του. Εἰς τὰς ἀνυψουμένας χεῖρας ἐκράτει τὸ εὐχολόγιον καὶ τὸ ἀρτοφόριον. Ἐβράδιζε μὲ ὀρθίαν καὶ ἀκίνητον τὴν κεφαλὴν, μὲ τὸ βλέμμα ἤρεμον, ἐνῶ ἔσειεν ὁ ἄνεμος τὴν λυτὴν κόμην του. Ἐφαίνετο ἄλλος ἤδη ἄνθρωπος!

Ἐπλησίασε πρὸς τὸν γέροντα καὶ πρὸς τὴν σύζυγόν του χωρὶς οὐδεμίαν νὰ ἐκφράσῃ ἀπορίαν διὰ τὴν ἔλευσίν της. Ἀμφότεροι ἐκεῖνοι δὲν ἐκινήθησαν πρὸς προὔπαντήσιν του. Τὸν ἐπερίμενον νὰ ἔλθῃ. Δὲν ἀπήύθυναν ἐρώτησιν πρὸς αὐτόν. Ἐπερίμενον νὰ ὁμιλήσῃ.

— Ἀνεπαύθη, εἶπεν ὁ ἱερεὺς.

Ὁ γερο - Θανάσης καὶ ἡ παπαδιά ἔκαμαν ἐν σιωπῇ τὸν σταυρόν των.

— Αὐριοῦν τὸ πρωὶ θὰ ἔλθωμεν νὰ τὸν θάψωμεν, ἐξηκολούθησεν.

Ἡ φωνὴ του εἶχε τι τὸ σοβαρόν, τὸ ἐπιβάλλον. Οὐδέποτε ἡ σύζυγός του τὸν ἤκουσεν ὁμιλοῦντα οὕτω. Τὸν ἤκουε καὶ τὰ δάκρυα ἀνέβαινον ἠσύχως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της. Ἠσθάνετο ὅτι ἡ δοκιμασία αὕτη ἐνίσχυσε διὰ παντὸς τὴν ψυχὴν του.

— Νὰ μείνῃ ἐδῶ τὴν νύκτα ; ἠρώτησεν ὁ γερο - Θανάσης.

— Μείνε, θά ἔλθω πολὺ πρῶτ.

Καὶ βλέπων τὴν σύζυγόν του, ἥτις ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὸ ράσον :

— Καλὰ ἔκαμες καὶ μοῦ τὸ ἔφερες, εἶπε. Ἐσκέπασα μὲ τὸ ἄλλο τὸν νεκρόν.

Καὶ βαδίζοντες ὁ εἷς παρὰ τὸν ἄλλον ἐπέστρεφον εἰς τὴν οἰκίαν των περὶ ὁ ἱερεὺς καὶ ἡ σύζυγός του.

« Διηγήματα »

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΓΛΥΚΟΦΙΛΟΥΣΑ

Ἄς εἰσδῆ μία μόνη ἀκτίς ἡλίου, ἅμα τῇ ἀνατολῇ, διὰ τοῦ θαμβοῦ φεγγίτου εἰς τὸν πενιχρὸν θάλαμον μὲ τοὺς τέσσαρας τοίχους ἀσβεστωμένους λευκοῦς, μὲ μίαν ψάθαν καὶ ἐπ' αὐτῆς μικρὸν ἀμαυρὸν κίλιμάκι στρωμένα ἐπὶ τοῦ πατώματος, μὲ δύο προσκεφαλάδες ἀκουμβημένας σύρριζα εἰς τοὺς τοίχους, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς γωνίας τοῦ πυρός, ὅπου τέσσαρες ξηροὶ δαυλοὶ καὶ δύο μεγάλα ξύλα ὀρθὰ καίουσι καὶ βρέμουσιν ἐπὶ τῆς ἐστίας.

Τοιοῦτος νὰ εἶναι ὁ χειμερινὸς θάλαμος, ἔχων τὰ νῶτα ἐστραμμένον πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς δυσμάς, συνεχόμενος μὲ ἄλλον βορεινὸν θαλαμίσκον, ὅστις νὰ εἶναι συγχρόνως δῶμα καὶ ἡλιακωτὸν καὶ ὑπερῶνον. Κατεσκευασμένος μὲ πλίνθους, μὲ ξυλοτοίχους, στεγασμένος μὲ ξύλα καὶ μὲ κεράμους, ἀφάντως, ἀνώροφος, εὐήλιος, ἀθήρμαστος, εὐήνεμος, σχεδὸν ὑπαίθριος, μὲ τὸ μόνον ὑψηλὸν καὶ πλατὺ παράθυρον, τὸ ἀπᾶδον εἰς ὄλον τὸν ρυθμὸν τοῦ κτιρίου καὶ, χάριν πολυτελείας, μὲ πηχυαίαν ὑαλον, διὰ ν' ἀπολαύῃ τις ὄρθιος, εἰς τὰ βασιλεία τοῦ βορρᾶ. τὴν μεγάλην θεάν καὶ τὴν μεγάλην πάλην. Τοιαύτη θά ἦτο, χωρὶς νὰ παραβῶ τὴν δεκάτην Ἐντολήν, ἡ μόνη φιλοκτημοσύνη μου καὶ ἡ μόνη μου πλεονεξία.

Ὁ οἰκίσκος νὰ εἶναι κτισμένος ἐπὶ βράχου ὑψηλοῦ, ἐπὶ τοῦ μόνου ὑψηλοῦ βράχου, τοῦ προσφιλοῦς εἰς τὰς ἀναμνήσεις μου. Ἐκεῖ ἀπλοῦ-

ται ἀτελείωτον τὸ πέλαγος, ἀνά τὴν ἀχανῆ ἑκτασιν, ἀπὸ ἀκτῆς ἕως ἀκτῆς καὶ ἀπὸ κόλπου ἕως κόλπου, καὶ χαμηλώνει ὁ οὐρανὸς εἰς τὴν μίαν ἄκραν, τὴν ἀπωτέραν, διὰ τὰ περιπτυχθῆ ἑγγύτερον τὴν ἐσχατιὰν τῶν θαλασσῶν, ὁ σάπφειρος φιλῶν τὸν σμάραγδον, τὸ βαθύχλωρον ἀντασπαζόμενον τὸ γλαυκόν. Φυσα ὁ Καικίας, κατερχόμενος ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Θράκης καὶ ὁ βορρᾶς παγερὸς ἀποσπάται μυριοπτέρυγος ἀπὸ τὸν νεφελοσκεπῆ καὶ χιονοστέφανον Ἄθω καὶ ὁ Ἀργέστης ριγηλὸς κατεβαίνει ἀπὸ τὸν γεραρὸν Ὀλυμπον· φρίσσει τὸ κύμα εἰς τὴν ἐπαφὴν τῆς ψυχρᾶς πνοῆς, φρικῶ ὁ πορφυροῦς πόντος ἀπὸ τὴν κραταιὰν αὔραν, ρυτιδοῦται ἢ θάλασσα ἀπὸ τὴν ἀλλεπάλληλον ραγδαίαν ριπήν, ἀγριαίνει τὸ πέλαγος, ὠρύεται μανιωδῶς ἢ καταιγίς, ρήγνυται τὸ κύμα εἰς τοὺς σκληροὺς αἰχμηροὺς βράχους. Συννεφοῦται ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὰς μαύρας κάπας τῶν θυελλῶν τὰς σωρευομένας ἐπάνω του, φαεινὸς στῦλος προκύπτει ἐν ἀκαρεῖ ἐν μέσῳ ἀχανοῦς κυκεῶνος στροβίλων· ἰδοῦ, ἢ ἀκτίς θὰ διώξῃ τὸ ἔρεβος, ἢ γαλήνη θὰ ἐξώσῃ τὸν τυφῶνα. Ὁ φαεινὸς στῦλος ἦτο σίφων τρομακτικός, σχεδὸν ὑπερφυῆς θέαμα, τὸ ὁποῖον ἐρρίζωσεν ἐν ριπῇ ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐκορυφώθη ἕως εἰς τὸν οὐρανόν.

Ὁ σίφων ἐξερράγη, ραγδαῖος ὄμβρος ἔλουσε καταπληκτικῶς τὴν γῆν καὶ τοὺς αἰγιαλοὺς, ὁ ἄνεμος συνεμαζεύθη εἰς τὰ ἄντρα καὶ τὰς ἀγκάλας, ἢ Σκοτεινὴ Σπηλιὰ ἤχεῖ παρατεταμένως, μυστηριωδῶς ἀπὸ τὴν κοπεῖσαν κολοβὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου, ἀπὸ ἀπειλὴν νέας μανίας λυσσασδεστέρας τῆς πρώτης, ἀπὸ τῆς φοβερᾶς ἐν τῇ σιωπῇ συνωμοσίας τῶν στοιχείων. Τὸ Κακόρρεμα ἀντηχεῖ διακεκομμένως ἀπὸ τὴν δάκειον ἰαχὴν τῆς λαίλαπος, ἀπὸ τὴν καταρρακτώδη κάθοδον τοῦ χειμάρρου. Ἡ Νηρηὶς ἀνῆλθεν ἀπὸ τὸ ὑποβρύχιον ἄντρον τῆς, ἀνέβη εἰς τὸ ἀπάτητον ὕψος τοῦ αἰχμηροῦ βραχώδους προβλήτος καὶ ἄτρωτος αὐτὴ ἀπὸ τὸν ὄμβρον καὶ τὸν ἄνεμον θεωρεῖ μειδιῶσα τὴν πάλην τῶν στοιχείων. Ὁ Τρίτων, κολυμβῶν κάτω εἰς τὴν ρίζαν τοῦ βράχου, ἀνίσχει τὴν κεφαλὴν ἔξω τοῦ κύματος. Ὁ ταῦρος τοῦ Θεοδόση, ὁ μονόκερας, ὁ φιλήρημος καὶ μελαγχολικός, καταβάς πρὸ μικροῦ διὰ τὰ κάμη τὸν συνήθη περίπατόν του κάτω εἰς τὸ βαθύ ρεῦμα, τὸ κατερχόμενον δι' ἐλιγμῶν καὶ βράχων καὶ καταρρακτῶν εἰς τὸν Μικρὸν Γιαλόν, ἐξέβαλε ἕνα θρηνώδη μυκηθμόν, εἶτα ἔμεινεν ἐξηπλωμένος, ἀπαθὴς, ἀκίνητος, δεχόμενος ἐπὶ τῶν νῶτων ὅλον τὸν κρῦον λουτήρα τῆς καταιγίδος. Ἐὰν ἔβλεπέ τι, ἔβλεπε τὰς ἀσπρομάρας καλικοτζούνας, μεγάλα θαλάσσια ὄρνεα, τὰ ὁποῖα ἐπὶ τῶν ἀνεχόντων μέσῳ τοῦ κύματος σκοπέλων, εἰς

ἀπόστασιν ὀργυῶν τινων ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, πολλοὶ ἐξέλαβον μακρόθεν ὡς γυναικας ἀνασκουμπωμένας καὶ ἀσπρομαυροβολουσας, αἵτινες ἤσχολουντο νὰ βγάλουν πεταλίδας κύπτουσαι ἐπὶ τῶν βράχων. Ἄλλ' ἦτο ἀδιάφορος καὶ πρὸς τὸ θέαμα τοῦτο, ὡς καὶ πρὸς ὅλα τὰ λοιπὰ.

Δύο γίδες τοῦ Στάθη τοῦ Μπόζα εἶχον λείψει τὴν πρώτην ἐκείνην ἀπὸ τὸν μικρὸν αἰπόλον. Εἶχαν ἐκπέσει ἀποπλανηθεῖσαι καὶ εἶχαν βραχωθῆ κάτω εἰς τὴν στενὴν πετρώδη κόγχην, τὴν σχηματιζομένην κατέμπροσθεν καὶ ὑποκάτω ἀπὸ τὸ Ἴερὸν Βῆμα τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλοῦσης. Ἡ κόγχη ἐκείνη ἦτο καὶ δὲν ἦτο ἐσοχή, ἦτο καὶ δὲν ἦτο σπήλαιον. Σπήλαιον ἀστεγὲς καὶ ἐσοχὴ στεγανή. Ἡ ὠρεῖτο ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, ἔχασκεν ἄνωθεν τοῦ πόντου. Κάτω βράχος, χιλίων ἑκατογχειρών ἀγκάλισμα, κρημνὸς μόνον εἰς νυκτερίδας καὶ εἰς γλαῦκας βατός. Εἰς τὴν ρίζαν τοῦ βράχου τὸ κύμα, πολλῶν ὀργυῶν βόλισμα, φωκῶν κολύμβημα καὶ καρχαριῶν. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ βάλῃ τις εἰς τὸν νοῦν του, ὅτι ἡδύνατο ἄνθρωπος νὰ καταβῆ εἰς τὴν φοβεράν ἐκείνην αἰώραν, διὰ νὰ ἀνασύρῃ τὰς ἀποπλανηθείσας.

Αἱ δύο βραχωμένοι αἴγες, συνηθισμένοι ν' ἀναρριχῶνται εἰς ὅλους τοὺς κρημνοὺς, ν' ἀναπηδῶσιν ἐπάνω εἰς ὅλα τὰ χαλάσματα, εἰς ὅλους τοὺς ρέποντας καὶ καταρρέοντας τοίχους, δὲν εἶχον ἐνοήσει ὅτι ἔπασαν εἰς παγίδα, τὴν ὁποῖαν ὁ δαίμων τῆς ἀβύσσου εἶχε στήσει δι' αὐτάς. Ἡσθάνοντο καὶ αὐταί, ὡς ἄλογα κτήνη ὅπου ἦσαν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γλιτώσουν ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἦσαν βραχωμένοι.

Ἄφοῦ ἔφαγαν εἰς μίαν ὥραν ὅλην τὴν κάππαριν καὶ ὅλα τὰ κρίταμα καὶ τὰς ἀρμυρήθρας, ὅσαι ἦσαν φυτρωμένοι ἐκεῖ, ἔβλεπαν καλῶς ὅτι, διὰ νὰ ξαναβοσκήσουν, ἔπρεπε νὰ περιμένουν ἐβδομάδας ἢ μῆνας τινας, ἕωσοῦ ξαναφυτρώνουν πάλιν ἄλλη κάππαρις καὶ ἄλλα κρίταμα. Τοῦτο τὸ ἔπαθαν, διὰ νὰ ἔχουν τὴν κακὴν συνήθειαν νὰ μὴ ζητοῦν ποτὲ τὴν ἄδειαν τοῦ αἰπόλου, εἰς ὅλας τὰς κινήσεις των καὶ τὰ σκιρτήματά των. Καὶ διὰ νὰ μάθουν ἄλλην φορὰν, ἂν ἐπιθυμοῦσαν ν' ἀρμυρίσουν, νὰ εὐρίσκουν ἄλλον δρόμον, διὰ νὰ καταβαίνουν κάτω εἰς τὴν ἄμμον τοῦ αἰγιαλοῦ. Ἀλλὰ τώρα ἦτο πολὺ ἀμφίβολον ἂν θὰ ἐγλίτωναν, διὰ νὰ βάλουν γνῶσιν δι' ἄλλοτε.

Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον ἦτο κτισμένον τὸ παρεκκλήσιον μαστιζόμενον ἀπὸ θυέλλας καὶ λαίλαπας, λιχνιζόμενον ἀπὸ τὸ ἀειτάραχον καὶ πο-

λύρροιβδον κύμα, ναναριζόμενον ἀπὸ τὰ ἄσματα, τὰ ὁποῖα ὁ ἄνεμος ἔψαλλε δι' αὐτὸ εἰς τοὺς σκληροὺς βράχους καὶ εἰς τὰ ἠχώδη ἄντρα. Οἱ τέσσαρες τοῖχοι ἴσταντο ἀκόμη ἀρραγεῖς πετροθεμελιωμένοι, σφύζοντες μικρὸν ἐπίχρισμα ἀπὸ παλαιοῦ καιροῦ περὶ τὴν μεσημβρινοδυτικὴν γωνίαν, χορταριασμένοι καὶ μαυροπράσινοι περὶ τὴν βορειοανατολικήν.

Ἡ στέγη φέρουσα ἀκόμα ὀλίγας κεράμους καὶ πλάκας ἐστηρίζετο ἐπὶ δοκοῦ μὲ πολλὰς ἀκτῖνας ἐκ σκληρᾶς καστανέας. Ὀλόγυρα εἰς τοὺς τοίχους, ὑψηλὰ ἄνω τῶν ὑπερθύρων καὶ ὑπὸ τὰ γεῖσα τῆς στέγης, ὠραῖα μικρὰ πινάκια παλαιῶν χρόνων ἦσαν ἐγκολλημένα σχηματίζοντα μέγαν σταυρὸν ἐπὶ τῆς χιβάδος τοῦ Ἱεροῦ Βήματος πρὸς ἀνατολάς, μετὰ ὑποποδίου εἰς σχῆμα ἀνεστραμμένου **T** ἐκ πέντε ἄλλων πινακίων, καὶ ἄλλους δύο σταυροὺς δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, ὑπερθεῖν τῶν δύο παραθύρων τοῦ χοροῦ, καὶ τέταρτον σταυρὸν ἄνωθεν τῆς φλιάς τῆς εἰσόδου δυσμόθεν.

Τὰ ὠραῖα παλαιὰ πιτάκια ἦσαν ὅλα χρωματιστά, γαλάζια καὶ ὑποπράσινα καὶ κιτρινωπά καὶ λευκά, μὲ κλαδάκια καὶ μὲ λούλουδα καὶ μὲ ἀνθρωπάκια καὶ μὲ πουλιά, φιλοκάλως καὶ κομψῶς διατεθειμένα, στίλβοντα εἰς τὸν ἥλιον, χάσμα τῶν ὀφθαλμῶν, κειμήλια ὑψηλὰ κείμενα, στερεὰ βαλμένα εἰς τὰς κόγχας των, ἀφελῆ ἀναθήματα, λείψανα παλαιῶν χρόνων, περισώσματα ἀρπαγῶν καὶ δηώσεων παντοίων, ὀλιγώτερον, φεῦ ! ἀσφαλῆ ἀπὸ τῆς νεωτέρας ἀρχαιολογικῆς καὶ ἀρχαιοκαπηλικῆς μανίας. Καὶ ὁ ἀπλοῦς οὗτος στολισμὸς παρεῖχε μεγάλην χάριν, μεμειγμένην μὲ ἄρρητον τρυφερὸν θέλγητρον, εἰς τὸ μικρὸν βραχοφυτευμένον παρεκκλήσιον, ἐμπνέων εἰς τὸν ἐπισκέπτην μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ διασκελίσῃ τὸ κατώφλιον, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πενιχρὸν ναῖσκον, νὰ ἀνάψῃ κηρίον, νὰ κάμῃ τὸν σταυρὸν ταυ καὶ ν' ἀσπασθῇ εὐλαβῶς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλοῦσης, τῆς ζωγραφισμένης παρειᾶν μὲ παρειᾶν μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ ὑπερθέου Βρέφους τῆς.

Καὶ πάλι κίνησα νὰ ῥθῶ, Χριστέ μου, στὴν αὐλή σου,
νὰ σκύψω στὰ κατώφλια σου τὰ τρισαγαπημένα,
ὁπού μὲ πόθο ἀχόρταγο τὰ λαχταρεῖ ἡ ψυχὴ μου,

καί, ἂν δὲν ἦτο ἄλλως πολυάσχολος ἀπὸ τὴν βιοτικὴν τύρβην (ἀλλὰ διὰ νὰ εἶναι τοιοῦτος εἰς τὴν ἔρημον ἐκείνην ἀκτὴν, ἔπρεπε νὰ εἶναι ζωέμπορος ταξιδεύων διὰ ν' ἀγοράσῃ ἐρίφια), νὰ σταθῇ ν' ἀκούσῃ τὰς Μεγάλας Ὠσρας καὶ τὸν Ἑσπερινὸν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων

φαλλόμενα ἀπὸ τὸν μπαρμπ' - Ἀναγνώστην τὸν Παρθένην, τὸν μόνον βο-
ηθὸν τοῦ παπα - Μπεφάνη, εἰς ὅλας τὰς λειτουργίας, ὅσας ἐτέλει ἐκεῖ-
νος τὰς ἡμέρας ταύτας ἐξ εὐχῆς καὶ ταξίματος κατὰ προτίμησιν, εἰς
τὸ μικρὸν παρεκκλήσιον.

Ἡ σάρκα μου ἀναγάλλιασε σιμά σου κι ἡ καρδιά μου.
Τὸ χελιδόνι ἤρε φωλιά καὶ τὸ τρυγόνι σκέπη
νὰ βάλουν τὰ πουλάκια τους, τὰ δόλια, νὰ πλαγιάσουν,
στὸν ἱερό σου τὸ βωμό, ἀθάνατε Χριστέ μου.

Καὶ ὁ εὐσεβῆς προσκυνητὴς θὰ εὕρισκε μεγάλην γλύκαν καὶ πα-
ρηγορίαν ἀπὸ τὶς πίκρες τοῦ κόσμου εἰς τὸ νὰ θεωρῇ μόνον τὴν πενι-
χρὰν κωνδήλαν καίουσαν ἐμπρὸς εἰς τὴν ὡραίαν εἰκόνα, τὴν ζωγραφι-
σμένην ἀπὸ τὸν μακαρίτην Ἀθανάσιον τὸν Κεφαλαῖν, Ἡπειρώτην, ἄν-
δρα ἀγωνιστὴν, εὐπαίδευτον, πολὺγλωσσον, ὠρολογοποιὸν καὶ ζωγρά-
φον, ὅστις ὅμως ὄλην τὴν ζωὴν του ὑπῆρξε δημοδιδάσκαλος γ' τάξεως,
καὶ ἀπέθανεν ὑπερενενηκοντούτης μὲ τὴν τριακοντάδραχμον σύνταξίν
του.

Ἡ ὡραία μικρὰ εἰκὼν, μὲ τὸ ὄχρον πρόσωπον τῆς Παναγίας, ἐ-
νούμενον κατὰ παρεϊάν μὲ τὸ λευκὸν καὶ ἔνθεον πρόσωπον τοῦ λατρευ-
τοῦ Βρέφους τῆς, εἶχεν ἄφατον γλυκύτητα καὶ ἦτο καλλίστη ἐκφρασις
τῆς μητρικῆς στοργῆς, τῆς γεννωμένης ὡς ἐκ πικρᾶς ρίζης γλυκέος
καρποῦ, εὐθὺς μὲ τὰς ὠδῖνας τοῦ τοκετοῦ, καὶ συναυξανομένης μὲ τῆς
ἀνατροφῆς τοὺς κόπους καὶ τὰς μερίμνας.

Καὶ ὁ φιλακόλουθος πιστὸς δὲν θὰ ὑστέρει τῆς ἀμοιβῆς διὰ τὴν εὐ-
σεβῆ προσέλευσιν.

Κάλιο μιὰ μέρα στὴ δική σ' αὐλή, παρὰ χιλιάδες·
στὸν ἴσκιον ὅς εἶμαι τοῦ ναοῦ σὰν παραπεταμένος
καλύτερα, παρὰ νὰ ζῶ σ' ἀμαρτωλῶν λημέρια.

Δεξιὰ ἐπὶ τοῦ τέμπλου, ἦτο ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ
Προδρόμου. Ἀριστερὰ ἡ Παναγία ἡ Γλυκοφιλοῦσα, ἡ προστάτις τῶν
μητέρων, καὶ ὁ Ἅγιος Στυλιανός, ὁ φίλος καὶ φρουρὸς τῶν νηπίων.

Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοίχου ὑπῆρχον ἀκόμη ὀλίγοι Ἅ-
γιοι ζωγραφισμένοι ἀπὸ παλαιοῦ καιροῦ. Ἄλλων ἦσαν ἐφθαρμένα τὰ
πρόσωπα καὶ τὰ στέρνα, ἄλλων ἀσβεστωμένα τὰ σκέλη καὶ οἱ πόδες
ἀπὸ ἀφελεῖς ἀποπειρας ἐπιχρίσεως ἢ στολισμοῦ ὑπὸ ἀμαθῶν εὐλαβῶν

γυναικῶν. Ἦσαν ὁ Ἅγιος Ἐλευθέριος, ὁ ἐλευθερωτὴς τῶν ἐγκύων, καὶ ἡ Ἁγία Μαρίνα, ἡ προστάτις τῶν ὠδινουσῶν. Ἐἴτα ἦσαν ὁ Ἅγιος Γεώργιος καὶ ὁ Ἅγιος Δημήτριος μὲ τὰ χαντζάρια των, μὲ τὰς ἀσπίδας, τοὺς θώρακὰς των καὶ τὴν ἄλλην πανοπλίαν των. Καὶ ἡ Ἁγία Βαρβάρα καὶ ἡ Ἁγία Κυριακὴ μὲ τοὺς σταυροὺς καὶ μὲ τοὺς κλάδους τῶν φοινίκων εἰς τὰς χεῖρας. Ἦσαν καὶ οἱ Ὅσιοι μὲ τὰ κουκούλια, μὲ τὰς λευκὰς γενειάδας των, μὲ τὰ κομβοσχοῖνια καὶ τοὺς ἐρυθροὺς σταυροὺς των, ὁ Ὅσιος Ἀντώνιος καὶ Εὐθύμιος καὶ Σάββας.

Ἦτο ἐκεῖ καὶ ὁ Ὅσιος Ποιμὴν, ὁ ἀσκητὴς, μὲ τὸ λόγιόν του : « Ὁ Ποιμὴν τέκνα οὐκ ἐγέννησε » καὶ μὲ τὴν ἀπάντησίν του εἰς τὸν ἀνθύπατον, προκειμένου περὶ ζωῆς ἢ θανάτου τοῦ ἀθῶου ἀνεψιοῦ του : « Εἰ μὲν εὖρεις ἔνοχον, κόλασον αὐτόν, εἰ δὲ ἀθῶον, ὡς θέλεις πράξον ». Ἦτο καὶ αὐτὸς ἐκεῖ, προστάτης οὐδὲν ἤττον καὶ φρουρὸς τῶν ἀκάκων καὶ τῶν παιδιῶν. Ἦτο καὶ ὁ Ὅσιος Μωϋσῆς, ὁ Αἰθίοψ, « ἄνθρωπος ὄψιν καὶ θεὸς τὴν καρδίαν ». Μωϋσῆς δεύτερος εἶχε χαράξει τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ὅταν διεκολύμβησε δις καὶ χιαστὶ τὸν Νεῖλον κρατῶν ἐπὶ τῶν ὀδόντων τὴν μάχαιραν μὲ σκοπὸν νὰ φονεύσῃ τὸν ἐχθρόν του, καὶ μὴ ἐπιτυχῶν αὐτὸν ἐπανέπλευσε κρατῶν δύο κριοὺς ζωντανοὺς διὰ τῶν ρωμαλέων βραχιόνων του ὑπεράνω τοῦ ρεύματος. Καὶ ὁ λήσταρχος ἐγένετο ἅγιος, καὶ ὑπῆγε νὰ εὕρῃ τὸν ἄλλον παλαιὸν ὁμότεχόν του, ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον, ὡς λέγει ἡ παράδοσις, εἶχε θηλάσει ποτὲ εἰς τὴν ἔρημον, κατὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον φυγὴν ἐν καιρῷ τῆς βρεφοκτονίας, ἡ Παναγία.

Δεξιὰ τῷ εἰσερχομένῳ καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν θύραν ἵστατο παρὰ τὴν γωνίαν τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου ἡ Ἁγία Ἀναστασία ἡ φαρμακολύτρια κρατοῦσα μὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τὸ μικρὸν τῆς ληκύθιον, τὸ περιέχον τὰ λυτῆρια ὄλων τῶν μαγγανειῶν καὶ τῶν ἐπωδῶν καὶ τῶν φίλτρων, ὡς νὰ προσέφερον εἰς τὰς εὐσεβεῖς προσκυνητριάς καὶ νὰ ἔλεγεν : « Ἐλᾶτε, ἐγὼ εἶμαι πού χαλνῶ τὰ μάγια ». Τὸ παρεκκλήσιον ἐώρταζε, τῇ 26ῃ Δεκεμβρίου, τὴν Συναξίν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἤτοι τὰ Ἐπιλόγια.

Κάτωθεν τῆς εἰκόνας, ἐπὶ λευκῆς μεταξοῦφοῦς ποδιᾶς, ἐφαίνοντο ἀνηρητημένα παιδάκια, καὶ μόνον παιδάκια, ἀσημένια, ἐξαιρέσει ἐνὸς μόνου ἀργυροῦ τεμαχίου, τὸ ὁποῖον ἔφερεν ἄλλο σχῆμα, ζῶου, ὁμοίου σχεδὸν μὲ ἄρνα κερασφόρον, ἢ μὲ ἔριφον. Ἐπὶ τινος ἀφράκτου ἐρμαρίου εἰς τὸν ἀριστερὸν τοῖχον ἔβλεπε τις διάφορα ἀντικείμενα, οἶον στεφάνους ἀνδρογύνων (νεκρῶν ἴσως ἀνδρογύνων) τυλιγμένους ἐντὸς λευκῆς σκέ-

της, τεμάχια βαπτιστικῶν καὶ κουκουλιῶν ἀπὸ τὸ βάπτισμα βρεφῶν. Ὡς καὶ γυμνά κόκαλα, ἀκόμη, καὶ τρυφερά λευκὰ κρανία μικρῶν παιδίων.

Τὰ παιδάκια τὰ ἀνηρτημένα ἐπὶ τῆς λευκῆς ποδιᾶς ἦσαν ὁμοίωματα μικρῶν παιδίων ταχθέντα ἀπὸ τὰς μητέρας, ὅταν τὰ μικρά των ἦσαν ἄρρωστα, εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Γλυκοφιλοῦσαν, τὴν μητέρα τοῦ Θείου Βρέφους, καὶ προσφερθέντα εἰς τὸν ναὸν τῆς μετὰ τὴν Ἰακωβίων ἄρρώστων. Τὸ ὁμοίωμα τοῦ μικροῦ ζώου ἦτο καὶ αὐτὸ βεβαίως ἀπὸ τὰξιμον. Καὶ οἱ στέφανοι τῶν ἀνδρογύνων ἦσαν ἀφελῆ ἀποθέματα καὶ μνημόσυνα ἀτυχῶν συνοικισίων γεγόμενα ὑπὸ τῆς μητρὸς, ἥτις ἐπέζησεν, ἔρημη καὶ ἄχαρη, εἰς ἀνάμνησιν θυγατρὸς, ἥτις ἀπέθανεν ἴσως λεχῶ εὐθὺς μετὰ τὸν πρῶτον τοκετόν, ἀφιερῶματα καὶ ταῦτα εἰς τὴν προστάτιδα τῶν λεχῶν, τὴν Παναγίαν τὴν Γλυκοφιλοῦσαν. Καὶ τὰ τεμάχια τῶν βαπτιστικῶν καὶ κουκουλιῶν ἦσαν καὶ ταῦτα ἐνθύμια παιδίων ἀποθανόντων εὐθὺς μετὰ τὸ βάπτισμα, καὶ τὰ λευκὰ κόκαλα καὶ τὰ κρανία τὰ τρυφερά ἦσαν ἄσπιλα λείψανα παιδίων, τὰ ὅποια εἶχεν εὐδοκῆσαι νὰ καλέσῃ ἐνωρὶς εἰς τὸν Παράδεισον, πλησίον τοῦ Υἱοῦ τῆς εἰπόντος : « Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά » . ἢ Παναγία ἢ Γλυκοφιλοῦσα.

Τὰ στέφανα τοῦ γάμου καὶ τὰ βαπτιστικά κουκούλια τοῦ μικροῦ παιδιοῦ τὰ εἶχε φέρει εἰς τὸν ναῖσκον ἢ θεια - Ἀρετώ, ἢ Χρονιάρα, ἢ ἀφιλοκερδῆς νεωκόρος καὶ πρόθυμος διακοσμήτρια ὄλων τῶν ἐξωκκλησιῶν. Ἦρχετο τακτικά, δύο φορές τὴν ἐβδομάδα, ἀπὸ τὸ καλυβάκι τῆς, τὸ ὅποῖον ἀπέειχεν ἡμισείας ὥρας δρόμον ἀπὸ τὴν ἔρημον ἀκτὴν. Ἦρχετο διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Παναγίαν τὴν Γλυκοφιλοῦσαν καὶ τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους καὶ τὸν Ἅγιον Νικόλαον καὶ ὅλα τὰ παρεκκλήσια τὰ κτισμένα ἐπάνω εἰς τοὺς ἀγρίους μονῆρεις βράχους, διὰ ν' ἀνάψῃ τὰ κανδήλια καὶ νὰ προσευχηθῇ εἰς τοὺς Ἁγίους. Ἐκατοικοῦσε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς τῆς τοῦ συχωρεμένου εἰς τὸν ἐξοχικὸν οἰκίσκον, σιμὰ εἰς τὸ Πυργί, ἐπάνω εἰς τὴν Ἁγίαν Ἐλένην, ἀνάμεσα εἰς τὸ Καχώρρεμα καὶ εἰς τὸ Μεγάλο Ὀρμάνι. Εἶχε τὴν μικρὰν περιοχὴν τῆς μετὰ τὸν ἐλαιῶνα, τὴν ἄμπελον, τοὺς μικροὺς κήπους καὶ τὸν ἀγρὸν καὶ ἀπ' ἐκεῖ οἰκονομοῦσε τὸ καθημερινόν τῆς καὶ ἐξοῦσε αὐτὴ καὶ τὰ ἐγγόνια τῆς, υἱοὶ τοῦ μεγάλου υἱοῦ τῆς, ὁ πρῶτος εἰκοσαετής, ὁ δευτερος δεκαεπταετής, καλλιεργοῦντες τὴν γῆν.

Οἱ γονεῖς των εἶχον ἀποθάνει νέοι πρὸ δεκαπενταετίας καὶ πλέον. Ἡ μάμμη των αὐτὴ τοὺς ἀνέθρεψεν, αὐτὴ τοὺς εἶχεν ἀναστήσει, αὐτὴν ἐγνώριζαν μητέρα. Ἡ θεια -Ἀρετῶ ἦτο καλὴ χριστιανὴ καὶ δὲν εἶχε κάμει κακὸ εἰς καμμίαν γειτόνισσαν, καὶ ὁμως ὑπέφερε πολλὰς δυστυχίας εἰς τὴν ζωὴν της. Ὁ χάρος τὴν εἶχε κατατρέξει, καί, ἂν δὲν εἶχε καὶ τὰ δύο ἐγγόνια της, θὰ ἦτον ἔρημη εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὁμως εἰς ὅλα ἔλεγε « Δόξα σοι ὁ Θεός ». Εἶχε καὶ μίαν κόρην, τὴν Ἀλεξανδρῶ, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑπανδρεύσει πρὸ τριῶν ἐτῶν, νέαν εἴκοσιν ἐτῶν, μετὸν Κωνσταντὴ τὸν Ντάναν. Καὶ εἰς αὐτὴν εἶχε δώσει καλὰ μαθήματα καὶ τὴν ἔκαμε νὰ εἶναι ἀπὸ πολλὰς συνομηλικούς της φρονιμωτέρα. Τῆς ἔδιδε συμβουλὰς, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο νὰ ὠφεληθῆ, ἐὰν ἐπέζη ἐκείνη. « Ζήσης, χρονίσης, θυγατέρα, τῆς ἔλεγε, ποτέ σου νὰ μὴ ζηλέψης τὸ ξένο στολίδι, νὰ μὴ πῆς κακὸ γιὰ τὴ γειτόνισσα, νὰ μὴ κοιτάξης τί κάνει ἢ πλαγινὴ σου, νὰ μὴ βάλῃς μαναφούκια, νὰ μὴ ζευχηθῆς, νὰ μὴ βλαστημήσης ».

Καὶ ἄλλα ἀκόμη τῆς ἔλεγε. Πλὴν ἐκείνη, ἡ πτωχὴ, δὲν εἶχε τύχην νὰ ζήσῃ, διὰ νὰ βάλῃ εἰς πράξιν ὅλας τὰς καλὰς ταύτας συμβουλὰς. Προχθὲς ἀκόμη τὸ παρθενικὸν ἄνθος εἶχεν ἀνοίξει ἐρυθρόν. Χθὲς ἔγινε νύμφη, τὴν ἄλλην ἡμέραν μήτηρ, λεχώ, νεκρά... Καὶ ἀφοῦ ἀπέθανεν ἐκείνη, δέκα ἡμερῶν λεχώ, ἀπέθανε καὶ τὸ παιδίον, δωδεκαήμερον. Ἀφοῦ ἐβαπτίσθη, ἡ θεια -Ἀρετῶ ἔλαβε τὰ στέφανα τοῦ γάμου, ἔκοψε τὸ μέρος ἀπὸ τοὺς « φωτεινοὺς χιτῶνας » καὶ τὰ « κουκούλια ἀγαλλιᾶσεως » τοῦ μικροῦ καὶ τὰ ἔφερεν ἀφιέρωμα εἰς τὸν ναῖσκον τῆς Παναγίας. Ἐλαβε καὶ τὴν μεταξωτὴν χρυσοκέντητον νυμφικὴν στολὴν τῆς ἁμοιρῆς καὶ τὴν προσέφερεν ὅλην εἰς τὸν παπα - Μπεφάννην, τὸν συνήθη ἱεουργὸν τοῦ παρεκκλησίου.

Καὶ τὸ μεν κόκκινον ἐκ μεταξωτῆς σκέπης ὑποκάμισον μετὴν τραχηλιὰν καὶ τα μανίκια κεντητὰ ἐκ χρυσοῦ τὸ ἔκαμε στιχάριον, διὰ νὰ τὸ φορῆ ὁ ἱερεὺς ποδῆρες, ὅταν προσφέρῃ τὰς λογικὰς θυσίας. Τὸ δὲ ποδογύρι τοῦ φουστάνιου, ὀλόχρυσον, τρεῖς σπιθαμὰς παρὰ δύο δάκτυλα πλατὺ, με ἀδράς ἐκ χρυσοῦ κλάρας καὶ με ἄνθη, τὸ ἔκαμεν ἐπιτραχήλιον, διὰ νὰ τὸ φορῆ ὁ λειτουργὸς τὰς καλὰς ἡμέρας. Τὴν δὲ χρυσὴν ζώνην μετὰ ἀργυρὰ τορνευτὰ καὶ ἀμυγδαλωτὰ τσαπράκια τὴν ἔκαμε περιζώνιον, διὰ νὰ τὸ ζώνεται ὁ ἱεροφάντης περὶ τὴν ὀσφύν του. Καὶ τὰ χρυσοῦφανα προμάνικα τοῦ βαβουκλιοῦ, τὰ ἀναδιπλωμένα περὶ τὰς ὠλένας τῶν νυμφῶν, τὰ ἔκαμεν ἐπιμάνικα, διὰ νὰ συστέλλῃ ὁ

θύτης τούς καρπούς τῶν χειρῶν του, ὅταν ἐν φόβῳ ἐμελλε νὰ προσφέ-
ρη τὰ ἅγια. Καί τὸ ὠραῖον πολύπτυχον φόρεμα, τὸ χαρένιο, μὲ τὸ γλυ-
κὺ βυσσινὶ χρῶμα καὶ τὸ ὁποῖον ἔκαμνε νερά - νερά εἰς τὸ βλέμμα, τὸ
ἔκαμε φαιλόνιον, διὰ νὰ σκέπη ὁ ἱερεὺς τὰ νῶτα καὶ τὸ στέρνον του,
ὅταν ἴσταται ἐνώπιον τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου.

Καὶ ὄλην αὐτὴν τὴν ἀλλαξιὰν τῶν ἱερῶν ἀμφίων τὴν εἶχε προσφέρει
εἰς τὸν παπα - Μπεφάνην, τὸν συχνὸν λειτουργὸν καὶ σχεδὸν ἐφημέριον
τοῦ μικροῦ βορεινοῦ παρεκκλησίου. Καὶ δύο φορὰς τὴν ἐβδομάδα ἐπαιρ-
νε τὸ ραβδάκι τῆς εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ τὸ καλαθάκι τῆς εἰς τὸν
ἀγκῶνα τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος καὶ ὄδηγοῦσα καὶ μίαν ἀμνάδα καὶ
μίαν αἶγα, τὰς ὁποίας ἔβωσκεν ἡ ἰδία, κατήρχετο εἰς τὸ Μεγάλο Ὀρ-
μάνι καὶ ἔφθανεν εἰς τὴν κρημνώδη θαλασσόπληκτον ἀκτὴν καὶ ἐπήγαι-
νε ν' ἀνάψη τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλοῦσης.

Εἶχε σιγήσει ὁ φοβερός τυφὼν καὶ εἶχε κοπάσει ἡ λαῖλαψ καὶ ἡ
θάλασσα ἔβραζεν ἀκόμη μὲ ὑπόκωφον βοὴν δεχομένη τὰ χωματόχροα
καὶ θολὰ ρεύματα τῶν χειμάρρων καὶ ὁ ἄσπιλος πόντος εἶχε μιανθῆ
ἀπὸ τῆς γῆς τὰς ὕλας. Ὁ ἥλιος εἶχε φανῆ εἰς μίαν γωνίαν τοῦ οὐρανοῦ,
τὰ σύννεφα εἶχαν συμμαζευθῆ εἰς μίαν ἄλλην γωνίαν. Ὁ ταῦρος τοῦ
Θεοδόση, ὁ φιλέρημος, μὲ τὸ ἐν κέρατον (εἶχε χάσει τὸ ἄλλο πρὸ ἐτῶν,
ὅταν ἦτο νέος ἀκόμη, εἰς μάχην μὲ ἄλλον ταῦρον) ἐξηκολούθει νὰ
βλέπη τὰς καλικάτζούνας, αἵτινες εἶχον κατέλθει πρὸ ὀλίγου, τίς οἶ-
δεν ἀπὸ ποίαν ἀνήλιον σπηλιάν, ἀπὸ τὰ ὕψη τῶν φοβερῶν ἀλιπλήκτων
βράχων καὶ ἔκαμναν ὡς νὰ ἐβουτοῦσαν τὰ ράμφη ἐπιπολῆς τοῦ κύμα-
τος καὶ ἐτίναζαν τὰ πτερά, διὰ νὰ στεγνώσουν, καὶ πάλιν ἔκαμναν ὡς
διὰ νὰ βουτήξουν. Τέλος ἐβούτηξαν ὅλοι ἐν σώματι καὶ ἀνελθοῦσαι εἰς
τὸ κύμα ἤρχισαν νὰ πλέωσι κανονικῶς, ὡς μικρὸς στολίσκος, τελείως
ὀργανισμένους, ἡγουμένης μιᾶς, εἶτα δευτέρων ἐρχομένων δύο καὶ ἀκο-
λουθουσῶν τῶν λοιπῶν, δέκα ἢ δώδεκα, δύο μόνον οὐραγῶν ἐπομένων.
Ὁ ταῦρος ἀφῆκε μακρὸν μυκηθμόν, ἐσηκώθη καὶ αὐτός, ἐτίναξε τὰ μέ-
λη καὶ στραφεὶς ἤρχισε ν' ἀνέρχεται τὸ ρεῦμα ἐπιστρέφων εἰς τὴν στά-
νην τοῦ Θεοδόση, ὡς ἔκαμνε καθημερινῶς, ὅταν δὲν εἶχεν ἐργασίαν.

Αἱ αἶγες τοῦ Στάθη Μπόζα, αἵτινες εἶχον καταυλισθῆ, ἐνόσω δι-
ήρκει ἡ καταιγίς, ὑποκάτω εἰς τὸ μέγα Κιόσκι, τὸ σφζόμενον ἀκόμη
τοῦ παλαιοῦ ἐρήμου χωρίου, ὅπου τὸ πάλαι συνήρχοντο ὅλοι οἱ προε-
στοὶ καὶ ἐβουλευόντο περὶ τῶν κοινῶν, ἐξῆλθον καὶ αὐταί, διὰ νὰ βο-

σκήσωσιν, ἅμα ἡ καταιγίς ἔπαυσε. Καὶ δύο ἐξ αὐτῶν εἶχον ζεκαμπίσει καὶ εἶχον ἀπομακρυνθῆ καὶ κατέβησαν ἀπὸ ἓνα ὑψηλὸν κυρτὸν βράχον καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν μικρὰν κόγχην, κάτωθεν τοῦ Ἱεροῦ Βήματος τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλοῦσης, ὁπόθεν ἀρχίζει ὁ φοβερός κάθετος κρημνὸς εἰς τὴν θάλασσαν, διακοσίων ὀργυιῶν ὕψος, κι ἐκεῖ, ἀφοῦ ἐβόσκησαν ἕλα τὰ κρίταμα ὅσα ἤϋραν, ἐβραχώθησαν κι ἔμειναν, μὴ δυνάμεναι πλέον ν' ἀναβῶσι. Ἐβραχώθησαν καθὼς βραχώνεται ἡ μεγάλη χονδρὴ ἀπετουσιά μὲ τὸ μέγα ἄγκιστρον καὶ μὲ τὸ γενναῖον δόλωμα εἰς τὸ θαλάμι, κάτω εἰς τὸν πυθμένα, εἰς τὰ ἀνεξερεύνητα βᾶθη, ἀνάμεσα εἰς βράχους ριζωμένους καὶ εἰς φύκη καὶ ὄστρακα. Καὶ τὸ μὲν δόλωμα τὸ ἔφαγεν ὁ πελώριος ὄρφος ἢ σμέρνα, ἡ παρδαλὴ καὶ μαυριδερὴ, ἡ ἀντιπαθὴς καὶ ἄπιαστη, τὸ ἄγκιστρον ἐβραχώθη κάτω εἰς τὸ θαλάμι καὶ δὲν βγαίνει πλέον, ἡ δὲ ἀπετουσιά τραβάται καὶ τεντώνεται καὶ κόπτεται καὶ ὁ ψαρᾶς μένει μὲ δύο πῆχεις σπάγγον εἰς τὴν χεῖρα.

Ὅμοίως καὶ ὁ Στάθης ὁ Μπόζας, ὁ βοσκός, ἔμεινε μὲ τὸ μικρὸν κοπάδι του κολοβὸν καὶ ἀκρωτηριασμένον, ἅμα ἔχασε τὰς δύο αἴγας, τὰς ὁποίας ἔβλεπεν, ἰστάμενος ἐπάνω εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου, κρατῶν τὴν ὑψηλὴν μαγκούραν του, καὶ ὁ ἴσκιος του ἐπιπτε μακρὸς ἐμπρὸς του καὶ ἡ κεφαλὴ του ἐφαίνετο πέραν, εἰς μεγάλην ἐξοχὴν τοῦ βράχου, μόλις διακρινομένη καὶ χανομένη, καθόσον ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνεν ὀλοῦν εἰς τὴν δύσιν. Τὰς ἔβλεπε φυλακωμένας εἰς τὴν φοβερὰν πτυχὴν τοῦ κρημοῦ, παρὰ τρίχα εἰς αὐτὸ τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου, καὶ τὰς ἐκάλει εἰς μάτην διὰ τῶν καταληπτῶν εἰς ἐκείνας συνθηματικῶν μονοσυλλάβων ;

—“Αἰ, αἰ ! οἰ ! Ψαρή ! ὦ, χῶ, Στέρφα !

Εἰς μάτην, ἡ Ψαρή καὶ ἡ Στέρφα εἶχαν καθίσει ἀδρανεῖς, ἀνάληγτοι, ἀναίσθητοι καὶ οὐδ' ἀπήντων διὰ βελασμοῦ εἰς τὰς προσκλήσεις τοῦ βοσκοῦ.

Καὶ ὁ Στάθης ἔκυπτε πρὸς τὴν ἀβυσσον, ἀφειδῶν τῆς ἰδίας ψυχῆς του, περιφρονῶν τὸν ἱλιγγον, προκαλῶν τὴν σκοτοδίνην, διὰ νὰ τὰς ἴδῃ καλύτερον. Καὶ τὰ δύο ζωντανὰ πράγματα ἴσταντο καὶ ἐκάθηντο καὶ ἔκαμπτον τὰ γόνατα ἐπὶ τῆς στενῆς προβολῆς τοῦ βράχου, καὶ μόνον ἡ μία, ἡ Ψαρή, ἀπήντησε τέλος διὰ παραπονετικοῦ βελάσματος εἰς τὰς προσκλήσεις τοῦ κυρίου της.

Ἡ ἄλλη, ἡ Στέρφα, οὔτε φωνὴν ἐξέβαλεν οὔτε κίνημα ἔκαμεν οὔτε ἐσκέπτετό τι περὶ ὅλης τῆς θέσεως τῶν πραγμάτων.

— Δὲν μὲ μέλει γιὰ τὴν Στέρφα, εἶπε τέλος στενάζων ὁ βοσκός. Τὴν Ψαρή ἄς ἤμποροῦσα νὰ γλιτώσω !..

‘Ὁ μπαρμπ’-Ἀναγνώστης ὁ Παρθένης, ὅστις εἶχε φθάσει ἀρτίως κι ἐκάθητο ἐπὶ τῆς πεζούλας ἐξώθεν τοῦ ναύσκου τῆς Παναγίας περιμένων νὰ ἔλθῃ ὁ παπα - Μπεφάνης, διὰ νὰ διαβάσῃ τὸν Ἑσπερινὸν — ἦτο δὲ τότε ἡ ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, τρίτη ἀπὸ τῶν Χριστουγέννων — ἐπρότεινε γνώμην, ὅτι ἔπρεπε νὰ πάρουν λεπτό, ἀλλὰ γερὸ σχοινί, νὰ κάμουν θηλειὰν τεχνικὰ εἰς τὴν ἄκρην καὶ νὰ τὸ ρίψουν κάτω, διὰ νὰ τραβήξουν τὰς δύο αἴγας. Ἡ θεια - Ἀρετῶ, ἡ Χρονιάρα, εἶπε νὰ κατεβάσουν διὰ σχοινοῦ μεγάλην ὑπερμεγέθη κοφίναν καὶ νὰ σείσουν τὸ σχοινίον τοιοῦτῳ τρόπῳ ὥστε νὰ εἶναι ἐλπὶς νὰ ἔμβῃ τέλος ἡ μία γίδα πρῶτον, εἶτα ἡ ἄλλη μέσα εἰς τὴν κοφίναν, καὶ οὕτω νὰ τὰς ἀνασύρουν τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην. Ἡ θεια - Ἀρετῶ διηγεῖτο ὅτι παρόμοιόν τι εἶχε συμβῆ καὶ εἰς τὸν παπποῦν της πρὸ ἐξήντα χρόνων καὶ ὅτι τὸ μέσον τοῦτο ἐπέτυχε τότε.

‘Ὁ Κωνσταντῆς ὁ Περηφανάκιας, συναδέλφος τοῦ Στάθῃ, ἐξέφερε γνώμην, ὅτι ἔπρεπε νὰ πάρουν μέγα χονδρὸν ἄγκιστρον ὡσὰν ἀρπάγην, νὰ τὸ δέσουν εἰς τὴν ἄκρην τοῦ σχοινοῦ, καὶ εἰς τὸ ἄγκιστρον ἐπάνω νὰ περάσουν κλαδιὰ καὶ χόρτα καὶ βλαστάρι καὶ διὰ τοῦ δολώματος τούτου νὰ ἐφελύσουν τὰς δύο αἴγας, ὥστε, ἐνῶ αὐταὶ θὰ ἐμασοῦσαν τὴν ὀρεκτικὴν τρυφερὰν βοσκὴν, τὸ ὀξὺ ἀκονημένον ἄγκιστρον θὰ ἦτο πιθανὸν νὰ χωθῆ μέσα εἰς τὸ κατωσάγωνον τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης γίδας καὶ τότε αἱματομέναις μὲν, ἀλλὰ σωσμέναις θὰ τὰς ἐτραβοῦσαν ἐπάνω.

— Δὲν εἶναι προκοπή, εἶπεν ἀποφασιστικῶς ὁ Στάθῃς ὁ Μπόζας· ἔλα νὰ μὲ καλουμάρετε κάτω, νὰ ἰδῶ τί θὰ κάμω..

Ἡ θεια - Ἀρετῶ ἤρχισε νὰ κάμνῃ πολλοὺς σταυρούς, ἐξισταμένη διὰ τὸν τολμηρὸν λόγον τοῦ βοσκοῦ.

— Ποῦ νὰ σὲ κατεβάσουν, γιέ μ’, Στάθῃ μ’, ἔλεγε· πῶς νὰ σὲ κατεβάσουν! Ποῦ θὰ πᾶς; ποῦ θὰ πατήσης;

‘Ὁ μπαρμπ’-Ἀναγνώστης ὁ Παρθένης ἐτανύσθη ἀκουμβῶν εἰς τὸν τοῖχον τῆς ἐκκλησίτσας, εἰς τὸ προσήλιον, καὶ ἀφῆκε παρατεταμένον θορυβῶδες χάσμημα ἠνωμένον μετὰ στεναγμοῦ.

‘Ὁ Κωνσταντῆς ὁ Περηφανάκιας ἤρχισεν εὐγλώττως νὰ ἀποτρέπῃ τὸν Στάθῃν τὸν Μπόζαν.

— Δὲ βολεῖ, νὰ σ’ πῶ, Στάθ’, ἀπ’ λέει οὐ λόους, τάχα, νὰ ποῦμε. Γλέπ’ς

καὶ δὰ κατ' εἶν' οἱ γίδις στριμουμένες κι οἱ δυό. τοῦ λόου σ' τοῦ θά πατήσης νὰ τσ' δέσης, νὰ τσ' ἀνεβάσης ἀπάν' ;

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔφθασε καὶ ὁ παπα - Μπεφάνης μὲ τὴν λευκὴν του γενειάδα, μὲ τὸ κοντὸν τρίχινον ράσον του καὶ μὲ τὸ μαῦρον σάλι του περὶ τὸν λαιμόν. Ἔμαθε τὸ συμβάν, ἤκουσε τὸ σχέδιον τοῦ Στάθη κι ἔσεισε τὴν κεφαλὴν.

— Ἀποκοτιά, εἶπε, ἀποκοτιά.

— Ἀποκοτιά, μαθέ, ἐπανελάβε καὶ ἡ θειά τὸ Ἄρετώ. Συγχρόνως δὲ κατέβη εἰς τὸν νοῦν της μίᾳ ιδέα.

— Ἀμὴ σὰν τὸ ἀποφασίσης, γιέ μ', κάμε τὸ σταυρό σ' καὶ τάξε τίποτε στὴν Παναγιὰ νὰ σὲ φυλάξῃ.

— Ἐταξα ἐγὼ μέσα μου, εἶπεν ὁ Στάθης· ἔταξα νὰ τῆς τὴν πάγω ἀσημένια τῆ μιὰ γίδα, σὰν τῆ γλιτώσω, τὴν Ψαρή. Τὴν Ψαρὴ ἄς γλιτώνα !

Ἄ ἱερεὺς ἔκαμε διφορούμενον νεῦμα.

— Δὲν εἶναι πρέπον, εἶπε, νὰ παρακινουῦμεν τοὺς ἄλλους νὰ τάζουν. . . Τὸ τάξιμον εἶναι προαιρετικόν. . . « Ὅση πέφυκεν ἡ προαίρεσις », ποὺ λέει καὶ τὸ τροπάρι. . . Μὰ ἄς εἶναι. . . ἂν ἤθελε νὰ κάμῃ καμιὰ λειτουργία. . .

Εἶτα ἐπανελάβε :

— Καὶ τὸ καλύτερο ποὺ ἔχει νὰ τάξῃ κι αὐτὸς κι ὄλοι τους εἶναι νὰ μὴν ἀφήνουν τὰ γίδια τους νὰ μπαίνουν εἰς τὰ ζωκλήσια. . . Νὰ εἶναι προσεκτικώτεροι καὶ νὰ ἔχουν περισσότερον σέβας. . . Νὰ μὴν πατοῦν τὰ ξένα κτήματα μὲ τὰ κοπάδια τους καὶ τρώγουν τὶς ἐλιές καὶ τὰ θηλιάσματα τῶν χριστιανῶν. Αὐτὰ πρέπει νὰ τάξῃ.

— Τάζω, εἶπεν ὁ Στάθης.

— Καλά, νὰ ἤχῃς τὴν εὐχή. . . Τώρα, ἂν σὲ καλουμάρουν, ἔχε θάρρος.

— Ἡ εὐχή σ', παπά μ'.

Ἐφαινετο ἀποφασισμένον, ὅτι ὁ Στάθης θὰ κατεβιβάζετο διὰ σχοινίου εἰς τὸν βράχον, διὰ νὰ ζητήσῃ τὰς δύο χαμένες αἴγας του. Μόνον ὁ Περηφανάκιος ἔλαβε πάλιν τὸν λόγον.

— Νὰ σ' ὀρίσου, ἀπ' λέει ὁ λόους, παπά μ', νὰ σ' πῶ, Στάθη μ', αὐτό, τί λογαῖτε, εἶναι, ἀπού' πε κι ἡ ἀιοσύνη τ', ἀπ' λέει κι ἡ θειά τ' Ἄρετώ, μιγάλ' ἀπουκουτιά. Ἐνα πάτ'μα εἶναι κειδὰ μέσα, ἔν' ἀπλόχερο χοῦμα κι δυὸ δάχτ'λα κουτρόνι, ποῦ θὰ πατήσ', πῶς θὰ πιάσ' τσ' γίδις νὰ τσ' δέσ', ἀπ' λέει οὐ λόους, νὰ σ' ὀρίσου, παπά μ' ;

— 'Εγὼ δὲν τὸν παρακινῶ νὰ κατέβῃ, εἶπεν ὁ ἱερεὺς. . . εἰς πράγματα τόσον λεπτά, ὅπου ἀποβλέπουν τὴν ζωὴν καὶ τὸ συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου, κανεὶς δὲν πρέπει ν' ἀναγκάζῃ τὸν ἄλλον. Ὁ ἴδιος θὰ δώσῃ λόγον.

— Κι λές, παπά μ', σὰν πάθῃ τίποτα, θὰ πάω κολασμένος; ἠρώτησεν ὁ Στάθης.

— Αὐτὸ ὁ Θεὸς τὸ ξέρει, εἶπεν ὁ ἱερεὺς. Ἔσεῖς οἱ πλιότεροι, εἰσθε ἀλιβάνιστοι. Δὲν ζυγώνετε σ' ἐκκλησία!

— Κάθε κακὸ φεύγει· ἐψιθύρισεν ὁ μπαρμπ'—'Αναγνώστης ὁ Παρθένης, ὅστις εἶχε σηκωθῆ ἀπὸ τὴν πεζούλαν καὶ ἴστατο στηριζόμενος ἐπὶ τῆς βακτηρίας του ἔξω τῆς θύρας τοῦ ναΐσκου.

— Κανεὶς σας δὲν ἤρθε νὰ ἐξομολογηθῆ αὐτὲς τὶς ἡμέρες. Ἄχ! οἱ γονεῖς σας δὲν ἦσαν τέτοιοι. . . Ἄχ! οἱ παλιοί, οἱ παλιοί!

— Οἱ παλιοί, οἱ πρωτινοί, ἦταν ἀνθρώποι, εἶπεν ἐπιβεβαιωτικῶς ἡ θειά τὸ Ἄρετώ.

— 'Εγὼ δὲν εἶμαι καὶ τόσον φευγάτος ἀπ' τὰ θεῖα, παπά, εἶπε παραπονετικῶς ὁ Στάθης.

— Ἐσὺ ἔχεις κάποια μικρὴ διαφορά. . . Μὰ ἀκόμα, ἀκόμα. . .

— Ἐχομε ταμένα μαζί μὲ τὸν Κωνσταντὴ τὸν Ἄγγουρο νὰ ξανακτίσουμε καὶ τὴν ἐκκλησίαισα τ' Ἄι - Παντελεήμονα. . . Τὴν εἶχε ὄνειρέψει τοῦ Κωνσταντῆ ἡ γυναίκα.

— Ἄμποτε ὁ Θεὸς νὰ σᾶς ἀξιώσῃ, εἶπεν ὁ ἱερεὺς.

— Μακάρι, ἄξιος ὁ μισθός σας, εἶπε καὶ ἡ θειά τὸ Ἄρετώ.

Ὁ Ἄγκούτσας δὲν ἦτο ἰδιοκτῆτης ποιμνίων οὔτε γεωργός οὔτε κὰν βοσκός, οὔτε οἰκίαν εἶχεν, οὔτε φαμιλιάν, τίποτε. Ἦτο πλάνης, ἄστεγος. Πότε ἐδοῦλευε μὲ ἡμεροκάματον σιμὰ εἰς τοὺς κολλήγας, τοὺς καλλιερρηγιάς, πότε ἐμβαινε παραγίδς εἰς τοὺς βοσκούς, διὰ νὰ φυλάγγη τὰς αἴγας. Τὸν περισσότερον καιρὸν ἐγύριζεν ἀπὸ μάνδραν εἰς μάνδραν, ἀπὸ καλύβι εἰς καλύβι, ἀπὸ κατάμερον εἰς κατάμερον, χωρὶς ἐργασίαν, καὶ τοῦ ἔδιδαν οἱ ποιμένες ζινόγαλα κι ἔτρῳγε.

Κάποτε τοῦ ἔλεγαν :

— Δὲν πᾶς, καημένε Ἄγκούτσα, νὰ βγάλῃς τίποτε πεταλίδες κάτω στὸ γιαιλὸ ἢ τίποτε καθουράκια κάτω στὸ ρέμα μέσα;

Τοῦτο ἦτο ἀσφαλὲς σημεῖον, ὅτι τὸν ἐδιωχαν. Ὁ Ἄγκούτσας τὸ ἐκαταλάβαινε κι ἐφευγε.

— Καλὰ ποῦ μοῦ τὸ θύμισες, ἔλεγε.

— Κι ἦτανε μεγάλο πρᾶγμα νὰ τὸ θυμηθῆς ;

— "Ὅχι· μὰ κάνει ζέστη· τόση ζέστη.

Καὶ θὰ ἦτο μόνον Μάρτιος· πλὴν ὁ Ἄγκούτσας δὲν ἤμποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τὴν ζέστην.

"Ἐλεγεν ὅτι τοῦ κάκου, ἀδύνατον ἦτο νὰ κάμῃ τις δουλειὰ τὸ καλοκαίρι. Κι ὅλος ὁ καιρὸς, ἐκτὸς ὀλίγων ἐβδομάδων μοιρασμένων σποραδικῶς εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας μῆνας, ἦτο καλοκαίρι.

"Ἐφευγε λοιπὸν ἀπὸ κάθε στάνην, ὁπότεν τὸν ἔστελλαν νὰ βγάλῃ πεταλίδες. Καὶ δὲν ἐπήγαινε μὲν νὰ βγάλῃ πεταλίδες, ἀλλ' ἐπήγαινε εἰς ἄλλην στάνην, εἰς ἄλλο κατάμερον.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην συνέβη ὁ Ἄγκούτσας νὰ ἐνθυμηθῇ τὸν Στάθην τὸν Μπόζαν. Καὶ ἀφοῦ τὸν ἐνθυμήθη, ἤλθε νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ Εὐρε δὲ τὴν ομάδα τῶν ἐπτὰ ἢ ὀκτὼ ἀνθρώπων ἔξω τῆς θύρας τοῦ ναῖσκου τῆς Παναγίας, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἡ θειά τὸ Ἄρετὼ ἤρχετο εἰς τὸν Στάθην νὰ εἶναι ἄξιος ὁ μισθός του.

— Τί τρέχει ; ἠρώτησεν ὁ Ἄγκούτσας.

"Ὁ Περηφανάκιος, τοῦ ὁποίου ἡ γλῶσσα ἦτο καταληγτὴ εἰς τὸν Ἄγκούτσαν, τοῦ διηγῆθη ἐν ὀλίγοις τὰ τρέχοντα.

"Ὁ Ἄγκούτσας μὲ τὸ ἠλιοκαὲς καὶ ρικνὸν πρόσωπον, μὲ τὰ πυκνὰ ἀκτένιστα μαλλιά, ἔμεινε σύνοφρυς ἐπὶ ὀλίγα δευτερόλεπτα καὶ εἶτα εἶπε :

— Τί μ' δίνεις, Στάθη, νὰ κατιβῶ ἐγὼ νὰ τσ' ἀνεβάσω ;

— Θὰ κατεβῶ ἐγὼ, ἀπήντησεν ὁ Στάθης.

— Τοῦ λόου σ', Στάθη, ἔεις γ'ναίκα καὶ πιδιά... "Ἀφ'σε νὰ κατιβῶ ἐγὼ, ἀπ' δὲν ἔχου σ' οὐν ἥλιο μοῖρα.

"Ὁ Στάθης ἐσιώπη.

— Νὰ μ' δώσης ἐμένα τὴ μιὰ γίδα, τὴν Ψαρή, κι νὰ μὲ καλουμάρετε κάτ', νὰ κατιβῶ νὰ τσ' ἀνεβάσου.

— Τὴν Ψαρή ἐγὼ τὴν ἔταξα στὴν Παναγία, ἀπήντησεν ὁ Στάθης.

"Ὁ Ἄγκούτσας ἔδειξεν ὅτι δὲν ἐνόει.

— Τὴν ἔταξα ἀσημένια, ἀπήντησεν ὁ Στάθης. Ἡ Ψαρή ἐμένα μ' χρειάζεται.

"Ὁ Ἄγκούτσας ἔμεινε ἐπὶ ὀλίγας στιγμὰς σύννους.

— "Ἄς εἶναι, μ' δίνεις τὴ Στέρφα... Καλ' εἶναι κι ἡ Στέρφα... "Ἄ δὲ βρῶ νὰ τὴν πουλήσω νὰ κάμω χαρτσ'λίκι, τὴν ξεφαντώνουμε κανένα μεσ'μέρι μὲ τὴν παρέα ἐδῶ.

— Θα κατεβῶ ἐγώ, ἀπήντησεν ἰσχυρογνώμων ὁ Στάθης. Ἐλάτε, παιδιά, νὰ μὴ χασομεροῦμε.

Ἐφεραν μακρὸν σχοινίον δέκα ὀργυῶν. Ἔδесαν τὴν μίαν ἄκρην εἰς μέγαν κορμὸν πελωρίου σχοίνου, θάλλοντος δίπλα εἰς τὸ παρεκκλήσιον. Ὁ Στάθης ἔλαβε τὴν ἄλλην ἄκρην, ἔκαμε θηλειάν κι ἐδέθη μοναχὸς του ὑπὸ τὰς μασχάλας.

Τρεῖς ἄνδρες, ὁ Περηφανάκιος, ὁ ἄλλος βοσκὸς, ὅστις ἦτο ὁ Ντάνας, ὁ συμπέθερος τῆς θεια - Ἀρετῶς, καὶ ὁ Ἀγκούτσας, ὅστις δὲν ἐμνησικαίει διὰ τὴν ἀπόρριψιν τῆς προσφορᾶς του, κρατοῦντες σφιγκτὰ τὸ σχοινίον ἐκαλουμάρισαν σιγὰ - σιγὰ τὸν Στάθη εἰς τὸ ἰλιγγιῶδες κενόν, εἰς τὸν τρομακτικὸν κρημνόν, εἰς τὴν αἰώραν τῆς ἀβύσσου.

Ὁ Στάθης εἶχεν ὠχρίασει κατ' ἀρχάς. Ἐκαμε τρεῖς σταυροὺς καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ὄψιν του. Κατέβαινε κάτω ταλαντευόμενος, προσπαθῶν νὰ ψαύῃ μὲ τὰς χεῖρας καὶ μὲ τοὺς πόδας τὸν βράχον.

Μίαν φορὰν ἐκτύπησε τὸ δεξιὸν πλευρόν, ὄχι πολὺ σφοδρῶς, κατὰ τοῦ βράχου.

— Ἀγάλια - ἀγάλια! μαλακά, παιδιά! ἐκέλευεν ὁ Ἀγκούτσας. Λάσκα, λάσκα! καλούμα!

— Ποῦ ἔμαθες πῶς μιλοῦν οἱ καραβάδες, δικόλ' Ἀγκούτσα; εἶπεν ὁ Περηφανάκιος.

— Σιώπα, μὴ βλαστημᾶς, λάσκα, λάσκα.

Ὁ Στάθης κατέβαινε εἰς τὸ κενὸν σφίγγων τοὺς ὀδόντας, ἀνοητικεῖν τὰ ὄμματα, κρατούμενος σφιγκτὰ ἀπὸ τὸ σχοινίον. Δὲν ἐφαίνετο νὰ ἐδειλίασε.

— Κοίταξέ τονε πῶς κατεβαίνει, εἶπεν ὁ Ντάνας, σὰ νύφη καμαρωμένη.

Τέλος, ὁ Στάθης ἐπάτησεν ἐπὶ τῆς ἐσοχῆς τοῦ βράχου.

Ἐκάθισε καλῶς, συνεμαζεύθη μὲ τὰ δύο σκέλη περιβάδην ἐπὶ τῆς Ψαρῆς, ἥτις ἐβέλασεν ἅμα τὸν εἶδεν. Ἐλυσε τὴν θηλειάν ἀπὸ τὰς μασχάλας του, ἔδесе καλὰ τὴν Ψαρήν περὶ τὸ στέρνον καὶ ὑπὸ τοὺς προσθίους πόδας. Ἐκαμε σημεῖον καὶ οἱ τρεῖς ἄνδρες ἄνωθεν τοῦ βράχου ἤρχισαν νὰ ἀνασύρωσι σιγὰ - σιγὰ τὴν Ψαρήν.

Μετὰ δέκα λεπτὰ τῆς ἄρας κατήλθε πάλιν κενὸν τὸ σχοινίον.

Ὁ Στάθης ἔδесе τὴν Στέρφαν, καὶ οἱ τρεῖς ἄνδρες ἀνέσυραν αὐτήν.

Ἡ Στέρφα τότε μόνον ἐδοκίμασε νὰ ἐκβάλλῃ βελασμόν, ὅταν ἤρχισε νὰ ταλαντεύεται εἰς τὸ κενὸν μὲ τὸ σχοινίον.

‘Ο Στάθης ἔμεινε μοναχός του ἐπὶ δέκα λεπτά τῆς ὥρας, χωρὶς τὴν Ψαρήν καὶ χωρὶς τὴν Στέρφαν.

Κατὰ τὰ δέκα ταῦτα λεπτά ὑπέφερε φοβερῶς. ‘Ο ἕλιγγος ἤρχισε νὰ τὸν καταλαμβάνη. “Ἐκλειε τὰ ὄμματα, διὰ νὰ μὴ ζαλίξεται. “Ἐσφιγγε τὰ δόντια. “Ἐλεγε τὸ « Πάτερ ἡμῶν », τὸ « Θεοτόκε Παρθένε », καὶ δύο ἀκόμη προσευχάς, ὅσας ἤξευρε.

‘Ο ἄνεμος, ὁ σφοδρὸς ἄνεμος τοῦ μεγάλου κενοῦ καὶ τοῦ πελάγους, ἐφύσα μετὰ βοῆς εἰς τὰ ὄτα του. ‘Ανέπνεε δυνατά, ἤσθμαινε, καὶ ἡ καρδιά του ἔπαλλε σφοδρῶς.

Τέλος ἐφάνη τὸ σχοινίον.

‘Ο Στάθης τὸ ἔδραξε πεταχτά, ἐδέθη σπασμωδικῶς, ἐσφίχθη. ‘Ἐξέχασε νὰ σείσῃ τὸ σχοινίον, διὰ νὰ δώσῃ σημεῖον εἰς τοὺς ἄνδρας.

Πλὴν ἐκεῖνοι ἠσθᾶνθησαν τὸ βάρος καὶ ἤρχισαν νὰ τραβοῦν.

‘Ο Στάθης ἀνέπεμφεν ἔνθερμον, ἐσχάτην προσευχὴν ἀγωνίας, ἐκρατήθη μὲ τρεμούσας χεῖρας ἀπὸ τὸ σχοινίον καὶ ἀφέθη εἰς τὸ κενόν.

‘Ἐταλαντεύετο σφοδρῶς. ‘Ο ἄνεμος εἶχε δυναμώσει. ‘Ἐκτύπησε δύο ἢ τρεῖς φορές τὴν κεφαλὴν, τοὺς ὠμούς καὶ τοὺς πόδας εἰς τὸν βράχον.

“Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψος τοῦ βράχου, εἶχε ξεπιάσει ἤδη τὰς χεῖρας ἀπὸ τὸ σχοινίον. “Ἦτο λιπόθυμος καὶ μόλις ἀναπνέων.

Οἱ ἄνδρες τὸν ἔλυσαν, τὸν ἐπλάγιασαν ὑπὸ τὸ σχοῖνον, τοῦ ἔδωκαν νὰ πῆ ρούμι καὶ τὸν ἔβρεξαν μὲ νερό.

Εὐτυχῶς δὲν ἐβράδυνε νὰ συνέλθῃ.

‘Ἡ Ψαρὴ ἦτο ἐκεῖ καὶ τὸν ἐζέσταινε μὲ τὴν πνοήν της.

‘Ἡ Στέρφα ἴστατο ὀλίγον παραπέρα καὶ ἐκοίταζεν ἠλιθίως.

‘Ἡ θεία - ‘Ἀρετῶ ἐθαύμαζε καὶ ἔλεγεν ἀκόμη :

— Τί ἀποκοτιά ! Τί ἀποκοτιά !

‘Ο ἱερεὺς βοηθούμενος ἀπὸ τὸν μπαρμπ’ - ‘Αναγνώστη τὸν Παρθένην εἶχε ψάλει τὴν μικρὰν παράκλησιν ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλοῦσης.

‘Ο Περηφανάκιος ἔλεγε :

— Νὰ σᾶς ὀρίσου, βρὲ πιδιά, πουτέ μ’ δὲν εἶδια τέτοιου πρᾶμα, ἀπ’ λέει οὐ λόους. Κακὴ δ’ λειά, νὰ σᾶς πῶ, βρὲ πιδιά !

‘Ο ‘Αγκούτσας ἐκοίταζε μετὰ πόθου τὴν Στέρφαν.

— ‘Αξιζεν, ἀξιζεν, εἶπε μέσα του· θὰ τ’νε ξεφαντώναμε μιὰ χαρά !

‘Ο Ντάνας εἶπε :

— Κι εΐδατε πῶς κατέβαινε, σὰν καμαρωμένη νύφη. Κι τώρα ζαλί-
στηκε τὸ παιδί· δὲν πειράζει, περαστικά νά 'ναι.

“Οταν συνῆλθεν ὁ Στάθης, ἔκαμε τὸν σταυρόν του, ἐστράφη πρὸς
τοὺς ἄνδρας καὶ εἶπε :

— Τώρα τὴν Ψαρή τὴν ἑταξα ἀσημένια στὴν Παναγία καὶ θὰ τὴν
δώσω... Μὰ ὡστόσο ἕνα κατσικάκι, ποὺ μοῦ βρίσκεται ἀκόμα ἀπ’
τὰ πρῶτα γεννητούρια, ἀξίζετε, θὰ σᾶς τὸ θυσιάσω. Ἐλᾶτε, παιδιὰ,
πᾶμε στὸ μαντρί νὰ σᾶς φιλέσω.

Η ΣΤΑΧΟΜΑΖΩΧΤΡΑ

Μεγάλην ἐξέφρασεν ἐκπληξιν ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ἰδοῦσα
τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 187 τὴν θεια Ἄχτίτσα φοροῦσαν
καιουργῆ μανθῆλαν, καὶ τὸν Γέρο καὶ τὴν Πατρώνα μὲ καθαρά ὑπο-
καμισάκια καὶ μὲ νέα πέδιλα.

Τοῦτο δέ, διότι ἦτο γνωστότατον, ὅτι ἡ θεια Ἄχτίτσα εἶχεν ἰδεῖ
τὴν προῖκα τῆς κόρης της πωλουμένην ἐπὶ δημοπρασίας πρὸς πληρω-
μὴν τῶν χρεῶν ἀναξίου γαμβροῦ, διότι ἦτο ἔρημος καὶ χήρα, καὶ διό-
τι ἀνέτρεφε τὰ δυὸ ὄρφανὰ ἐγγονὰ της μετερχομένη ποικίλα ἐπαγγέλ-
ματα. Ἦτον (ἄς ἦτο μοναχὴ της !) ἀπ’ ἐκείνας ποὺ δὲν ἔχουν στὸν
ἥλιο μοῖρα. Ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ὤκτιπε τὰς στερήσεις τῆς
γραιάς καὶ τῶν δύο ὄρφανῶν· ἀλλὰ μήπως ἦτο· καὶ αὐτὴ πλουσία διὰ
νὰ ἔλθῃ αὐτοῖς ἀρωγὸς καὶ παρήγορος ;

Εὐτυχῆς ὁ μακαρίτης ὁ μπαρμπα - Μιχαλῖος, ὅστις προηγήθη εἰς
τὸν τάφον τῆς συμβίας Ἄχτίτσας, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὰ δεινὰ τὰ ἐπικείμενα
αὐτῇ μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἦτο καλῆς ψυχῆς — ἄς εἶχε ζωὴ! — ὁ συ-
χωρεμένος. Τὰ δύο παιδιὰ « τὰ ἀδιαφόρετα », ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Βασι-
λης, ἐπνίγησαν βυθισθείσης τῆς βρατσέρας των τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους
186... Ἡ βρατσέρα ἐκείνη ἀπωλέσθη αὐτανδρος, — τί φρίκη! τί
καημός ! Τέτοια τρομάρα καμιᾶς καλῆς χριστιανῆς νὰ μὴν τῆς μέλλῃ.

Ὁ τρίτος ὁ γιὸς της, ὁ σουρτούκης, τὸ χαμένο κορμί, ἐξενιτεύθη
καὶ εὗρισκετο, ἔλεγαν, εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πέτρα ἔρριξε πίσω του. Μῆ-

πως τὸν εἶδε ; Μήπως τὸν ἤκουσεν ; "Άλλοι πάλιν πατριῶτες εἶπαν ὅτι ἐνυμφεῦθη εἰς ἐκεῖνα τα χῶματα, κι ἐπῆρε, λέει, μιὰ Φράγκα, μιὰ Ἐγγλεζοπούλα, ἕνα ξωθικό, πού δὲν ἤξευρε νὰ μιλήσῃ ρωμαίϊκα. Μὴ χειρότερα ! Τί νὰ πῆ κανεῖς ! Ἦμπορεῖ νὰ καταρασθῆ τὸ παιδί του, τὰ σωθικά του, τὰ σπλάγχνα του :

Ἡ κόρη της ἀπέθανεν εἰς τὸν δεύτερον τοκετόν, ἀφεῖσα αὐτῇ τὰ δύο ὄρφανὰ κληρονομίαν. Ὁ πατεριασμένος τους ἐζούσε ἀκόμα (πού νὰ φτάσουν τὰ μαντάτα του ὥρα - τὴν ὥρα !), μὰ τί νοικοκύρης ! Τὰ πρόκοψε ἀλήθεια ! Χαρτοπαίκτης, μέθυσος και μὲ ἄλλας ἀρετὰς ἀκόμη. Εἶπαν πὼς ξαναπαντρεύτηκε ἀλλοῦ, διὰ νὰ πάρῃ και ἄλλον κοσμον εἰς τὸν λαϊμὸν του, ὁ ἀσυνείδητος ! Τέτοιοι ἄνδρες ! Ἔκαμε δὰ κι αὐτὴ ἕνα γαμπρό, μὰ γαμπρό (τὸ λαμπρό τ' νὰ βγῆ !).

Τί νὰ κάμῃ ; Ἐβαλε τὰ δυνατὰ της κι ἐπροσπαθοῦσε ὅπως - ὅπως νὰ ζήσῃ τὰ δυὸ ὄρφανὰ. Τί ἀξιολύπητα τὰ καημενα ! Κατὰ τὰς διαφορὰς ὥρας τοῦ ἔτους ἐβοτάνιζεν, ἀργολοιγῶσε, ἐμάζωνε ἐλιές, ἐξενοδούλευεν. Ἐμάζωνε κούμαρα και τὰ ἔβγαζε ρακί. Μερικὰ στέμφυλα ἀπ' ἐδῶ, κάμποσα βότσια ἀραβοσίτου ἀπ' ἐκεῖ, ὅλα τὰ ἐχρησιμοποῖει. Εἶτα, κατὰ Ὀκτώβριον, ἄμα ἤνοιγαν τὰ ἐλαιοτριβεῖα, ἐπαιρνεν ἕνα εἶδος πῆχυν, ἕνα πενηντάρι ἐκ λευκοσιδήρου, μίαν στάμναν μικράν, κι ἐγύριζεν εἰς τὰ ποτόκια, ὅπου κατεστάλαζον αἱ ὑποστάθμαι τοῦ ἐλαίου, κι ἐμάζωνε τὴν μούργαν. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ὠκονόμει ὅλον τὸ ἐνιαύσιον ἔλαιον τοῦ λυχναρίου της.

Ἄλλὰ τὸ πρῶτιστον εἰσόδημα τῆς θεια - Ἀχτίτσας προήρχετο ἐκ τοῦ σταχομαζώματος. Τὸν Ἰούνιον, κατ' ἔτος, ἐπεβιάζετο εἰς τὸ πλοῖον, ἐπλεεν ὑπερπόντιος και διεπεραιούτο εἰς Εὐβοίαν. Περιεφρόνησε τὸ ὄνειδιστικὸν ἐπίθετον τῆς « καραβαμένης », ὅπερ ἐσφενδόνιζον ἄλλα γυναῖκα κατ' αὐτῆς, διότι ὄνειδος ἔθεωρεῖτο τὸ νὰ πλέῃ γυνὴ εἰς τὰ πελάγη. Ἐκεῖ, μετ' ἄλλων πτωχῶν γυναικῶν, ἤσχολεῖτο συλλέγουσα τοὺς ἀστάχους, τοὺς πίπτοντας ἀπὸ τῶν δραγμάτων τῶν θεμιστῶν, ἀπὸ τῶν φορτωμάτων και κάρων. Κατ' ἔτος, οἱ χωρικοὶ τῆς Εὐβοίας και τὰ χωριατόπουλα ἔρριπτον κατὰ πρόσωπον αὐτῶν τὸ σκῶμμα :

— Νά ! οἱ φ'στάνες ! μᾶς ἤρθαν πάλι οἱ φ'στάνες !

Ἄλλ' αὐτὴ ἔκυπτεν ὑπομονητικῇ, σιωπηλῇ, συνέλεγε τὰ ψιχία ἐκεῖνα τῆς πλουσίας συγκομιδῆς τοῦ τόπου, ἀπῆρτιζε τρεῖς ἢ τέσσαρας σάκκους, ὀλόκληρον ἐνιαυσίαν ἐσοδεῖαν δι' ἑαυτὴν και διὰ τὰ δύο ὄρφανὰ, τὰ ὅποια εἶχεν ἐμπιστευθῆ ἐν τῷ μεταξῦ εἰς τὰς φροντίδας τῆς Ζερ-

μπινιώσ και ἀποπλεύουσα ἐπέστρεφεν εἰς τὸ παραθαλάσσιον χωρίον τῆς.

Πλὴν ἐφέτος, δηλαδὴ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἀφορία εἶχε μαστίσει τὴν Εὐβοίαν. Ἀφορία εἰς τὸν ἐλαιῶνα τῆς μικρᾶς νήσου, ὅπου κατῴκει ἡ Θεῖα - Ἀχτίτσα. Ἀφορία εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ εἰς τοὺς ἀραβοσίτους, ἀφορία σχεδὸν εἰς αὐτὰ τὰ κούμαρα, ἀφορία πανταχοῦ.

Εἶτα, ἐπειδὴ οὐδὲν κατὸν ἔρχεται μόνον, βαρὺς χειμῶν ἐνέσκηψεν εἰς τὰ βορειότερα ἐκεῖνα μέρη. Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μηνός, χωρὶς σχεδὸν νὰ πνεύσῃ νότος καὶ νὰ πέσῃ βροχὴ, ἤρχισε νὰ χιονίζῃ. Μόλις ἔπαυεν εἰς νιφετὸς καὶ ἤρχετο ἄλλος. Ἐνίοτε ἔπνευε ξηρὸς βορρᾶς σφίγγωνέτι μᾶλλον τὰ χιόνια, τὰ ὁποῖα δὲν ἔλιωναν εἰς τὰ βουνά. «Ἐπερίμεναν ἄλλα».

Ἡ γραῖα μόλις εἶχε προλάβει νὰ μεταφέρῃ ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς, ἀπὸ τῶν φαράγγων καὶ δρυμῶν, ἀγκαλίδας τινὰς ξηρῶν ξύλων, ὅσαι μόλις θὰ ἤρκουν διὰ δύο ἐβδομάδας ἢ τρεῖς, καὶ βαρὺς ὁ χειμῶν ἐπέπεσε. Περὶ τὰ μέσα Δεκεμβρίου μόλις ἐπῆλθε μικρὰ διακοπὴ, καὶ δειλαὶ τινες ἀκτίνες ἡλίου ἐπεφάνησαν ἐπιχρυσουσαι τὰς ὑψηλοτέρας στέγας. Ἡ Θεῖα - Ἀχτίτσα ἔτρεξεν εἰς τὰ «ὀρμάνια», ἕνα προλάβῃ καὶ εἰσκομίσῃ καυσόξυλά τινα. Τὴν ἐπαύριον ὁ χειμῶν κατέσκηψεν ἀγριώτερος. Μέχρι τῶν Χριστουγέννων, οὐδεμία ἡμέρα εὐδίας, οὐδεμία γωνία οὐρανοῦ ὀρατὴ, οὐδεμία ἀκτίς ἡλίου.

Κραταῖος καὶ βαρύπνοος βορρᾶς, «χιονιστής», ἐφύσα κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἀγίας ἡμέρας. Αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ἦσαν κατάφορτοι ἐκ σκληρυνθείσης χιόνος. Τὰ συνήθη παίγνια τῶν ὁδῶν καὶ τὰ χιονοβολήματ' ἔπαυσαν. Ὁ χειμῶν ἐκεῖνος δὲν ἦτο φιλοπαίγμων. Ἀπὸ τῶν κεράμων τῶν στεγῶν ἐκρέμαντο ὡς ὄριμοι καρποὶ σπιθαμιαῖα κρύσταλλα, τὰ ὁποῖα οἱ μάγκαι τῆς γειτονίας δὲν εἶχον πλέον ὄρεξιν νὰ τρώγουν.

Τὴν ἑσπέραν τῆς 23ης, ὁ Γέρος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ σχολεῖον περὶ χαρῆς, διότι ἀπὸ τῆς αὐρίου ἔπαυαν τὰ μαθήματα. Πρὶν ξεκρεμάσῃ τὸν «φύλακα» ἀπὸ τῆς μασχάλης του, ὁ Γέρος πεινασμένος, ἤνοιξε τὸ δουλάπι, ἀλλ' οὐδὲ ψωμὸν ἄρτου εὗρεν ἐκεῖ. Ἡ γραῖα εἶχεν ἐξέλθει, ἴσως πρὸς ζήτησιν ἄρτου. Ἡ ἀτυχὴς Πατρῶνα ἐκάθητο ζαρωμένη πλησίον τῆς ἐστίας. Ἀλλ' ἡ ἐστία ἦτο σβηστή. Ἐσοκάλιζε τὴν στάκτην, νομίζουσα ἐν τῇ παιδικῇ ἀφελείᾳ τῆς (ἦτο μόλις τετραετὴς τὸ πτωχὸν κοράσιον), ὅτι ἡ ἐστία ἔχει πάντοτε τὴν ιδιότητα νὰ θερμαίνῃ, καὶ ἄς μὴ καίῃ. Ἀλλ' ἡ στάκτη ἦτο ὑγρά. Σταλαγμοὶ ὕδατος, ἐκ χιόνος τακεί-

σης ἴσως διὰ τινος λαθραίας καὶ παροδικῆς ἀκτίνος ἡλίου, εἶχον ρεῦσει διὰ τῆς καπνοδόχου. Ὁ Γέρος, ὅστις ἦτο ἑπταετής μόλις, ἔτοιμος νὰ κλαύσῃ, διότι δὲν εὑρίσκει ψυχίον τι πρὸς κορεσμόν τῆς πείνης του, ἤνοιξε τὸ μόνον παράθυρον, ἔχον τριῶν σπιθαμῶν μῆκος. Ὁ οἰκίσκος ὅλος, χθαμαλός, ἡμιφάνωτος, μὲ εἶδος σοφᾶ, εἶχε ὕψος δύο ἴσως ὀργυῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ὀροφῆς.

Ὁ Γέρος ἀνεβίβασε σκαμνίον τι ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἐρείσματος τοῦ παραθύρου, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ σκαμνίου, ἐστηρίχθη διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τοῦ παραθυροφύλλου, ἀνοικτοῦ, ἐστυλῶθη μετὰ τόλμης πρὸς τὴν ὀροφήν, ἀνέτεινε τὴν δεξιάν, καὶ ἀπέσπασεν ἐν κρύσταλλον ἐκ τῶν κοσμοῦντων τοὺς «σταλαγμοὺς» τῆς στέγης. Ἦρχισε νὰ τὸ ἐκμυζᾷ βραδέως καὶ ἡδονικῶς, καὶ ἔδιδε καὶ εἰς τὴν Πατρῶναν νὰ φάγῃ. Ἐπείων τὰ κακόμοιρα.

Ἡ γραῖα Ἀχτίσα ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον φέρουσα πρᾶγμα τι τυλιγμένον εἰς τὸν κόλπον τῆς. Ὁ Γέρος, ὅστις ἐγνώριζεν ἐκ τῆς παιδικῆς του πείρας, ὅτι ποτὲ ἄνευ αἰτίας δὲν ἐφούσκωναν οἱ κόλποι τῆς μάμμης του, ἀναπηδήσας ἔτρεξεν εἰς τὸ στήθος τῆς, ἐνέβαλε τὴν χεῖρα, καὶ ἀφήκε κραυγὴν χαρᾶς. Τεμάχιον ἄρτου εἶχεν «οἰκονομήσει» καὶ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἢ καλὴ, καίτοι ὀλίγον αὐστηρὰ μάμμη, τίς οἶδεν ἀντὶ ποίων ἐξευτελισμῶν καὶ διὰ πόσων ἐκλιπαρήσεων!

Καὶ τί δὲν ἤθελεν ὑποστῆ, πρὸ ποίας θυσίας ἡδύνατο νὰ ὀπισθοδρομήσῃ διὰ τὴν ἀγάπην τῶν δύο τούτων παιδιῶν, τὰ ὅποια ἦσαν δις παιδιὰ δι' αὐτήν, καθόσον ἦσαν τέκνα τοῦ τέκνου τῆς! Ἐν τούτοις δὲν ἤθελε νὰ δεικνύῃ αὐτοῖς μεγάλην ἀδυναμίαν, καὶ «ἡμερο μάτι δὲν τοὺς ἔδιδε». Ἐκάλει τὸν ἄρρενα «Γέρον», διότι εἶχε τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθοῦς γέρου τῆς, τοῦ μακαρίτου μπαρμπα - Μιχαλιοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα τῆς ἐπόνει ν' ἀκούσῃ ἢ νὰ προφέρῃ. Τὸ ταλαίπωρον τὸ θῆλυ τὸ ἐκάλει Πατρῶναν θωπευτικῶς, καὶ ὀλίγον «σὰν ἄρχοντοξεπεσμένη πού ἦτον» μὴ ἀνεχομένη ν' ἀκούῃ τὸ Ἀργυρώ, τὸ ὄνομα τῆς κόρης τῆς, ὅπερ ἐδόθη ὡς κληρονομία εἰς τὸ ὄρφανόν, λεχοῦς θανοῦσης ἐκείνης. Πλὴν τοῦ ὑποκορισμοῦ τούτου, οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιδεικτικὴν τρυφερότητα ἀπένεμεν εἰς τὰ δύο πτωχὰ πλάσματα, ἀλλὰ μᾶλλον πρακτικὴν ἀγάπην καὶ προστασίαν.

Ἡ ταλαίπωρος γραῖα ἔστρωσε διὰ τὰ δύο ὄρφανά, ἵνα κοιμηθῶσιν, ἀνεκλίθη καὶ αὐτὴ πλησίον των, τοῖς εἶπεν νὰ φυσῆσωσιν ὑποκάτω τοῦ σκεπάσματός των διὰ νὰ ζεσταθοῦν, τοῖς ὑπεσχέθη — ψευδομένη, ἀλλ'

ἐλπίζουσα νὰ ἐπαληθεύσῃ — ὅτι αὐριον ὁ Χριστὸς θὰ φέρῃ ξύλα καὶ φωμί καὶ μίαν χύτραν κοχλάζουσας ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἔμεινεν αὐπνος πέραν τοῦ μεσονυκτίου ἀνκλογιζομένη τὴν πικρὰν τύχην της.

Τὸ πρῶτ', μετὰ τὴν λειτουργίαν (ἦτο παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων), ὁ παπα - Δημήτρης, ὁ ἐνορίτης της, ἐπαρουσιάσθη αἴφνης εἰς τὴν θύραν τοῦ πενιχροῦ οἰκίσκου.

— Καλῶς τὰ 'δέχθης, τῆς εἶπε μειδιῶν.

« Καλῶς τὰ 'δέχθη » αὐτὴ ! Καὶ ἀπὸ ποῖον ἐπερίμενε τίποτε ;

— Ἐλαβα ἓνα γράμμα διὰ σέ, Ἀχτίτσα, προσέθηκεν ὁ γέρον ἱερεὺς, τινάσσων τὴν χιόνα ἀπὸ τὸ ράσον καὶ τὸ σάλι του.

— Ὅριστε, δέσποτα !... Καὶ μακάρι ἔχω τὴ φωτιά, ἐψιθύρισε πρὸς ἐαυτὴν ἢ τὸ γλυκὸ καὶ τὸ ρακὶ νὰ τὸν φιλέσω ;

Ἄ ἱερεὺς ἀνέβη τὴν τετράβαθμον κλίμακα καὶ ἐλθὼν ἐκάθισεν ἐπὶ σκαμνίου. Ἠρεύνησε δὲ εἰς τὸν κόλπον του καὶ ἐξήγαγε μέγαν φάκελον μὲ πολλὰς καὶ ποικίλας σφραγίδας καὶ γραμματόσημα.

— Γράμμα εἶπες, παπά ; ἐπανάλαβεν ἡ Ἀχτίτσα, μὲν τότε ἀρχίσασα νὰ ἐνοῶ τί τῆς ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς.

Ἄ ὁ φάκελος, ὃν εἶχεν ἐξαγάγει ἀπὸ τοῦ κόλπου του, ἐφαίνετο ἀνοικτὸς ἀπὸ τὸ ἐν μέρος.

— Ἀπόψε ἔφθασε τὸ βαπόρι, ἐπανάλαβεν ὁ ἐφημέριος· ἐμένα μοῦ τὸ ἔφεραν τώρα, μὲν ἔβγαίνα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ ἐνθὺς τὴν χεῖρα ἔσω τοῦ φακέλου ἐξήγαγε διπλωμένον χαρτίον.

— Τὸ γράμμα εἶναι πρὸς ἐμέ, προσέθηκεν, ἀλλὰ σέ ἀποβλέπει.

— Ἐμένα ; ἐμένα ; ἐπανάλαβεν ἔκπληκτος ἡ γραῖα

Ἄ παπα - Δημήτρης ἐξεδίπλωσε τὸ χαρτίον.

— Εἶδεν ὁ Θεὸς τὸν πόνον σου καὶ σοῦ στέλλει μικρὰν βοήθειαν, εἶπεν ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς. Ἄ γυιὸς σου σοῦ γράφει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν.

— Ἀπ' τὴν Ἀμερική ; Ἄ Γιάννης ! ὁ Γιάννης μὲ θυμήθηκεν ; ἀνέκραξε περιχαρὴς, ποιούσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἡ γραῖα.

Καὶ εἶτα προσέθηκε :

— Δόξα σοὶ ὁ Θεὸς !

Ἄ ἱερεὺς ἔβαλε τὰ γυαλιὰ του καὶ ἐδοκίμασε ν' ἀναγνώσῃ.

— Εἶναι κακογραμμένα, καὶ ἐγὼ δυσκολεύομαι νὰ διαβάσω αὐτὰς τίς τζίφρες ποῦ ἔβγαλαν τώρα, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ βγάλωμεν νόημα.

Και ἤρχισε μετὰ δυσκολίας, καὶ σκοντάπτων συχνά, ν' ἀναγινώσκη :

« Παπα - Δημήτρη, τὸ χέρι σου φιλῶ. Πρῶτον ἐρωτῶ διὰ τὸ αἴσιον κτλ. κτλ. Ἐγὼ λείπω πολλά χρόνια καὶ δὲν ἤξεύρω αὐτοῦ τί γίνονται, οὔτε ἂν ζοῦν ἢ ἀπέθαναν. Εἶμαι εἰς μακρινὸν μέρος, πολὺ βαθιά, εἰς τὸν Παναμάν, καὶ δὲν ἔχω καμίαν συγκοινωνίαν μὲ ἄλλους πατριῶτες ποῦ εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πρὸ τριῶν χρόνων ἀντάμωσα τὸν (δεῖνα) καὶ τὸν (δεῖνα), ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔλειπαν χρόνους πολλοὺς, καὶ δὲν ἤξευραν τί γίνεται στὸ σπίτι μας.

» Ἐὰν ζῆ ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα μου, εἰπέ τους νὰ μὲ συγχωρήσουν, διότι διὰ καλὸ πάντα πασχίζει ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰς κακὸ πολλές φορές βγαίνει. Ἐγὼ ἀρρώστησα δυὸ φορές ἀπὸ κακὲς ἀσθένειες τοῦ τόπου ἐδῶ καὶ ἕκαμα πολὺν καιρὸν εἰς τὰ σπιτάλια. Τὸ ὅτι εἶχα καὶ δὲν εἶχα ἐπήγαν, καὶ μόλις ἐγλίτωσα τὴν ζωὴν μου. Εἶχα πανδρευθῆ πρὸ δέκα χρόνων κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου ἐδῶ, ἀλλὰ τώρα εἶμαι ἀπόχρηος καὶ ἄλλο καλύτερον δὲν ζητῶ, παρὰ νὰ πιάσω ὀλίγα χρήματα νὰ ἔλθω εἰς τὴν πατρίδα, ἂν προφθάσω τοὺς γονεῖς μου νὰ μ' εὐλογήσουν. Καὶ νὰ μὴ ἔχουν παράπονον εἰς ἐμέ, διότι ἔτσι θέλει ὁ Θεός, καὶ δὲν ἠμποροῦμε ἐμεῖς νὰ πᾶμε κόντρα. Καὶ νὰ μὴ βαρυγυμῶν, διότι, ἂν δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ, δὲν ἠμπορεῖ ἄνθρωπος νὰ προκόψῃ.

» Σοῦ στέλλω ἐδῶ ἐσωκλείστως συνάλλαγμα ἐπ' ὀνόματί σου, νὰ ὑπογράψῃ ἡ ἀγιοσύνη σου, καὶ νὰ φροντίσουν νὰ τὸ ἐξαργυρώσουν ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα, ἐὰν ζοῦν. Καί, ἂν, ὁ μὴ γένοιτο, εἶναι ἀποθαμμένοι, νὰ τὸ ἐξαργυρώσῃς ἡ ἀγιοσύνη σου, νὰ δώσῃς εἰς κανένα ἀδελφόν μου, ἐὰν εἶναι αὐτοῦ, ἢ εἰς κανένα ἀνίψι μου, καὶ εἰς ἄλλα πτωχά. Καὶ νὰ κρατήσῃς καὶ ἡ ἀγιοσύνη σου, ἐὰν οἱ γονεῖς μου εἶναι ἀποθαμμένοι, ἐν μέρος τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ σαρανταλείτουργα... ».

Πολλὰ ἔλεγεν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη καὶ ἐν σπουδαῖον παρέλειπε. Δὲν ἀνέφερε τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, δι' ὅσα ἦτο ἡ συναλλαγματικὴ. Ὁ παπα - Δημήτρης, παρατηρήσας τὸ πρᾶγμα, ἐξέφερε τὴν εἰκασίαν, ὅτι ὁ γράψας τὴν ἐπιστολήν, λησμονήσας, νομίζων ὅτι εἶχεν ὀρίσει τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων παραπάνω, ἐνόμισε περιττὸν νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ παρακατιῶν, δι' ὃ καὶ ἔλεγε « τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ ».

Ἐν τούτοις ἄφατος ἦτο ἡ χαρὰ τῆς Ἀχτίτσας, λαβούσης μετὰ τόσα ἔτη εἰδήσεις περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς. Ὡς ὑπὸ τέφραν κοιμώμενος ἀπὸ τόσων ἐτῶν ὁ σπινθὴρ τῆς μητρικῆς στοργῆς ἀνέθορεν ἐκ τῶν σπλάγ-

χων εἰς τὸ πρόσωπόν της, καὶ ἡ γεροντική, ρικνὴ, καὶ ἐρρυτιδωμένη, ὄψις της ἠγλαίσθη μὲ ἀκτῖνα νεότητος καὶ καλλονῆς.

Τὰ δύο παιδιὰ, ἂν καὶ δὲν ἐνόουν περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἰδόντα τὴν χαρὰν τῆς μάμμης των, ἤρχισαν νὰ χοροπηδῶσιν.

Ὁ κύρ Μαργαρίτης δὲν ἦτον ἰδίως προεξοφλητής, ἡ τοκιστής, ἡ ἔμπορος· ἦτον ὅλα αὐτὰ ὁμοῦ. Ἐνα φόρον ἐπιτηδεύματος ἐπλήρωνεν ἀλλ' ἔκχμεν τρεῖς τέχνας.

Ἡ γραῖα Ἀχτίτσα, εἰς φοβερὰν διατελοῦσα ἔνδειαν, ἔλαβε τὸ παρὰ τοῦ υἱοῦ της ἀποσταλὲν γραμματίον, ἐφ' οὗ ἐφαίνοντο γράμματα κόκκινα καὶ μαῦρα, ἄλλα ἔντυπα καὶ ἄλλα χειρόγραφα, ἐξ ὧν δὲν ἐνόει τίποτε οὔτε ὁ γηραιὸς ἐφημέριος. οὔτε αὐτή, καὶ μετέβη εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ Μαργαρίτη.

Ὁ κύρ Μαργαρίτης ἐρρόφησε δραγμίδα ταμβάκου, ἐτίναξε τὴν βράκαν του, ἐφ' ἧς ἐπιπτε πάντοτε μέρος ταμβάκου, κατεβίβασε μέχρι τῶν ὀφρῶν τὴν σκούφιαν του, ἔβαλε τὰ γυαλιὰ του, καὶ ἤρχισε νὰ ἐξετάζη διὰ μακρῶν τὸ γραμματίον.

— Ἐρχεται ἀπ' τὴν Ἀμερική ; εἶπε. Σὲ θυμήθηκε βλέπω ὁ γυιὸς σου. Μπράβο, χαίρομαι.

Εἶτα ἐπανέλαβεν :

— Ἐχει τὸν ἀριθμὸν 10, ἀλλὰ δὲν ζέρομε τί εἶδους μονέδα νὰ εἶναι : δέκα σελίνια, δέκα ρούπιες, δέκα κολονάτα ἢ δέκα. . . . Διεκόπη.

Παρ' ὀλίγον νὰ ἔλεγε « δέκα λίρες ».

— Νὰ φωνάξουμε τὸ δάσκαλο, ἐμουρμούρισεν ὁ κύρ Μαργαρίτης ἴσως : ἐκεῖνος ζεύρει νὰ τὸ διαβάσῃ. Τί γλῶσσα νὰ εἶναι τάχα ;

Ὁ ἑλληνοδιδάσκαλος, ὅστις ἐκάθητο βλέπων τοὺς παίζοντας τὸ κιάμο εἰς παράπλευρον καφενεῖον, παρακληθεὶς μετέβη εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ Μαργαρίτη. Εἰσῆλθεν ὀρθός, δύσκαμπτος, ἔλαβε τὸ γραμματίον, παρεκάλεσε τὸν κύρ Μαργαρίτην νὰ τοῦ δανείσῃ τὰ γυαλιὰ του καὶ ἤρχισε νὰ συλλαβίσῃ τοὺς λατινικοὺς χαρακτῆρας.

— Πρέπει νὰ εἶναι ἀγγλικά, εἶπεν, ἐκτός ἂν εἶναι γερμανικά. Ἀπὸ τοῦ ἔρχεται αὐτὸ τὸ δελτάριον :

— Ἀπ' τὴν Ἀμερική, κύρ δάσκαλε, εἶπεν ἡ θεῖα Ἀχτίτσα.

— Ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν ; τότε θὰ εἶναι ἀγγλικόν.

Καὶ ταῦτα λέγων προσεπάθει νὰ συλλαβίσῃ τὰς λέξεις : TEN POUNDS STERLING ἃς ἔφερε χειρογράφους ἢ ἐπιταγῆ

— STERLING, εἶπε· STERLING, θὰ σημαίνει τάλιαρα, πιστεύω. Ἡ λέξις φαίνεται νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς ἐτυμολογίας, ἀπεφάνθη δογματικῶς. Καὶ ἐπέστρεψε τὸ γραμματίον εἰς χεῖρας τοῦ κύρ Μαργαρίτη.

— Αὐτὸ θὰ εἶναι, εἶπε, καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει ἐπὶ τῆς κεφαλίδος ὁ ἀριθμὸς 10, θὰ εἶναι χωρὶς ἄλλο γραμματίον διὰ δέκα τάλιαρα. Τὸ κάτω-κάτω, ὀφείλω νὰ σᾶς εἶπω ὅτι δὲν γνωρίζω ἀπὸ χρηματιστικά. Εἰς ἄλλα ἡμεῖς ἀσχολούμεθα, οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων.

Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐπειδὴ ἠσθάνθη ψῦχος εἰς τὸ πλακόστρωτον καὶ κατάψυχρον μαγαζιον τοῦ κύρ Μαργαρίτη, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ κafenεῖον, ἵνα θερμανθῇ.

Ὁ κύρ Μαργαρίτης εἶχεν ἀρχίσει νὰ τρίβῃ τὰς χεῖρας καὶ κάτι ἐφαίνετο σκεπτόμενος.

— Τώρα, τί τὰ θέλεις, εἶπε στραφεὶς πρὸς τὴν γραῖαν· οἱ καιροὶ εἶναι δύσκολοι, μεγάλα κεσάτια. Νὰ τὸ πάρω, νὰ σοῦ τὸ ἐξαργυρώσω, ζέρω πὼς εἶναι σίγουρος ὁ παράς μου ; ζέρω ἂν δὲν εἶναι καὶ ψεύτικο ; Ἐπὶ ἐκεῖ κάτω, ἀπ' τὸν χαμένον κόσμον περιμένεις ἀλήθεια ; "Ὅλες οἱ ψευτιές, οἱ καλπουζανιές, ἀπὸ ἐκεῖ μᾶς ἔρχονται. Γυρίζουν τόσα χρόνια οἱ σουρτούκηδες (μὲ συγχωρεῖς, δὲν λέγω τὸ γιού σου), ἐκεῖ πού φένει ὁ ἥλιος τὸ ψωμί, καὶ δὲν νοιάζονται νὰ στείλουν ἕναν παρά, ἕναν σωστὸ παρά, μονάχα στέλνουν καλιόχαρτα. "Ἐφερε δυὸ βόλτες περὶ τὸ τεράστιον λογιστήριόν του καὶ ἐπανέλαβε :

— Καὶ δὲν εἶναι μικρὸ πρᾶγμα αὐτὸ, νὰ σὲ χαρῶ, εἶναι δέκα τάλιαρα. Νὰ εἶχα δέκα τάλιαρα ἐγώ, παντρευόμουν.

Εἶτα ἐξηκολούθησε :

— Μὰ τί νὰ σοῦ πῶ ; σὲ λυποῦμαι, πού εἶσαι καλὴ γυναίκα καὶ ἔχεις καὶ κεῖνα τὰ ὄρφανά. Νὰ κρατήσω ἐγὼ ἐνάμισι τάλιαρα διὰ τοὺς κινδύνους πού τρέχω, καὶ γιὰ τὰ ὀχτώμισι πλιά... Καὶ γιὰ νὰ ἴμαστε σίγουροι, μὴ γυρεύης κολονάτα· νὰ σοῦ δώσω πεντόφραγκα, γιὰ νὰ ἴμαστε μέσα. Ὀχτώμισι πεντόφραγκα λοιπόν... "Α ! ζέχασα !...

Τούναντίον, δὲν εἶχε ξεχάσει· ἀπ' ἀρχῆς τῆς συνεντευξέως αὐτὸ ἐσκέπτετο.

— Ὁ συχωρεμένος ὁ Μιχαλιός, κάτι ἔκανε νὰ μοῦ δίνῃ, δὲ θυμοῦμαι τώρα...

Καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ λογιστήριόν του.

— Μὰ καὶ ἐκεῖνος ὁ τελμπεντέρης ὁ γαμπρός σου, μοῦ ἔφαγε δυὸ τάλιαρα θαρρῶ...

Και ὠπλίσθη μὲ τὸ πελώριον κατάστιχόν του.

— Εἶναι δίκαιο νὰ τὰ κρατήσω . . . Ἐσένα ὅσα σοῦ δώσω, θὰ σοῦ φα-
νοῦν χάρισμα.

Ἦνοιξε τὸ κατάστιχον. Αἱ κατάπυκνοι καὶ μυροβολοῦσαι σελίδες
τοῦ καταστίχου τούτου ὠμοιάζον μὲ πίνοντας ἀγρούς, μὲ γῆν ἀγαθὴν.
Ὅ,τι ἔσπειρέ τις ἐν αὐτῷ, ἐκαρποφόρει πενταπλασίως. Ἦτο, ὡς νὰ
ἐκοπτε τις τὰ φύλλα τοῦ δενδρυλλίου, ἐκάστοτε, ὅτε ἐγένετο ἐξόφλησις
κονδυλίου τινός, ἀλλ' ἡ ρίζα ἔμενεν ὑπὸ τὴν γῆν, μέλλουσα καὶ πάλιν
ν' ἀναβλαστήσῃ.

Ὁ κύρ Μαργαρίτης εὔρε παρευθὺς τοὺς δύο λογαριασμούς.

— Ἐννιά καὶ δεκαπέντε μοῦ χρωστοῦσε ὁ μακαρίτης ὁ ἄνδρας σου,
εἶπε, καὶ δυὸ τάλαρα δανεικὰ καὶ ἀγύριστα τοῦ γαμπροῦ σου γίνονται . . .

Καὶ λαβῶν κάλαμον ἤρχισε νὰ ἐκτελῇ τὴν πρόσθεσιν πρῶτον καὶ
τὴν ἀναγωγὴν τῶν ταλίων εἰς δραχμάς, εἶτα τὴν ἀφαίρεσιν ἀπὸ τοῦ
ποσοῦ τῶν δέκα γαλλικῶν ταλίων.

— Κάνει νὰ σοῦ δίνω . . ., ἤρχισε νὰ λέγῃ ὁ κύρ Μαργαρίτης.

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ εἰσῆλθε νέον πρόσωπον. Ἦτον ἔμπορος Συρια-
νός, παρεπιδημῶν δι' ὑποθέσεις εἰς τὴν μικρὰν νῆσον.

Ἄμα εἰσελθὼν διητυθῆθη μετὰ μεγίστης ἐλευθερίας καὶ θάρρους εἰς
τὸ λογιστήριον, ὅπου ἴστατο ὁ κύρ Μαργαρίτης

— Τί ἔχουμε, κύρ Μαργαρίτη ; . . . Τ' εἶν' αὐτὰ ; εἶπεν ἰδὼν πρό-
χειρον ἐπὶ τοῦ λογιστηρίου τὸ γραμμάτιον τῆς πτωχῆς γραΐας.

Καὶ λαβῶν τοῦτο εἰς χεῖρας :

— Συναλλαγματικὴ διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, εἶπε
καθαρᾶ τῇ φωνῇ. Ποῦ εὔρεθῆ ἐδῶ ; Κάμνεις καὶ τέτοιες δουλειές, κύρ
Μαργαρίτη ;

— Γιὰ δέκα λίρας ! ἐπανελάβην ἀυθορμήτως ἡ Ἀχτίτσα, ἀκούσασα εὐ-
κρινῶς τὴν λέξιν.

— Naί, διὰ δέκα ἀγγλικὰς, εἶπε καὶ πάλιν στραφεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ Ἐρ-
μουπολίτης. Μήπως εἶναι δικό σου ;

— Μάλιστα.

Ἦ θεια Ἀχτίτσα, ἐν καταφάσει, ἔλεγε πάντοτε « ναί », ἀλλὰ νῦν
ἠπόρει καὶ αὐτὴ πῶς εἶπε « μάλιστα » καὶ ποῦ εὔρε τὴν λέξιν ταύτην.

— Γιὰ δέκα ναπολεόνια, θὰ εἶναι ἴσως, εἶπε δάκνων τὰ χεῖλη ὁ κύρ
Μαργαρίτης.

— Σοῦ λέγω διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, ἐπανελάβε καὶ αὖθις ὁ Συρια-
νὸς ἔμπορος. Παίρνεις ἀπὸ λόγια ;

Καὶ ἔρριψε δεῦτερον μακρὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ γραμματίου.

— Εἶναι σίγουρος παρὰς, ἀρζάν - κοντάν, σοῦ λέγω. Θὰ τὸ ἐξοφλήσης
ἢ τὸ ἐξοφλῶ ἀμέσως ;

— Μπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς γιὰ ἐννέα λίρες γαλλικὰς, εἶπε διαστάζων
ὁ κύρ Μαργαρίτης.

— Γαλλικὰς ; . . . τὸ παίρνω ἐγὼ διὰ ἐννέα ἀγγλικὰς.

Καὶ στρέψας ὀπισθεν τὸ φύλλον τοῦ χάρτου εἶδε τὴν ὑπογραφήν,
ἣν εἶχε λάβει ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς, παρέβαλεν αὐτὴν μὲ τὸ ὄνομα τὸ φερό-
μενον ἐν τῷ κειμένῳ, καὶ τὴν εὔρε σύμφωνον.

Καὶ ἀνοίξας τὸ χρηματοφυλάκιον, ἐμέτρησεν εἰς τὴν χεῖρα τῆς
θεία - Ἀχιτίσας, καὶ πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀφθαλμῶν αὐτῆς, ἐννέα στιλ-
πνοτάτας ἀγγλικὰς λίρας.

Καὶ ἰδοὺ διατὶ ἡ πτωχὴ γραῖα ἐφόρει τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέν-
νων καινουργῆ « ἄδολη » μανθῆλαν, τὰ δὲ δύο ὄρφανα εἶχον καθαρὰ
ὑποκαμισάκια διὰ τὰ ἰσχνὰ μέλη των καὶ θερμὴν ὑπόδεσιν διὰ τοὺς πα-
γωμένους πόδας των.

« Χριστουγεννιάτικα Διηγήματα », 1912

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ο ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

Ἦμεθα τότε μιὰ εὐθυμὴ συντροφιά νέων εἰς τὰ Χανιά, ποὺ εἶχα-
με κοινὴν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἰππασίαν. Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως
ἓνας Τοῦρκος, ὁ Τζανερικός, ἔδιδεν ἄλογα μὲ νοίκι. Ἐπαίρναμε ἀπὸ
ἓνα κι ἐτραβούσαμε στὰ περίχωρα. Τί ὑπέφεραν ἐκεῖνα τὰ ἄλογα ἀπὸ
τῆ νεανικῆ μας τρέλαν δὲν περιγράφεται. Ἐτρέχαμε σὰν δαιμονισμέ-
νοι καὶ τ' ἀναγκάζαμε νὰ ὑπερπηδοῦν κάθε ἐμπόδιο, ποὺ συναντούσα-
με, εἴτε τοῖχος ἦτο εἴτε χαντάκι. Καὶ καμιὰ φορὰ, ὅπως ἦσαν ἀφρι-
σμένα τ' ἄλογα, τ' ἀναγκάζαμε νὰ προχωρήσουν στὴ θάλασσα καὶ ἐκά-

ναμε τὰ λουτρά τῶν Κενταύρων, ὅπως ἐλέγαμε τὸ ἔφιππον ἐκεῖνο κολύμπημα. Ἔπειτα, μουσικεμένοι καθὼς ἤμεθα, ἐγυρίζαμε στὰ Χανιά καὶ παραδίδαμε στὸ Καλὲ - Καπισὶ ζεθεωμένα τὰ ἄλογα.

Ὅσες φορές στις ἐκδρομὲς ἐκαῖνες περνούσαμε ἀπὸ ἓνα χωριὸ τοῦ κάμπου, μᾶς ἔπαιρνε στὸ σπίτι του ὁ γερο - Καμαριανός. Μᾶς ἦτο ἀδύνατον ν' ἀποφύγωμε. Ἦμεθα φίλοι καὶ συνομήλικοι τοῦ γιοῦ του Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος ἐσπούδαζεν ἰατρικὴν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὁ γερο - Καμαριανός μᾶς ἔλεγεν ὅτι δὲν μπορούσαμε ν' ἀρνηθοῦμε στὸν πατέρα τοῦ φίλου μας, ὁ ὁποῖος κάθε πού μᾶς ἔβλεπε νόμιζε πὼς ἔβλεπε καὶ τὸ γιό του μαζί. Θὰ τὸ θεωροῦσε προσβολὴ καὶ θὰ τοῦ ἔκανε μεγάλη λύπη. Ἄλλ' ἦτο καὶ καλὸς καὶ εὐθυμὸς ἄνθρωπος, μ' ὅλα του τὰ ἐξήντα χρόνια, καὶ εἶχε καὶ ἐξαιρετὸ κρασί. Μπορούσαμε λοιπὸν νὰ τοῦ ἀρνηθοῦμε ;

Ἄλλ' ἐνῶ ἦτο εὐχάριστος ἄνθρωπος, εἶχε καὶ μιὰ δυσάρεστη συνήθεια, τὴν ὁποίαν ἐφοβούμεθα. Ἄμα ἔπινε καὶ ἔφθανε ὅτῳ ἐνθουσιασμῷ τῆς μέθης, ἐκατάφερνε γροθιὲς στὰ μαλλιαρά του στῆθη, πού τὰ ἔχε ἀνοιχτά, ὅπως τὰ ἔχαν ἀκόμη τότε οἱ γεροντότεροι χωρικοὶ τῆς Κρήτης. Καὶ ὅταν παραενθουσιάζετο, δὲν περιωρίζετο νὰ κτυπιέται, ἀλλ' ἀφοῦ ἔδιδε μιὰ στὸ στῆθος του, ἔδινε καὶ ἄλλη στὸ στῆθος τοῦ διπλανοῦ του καὶ ἐφώναζε : « στῆθος μάρμαρο ». Ἄλλὰ τὰ στῆθη τὰ δικά μας δὲν ἦταν ἀπὸ μάρμαρο καὶ ἐπιανόταν ἢ ἀναπνοὴ μας. Ἐκινδυνεύαμε νὰ πάθουμε αἰμοπτυσίαν.

Μιὰ μέρα ἐρχεται ἡ εἰδήσις ὅτι ὁ Καμαριανός ἀπέθανε ζαφνικά. Μαζευόμαστε ὅλοι οἱ φίλοι του Κένταυροι καὶ ἀποφασίζαμε νὰ πᾶμε στὴν κηδεῖα του. Τὸ χωριὸ δὲν ἦτο μακριὰ καὶ ἐξεκινήσαμεν πεζοί. Μαζί μας ἦρθε καὶ ὁ φαρμακοποιὸς Ζαμαλῆς. Ὁ Ζαμαλῆς θὰ ἦταν ἐξηντάρης, ἀλλὰ εἶχαμε μαζί του θάρρος σὰν νὰ ἔτῳ τῆς ἡλικίας μας, γιατί ἀπὸ τὰ μαλλιά καὶ τὰ μουστάκια, πού διετηροῦντο κατὰξάνθη, τὸν ἐπαίρναμε γιὰ νεώτερο ἀπ' ὅ,τι ἦτο.

Στὸ δρόμο, δὲν ξέρω σὲ ποῖον ἦρθε ἡ ἰδέα, ὅτι ἦτο ἀπαραίτητον νὰ βγάλωμε λόγῳ τοῦ μακαρίτη τοῦ φίλου μας. Καὶ ὅλοι ἐσυμφώνησαν ὅτι ὁ καταλληλότερος, διὰ νὰ αὐτοσχεδιάσω καὶ ἐκφωνήσω τὸν ἐπικήδειον, ἦμουν ἐγώ. Τοῦ κάκου ἐπροσπάθησα ν' ἀποφύγω αὐτὴν τὴν προτίμησιν.

— Μὰ πὼς εἶμαι ὁ καταλληλότερος, ἔλεγα, ἀφοῦ δὲν ἐξεφώνησα ποτὲ μου λόγῳ ;

— Μήπως ἐμεῖς ἐξεφώνησαμε ;

— Μὰ τί νὰ τοῦ πῶ ; Ἦταν ἓνας γεωργὸς ἀγράμματος, ποῦ δὲν μπορεῖς νὰ τοῦ πῆς παρὰ μόνο πὼς ἦτο καλὸς ἄνθρωπος.

— Αὐτὰ νὰ τοῦ πῆς, εἶπε ὁ Ζαμαλῆς.

— Μὰ αὐτὰ δὲ φτάνουνε γιὰ νὰ γεμίσουν ἓναν ἐπικήδειο. Ἄν ἤξερα τουλάχιστον πὼς ἐπολέμησε...

— Θὰ ἔχη πολεμήσει; ἀμφιβάλεις ; εἶπεν ἓνας ἀπ' τοὺς φίλους μου. Ἀὐτὸς πὼς ἐπολέμησε στὰ 66 ἢ ὅτι ἀνδραγάθησε στὴν ἐπανάσταση τοῦ Μαυρογένη.

— Δηλαδή τότε, ποῦ δὲν ἔγινε τίποτε, εἶπε κι ἐγὼ ὁ Ζαμαλῆς. Δὲν τὸ ξέρετε πὼς ἡ ἐπανάσταση τοῦ Μαυρογένη ἐπέρασε, χωρὶς ν' ἀνοίξῃ μύτη ;

— Τέλος πάντων, ἂς πῆ πὼς ἐπολέμησε στὰ 66 καὶ φτάνει. Καὶ θὰ ἔχη πολεμήσει; δὲν μπορεῖ. Ἐμεῖς στὸν Πειραιᾶ ἐβγάλαμε ἀγωνιστὴ τοῦ 21 ἓνα γέρο, ποῦ δὲν ἤξερε πὼς πιάνουν τὸ τουφέκι.

Ὁ νέος ἐκεῖνος εἶχε κάμει τὸ γυμνάσιον στὸν Πειραιᾶ. Καὶ μᾶς διηγήθη ὅτι, ὅταν ἀπέθανε ὁ γέρος ἐπιστάτης τοῦ γυμνασίου, τὸ βρῆκαν πρόφαση, γιὰ νὰ μὴν κάμουν μάθημα. Εἶπαν λοιπὸν στοὺς καθηγητὰς ὅτι ἤθελαν ν' ἀκολουθήσουν τὴν κηδεῖα τοῦ καημένου τοῦ μπαρμπα - Τάσου. Ὁ γυμνασιάρχης ἔδωκε τὴν ἀδειαν, ἓνας δὲ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς ἀνέλαβε νὰ ἐκφωνήσῃ ποίημα· καί, γιὰ νὰ ἔχῃ τί νὰ πῆ, ἐχειροποίησε τὸν ἐπιστάτην λείψανον τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνος.

Καὶ ἔλεγε τὸ ποίημα :

Ἴδου καὶ ἄλλο λείψανον τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνα,

ὅπου εἰς Τούρκων καύκαλα τὸ ξίφος του ἀκόνα.

— Καὶ τὸ μόνον ὄπλον, ποῦ εἶχε ἴσως πιάσει στὰ χέρια του ὁ καημένος ὁ μπαρμπα - Τάσος, εἶπεν ὁ διηγούμενος, θὰ ἦτο τὸ σκουπόξυλο.

Ἡ ὁμιλία ἐκείνη καὶ τὸ ἀνέκδοτο τοῦ γερο - Τάσου μᾶς ἐκίνησε τὴν εὐθυμίαν καὶ τόσα γέλια ἐκάμαμε, ὥστε ὁ Ζαμαλῆς μᾶς εἶπε :

— Μὰ σὲ κηδεῖα πᾶτε, μωρὲ παιδιὰ, ἢ σὲ γάμο ;

— Τί θέλεις, νὰ κλαῖμε ἀπὸ τώρα ; τοῦ εἶπεν ἓνας ἀπὸ τοὺς φίλους μου. Ἐχομε καιρὸ νὰ κλάψωμε, ὅταν θ' ἀκούσωμε τὸν ρήτορα νὰ ἐξυμνῇ τὰ πολεμικὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ καπετὰν Καμαριανοῦ.

Ἐγέλασε τότε μαζί μας κι ὁ Ζαμαλῆς διὰ τὸν τίτλον τοῦ καπετάνιου.

“Όταν ἐφθάσαμε στὸ χωριό, ἔβγαζαν ἀπ’ τὸ σπίτι τὸν νεκρόν. Ἄκολουθοῦσαν οἱ δικοὶ του μὲ κλάματα καὶ οἱ χωριανοί. Ἄκολουθήσαμε κι ἐμεῖς. Ἄλλ’ εἶχαμε κάμει τόσο κέφι στὸ δρόμο, ποῦ ἔπρεπε νὰ βάλωμε προσπάθεια, γιὰ νὰ πάρωμε τὸ σοβαρὸ καὶ λυπητερὸ ὕφος, ποῦ ταίριαζε στὴν περίστασι. Ἐγὼ εἶχα ἀρχίσει νὰ σκέπτομαι τὸ λόγο καὶ νὰ φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ τὰ κατάφερνα. Ἔστιβα τὸ μυαλό μου, ἀναζητοῦσα στὴ μνήμη μου φράσεις ἑτοιμες ἀπὸ τοὺς ἐπικηδεῖους ποῦ εἶχα ἀκούσει, ἀλλὰ δὲν ἔβρισκα παρὰ μικρὰ πράγματα, ποῦ δὲν ἀκοῦσαν, γιὰ νὰ γίνῃ ἕνας λόγος δέκα λεπτῶν.

Ἄλλ’ ἐκεῖνο, ποῦ φοβόμουν περισσότερο, ἦτο ἄλλο. Αἰσθανόμουν ὅτι ἡ εὐθυμὴ διάθεσις, ποῦ εἶχα πιέσει μέσα μου, δὲν εἶχε πνιγῆ ὀλότελα. Καὶ ὅσο ἤθελα νὰ φαίνομαι λυπημένος, τόσο μοῦ φαινόταν ὅλα ἀστεῖα, ἀκόμα καὶ τὰ θρηνηλογήματα τῆς χήρας καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν τοῦ νεκροῦ. Δὲν ἔφευγεν ἀπὸ τὸν νοῦ μου ὁ ἐπιστάτης, ποῦ ἀκουοῦσε τὸ ξίφος του εἰς τῶν Τούρκων τὰ καύκαλα, καὶ ὁ τίτλος τοῦ καπετάνιου, ποῦ ἐδόθη εἰς τὸν Καμαριανόν. Καὶ ὡς νὰ μ’ ἐγαργαλοῦσαν, ἔπρεπε νὰ σφίγγωμαι καὶ νὰ προσέχω ὅλη τὴν ὥρα, γιὰ νὰ μὴ μοῦ φύγῃ κανένα γέλιο.

— Δὲ θὰ βγάλω ἐγὼ λόγο, εἶπα σιγὰ στοὺς φίλους, ποῦ πῆγαιναν μαζί μου. Δὲν μπορῶ. Ἄς μιλήσῃ κανεὶς ἄλλος ἢ ἄς μὴ μιλήσῃ κανεὶς.

— Τώρα ποῦ τό ’παμε στὴν οἰκογένεια ;

— Εἶπατε στὴν οἰκογένεια πῶς θὰ βγάλω λόγο ἐγὼ ; εἶπα μὲ ἀπελπισίαν.

Ἄς εἶναι, μ’ ἐπῆρατε στὸ λαιμό σας.

— Μὰ γιατί ; Εἶσαι ἀνόητος. Μήπως πρόκειται νὰ βγάλῃς λόγο στὰ Χανιά ; Σ’ ἕνα χωριὸ θὰ μιλήσῃς καὶ θὰ σ’ ἀκούσουν χωριάτες ἀγράμματοι. Δὲ λές, ὅ,τι θές ; ποιὸς θὰ καταλάβῃ ; Λόγια μόνο ν’ ἀραδιάσῃς καὶ σὰ βαρεθῆς λές ἕνα « αἰωνία του ἡ μνήμη » καὶ τελειώνεις.

— Καλὰ λοιπόν. Ἄλλ’ ἀφήστε με νὰ συγκεντρώσω τίς ιδέες μου.

Ἡ ἐκκλησία, ὅπου ἐψάλλῃ ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία, ἦτο ἐξῶ ἀπὸ τὸ χωριό. Δὲν παρετήρησα, ἀλλ’ ἴσως θὰ ἦτο ἡ ἐκκλησία τοῦ νεκροταφείου. Ἦτο δὲ τόσο μικρὴ, ὥστε ἐσφιχτήκαμε σὰ σαρδέλες γύρω στὸν πεθαμένο. Μὲ δυσκολία ἔκαμαν θέση στὸ ρήτορα νὰ πλησιάσῃ. Οἱ χωρικοὶ εἶχαν μάθει ὅτι θὰ βγάλω λόγο καὶ μὲ παρατηροῦσαν μὲ περιέργεια καὶ θαυμασμό. Πρώτῃ φορὰ θὰ ἀκούσαν λόγος στὸ χωριὸ τους. Ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ, χωρικός καὶ αὐτὸς μὲ βράκες, ἔψαλλε καὶ μὲ

κοίταζε με φθόνο. Και ή μεγάλη σημασία, πού εφαινοντο ότι εδιδαν οι χωρικοί εις τὸ πρωτάκουστον γεγονός, πού ἐπεριμένετο, μ' ἔκκαμε νά αισθάνωμαι βαρυτέραν τὴν εὐθύνην πού ανέλαβα.

Ὁ νεκρὸς ἦτο μπροστά μου καὶ τὸν παρετήρουν. Ἦτο σὰν ζωντανός. Ὅπως τοῦ ῥθε ξαφνικὸς ὁ θάνατος, δὲν τὸν εἶχε σχεδὸν ἀλλάζει. Ἄλλ' ἐνῶ τὸν ἐβλεπα, ἄρχισε πάλι ὁ σατανὰς νά με γαργαλᾷ. Καὶ μοῦ ἐψιθύρισε :

— Γιά φαντάσου ἔτσι πού ἔχει τὰ χέρια σταυρωμένα, ἂν ἐξαφνα ἀρχίσῃ νά κτυπᾷ γροθιές στοὺς στῆθος του καὶ νά φωνάζῃ « στῆθος μάρμαρο ! ». Γιά φαντάσου !

Κύμα ἀπὸ γέλιο ἐσηκώθη μέσα μου καὶ με δυσκολία τὸ κράτησα.

Ἔστρεψα ἀλλοῦ τὸ βλέμμα μου καὶ ἐσυνάντησα τὰ πρόσωπα δυὸ φίλων μου καὶ δὲν ξέρω γιατί καὶ αὐτὰ ἔδωκαν ἄλλο ἀνατίναγμα εἰς τὸ γέλιο, πού με δυσκολία τόσῃ ἐσυγκρατοῦσα.

Μοῦ ἐφάνηκε ὅτι τὰ μάτια των γελοῦσαν, ὅτι ἔκαναν τὴν ἴδια σκέψῃ γιὰ τὸν πεθαμένο καὶ ὅτι, ὅπως ἐγώ, κρατοῦσαν με τὰ δόντια τῆ σοβαρότητά των. Ἐδάγκασα τὰ χεῖλή μου. Ἦθελα νά τὰ ματώσω, νά πονέσω, γιὰ ν' ἀπομακρύνω τὴν προσοχή μου ἀπὸ τὸν πειρασμό, πού γελοῦσε στὴ φαντασία μου.

Ἐπάνω σ' αὐτὰ ἤκουσα νά μοῦ λέγουν: ὀρίστε. Ἦτο καιρὸς ν' ἀρχίσω. Εἶχα κάτι φράσεις συναθροίσει στοὺς μυαλό μου, ἀλλ' ὅταν μοῦ ἔπαν ν' ἀρχίσω, σκορπίσθησαν διὰ μιᾶς καὶ ἔμεινε ἀδειανὸ τὸ κεφάλι μου, δὲν ἔμεινε παρὰ μόνον σκοτάδι. Ἀκόμη καὶ τὰ μάτια μου εἶχαν θολώσει καὶ δὲν καλόβλεπα. Ἐμείνα ἀφωνος κάμποσα λεπτά, πού μοῦ φάνηκαν αἰῶνες. Καί, ὡς μοῦ ἔπαν ἔπειτα οἱ ἄλλοι, μιὰ στιγμὴ ἀπλώσα τὰ χέρια μου, σὰν ἄνθρωπος πού πνίγεται καὶ θέλει ἀπὸ κάπου νά πιαστῇ.

Ἐπιτέλους κάτι βρῆκα. Ἀρπαξα μιὰ φράση ἑτοιμῇ καὶ ἐπῆρα κατήφορο : « Ὀλιβερὸν καθῆκον μᾶς συνεκέντρωσέν εἰς τὸν οἶκον τοῦτον τοῦ Θεοῦ... ».

— Ἀλλὰ εἶναι πολὺ στενόχωρος καὶ θὰ σκάσουμε, ἐμουρμούρισε δίπλα μου ἕνας ἀπ' τοὺς συντρόφους μου.

Ἡ διακοπὴ ἐκείνη ὄχι μόνον μοῦ ἔκοψε τὸ νῆμα, ἀλλὰ καὶ ἔδωκε νέαν εὐκαιρίαν εἰς τὸν πειρασμόν, πού ἤθελε καὶ καλὰ νά με καταστρέψῃ. Ἐδάγκασα καὶ πάλιν τὰ χεῖλή μου. Ἐπειτα ἄρχισα νά ξεροβήχω καὶ ν' ἀναζητῶ συγχρόνως τὸ νῆμα, πού ἔχασα. Καί, ἀφῶ πέρασα ἄλλην ἀγωνίαν, ἐξηκολούθησα :

— Ὁ προκείμενος νεκρὸς ὑπῆρξεν ἀνδρεῖος διὰ τὴν πατρίδα του, φιλόστοργος διὰ τὴν οἰκογενεῖάν του, εὐγενὴς καὶ ἀγαθὸς διὰ τοὺς φίλους του. Τὰ ὄρη τὰ ὁποῖα ὑψοῦνται ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς μας, τὰ Λευκὰ ὄρη, λέγω, διηγοῦνται τὰς ἡρωϊκὰς αὐτοῦ πράξεις κατὰ τὸν τριετῆ Κρητικὸν ἀγῶνα καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν, ἧτις ἠνάγκασε τὸν σουλτάνον νὰ συνθηκολογήσῃ μὲ τὴν μικράν, ἀλλὰ μεγαλόψυχον Κρήτην. Ἀνήκεις εἰς γενεὰν γιγάντων καὶ ἡμιθέων. Ὅ ὄνομά σου ὑπῆρξε τόσον σεβαστὸν καὶ τιμημένον μεταξὺ τῶν ὁμοειδῶν σου ὅσον ὑπῆρξε φοβερὸν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Οἱ Τοῦρκοι ἔτρεμον...

Ἐδῶ ἄλλη διακοπή.

— Τὰ παραφουσκώνεις, μοῦ ἐψιθύρισε ἡ φωνὴ ἐνὸς ἀπὸ τοὺς φίλους μου, ὁ ὅποιος ἐστέκετο δίπλα μου.

Παρὰ τρίχα νὰ τοῦ φωνάξω « σκασμὸς » ἢ κάτι τέτοιο. Ἐπήγαινα τόσο ὠραῖα. Εἶχα πάρει τὸν ἀέρα τοῦ... ἄς ποῦμε, τοῦ βήματος, καὶ οἱ ἀκροαταὶ μου, χωρὶς νὰ νιώθουν μεγάλα πράγματα ἀπ' ὅσα ἔλεγα, ἐκρέμοντο ἀπὸ τὰ χεῖλή μου. Καὶ ἤμουν ἱκανὸς νὰ τραβήξω μακριὰ στὸ δρόμο, πού 'χα πάρει, ἀλλ' ἡ κακόβουλη ἐκείνη διακοπὴ μοῦ τὰ χάλασε πάλι. Πῶς νὰ ξαναγυρίσω εἰς τὸ ἐγκώμιο τῶν ἡρωισμῶν τοῦ μακαρίτη; Ἐπρεπε νὰ περάσω εἰς ἄλλα προτερήματά του. Ἀλλὰ μὲ τὴν ταραχὴ, πού μοῦ ἔφερεν ἡ διακοπή, ἡ στροφὴ δὲν ἦτο εὐκολή. Ξεροβήχοντας ἔλεγα καὶ ξανάλεγα: « Ὁ προκείμενος νεκρὸς... ». Ἐπειτα μοῦ ἔρθε μιὰ ἰδέα, πού νὰ μὴ μοῦ ῥχότανε νὰ μιλήσω γιὰ τὸ γιό του τὸν Ἀλέξανδρο. Καὶ ἤρχισα νὰ πλέκω τὸ ἐγκώμιο τοῦ φίλου μας. Ἐπειτα εἶπα:

« Ποία ὁδὴν θὰ διαπεράσῃ ὡς φάσγανον τὴν καρδίαν τοῦ προσφιλεστάτου υἱοῦ σου Ἀλεξάνδρου, ὅταν μακράν σου εὐρισκόμενος θὰ μάθῃ τὸν θάνατόν σου! Διατί νὰ μὴ εὐρίσκεται πλησίον σου, νὰ γλυκάνῃ τὰς τελευταίας σου στιγμὰς; Ἴσως δὲ καὶ ἡ ἐπιστήμη του ὁμοῦ μὲ τὴν θερμότητα τῆς υἱικῆς του ἀγάπης θὰ κατώρθωναν νὰ σὲ ἀποσπᾶσουν ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ ἀδυσωπῆτου θανάτου... »

Τότε ἓνας χωρικός, συγγενὴς, φαίνεται, τῆς οἰκογενείας, ὁ ὅποιος ἔστεικε πίσω μου, ἔριξε στὸ σβέροκο μου μιὰ φράση.

— Πὲ πράμα καὶ γιὰ τ' ἄλλα παιδιὰ.

Πῶς δὲν τρελάθηκα, Θεέ μου, κείνη τὴ στιγμὴ! Ἀλλὰ κατάφερα νὰ γυρίσω πίσω τὸ γέλιο, πού μ' ἀνέβηκε σὰ λόξυγγας στὸ λαιμό. Ἀπὸ τὴν ἀγωνία καὶ τὴ ζέστη ἔτρεχεν ὁ ἰδρώτας ποτὰμι ἀπὸ τὸ μέ-

τωπό μου. 'Εσώπασα πάλι και ξεροκατάπινα. Νά πῶ και γιὰ τ' ἄλλα παιδιὰ ; 'Αλλά τί νά πῶ, δι' ὄνομα Θεοῦ ! Μήπως τὰ 'ξερα καλά - καλά ; Στρέφομαι λιγάκι και λέγω χαμηλόφωνα στό χωρικό :

— Πῶς τὰ λένε ;

—'Ο 'Ανδρουλιός...

—'Ο 'Ανδρουλιός, ἐξηκολούθησα, ὁ φημισμένος σκοπευτής, ὁ ὁποῖος ἀνυπομονεῖ νά συνεχίση τοὺς ἥρωικούς ἀθλους τοῦ γενναίου πατρός του...

—'Η Μαρία, μοῦ ψιθύρισε ὁ ὑποβολεύς.

—'Η Μαρία, τὸ κόσμημα τοῦ οἴκου σου, ἡ σεμνὴ και ἐνάρετος Μαρία...

Εἰς τὸ ἀκουσμα τοῦ ὀνόματός της ἡ Μαρία ἔβαλε φωνὴ μεγάλη : « Μπαμπά μου, και πῶς θὰ μπαίνω στό ἔρμο τὸ σπίτι νά μὴ σέ θωρῶ μπλιό ! »

Αἰσθανόμενον ὅτι δὲν ἀντεῖχα πιά, ὅτι ἡ δύναμις τῆς ἀντιστάσεώς μου ἦτο στό τέλος της. Τί μαρτύριο ἦτο αὐτό, νά ἔχω μιὰ τόσο ἀκράτητη ὀρμὴ νά γελάσω, νά ξεκαρδιστῶ στὰ γέλια και νά μὲ πνίγη ἀγωνία ! Και ὁ ὑποβολεύς τὸ σκοπό του.

—'Ο Νικόλας... ἡ Γαρουφαλλιά...

Τὸ βλέμμα μου ἔπεσε πάλι γιὰ μιὰ στιγμή στὸν πεθαμένο και μοῦ φάνηκε πιὸ ἀξιοθρήνητος και ἀπ' αὐτόν.

— Και τί νά εἶπω διὰ τὸν Νικόλαον...

Δὲν εἶχα τίποτα νά εἶπω διὰ τὸν Νικόλαον, ἀλλ' οὔτε και μ' ἀφήκαν. 'Απὸ τὸ ἀπέναντι μέρος, ὅπου ἐστέκοντο δύο φίλοι μου, ἦλθε ἓνα φύσημα μύτης, ἓνα γέλιο πού ζέφυγε ἀπὸ τὴ μύτη, γιατί τὸ στόμα ἦτο φραγμένο μὲ μαντίλι. Τὸ φύσημα ἐκεῖνο και τὸ μαντίλι, πού εἶδα στό στόμα κάτω ἀπὸ ἓνα μέτωπο χαμηλωμένο, μὲ ἀποτελείωσε. Θύελλα ἀπὸ γέλια ξέσπασε ἀπὸ τὸ στήθος μου. Και σὰν ἄρχισα, ἦτο ἀδύνατο πιά νά κρατηθῶ. "Ἦθελα νά πῶ : « Γαῖαν ἔχοις ἐλαφράν », ἀλλὰ μόνον ἡ πρώτη συλλαβὴ ἔβγαине ἀπὸ τὸ στόμα μου κι ἐτελείωσε μὲ σπασμὸ γέλιου.

Στρέφομαι γύρω μὲ ἀπελπισία και ζητῶ μιὰ πρόφασιν, γιὰ νά δικαιολογήσω τὴν ἀσεβῆ παραφροσύνην μου. "Αλλοι μὲ κοιτάζουν μὲ ἀπορία και ἄλλοι μὲ θυμό και μόνον οἱ φίλοι μου δὲ μὲ κοιτάζουν, γιατί εἶχαν κρυφτῆ. Τὸ βλέμμα μου φτάνει στό φαρμακοποιὸ και στὰ μοῦτρα του βρίσκω τὴν πρόφασιν, πού ζητοῦσα. 'Ο Ζαμαλῆς βαφότανε κι ἀπὸ τὴ ζέστη ἡ βαφὴ εἶχεν ἀναγιῶσει και μὲ τὸν ἰδρώτα σημάτιζε κιτρινωπά ρυάκια στό πρόσωπό του.

— Μωρὲ βάφεσαι ; τοῦ λέω, γιὰ νὰ δείξω τάχα ὅτι γι αὐτὴν τὴν ἀνακάλυψη γελοῦσα.

— Δὲ μοῦ λὲς πὼς εἶσαι γιὰ δέσιμο ; ἀποκρίνεται ὁ Ζαμαλῆς καὶ σκουπίζεται μὲ μεγάλο χρωματιστὸ μαντίλι.

Γιὰ νὰ σκεπάσῃ τὸ σκάνδαλο ὁ παπάς, ἄρχισε νὰ ψάλλῃ. Τὴν ἴδια στιγμή δυὸ χέρια μ' ἔσπρωξαν πρὸς τὰ ἔξω· ἦταν ὁ χωρικός, ποῦ μοῦ ἔλεγε τὰ ὀνόματα. Καὶ στὴν πύρτα τῆς ἐκκλησίας μοῦ λέγει :

— Τὸ καλὸ ποῦ σοῦ θέλω, φύγε, φύγε γρήγορα !

« Ὅταν ἤμουν δάσκαλος »

ΜΙΧΑΗΛ ΜΗΤΣΑΚΗΣ

ΤΟ ΦΙΛΗΜΑ

Εἰς τὸ Μανιάκι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ἓνας ζωντανός. Ὁ ἥλιος προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν τοὺς ἐχαιρέτισεν ὀρθίους ὄλους, ἐφώτισε τὰς λευκὰς φουστανέλλας, ἐχάιδευσε τὰς μαύρας κόμας των, ἀπήστραψεν εἰς τοὺς φλογερούς των ὀφθαλμούς, κατωπτρίσθη εἰς τὸν χάλυβα τῶν σπαθιῶν των, ἐχρύσωσε τῶν ἀρμάτων των τὰς λαβὰς. Καὶ τώρα δύναν ἐκεῖ κάτω, μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος νεκρούς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα, καὶ χάνεται ἀργὰ - ἀργὰ, ὡς μέγα κλειόμενον ἐρυθρὸν ὄμμα, ὅπερ σβῆνον θέλει ἀκόμη νὰ ρίψῃ τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους. "Ὅλην τὴν ἡμέραν ἄσιτοι καὶ ἄποτοι ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν, κατήσχυαν τὴν βροχὴν τῶν μύδρων, ἐχλεύασαν τὴν ὀρμὴν τῆς ρομφαίας καὶ τῆς λόγχης τὴν βίαν. Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν μαρουτὴν μὲ τὴν φούχταν, ἀφοῦ καὶ τὸ ἔσχατον σπιρὶ τῆς ἐσώθη μέσα εἰς τὴν παλάσκα των, ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὄπλου των ἡ κάννη, ἀφοῦ καὶ τὸ ὕστατον γιαταγάνι ἔσπασε μέσα εἰς τὸ χέρι των, ἔπεσαν χαμαί· ἄψυχοι ναί, ἠττημένοι ὄχι. Κι ἐν τῷ μέσῳ των ὁ Παπαφλέσσας, ὁ πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφαγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας,

πελιδνός, ξαπλωμένος, με πλατεΐαν πληγῆν ἐπὶ τοῦ στήθους κρατεῖ ἀκόμη τὸ θραυσμένον τμημα, αἰμοστάζον, με σφικτὰ δάκτυλα ἐν σπασμῷ.

Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται ἐν καλπασμῷ ἵππων καὶ κλαγγῇ ξιφῶν, ἐν ἤχῳ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων βοῆ, ἐνῶ τὰ μπαϊράκια του ἀναπεπταμένα φρίσσουν εἰς τὸν ἄνεμον τῆς ἐσπέρας καὶ τὰ μισοφέγγαρα ἀστράπτουν ἐπὶ τοῦ καθαροῦ ὀρίζοντος τῆς δύσεως. Μυρμηκιᾶ ἀνά τὴν πεδιάδα καὶ τὰ πρανή ὁ συρφετός καὶ βαρὺ ἀκούεται τὸ βῆμα του. Ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἐκ τοῦ λυθρου γῆς οἱ Ἄραβες βαδίζουν ἐπιμόχθως, τῶν ἀλόγων τὰ πέταλα γλιστροῦν. Ἄλλ' ἡ χαρὰ ἐπὶ τῇ ἀνεπιπτώσει νίκῃ εἶναι τόση, τόση εἶναι ἡ μετὰ τὸν φόβον ἡδονή, ὥστε φέρει αὐτοὺς ταχεῖς πρὸς τὸν ἀνήφορον, ταχεῖς φέρει αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ράχιν. Ἦδη ὁ ἀρχηγός των ἐφθασεν εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ λόφου, ἀνέβη κι ἐπ' αὐτῆς ἐστάθη, περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκοίταξε τὸ κοκκινίσαν ἔδαφος, ὅπερ πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ἐπέσκόπησε τὸν ἀνερχόμενον στρατόν, εἶδε κύκλω τοὺς πεσόντας. Καὶ μ' ἀνοιχτὸν τὸ ὄμμα, ἐκπληκτος ἀναμετρᾷ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των, τὰ εὐρέα στέρνα των καὶ τοὺς βραχιονιάς των τοὺς νευρώδεις, τὰς ὠραίας των μορφάς, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ ἐπὶ τὴν τραχεῖαν ὄψιν του, ὡς νέφος τι διέρχεται, τὸ βλέμμα του θολοῦται ἐλαφρῶς, ἀδιόρατος παλμὸς συσπᾷ τὰ χεῖλη του.

— Κρῖμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες.

Καὶ βλέπει, βλέπει γύρω, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὡσὰν νὰ μὴ πιστεῦη πὺς ἐχάθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες, ὅτι κείτονται ἀναίσθητοι καὶ δὲν κοιμῶνται μόνον, διὰ νὰ ζυπνήσουν πάλιν φοβερῶτεροι, πὺς καὶ ὁ ἴδιος ὁ θάνατος ὑπῆρξεν ἰσχυρότερος αὐτῶν.

— Ποιὸς εἶναι ὁ Παπαφλέσσας ;

Οἱ ὁδηγοὶ του ἐσπευσαν, προσέδραμον, ἔδειξαν τὸ πτώμα διάβροχον, περιρροῦμενον ἐκ τοῦ ἰδρώτους τοῦ ἀγῶνος, κατερρακωμένον τα φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τοῦ καπνοῦ.

— Σηκῶστε τον, μωρέ, πάρτε τον... Πάρτε τον... πλύντε τον... Πλύντε τὸ παλικάρι...

Δύο ἄνδρες ἔλαβαν αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἤγειραν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του κι ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς παραρρέουσαν πηγῆν. Ἐκεῖ τοῦ ἐπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἐξέτριψαν τὸν πηλὸν καὶ τὸν ἰδρῶτα, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κοινορτοῦ

καὶ τῆς ἀσβόλης, τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ ἰχώρου, τὸν ἐσπόμενον, διευθέτησαν τὰ ξεσχησμένα του ἐνδύματα καὶ ἐγύρισαν ὀπίσω φέροντές τον.

— Στήστε τον ἐκεῖ ἀπὸ κάτω...

Οἱ ἄνδρες κρατοῦντες ἐκατέρωθεν αὐτὸν ὤδυσσαν πρὸς τὸ δεξιθὲν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ρίζαν του, τὸν ὕψωσαν καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἐστερέωσαν ἐπὶ τὸ στέλεχος αὐτοῦ, τὸν ἰσορρόπησαν, ὥστανεὶ ζῶντα. Ἐπειτα ἐτραβήχθησαν, ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφήσαν μόνον, βασταζόμενον διὰ τῆς ἰδίας του δυνάμεως.

Τὸ πτώμα ἐναπέμεινε ἀκίνητον, εὐθύ, στηρίζον ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τὴν ράχιν, τὸν θώρακα προτεταμένον καὶ κρεμάμενα τὰ χέρια μὲ ἀναπόσπαστον τὸ τμήμα τοῦ σπασμένου χατζαριοῦ, τὰ σκέλη διεστῶτα, ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν. Τότε ὁ Ἰμπραϊμὴς πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον, ἴσταται καὶ προσβλέπει σιγηλὸς ἐπὶ μακρὸν τὸ ἄπνου πτώμα τοῦ ἀντιπάλου· καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἣτις ἀνέτελλε τὴν ὥραν ἐκείνην αἱματόχρους, ὥσει βαφεῖσα καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ λύθρου τοῦ χυθέντος κατὰ τὴν μάχην, ὑπὸ τοὺς σειομένους κλάδους, οἷτινες ἀνέφρισσον πενθίμως, φιλεῖ παρατεταμένον φίλημα τὸν ὄρθιον νεκρὸν.

« Φιλολογικὰ Ἔργα », τ. Β'.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

ΤΟ ΓΙΟΥΣΟΥΡΙ

Α'

Ὅταν τὸ πρωτάκουσα, ἤμουν παιδιὸν στὰ σπάργανα. Καὶ σὰν ἔφτασα εἰκοσάχρονο παλικάρι, ἔλεγον ἀκόμη γιὰ κεῖνο, μὲ τὸν ἴδιο θαυμασμὸν καὶ περισσότερην φρίκην. Τὸ γιούσουρι, τὸ ἀντρειωμένον γιούσουρι, ποῦ βρίσκεται στὸν κόρφο τοῦ Βόλου!.. Τὸ γιούσουρι ποῦ ὄρες ψηλώνει καὶ θεριεύει ὡς τὸ πρόσωπο τῆς θάλασσας· ὄρες χαμηλώνει καὶ γίνεται κάστρο ἀγύριστο μὲ τοὺς ρόζους καὶ τὰ κλαδιά, μὲ τίς ρίζες καὶ τ' ἀντιρρίμματα! Κάτω στὸ νησί μας τὸ ἔχουν μόλογο. Γενιὰ σὲ γενιὰ τὸ παραδίδουν οἱ ναῦτες· καὶ πάει ἀπὸ πατέρα σὲ παιδί, ἀπὸ

παιδί σέ άγγόνι, πάντα μεγάλο, θαυμαστό πάντα, σκληρό σά σίδερο, δυνατό σά λέοντας, ψυχωμένο κι άθάνατο σά στοιχειό.

Ήκεῖνοι πού τó πρωτόειδαν, έσβησαν από τή θύμηση τών ανθρώπων τώρα. Ήκεῖνοι πού όνειρεύτηκαν νά τó κόψουν, κοιμούνται άξύπνητα στή γῆ ἤ και στά βάθη τῆς θάλασσας. Ήκεῖνοι πού πῆγαν γυφρεύοντάς το, δέ δευτέρωσαν τó σκοπό τους. "Έχει, σου λένε, κατιτί πλάνο κι επίβουλο και αλλάζει χρώματα και αλλάζει σχήματα και γλιστρᾶ σάν χέλι και θεμελιώνει σάν πύργος και φωσφορίζει σάν ώκεανόφαρο, πού λύνεται τó σῶμα με τó πρώτο αντίκρισμα.

Ήγώ, από μικρός πού τó άκουσα, μ' έπιασε κατιτί παράξενο. Φόβος και μαζί πείσμα. Καλά, έλεγα, ό διπίθαμος Ήράπης, πού ρουφᾶ τά πέλαγα και φράζει τά ποτάμια μονάχα με τά γένια του. Καλά, ἤ έθάνατη Γοργόνα, τού Ήλέξαντρου ἤ αδερφή, πού γυρίζει τή θάλασσα και στο πικρό άκουσμα βουλιάζει τά πλεούμενα σύψυχα με τήν ούρά της. Καλά κι ό Ήριστος πού σκοτώνει τά θεριά και τά βουνα γκρεμίζει και ξεριζώνει ρουπάκια με τó κοντάρι του. Μά ένα δέντρο εκεί, τού νερού πλάσμα, θρέμμα τού άμμου και νά κάνη τόσα θάματα ! Μπά, ντροπή μας !

"Άκουσ τούς άντρες, λεβεντοθρεμμένους, και νά μιλοῦν γι αυτό με τόσο σεβασμό, σά νά μιλοῦσαν για τó Τρισυπόσταστο. Τί διάβολο ! Ήκεῖνοι: μιᾶ φορά έβαλαν τά στήθη τους έμπρός στο κανόνι τού Τούρκου. Πῆδηξαν με αναμμένο δαυλι στις μπαρουταποθῆκες του ! Εἶδαν τó θάνατο χίλιες φορές, και δέν τόλμησαν νά ξεριζώσουν ένα δεντρί ! Δέν μπορούσα νά τó χωνέψω.

— Δέ μου λές, πατέρα ; κάνω κάποτε τού γέροντά μου: τί είναι αύτό τó γιούσουρι ;

— Ήύλο, παιδί μου, σάν και τ' άλλα: θαλασσόζυλο. "Αν θέλῃς νά τó μάθῃς, σύρε νά ιδῆς τήν πίπα μου.

Πάω μέσα, ανοίγω τó άρμάρι, βρίσκω τήν πίπα του. Μιᾶ πίπα χοντρή και μεγάλη, με ρόζους, μαύρη - κατάρμαυρη, σάν έβενος.

— Μπά ! τούτο είναι τó γιούσουρι ! τó κόβουν λοιπόν ;

— Τó κόβουν λέει ; Άφοῦ τó 'χεις στά χέρια σου ! "Έκοψα πῆχες, όταν ἤμουν σφουγγαράς.

— Γιατί δέν πᾶς λοιπόν νά κόψῃς και τó γιούσουρι τού Βόλου ;

Πέτρωσε εύθῶς τó χαμόγελο στά χεῖλη του: σοβαρεύτηκε τó πρό-

σωπό του. Γύρισε και κοίταξε αφαιρεμένα, σὰ νὰ ἔλειπε ὁ νοῦς ἀπὸ τὸ κεφάλι του.

— Ἄ ! εἶπε. Τὸ γιούσουρι τοῦ Βόλου δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. Πῆγα μιά φορά κι ἐγώ. Μὰ λίγο ἔλειψε ν' ἀφήσω δίχως ἄγτρα τὴ μάνα σου.

— Ἀφοῦ κόβεται ! . . .

— Κόβεται, ὅταν εἶναι μικρό. Κάτω στὴ Μπαρμπαριά εἶναι δάση ὀλάκερα. Ἐκεῖ πού ψαρεύουν τὸ σφουγγάρι, ἀρπάζουν και κάνα κλαρί. Ἔτσι κλεφτά, στὴν ὥρα πού κοιμᾶται. Ἄμα ὅμως ξυπνήση, δὲν τὸ κόβει οὔτε ἡ ρομφαία τοῦ Ἀρχάγγελου.

— Τὸ γιούσουρι τοῦ Βόλου δὲν κοιμᾶται ;

— Κοιμᾶται, μπορεῖ νὰ κάμη δίχως ὕπνο ; Μὰ ἐκεῖνο στοίχειωσε πιά ! Ζῆ μὲ τοὺς αἰῶνες. Ποιὸς ξέρει ἀπὸ πότε ! Νὰ ἰδῆς τῶν παλαβῶν τὰ κόκαλα πῶς κρέμονται πολυέλαιοι ἀπάνω του ! . . .

Καὶ τὸ βλέμμα του κάπως δειλὸ στυλώθηκε ἀπάνω σὲ μιά στάμνα, πού ἔστεκε σπασμένη στὴν αὐλή· τὸ μέτωπό του σούφρωσε και κέρωσε, λὲς κι ἔβλεπε ὄχι νὰ προβάλλη ἀπὸ κεῖ.

— Ἐσύ, πατέρα, πῶς πῆγες ; Μὲ τὴ μηχανή ; ξαναρώτησα.

— Ὅχι, μὲ τὴν πέτρα, σὰν τοὺς Καλυμνιώτες. Ποῦ μηχανές στὸν καιρό μας !

— Ἐγὼ σὰ μεγαλώσω, θὰ πάω νὰ τὸ κόψω· εἶπα μὲ πείσμα.

Ἐνόμιζα πὼς θὰ ἔλεγε ὄχι· πὼς θὰ φρόντιζε μὲ χίλια δυὸ νὰ μ' ἐμποδίσῃ· πὼς θὰ μοῦ διηγόταν ἱστορίες τρομερές, γιὰ ν' ἀπελπιστῶ. Τίποτα ! Μιὰ στιγμή μὲ κοίταξε συλλογισμένος, ἀπὸ τὰ πόδια ὡς τὴν κορφή, σὰ νὰ μετροῦσε τὸ ἀνάστημά μου· χαμογέλασε.

— Καλά· σὰ μεγαλώσης, νὰ πᾶς· εἶπε μὲ τὴν πρώτη του ἀπάθεια. Τώρα πού εἶσαι μικρός, σύρε νὰ μάθης τὴ θάλασσα.

B'

Πῆγα κι ἔμαθα τὴ θάλασσα. Ναυτόπουλο ἔγινα, ἔπειτα ναύτης. Εἶδα φουρτούνες, χιονιές, ἀγριοκαίρια. Πῆγα και μὲ σφουγγαράδικα στὴ Μπαρμπαριά. Μὰ και ναυτόπουλο και ναύτης και σφουγγαράς, δὲν ξέχασα τὸ στοιχειωμένο γιούσουρι και τὸ λόγο πού ἔδωκα στὸν πατέρα μου. Μαζὶ μὲ τὸ κορμὶ μεγάλωνε κι ὁ πόνθος μέσα μου, σὰ νὰ τὸν εἶχα στὸ αἷμα μου. Ἐγὼ ἤθελα νὰ κόψω τὸ γιούσουρι, στὴν ἀνάγκη νὰ τὸ ξεριζώσω και νὰ τὸ σύρω πίσω ἀπὸ τὸ καίκι στὸ νησί μας. Θὰ τὸ ξάπλωνα στὴν ἀμμουδιά θρασίμι και θὰ ἔβανα διαλαλητὴ νὰ δια-

λαλήση σὲ ὅλη τὴ χώρα : « Ἐβγάτε, χωριανοί, νὰ ἰδῆτε τὸ μέγα θάμα ! Τὸ στοιχειὸ τῆς θάλασσας νικήθηκε ἀπὸ τοῦ νησιοῦ μας τὸ στοιχειό, τὸν Γιάννο Γκάμαρο. Τρέμουν - τρίζουν τὰ βουνά ! Ἐβγάτε, χωριανοί, νὰ ἰδῆτε καὶ νὰ εἰπῆτε ! . . . ». Θὰ ἔτρεχε ἀμέσως μελίσι ὁ λαός· θὰ ἔβλεπαν οἱ θαλασσογέννητοι καὶ θὰ σταυροκοποιοῦνταν· θὰ ἔβλεπαν οἱ γυναῖκες καὶ θὰ τρόμαζαν· τὰ παλικάρια καὶ θὰ ζηλοφθονοῦσαν ! Θὰ δοξαζόμουν στὸ νησί.

Κι ἓνας τρόμος μυστικός, μιὰ λαχτάρα βασάνιζε κάθε τόσο τὴν ψυχὴ μου, μὴν προλάβῃ ἄλλος καὶ ἀρπάξῃ τὴ δόξα μου. Γυρεύεις τί γίνεται ; Ἀλλὰ πάλι ἡσύχαζα μὲ τὴν ἰδέα πὼς ἄλλος ἀξιώτερός μου δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ γεννηθῆ. Καὶ ἀκόμη πιστέψα, πὼς τὸ δεντρί ἐκεῖνο δὲν θὰ καθόταν τόσοις αἰῶνες ἐκεῖ στὸν ἀνήλιαστο θρόνο του, παρὰ γιὰ νὰ γίνῃ μιὰ μέρα δικό μου παίνεμα !

Κι ἔτσι ἐκλείσα τὰ εἴκοσι χρόνια μου.

Ψάρευα τὸ σφουγγάρι μὲ τὴ μηχανὴ τοῦ καπετὰν Στραπάτσου στὴν Ἐγριππο. Δῶσε ἀπάνω - δῶσε κάτω φτάσαμε καὶ στὸν κόρφο τοῦ Βόλου. Ἄρπαξα τὸν καιρό.

— Τί λές, καπετάνιε ; Κάνουμε τὴν ἀπόπειρα ;

— Ποιά ;

— Πᾶμε νὰ κόψουμε τὸ γιούσουρι ;

Γέλασε ὁ καπετάν Στραπάτσος· γέλασαν καὶ οἱ ἄλλοι· γέλασα τέλος κι ἐγώ. Δὲν τολμοῦσα νὰ κάνω τὸ σοβαρό.

— Τί λές ; μοῦ κάνεις εἴσαι στὰ σύγκαλά σου ἢ νὰ στείλω γιὰ τὸν παπά ; Ἀμή ! Πῆγαν τόσοι καὶ τόσοι καὶ δὲν ἔκαμαν τίποτα καὶ θὰ κάνουμε ἐμεῖς ;

— Γιατί ὄχι ; Εἶμαστ' ἀδέξιοι ἐμεῖς ; Ἐπειτα — ἄκου νὰ σοῦ εἰπῶ — ἐκεῖνοι πῆγαν μὲ τὴν πέτρα. Μιά βουτιά, κι ἀπάνω. Τί θές νὰ κάμουν μὲ μιὰ βουτιά ;

— Μωρέ, κοίτα νὰ βγάλουμε τὸ καρβέλι καὶ ἄφησε τὰ ὄνειρα ! μοῦ λέει τέλος ὁ καπετάνιος.

Δὲν ἀπελπίστηκα. Θὰ τὸν καταφέρω στὸ ὕστερο σκέφτηκα. Καὶ ἀλήθεια, ἔδωκα - πῆρα, τὸν κατάφερα μιὰ Κυριακὴ, ποῦ δὲν ψαρεύαμε·

— Τί λές, πᾶμε ; τοῦ κάνω.

— Μωρέ, ποῦ νὰ πᾶμε ;

— Γιὰ τὸ γιούσουρι.

— Καὶ ποιός θὰ βουτήξῃ ;

— 'Εγὼ βουτάω γι' αὐτὸ ρωτᾶς ;

Πήγαμε τέλος. Κοιτάζω μὲ τὸ γυαλὶ στὸν πάτο· πουθενὰ γιούσουρι ! Φέρνω μιὰ βόλτα, δυό, τρεῖς· τίποτα ! "Αρχισα ν' ἀπελπίζω-μαι. Μιὰν ἀπελπισία παράξενη. Τόσα χρόνια τὸ ἀνάστανα στὴ φαντασία μου, τὸ ἔβλεπα μπροστά μου, πάλευα μαζί του, τὸ νικοῦσα, καὶ τώρα νὰ βγαίνουν ὅλα ψέματα ! Δὲν μπορούσα νὰ τὸ ὑποφέρω. Κάπου ἔπρεπε νὰ ὑπάρχει, κάπου νὰ τὸ συναντήσω, θὲς κάτω στοὺς βυθούς, θὲς πέρα στὸ ἀκρογιάλι, θὲς ἀπάνω στὰ σύγνεφα. Νὰ τὸ συναντήσω, νὰ μετρηθῶ μαζί του κι ἄς μὲ καταλύσει. "Ας κρεμαστοῦν καὶ τὰ δικὰ μου κόκαλα ἀπάνω του, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων παλαβῶν. "Οχι ὅμως νὰ μὴν τὸ γνωρίσω ποτὲ στὴ ζωὴ μου ! Τότε γιατί ἔζησα τόσον καιρό, γιατί ἔγινα εικοσάχρονος, γιατί ἔμαθα τὴ θάλασσα, γιατί ἀνασκάλισα τοὺς βυθοὺς ; Μονάχα γιὰ τὸ καρβέλι ;

— Τραβᾶτε γιὰ τὸ λιμάνι· τραβᾶτε νὰ πιοῦμε καὶ καμιά· εἶπε ὁ καπετάνιος βαριεστισμένος. Οἱ γέροντοι λένε κάποτε παραμῦθια.

Κρύος ἰδρωτας μὲ πήρε. "Αρχισαν νὰ θολώνουν τὰ μάτια μου.

— Καπετάνιε, τοῦ λέω, ἔχε ὑπομονή. Νὰ φέρουμε μιὰ βόλτα πάλι.

Θῦτε κεῖνος ὅμως, οὔτε οἱ λαμνοκόποι μὲ ἄκουαν. Τὸ καῖκι γύρισε κι ἔφυγε γιὰ τὸ λιμάνι βαριεστισμένο κι ἐκεῖνο. 'Εγὼ κρεμασμένος στὴν κουπαστή, δὲν ἔπαυα νὰ κοιτάζω ζερβόδεξα μὲ καρδιοχτύπι μεγάλο, σὰ νὰ ζητοῦσα τῆς μάνας μου τὰ κόκαλα. Μάτια ὅμως ! Τὸ νερὸ πρασινογάλαζο ἔφτανε ὡς κάτω καὶ μοῦ ἔδειχνε ξερὰ τὰ φύκια ὄχτους ἐδῶ ἀπόκρημνους, ἐκεῖ ἀμμόστρωτες ἀπλωσιές σουφρωμένες, ζεστές, κρεβάτια μαλακὰ γιὰ τὶς νεράιδες. Τὸ γιούσουρι ὅμως ὄχι· κανένα σημάδι γιὰ τ' ὄνειρεμένο μου δεντρί. "Ελεγα ν' ἀφήσω τὸ γυαλὶ καὶ νὰ ξαπλωθῶ στὸ κατὰστρωμα. 'Αλλὰ τὴν ἴδια στιγμή θολὸ σύγνεφο ἴσκιωσε μπροστά μου· πίσω ἔμεινε σὰ νὰ διάβηκε φάλαινα.

— Στόπ ! φωνάζω· σταθῆτε !

Στάθηκε τὸ καῖκι, γύρισε πίσω στὰ νερά του καὶ εἶδαμε ὅλοι σὰν χιλιόχρονη βελανιδιὰ νὰ κάθεται στὸν πάγκο. Δὲν ἦταν λοιπὸν ψέμα· δὲν ἦταν παραμῦθι !

Ντύνομαι γοργά, παίρνω τὸ λᾶζο στὴ ζωσή μου, ἓνα τσεκούρι στὸ χέρι καὶ βουτῶ. Μὰ καθὼς σήκωσα τὰ μάτια, σύγκρυο μ' ἔπιασε. Καλὰ τὸ ἔλεγον οἱ γέροντές μας. Τί ὁ διπίθαμος 'Αράπης ! Τί Γοργόνα καὶ τί 'Αριστος ! Τοῦτο εἶναι τὸ θάμασμα ! Οἱ ρίζες τοῦ μελαψές.

λεπιδοντυμένες βύζαιναν τὸ μάρμαρο, ἔμπαιναν στὶς σχισμές, ἀγκάλιαζαν τ' ἀγκωνάρια, γάντζωναν τὶς ποδιές του, ἓνα σῶμα, θαρρεῖς, καὶ μιὰ δύναμη. Ἀπάνω ὀρθοκάρθεδρος ὁ κορμὸς ἀρκουδοντυμένος, μὲ ρόζους ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κλειστοὺς στὸ πολυτρίχι μέσα, ὀργιές ψήλωνε. Καὶ ἀπὸ κεῖ κλαδιὰ καὶ ἀντικλάδια μυριόριζα, καμάρωτὰ κι ὀλόσιζα ἔφεγγαν πέρα δῶθε, ψηλὰ καὶ χαμηλά, λὲς κι ἔπασχαν ν' ἀποκλείσουν ὅλον τὸν πλατύχωρο κόρφο μὲ τὸ δίχτυ τους. Ὀλόγουρα τὸ νερό, διάφανο, σὰ γυάλα τὸ σκέπαζε καὶ τὸ ἔλουζε, τροφή μαζί καὶ ταίρι, ἀνάσκα καὶ κλίνη του. Καὶ κάτω ἀπὸ τὸ μαρμαρένιο βᾶθρο σκοτεινὴ ἔχασκε ἡ ἄβυσσο, κρύα καὶ ἄπατη.

Ἦβρα τὸ δέντρο στὸν ὕπνο του. Μα καὶ στὸν ζύπνο νὰ τὸ ἔβρισκα, τὸ ἴδιο ἔκανε. Ἄν ἦταν ν' ἀρπάξω ἓνα κλαδί καὶ βγῶ ἀπάνω, καλά. Μὰ ἐγὼ ἤθελα νὰ τὸ κόψω σύρριζα. Γιὰ τοῦτο κατέβηκα ἐκεῖ. Ἐκαμα τὸ σταυρό μου, ζάμωσα τὸ τσεκούρι καὶ γκόπ ! τοῦ κατάφερα τὴν πρώτη. Εὐπύνησε Ὀφισ. . . Καὶ ἀρχίζει ἀμέσως ἓνας σίφουνας, ἓνας χτύπος, ἓνα κακό, λὲς καὶ χάθηκαν ὅλα τὰ ρέματα ἐπάνω μου. Τὸ νερὸ χόχλασε, δάρθηκε κλωθογύριστα, σκότος πήδησε ἀπὸ τὴν ἄβυσσο κι ἔχασα τὰ πάντα. Ἐκατσα χαμηλά, ἀρπάχτηκα σ' ἓνα ρίζωμα νὰ μὴ μὲ σύρουν. Καὶ εἶδα ἄξαφνα τοὺς ρόζους τοὺς κλειστοὺς νὰ γλαυκοπαίζουν σὰ μάτια ἀράπικα καὶ νὰ χύνεται ἀστρίτης ἡ φλόγα ἀπάνω μου. Καὶ στὰ κλαδιὰ τὰ λευκοπράσινα εἶδα νὰ κρέμονται τὰ σκέλεθρα τῶν παλαβῶν, ποὺ τόλμησαν νὰ τὰ βάλουν μαζί του. Στὸ βρούχημά του ἄκουσα χτύπο ξεχωριστό. Καὶ δὲν ἦταν ἄλλος παρά τὰ καλάκαλα ποὺ δέρονταν μεταξύ τους, καὶ τὰ γυμνὰ ποδάρια λάχτιζαν μὲ πεισμα τ' ἄσαρκα μέτωπα, σὰ νὰ τοὺς ἔλεγαν :

— Γιατί μᾶς φέρατε δῶ !

Ἄποπάνω μοῦ τσίμπησε ὁ καπετάνιος :

— Ἐλα τώρα. Ἐλα καὶ δὲν θὰ κάμης τίποτα.

Δὲ θὰ κάνω τίποτα ! Κι ἐγὼ τὸ κατάλαβα. Μὰ καὶ μὲ τί μοῦτρα ν' ἀνέβω ἀπάνω ; Ποῦ τὸ στοιχεῖο τοῦ νησιοῦ μας πλιά ; Ἄ, ὄχι· ἀν δὲν κατέβαινα, καλά· μὰ τώρα πάει ! Μόλις ἔπεσε ὁ σίφουνας, σηκώνω τὸ τσεκούρι καὶ τοῦ καταφέρνω δεύτερη μὲ ὅλη μου τὴ δύναμη. Πέτρα νὰ χτύπαγα, τὸ λιγότερο θὰ ράγιζε· ἐκεῖνο τίποτα. Οὔτε σκλήθρα δὲν ἀνοῖξε. Ἀντὶ νὰ πάη μέσα τὸ τσεκούρι, ἔφυγε πίσω δύο πιθαμές, τρεῖς, τέσσαρες, σὰ νὰ χτυποῦσα σὲ λάστιχο. Πρέπει νὰ τὸ ξεριζώσω πι-
ροσυλλογίστηκα. Τσιμπᾶω ἀπάνω :

— Ρίχτε μου τὸ λοστό.

Μοῦ κατεβάζουν τὸ σύνεργο. Ρίχνω πέρα τὸ τσεκούρι καὶ ἀδράχων τὸ λοστό. Ἄρχίζω στὶς ρίζες. Τυραννήθηκα, κι ἐγὼ δὲν ξέρω πόσο. Ὁρες ἐρχόνταν, ὠρες περνοῦσαν, κι ἐγὼ μὲ τὸ λοστό στὸ χέρι. Μόνο στεκόμουν κάποτε νὰ πάρω ἀνάσα ἢ καὶ νὰ ρίξω γύρω καμιὰ ματιά. Μποροῦσε τὸ σκυλόφαρο νὰ ριχτῆ ἀπάνω μου. Τέλος τσιμπάω πάλι :

— Ρίχτε μου τὴ γούμενα.

— Μωρ' ἔλα πάνω· τσιμπάει ὁ καπετάνιος ἀνυπόμονος. Γιὰ σένα τὴ θὲς τὴ γούμενα ; Ἐχουμε καὶ φιλότερο σχοινί. Ἐλα πάνω· θὰ σοῦ κόψω τὸν ἀέρα !

— Κόβεις τὸν ἀέρα, μὰ σιζῶ τὸ λάστιχο· τοῦ ἀπαντῶ θυμωμένα· ἢ ξέχασες πὼς ἔχω τὸ λάζο μου ;

Τὰ χρειάστηκε ὁ καπετὰν Στραπάτσος· μοῦ ἔριξε τὴ γούμενα. Πιάνω ἀπὸ μακριὰ καὶ θηλυκῶνῶ καλὰ τὸν κορμό. Ἐπειτα πηγαίνω εἰς τὸ ἄλλο πλευρὸ καὶ ἀρχίζω πάλι μὲ τὸ λοστό τὶς ρίζες. Ἐκεῖνο δῶσ' του καὶ γλαυκόπαιζε τὰ μάτια, σὰ νὰ ἤθελε νὰ μὲ μαγνητίση. Ἐσειόταν καὶ τάραζε σὰν ψάρι τὰ κλαδιά του χταποδιοῦ ἀποκλαμοί, λάγγευαν δῶθε - κεῖθε, κουλουριάζονταν, τίναζαν καταπάνω μου τ' ἀκροδάχτυλά τους, νὰ μὲ συλλάβουν. Μὰ ποῦ νὰ μὲ συλλάβουν ! Καὶ ἂν δὲν ἤξερα καθόλου τὰ δολερὰ παιγνίδια του, κι ἂν δὲν εἶχα ἀκούσει τὰ καμώματά του, τὰ σκέλεθρα ποῦ ἔβλεπα σφηνωμένα ψιλά, ἦταν ἀρκετὰ νὰ μοῦ δείξουν τὸν κίντυνο. Σὲ κάθε του ἀνακλάδισμα στρεῖδι κολλοῦσα στὰ πλευρὰ τοῦ μαρμάρου. Πόδια, χέρια, μάτια, ὅλα δούλευαν σύγκαιρα. Καὶ ὁ λοστός, ἀψύς, ἔνα μὲ τὸ ἄλλο τ' ἀντιρριμμата τὰ ἔβγαζε ἀπὸ τὰ θαλάμια τους, τὰ χῶριζε ἀπὸ τὴν πέτρα, ξεφλουδισμένα πολλὲς φορές, κι ἄλλες φορές μὲ σκληθρες ἀπὸ χάλαρα. μὲ φόρμα ἀπὸ κοχύλια.

Τέλος κατάλαβα, πὼς ἄρχισε νὰ λασκάρη. Ἐχανε τὸ στήριγμά του.

— Ἀπάνω ! τσιμπάω.

Μὲ ἀνεβάζουν ἀπάνω. Γδύνομαι γοργά, παίρνω τὴν πρώτη ἀνάσα. Μπρέ ! Πῆρε καὶ σούρπανε. Ἀντίκρυ τὸ Πῆλιο ψήλωνε βαθυγάλαζο σὰν ἀπὸ λουλάκι. Τὰ χωριά του ἄσπριζαν στὶς πλαγιές, σκόρπια μάρμαρα. Στὸ Βόλο ἀναβαν τὰ φῶτα καὶ ὁ οὐρανός, ὀλοπόρφυρος ἀπὸ τὸ ἡλιοβασίλεμα, ἔβγαζε ἕνα - ἕνα, τρεμόφεγγα τ' ἀστέρια του. Μοῦ φάνηκε, πὼς ξανάζησα ὅταν εἶδα μπρὸς μου γνώριμα πρόσωπα. Ξέχασα

μιά στιγμή και τὸ γιούσουρι και τοὺς κόπους μου και τὴ δόξα μου ἀκόμη.

— Τί ἀπόκαμες ; ρωτάει ὁ καπετὰν Στραπάτσος.

— Τώρα θὰ ἰδῆς, τοῦ λέω πηδώντας ἀπάνω. Ἔλα, παιδιά ! τὰ κουπιά σας. Τὸ δέντρο θὰ τὸ σύρουμε στὸ νησι ἀπόψε.

— Μωρέ, τί λές ; Δὲν ἔπαθες τίποτα ; Δὲ σ' ἄγγιξε τὸ στοιχειό ;

Και ρίχνονται ὄλοι ἀπάνω μου, μὲ ψηλαφοῦν, σφίγγουν τὰ κρέατά μου, κινοῦν τὰ μπράτσα μου και ἀκόμα δὲν πιστεύουν πὼς εἶμαι γερός.

— Μὰ τραβᾶτε, παιδιά, λέω τὸ δέντρο κόπηκε.

Ρίχνονται στὰ κουπιά τραβοῦν μὲ δύναμη. Ναί ! . . . Ἄντι νὰ σύρη μπροστά, πίσω πήγαινε τὸ καῖκι μας.

— Μωρέ, μᾶς γελαῖς ; λέει ὁ καπετάνιος ἀγανακτισμένος. Τί μολογᾶς πὼς ἔκοψες τὸ γιούσουρι ;

— Μὰ τὸν Ἄι - Νικόλα, τό 'κοψα, τοῦ κάνω τράβα ! Τ' ἤθελες, νὰ τ' ἀποκόψω, γιὰ νὰ μὲ πλακώση ἀπὸ κάτω ; Δυὸ τραβήγματα θέλε και θὰ 'ρθη μὲ τὶς ρίζες του.

Ἀρχίζουμε πάλι τὸ τραβήγμα. Κάπου μιά ὥρα ἔτσι παιδευτήκαμε ; Ἄκουες τοὺς σκαρμούς και ἐτριζοβόλουν. Πεῖσμα ἔπιασε τοὺς νᾶυτες και ἀντρεϊεύονταν σὰν ξωτικά. Ὁ καπετὰν Στραπάτσος ζετρελαμένος ἀπὸ χαρὰ και περηφάνια, ψυχὴ ἔδινε σὲ ὄλους μὲ τὶς φωνές του :

— ὦ - ὦ ! . . . ὦ - ὦ ! . . . Γειά σας, παλικάρια ! Ἰσα, λιοντάρια μου ! . . . Ντροπὴ μας ! Μωρέ, ἴσα τίγρηδες ! . . .

Και τὰ παλικάρια, τὰ λιοντάρια, οἱ τίγρηδες, ἔχωναν βαθιὰ τὸ κουπὶ και τὸ ἔπαιρναν πίσω μὲ τόση δύναμη, ποὺ ἔλεγες τώρα θὰ γίνη σύφαλα. Τέλος βαθὺ μούγκρισμα ἀντήχησε και ἡ θάλασσα σήκωσε τρᾶνὸ κύμα καταπάνω μας. Τὸ καῖκι πέταξε γοργόφτερο ἐμπρός. Ἄμέσως μέγα κήτος φάνηκε νὰ πιάνη ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τὸν κόρφο. Ἦταν τὸ γιούσουρι.

— Νὰ ἰδῶ ! και ἐγὼ νὰ ἰδῶ ! . . .

Τρέχουν ὄλοι στὴν πρύμνη νὰ γνωρίσουν τὸ στοιχειό. Τὸ βλέπουν και σταυροκοπιοῦνται φοβισμένοι.

— Ἐμπρός ! λέω στὸν καπετὰν Στραπάτσο. Νὰ τὸ βγάλουμε ὄξω τώρα, ποὺ νύχτωσε, πρὶν τὸ νιώσουν και μᾶς τὸ πάρουν οἱ Τοῦρκοι¹.

1. Ἡ παράδοσις ἀναφέρεται εἰς ἐποχὴν πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Θεσσαλίας.

Γ'

Μόλις βγήκαμε ἀπὸ τὸν κόρφο, Γοργόνα ὀργισμένη μᾶς ἀπάντησε ἡ Νοτιά. Ὁ οὐρανὸς ἔσβησε τ' ἀστέριά του, ἔκρυψε τὰ σύνορά του. Ἄδης τὸ σκότος ἀπλώθηκε ἀπάνω μας. Τὸ κύμα ψήλωνε βουνό, ἀνέμιζε φωσφορούχους τοὺς ἀφρούς κι ἔχυνε φῶς κατάσπρο, θαμπὸ καὶ ἄχαρο περίγυρα. Τί ἄλογα καὶ τί ἄτια ! Τί φῶκες καὶ τί φάλαινες ! κλωθογύριζαν κοπαδιαστά, βρουχιόνταν καὶ ἀλάλαζαν στὸ σύσκοτο ἐκεῖνο χάος. Ν' ἀνησυχῶ ἄρχισα. Δὲν ἦταν θάλασσα ἐκεῖνη; ἦταν θυμὸς καὶ σεῖσμα, κατάρρα καὶ χολή, φαρμάκι τῆς ἄβυσσος.

Ὅμως τίποτα. Τὸ γιούσουρι σφιχτοδεμένο ἀκολουθοῦσε τ' ἀπονέ-
ρια, ποὺ ἔστρωνε ἡ πρύμνη τῆς σκάφης μας. Τὸ ἄκουα νὰ δέρνεται
κάποτε καὶ νὰ ρουχνίξει, σὰν ζωντανὸ ποὺ παίρνει ἀνήφορο. Ντρο-
πὴ τὸ εἶχε πὼς νικήθη, καὶ πάσχιζε μὲ κάθε τρόπο ν' ἀπαλλαγῇ. Μὰ
ποιὸς τὸ ἄφηγε ; Μέσα στὸ ἄγριο πέλαγο μιὰ ξεχώριζα ταρναριστὴ φω-
νὴ, τῆ φωνῆ τοῦ διαλαλητῆ· ἓνα γνώριζα αἶσθημα, τὸ θάμασμα τῶν
γερόντων μας :

— Νά λεβεντονιὸς !

Μὲ τὸ χάραμα εἶδα κατάπλωρα συγνεφοσκεπασμένο τὸ νησί μας.
Τρία μίλια θέλαμε ἀκόμη. Μὰ τρία γερά. Τὰ μπράτσα λύθηκαν ὅλη
νύχτα ἐπάνω στὸ κουπί. Τὰ πρόσωπα σούρναν· τὰ μάτια θόλωναν.
Ζάρες ἔκαμε τὸ μέτωπο· ἄσπρισαν τὰ κατὰμαυρα μαλλιά, σὰ νὰ κύ-
λισαν στογὸς τὰ χρόνια ἀπάνω μας. Ὁ καπετάνιος, ξαπλωμένος τ'
ἀνάσκελα, ἔμοιαζε πτώμα. Οἱ λαμνοκόποι ἀμίλητοι κινοῦσαν ράθυμα τὰ
κουπιά, σὰν μηχανές, ποὺ γάνουν ἀναίσθητα τὸ ἔργο τους. Μόνος ἐγὼ
ἐξακολουθοῦσα νὰ λάμνω σωστά. Ἦρθε μάλιστα πολλὲς φορές ποὺ τοὺς
πῆρα. Μὰ τί νὰ κάμω κι ἐγώ ; Περισσότερος ἦταν ὁ πόθος παρὰ ἡ δύ-
ναμή μου. Τὸ κύμα ἐπίμενε νὰ ψηλῶνῃ ἀκόμα, νὰ λιχνίξει καὶ νὰ μᾶς
βρέχῃ καὶ νὰ μᾶς κλυδωνίξῃ φοβερά.

Τέλος ρόδισε ἡ ἀνατολή, φάνηκε ὁ ἥλιος. Φάνηκαν βουρλωμένες
οἱ στεριές, θολὸ τὸ πέλαγο, φιλόξενο τὸ νησί μας ἀντίκρυ.

— Ἄλα, παιδιά, καὶ φτάσαμε ! φώναξα.

Καὶ πηδῶ στὴν πλώρη ν' ἀγναντέψω καλὰ τὸ λιμάνι νὰ ἰδῶ τὴν
ἀμμουδιά, ὅπου θὰ τὸ ρίξω θρασίμι. Τὸ κατὶ πέταξε μέσα, δυὸ χά-
λαρα πήδηξε, ἄραξε ἀπάνω στὴν ἄμμο. Τρέχω στὴν πρύμνη καὶ ἀδρά-
ζω τὴ γούμενα. Ὅμιε ! Σχοινὶ κομματιασμένο κρατῶ μόνο στὰ χέρια
μου !

Τί έγινε τὸ ἄκαρπο δενδρί ; . . . Κάτω βρίσκεται στὸν κόρφο τοῦ Βόλου, ἀπάνω στὸ θεόχτιστο πάγκο του, μὲ τὶς λεπιδωτὲς ρίζες, ἀρ-
κουντουμένο τὸν κορμό, κλαδιὰ καὶ παρακλάδια του περαδῶθε, λές
καὶ πάσχει νὰ κλείσῃ ὅλα στὸ δίχτυ του. Ἄκόμα τὸ παραδίνου γενιὰ
σὲ γενιὰ οἱ ναῦτες καὶ πάει ἀπὸ πατέρα σὲ παιδί, ἀπὸ παιδί σ' ἀγγόνι,
πάντα μεγάλο, θαυμαστὸ πάντα, σκληρὸ σὰν σίδηρο, δυνατὸ σὰ λέοντας,
ψυχωμένο καὶ ἀθάνατο σὰν στοιχειό.

Κι ἐγώ, ὁ Γιάννος ὁ Γκάμαρος, ἑβδομηντάρης κι ἐτοιμόρροπος τώ-
ρα, δὲ θαλασσοδέρνομαι παρὰ γιὰ τὸ καρβέλι !

«Λόγια τῆς Πλώρης»

ΝΑΥΑΓΙΑ

Μόλις ἀράξαμε στὴ Στένη, ὁ καπετὰν Ξυρίχης πῆρε τὴ βάρκα κι
ἔτρεξε στὸ τηλεγραφεῖο. Δύο ἡμέρες τώρα δὲν ἤβρεσκε ἡσυχία. Τρι-
άντα μίλια ἔξω ἀπὸ τὸ Μπουγάζι ἀντάμωσε τὸν «Ἀρχάγγελο», τὸ
μπάρκο του, ποῦ ἦταν μέσα κυβερνήτης καὶ γραμματικὸς τὰ δυὸ του
ἀδέρφια. Δὲν πρόφτασαν νὰ καλοχαιρετηθοῦν, νὰ εἰποῦν γιὰ τὸ φορ-
τίο καὶ τὸ ναῦλο τους καὶ τοὺς χάρισε ὁ χιονιάς. Κατόρθωσε τέλος
νὰ ὀρθοπλωρίσῃ τὸ δικό μας, καὶ ὀλάκερο ἡμερονύχτι θαλασσοδαρθή-
καμε στ' ἀνοιχτά. Μὰ ὅταν μπῆκε στὸ Βόσπορο, ρώτησε ὅλους τοὺς
βαρκάρηδες, τοὺς πιλότους, ἀκόμη τοὺς κουμπάρους καὶ τὶς κουμπά-
ρες· ἀλλὰ τίποτε δὲν ἔμαθε γιὰ τὸν «Ἀρχάγγελο». Τί νὰ ἔγινε ; Φυ-
λάχτηκε πουθενά ; Πρόφτασε νὰ ὀρθοπλωρίσῃ κι ἐκεῖνος ἢ ἔπεσε ἀπά-
νω στοὺς βράχους ; Κι ἂν τσακίστηκε τὸ μπάρκο, σώθηκαν τουλάχισ-
τον τ' ἀδέρφια του ; Ὅλο τέτοια συλλογίζεται κι ἔχει συγνεφωμένο
τὸ μέτωπο, τρέμουλο ἔχει στὴν καρδιά.

Ὅταν ἔφτασε στὸ τηλεγραφεῖο, ξέχασε μιὰ στιγμή τὸν πόνο του
ἐμπρὸς στὸν πόνο τῶν ἄλλονῶν. Κάτω στὴν αὐλή, ἀπάνω στὶς σαρα-
κωμένες σκάλες καὶ παραπάνω στ' ἀσάρωτα πατώματα κόσμος σὰν
αὐτὸν ἀνήσυχος· γυναῖκες, ἄντρες, παιδιά πρόσμεναν νὰ μάθουν ἀπὸ
τὸ σύρμα τὴν τύχη τῶν δικῶν τους. Κι ἐκεῖνο σάφριαζε μὲ τὴν ταρνα-
ριστὴ φωνή του ἀκατάπαυστα θλίψη. Ὀνόμαζε πνιγμούς, μετροῦσε θα-

νάτους, ἔλεγε ναυάγια, περιουσίας χαμούς, συνέπαιρνε χαρὲς κι ἐλπίδες σὰν δρόλαπας. Καὶ κάθε λίγο ἀπάνω στὰ πατώματα, στὶς σκάλες κάτω καὶ παρακάτω στὴν αὐλὴ θρῆνοι ἀκούονταν, κορμιὰ ἔπεφταν λιπθύμα, φωτιὰ κυλοῦσε τὸ δάκρυ.

Ὁ καπετὰν Ευρίχης δὲν μπορούσε νὰ ὑποφέρῃ περισσότερο τὸ βάνο. Βιαζότανε νὰ μάθῃ καὶ τὴ δική του μοίρα. Ἔσπρωξε τὸν κόσμο ζερβόδεξα, ἀνέβηκε δυὸ - δυὸ τὰ σκαλιὰ, ἔφτασε μὲ κόπο στὴ θυρίδα καὶ ρώτησε μὲ ὀλότρημη φωνή :

— Γιὰ τὸν «Ἀρχάγγελο»... τὸ μπάρκο... μὴν ἀκούσατε τίποτα ;

— Τίποτα τοῦ ἀπαντᾷ ξερὰ ὁ τηλεγραφητής.

— Τίποτα! πῶς εἶναι δυνατό; Ξαναρωτᾷ. «Ἀρχάγγελο» τὸ λέν· ἔχει φηγούρα δέλφινά... ἔχει στὸ μεσανὸ κατάρτι κόφα. Σπετσιώτικο χτίσιμο.

Καὶ κολλάει περίεργα τὰ μάτια στοῦ ὑπαλλήλου τὸ πρόσωπο, αὐτιάζεται τοὺς κρότους πὺ βγάζει ξερούς, συγκρατητούς, σὰν δοντοχτύπημα κρυωμένου, ἢ μηχανή. Τὰ σωθικά του λαχταροῦν, φεύγουν τὰ σάνιδια ἀπὸ τὰ πόδια του· ἔτοιμος νὰ λιποθυμήσῃ. Μὰ δὲν τὴν παράιτᾳ τὴ θέση του. Τέλος σηκώνει ἐκεῖνος τὰ μάτια, τὸν καλοκοιτάζει μιὰ στιγμή καὶ λέει μὲ φωνὴ ἀδιάφορη :

— Ναί... «Ἀρχάγγελος». Χάθηκε στὸ τάδε μέρος τῆς Ρούμελης· κόπηκε στὰ δυὸ· ἡ πρύμνη του ρίχτηκε στοὺς βράχους μὲ δυὸ παιδιὰ μέσα... Τὰ παιδιὰ εἶναι ζωντανά.

Ζωντανά ! Ἄναστυλῶνεται ὁ καπετάνιος στὰ πόδια του.

— Τὰ ὀνόματα ; λέει μὲ φωνὴ σὰν χάδι· δὲν μπορούμε τάχα νὰ μάθουμε τὰ ὀνόματα ;

— Πέτρος καὶ Γιάννης.

Δόξα σοι ὁ Θεός! Πέτρος καὶ Γιάννης εἶναι τ' ἀδέρφια του. Ζωντανὰ λοιπὸν καὶ τὰ δυὸ. Ζωντανὰ ἐκεῖνα, θρύμματα τὸ ὀλοκαίνουργο σκαφίδι! Πάλι δόξα σοι ὁ Θεός! Φτιάνουν ἄλλο μεγαλύτερο καὶ ἁμορφότερο. Φιλεῦει ἀνοιχτόκαρδος πέντε ποῦρα τὸν ὑπάλληλο· δίνει ἕνα μετζίτι κέρασμα στὸν ὑπῆρέτη· παρήγορεῖ γλυκομίλητος τὰ θλιμμένα πρόσωπα : — Δὲν εἶναι τίποτα· ὅλοι καλά εἶναι· ὅλα καλά!

— Ποιᾶς ἡλικίας τάχα νὰ εἶναι τὰ παιδιὰ ; ρωτᾷ πάλι.

Ὁ ὑπάλληλος σκουντουφλιάζει. Μὰ τὸν παρασκότισε ! Γύρω ἀκούονται φωνὲς ἀνυπόμονες· σπρώχνει ὁ ἕνας τὸν ἄλλον· θέλουν νὰ τὸν βγάλουν ἀπὸ πῆ θυρίδα. Ἔμαθε πὼς ζοῦν τ' ἀδέρφια του· δὲν τοῦ φτά-

νει ; Είμαι κι άλλοι πού λαχταροῦν γιά τούς δικούς των. Ἄς μάθουν κι ἐκεῖνοι κατιτί ! Μά ἐκεῖνος δὲν ἀφήνει τὴ θέση του.

— Ποιᾶς ἡλικίας τάχα ; Ξαναρωτᾶ.

— Δέκα δώδεκα χροινῶν.

Πάλι ἀπελπισία. Τ' ἀδέρφια του δὲν εἶναι τόσο μικρά. Εἶναι ἀπὸ εἴκοσι πέντε κι ἀπάνω. Σκουντουφλης κατεβαίνει τὶς σκάλες, βγαίνει ἀπὸ τὴν αὐλή, παίρνει τὸ βαποράκι καὶ φτάνει στὰ Θεραπεία. Ἄπὸ κεῖ μ' ἐν' ἄλογο φτάνει στὸν Ἄι - Γιώργη, παίρνει τὴν ἀκρογιαλιά. Τὰ μάτια του ὀμπρίζουν. Ὁ ἥλιος παιγνιδίζει ἀκόμη σὲ ζαφειρένιο οὐρανό. Ἡ θάλασσα λίμνη ἀπλώνεται ὡς τὰ οὐρανοθέμελα. Ἡ γῆ ἀνθοσπαρμένη μοσχοβολᾶ. Μὰ ἡ ἀκρογιαλιά μοιάζει μὲ νεκροταφεῖο. Κάθε βράχος καὶ νεκροκρέβατο. Καράβια κομματιασμένα, βαρκοῦλες μισοσπασμένες, σχοιινιά, κατάρτια, φιγοῦρες, πανιά, εἰκονίσματα, παδέλες, πιάτα, λιβανιστήρια, πυξίδες, χρυσόξυλα. Καὶ μαζὶ χέρια, πόδια, κορμιὰ δίχως κεφάλια, κεφάλια δίχως κορμιὰ, ἄδεια καύκαλα, τρίχες χωμένες στὶς σκισμάδες, μυαλὰ στουπιασμένα στὴν πέτρα. Ἐνα τρεχαντηράκι ὀμορφοφτιασμένο, ἄγγελος, πρόβαινε μὲ πανιά καὶ ξάρτια, λὲς κι ἀρμένιζε ἀνάερα. Καὶ ὅμως ἦταν καρφωμένο στὸ βράχο, σφιλιασμένο τόσο καλὰ στὴν πέτρα, πού οὐδὲ νερὸ οὐδ' ἄνεμος μπορούσε νὰ περάσει. Κι ἕνα σκυλὶ στὴν πρύμνη δεμένο γύριζε μάτια φωτιές, δάγκωνε τὴν ἀλυσίδα του καὶ τὸ νερὸ κοιτάζοντας ἀλίχταγε κι ἀλίχταγε, σὰ νὰ τὸ ἔβριζε, πού χάλασε τ' ἡμορφοκάραβο.

Ἐκαμε ἀκόμη μερικά βήματα ὁ καπετὰν Ξυρίχης καὶ ἀξαφνα βρέθηκε μπρὸς στὸ μάρκο του. Ἐπρεπε νὰ εἶναι δικό του ξύλο, γιὰ νὰ τὸ γνωρίσει. Οὔτε κατάρτια οὔτε πανιά οὔτε σκαφίδι ἀπόμεινε πλιά. Μονάχα ἡ πρύμνη του, κι ἐκεῖνη ξεσκλισμένη, κρατιότανε σὲ δυὸ χάλαρα. Καὶ γύρωθὲ της πικρὴ νεκροπομπή, ἄλλα ξύλα σκορπισμένα, κουπιά καὶ ἄρμενα· ἄλλες καρίνες φαγωμένες· ἄλλα ποδόσταμα καὶ σωτρόπια καὶ σταύρωσες. Κι ἀκόμη γύρωθὲ της ἄλλη πικρότερη συνοδεία ! Βλέπει τὸ ναύκληρο νεκρὸ στὸ πλάγι· βλέπει τούς ναῦτες πέρα δῶθε σκορπισμένους, ἄλλους κολλιτσίδα ἀπάνω στὰ κοτρόνια, ἄλλους μισοσκεπασμένους μὲ τὸν ἄμμο, ἄλλους παιγνίδι τοῦ νεροῦ, δαρμὸς καὶ φτύμα του. Κι ἀπάνω στὰ τουμπανιασμένα κουφάρια, στὰ πρόσωπα τὰ χασκογέλαστα τὰ ὄρνια καλοχαθισμένα βύθιζαν τὸ ράμφος στὴ νεκρὴ σάρκα καὶ στὸν κρότο του πέταξαν κρίζοντας, σὰν νὰ διαμαρτύρονταν πού τὰ ἐνολοῦσε στὸ πλοῦσιο φαγοπότι.

« Ἀρχίζει τώρα φριχτότερο τοῦ καπετάνιου τὸ βάσανο. Ἐκεῖνα τὰ κουφάρια δείχνουν πὼς κοντὰ βρίσκονται καὶ τὰ δικά του. Θέλει νὰ δράμη, νὰ ψάξῃ ὄλοϋθε, μὰ δὲν τολμᾷ. Κάτι μέσα του τὸν κρατεῖ, τὰ πόδια του καρφώνει στ' ἀχνάρια τους. Τέλος πάει καὶ ψαχουλεύει. Βρίσκει ἀσούσουμα καὶ τ' ἀδέρφια του. Τὸ ἓνα κείτεται μὲ τὸ κεφάλι συψαλιασμένο, τὸ ἄλλο ἔχει καὶ τὰ δυὸ πόδια κομμένα στὰ γόνατα. Ἄν δὲν τοῦ τό 'λεγε ἡ ψυχὴ, βέβαια δὲ θὰ τὰ γνώριζαν τὰ μάτια του, ὅπως καὶ τὸ μπάρκο. Ἀλλὰ τοῦ τό εἶπε καὶ τὰ καλογνώρισε. Καὶ τότε τὰ μάτια του στέρεψαν· οὔτε δάκρυα βγάζουν οὔτε σπαρταροῦν. Τῆ θάλασσα μόνο κοιτάζουν πεισιμωμένα. Ἀξαφνα ὁ γρόθος σηκώνεται καὶ πέφτει μὲ ὄρμη, πού λὲς τρόμαξε καὶ πισωπάτησε ἐκεῖνη φοβισμένη.

Ἔπειτα σκύφτει καὶ γλυκοφιλεῖ τ' ἀδέρφια του. Χαϊδεύει τους τὰ χτυπημένα κορμιὰ ἀνάλαφρα, σὰν νὰ φοβᾶται μὴν τὰ ζυπνήσῃ· κάτι τοὺς ψιθυρίζει μυστικά στ' αὐτί, θὲς παρηγοριά, θὲς μακρινὴν ὑπόσχεση. Ἔπειτα μὲ τὸ λάζο ἀρχίζει καὶ σκάφτει τὸν τάφο τους. Παιδεύτηκε κάπου μιὰ ὥρα στὸν ἄμμο. Τὸν ἀνοιξε καλά· ἀπίθωσε πρῶτα τ' ἀδέρφια, ἔπειτα τὸν ναύκληρο, κατόπι τοὺς ναῦτες; κύλησε ἐπάνω πέτρες καὶ χάλαιρα. Ἔπειτα ἔπιασε πάλι τὴ στράτα του κι ἔφτασε στὰ Θεραπευσιὰ. Βρίσκει τὸ βαπόρι, ἔφτασε πάλι στὸ μπάρκο του.

— Ἔτοιμα; ρωτᾷ τὸ γραμματικό.

— Ἔτοιμα!

— Βίρα ἄγκουρα!

Ὁ καπετὰν Ξυρίχης, ἀμίλητος, ἔπιασε τὴ θέση του στὸ κάσαρο κι ἐξακολουθήσαμε τὸ ταξίδι.

« Λόγια τῆς Πλώρης »

Β' ΠΟΙΗΣΙΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΕΚΔΟΣΗ

ΠΡΟΤΥΠΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΧΟΛΙΑΣΤΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΕΚΔΟΣΗ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Α'. ΙΣΤΟΡΙΚΑ

ΤΗΣ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑΣ (1453)

Σημαίνει ο Θεός, σημαίνει η γῆς, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια,
σημαίνει κι ἡ Ἁγία Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι,
μὲ τετρακόσια σήμαντρα κι ἐξήντα δυὸ καμπάνες.
Κάθε καμπάνα καὶ παπάς, κάθε παπάς καὶ διάκος.
Ψάλλει ζερβὰ ὁ βασιλιάς, δεξιά ὁ πατριάρχης,
κι ἀπ' τὴν πολλὴ τὴν ψαλμουδιὰ ἐσειόντανε οἱ κολόνες.
Νὰ μποῦνε στὸ Χερουβικὸ καὶ νὰ ἔβγη ὁ βασιλέας,
φωνὴ τοῦς ἦρθε ἐξ οὐρανοῦ κι ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα :
«Πάψετε τὸ Χερουβικὸ κι ἄς χαμηλώσουν τ' ἅγια,
παπάδες πάρτε τὰ ἱερά, καὶ σεῖς κεριὰ σβηστήτη,
γιατὶ εἶναι θέλημα Θεοῦ ἢ Πόλη νὰ τουρκέψη.
Μόν' στεῦλτε λόγο στὴ Φραγκιά, νὰ ῥθουνε τρία καράβια
τὸ ἴνα νὰ πάρη τὸ Σταυρὸ καὶ τ' ἄλλο τὸ Βαγγέλιο,
τὸ τρίτο τὸ καλύτερο, τὴν Ἁγία Τράπεζά μας,
μὴ μᾶς τὴν πάρουν τὰ σκυλιὰ καὶ μᾶς τὴ μαγαρίσουν ».
Ἡ Δέσποινα ταραχτήκε καὶ δάκρυσαν οἱ εἰκόνες.
«Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, καὶ μὴ πολυδακρύζης,
πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιροὺς πάλι δικὰ μας εἶναι ».

ΣΚΛΑΒΟΙ ΣΤΟΥΣ ΑΡΒΑΝΙΤΕΣ

Τὰ παλικάρια τοῦ Μοριᾶ κι οἱ ἔμορφες τῆς Πάτρας
ποτές δὲν καταδέχονταν πεζοὶ νὰ περπατήσουν,
καὶ τώρα πῶς κατάντησαν σκλάβοι στοὺς Ἀρβανίτες!
Κλαίγουν οἱ μαῦροι τὴ σκλαβιά, ὅπου εἶναι σκλαβωμένοι,
κλαίγουν καὶ τὸν ξεχωρισμό, τὸ πῶς θὰ ξεχωρίσουν.
Ὁ ζωντανὸς ὁ χωρισμὸς παρηγοριὰ δὲν ἔχει!
Ἀφήνει ἡ μάνα τὸ παιδὶ καὶ τὸ παιδὶ τὴ μάνα,
χωρίζε κι ἓνα ἀντρόγυνο μιὰ μέρα ἀνταμωμένο.

ΣΟΥΛΙΩΤΙΚΟ

Τρία μπαϊράκια φαίνονται ἑποκάτω ἀπὸ τὸ Σούλι.

Τὸ ἕνα ἔχει τοῦ Μουχτάρ πασᾶ, τ' ἄλλο τοῦ Σελιχτάρη,
τὸ τρίτο τὸ καλύτερο εἶναι τοῦ Μιτσομπόπου.

Μιά παπαδιά τ' ἀγνάντεψεν ἀπὸ ψηλὴ ραχοῦλα.

«Ποῦ εἰστε τοῦ Λάμπρου τὰ παιδιὰ, ποῦ εἰστεν οἱ Μποτσαραῖοι ;

Ἄρβανιτικὰ μᾶς πλάκωσε, θέλει νὰ μᾶς σκλαβώσῃ.

Ἄς ἔρτουν οἱ παλιότουρκοι, τίποτε δὲ μᾶς κάνουν.

Ἄς ἔρτουν πόλεμο νὰ ἰδοῦν καὶ Σουλιωτῶν τουφεκία,

νὰ μάθουν Λάμπρου τὸ σπαθί, Μποτσαραῖ τὸ τουφεκί,

τ' ἄρματα τῶν Σουλιώτισσων, τῆς ζακουσμένης Χάιδως».

Κι ὁ Κουτσογιάννης φώναζεν ἀπὸ τὸ μετερίζι :

«Παιδιὰ, σταθῆτε στέρεα, σταθῆτε ἀντρωιμένα,

γιατ' ἔρχεται ὁ Μουχτάρ πασὰς μὲ δώδεκα χιλιάδες».

Ἄς ὁ πόλεμος ἀρχίνησε κι ἀνάψαν τὰ τουφεκία.

Τὸν Ζέρβα καὶ τὸν Μποτσαραῖ ἐφώναζε ὁ Τζαβέλας :

«Παιδιὰ μ', ἤρθ' ὥρα τοῦ σπαθιοῦ κι ἄς πάψῃ τὸ τουφεκί».

Κι ὅλοι ἐπίασαν καὶ σπάσανε τίς θήκες τῶ σπαθιῶ τους,

τοὺς Τούρκους βάνουνε μπροστά, τοὺς βάνουν σὰν κριάρια.

Ἄλλοι ἐφευγαν κι ἄλλοι ἔλεγαν : « Πασά μου, ἀνάθεμά σε !

Μέγα κακὸ μᾶς ἔφερες τοῦτο τὸ καλοκαίρι,

ἐγάλασες τόση Τουρκιά, σπαῆδες κι Ἄρβανίτες.

Δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Χόρμοβο, δὲν εἶν' ἡ Λαμποβίτσα,

ἐδῶ εἶν' τὸ Σούλι τὸ κακὸ, ἐδῶ εἶν' τὸ Κακосуλί,

ποῦ πολεμοῦν μικρὰ παιδιὰ, γυναῖκες σὰν τοὺς ἄντρες,

ποῦ πολεμάει ἡ Τζαβέλαϊνα σὰν ἄξιο παλικάρι ».

Κι ὁ Μποτσαραῖ ἐφώναζε μὲ τὸ σπαθί στὸ χέρι :

«Ἐλα, πασά, τί κάκιωσες καὶ φεύγεις μὲ μενζίλι ;

Γύρισ' ἐδῶ στὸν τόπο μας, στὴν ἔρημη τὴν Κιάφα,

ἐδῶ νὰ στήσῃς τὸ θρονί, νὰ γένῃς καὶ σουλτάνος».

ΤΗΣ ΛΕΝΩΣ ΤΟΥ ΜΠΟΤΣΑΡΗ

Μετά την παράδοσιν τοῦ Σουλίου διὰ τῆς συνθήκης τῆς 12 Δεκεμβρίου 1803, δι' ἧς ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Σουλιώτας νὰ μεταβῶσιν ἐν-πλοῖ ὅπου ἤθελον, ὁ Ἄλῃ πασάς παρασπονδήσας ἐπεχείρησε νὰ ἐξοντώσῃ τοὺς ἐπιζήσαντας. Τούτων ὁ Κίτσος Βότσαρης φεύγων τὴν διώξιν ἦλθεν εἰς Βουλγαρέλι τῶν Τσουμέρκων, ἀλλὰ βλέπων ὅτι καὶ ἐκεῖ διέτρεχε κίνδυνον νὰ κυκλωθῇ ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν, παρέλαβε πάντας τοὺς ἐκεῖ Σουλιώτας, ἀνερχομένους εἰς 1148, καὶ κατέφυγε τὴν 22 Δεκεμβρίου εἰς τὰ Ἄγραφα, εἰς μονὴν τινα ἐπὶ ἀποκρήνου βράχου. Πολιορκηθεὶς ἐν αὐτῇ ὑπὸ ἰσχυρᾶς δυνάμεως τοῦ Ἄλῃ, ἀντίστη ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, ἀλλὰ περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἀπριλίου 1804 οἱ Ἀλβανοὶ κατέλαβον διὰ προδοσίας τὴν μονὴν καὶ κατέσφαζαν τοὺς ἐν αὐτῇ, πλὴν 80 περίπου ἀνδρῶν καὶ δύο γυναικῶν διαφυγόντων μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ.

Ἡ Λένω, εἰς ἣν ἀναφέρεται τὸ τραγούδι, δεκαπενταετὶς θυγάτηρ τοῦ Κίτσου Βότσαρη ἐκ πρώτου γάμου, ἐπολέμει εἰς τὴν μονὴν παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Γιαννάκη φονευθέντος δὲ τούτου, μετέβη πλησίον τοῦ θείου τῆς Νίκζα, πολεμοῦντος παρὰ τὸν Ἀχελῶν, καὶ ἐφόνευσε πολλοὺς Τούρκους. Ἀλλὰ κυκλωθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ὅπως μὴ συλληφθῇ, ἔπεσεν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἐπνίγη.

Ν. Γ. Πολιτῆς

- “Ὅλες οἱ καπετάνισσες ἀπὸ τὸ Κακοσούλι,
 ὅλες τὴν Ἄρτα πέρασαν, στὰ Γιάννινα τίς πᾶνε.
 σκλαβώθηκαν οἱ ἄρφανές, σκλαβώθηκαν οἱ μαῦρες,
 καὶ ἡ Λένω δὲν ἐπέρασε, δὲν τὴν ἐπῆραν σκλάβα.
 Μόν' πῆρε δίπλα τὰ βουνά, δίπλα τὰ κορφοβούνια,
 σέρνει τουφέκι σισανὲ κι ἐγγλέζικα κουμπούρια,
 ἔχει καὶ στὴ μεσοῦλα τῆς σπαθὶ μαλαματένιο.
 Πέντε Τοῦρκοι τὴν κυνηγοῦν, πέντε τζοχαντραῖοι,
 «Τοῦρκοι, γιὰ μὴν παιδεύετε, μὴν ἔρχεστε σιμά μου,
 σέρνω φουσέκια στὴν ποδιά καὶ βόλια στίς μπαλάσκες.
 — Κόρη, γιὰ ρίξε τ' ἄρματα, γλίτωσε τὴ ζωὴ σου.
 — Τί λέτε, μωρ' παλιότουρκοι καὶ σεῖς παλιοζαχάρια ;
 Ἐγὼ εἶμαι ἡ Λένω Μπότσαρη, ἡ ἀδερφή τοῦ Γιάννη,
 καὶ ζωντανὴ δὲν πιάνουμαι εἰς τῶν Τουρκῶν τὰ χέρια»

ΗΡΩΑΣ ΤΗΣ ΔΕΣΠΩΣ

Κατὰ τὴν διωξίν τῶν Σουλιωτῶν, περὶ ἧς ἔγινε λόγος ἐν τῇ προηγουμένη σημειώσει, μικρὸν ἀπόσπασμα ἐξ 78 ψυχῶν κατέφυγεν εἰς τὸ χωρίον Ρινιάσαν (μεταξὺ Πρεβέζης καὶ Ἄρτης), ὅπου παρέμενον καὶ ἄλλαι τινὲς σουλιώτικαι οἰκογένειαι. Ἀλλὰ στίφος Ἄλβανῶν, καταφθάσας εἰς τὸ χωρίον τὴν 23 Δεκεμβρίου 1803, κατέλαβεν ἐξ ἀπροόπτου τοὺς κατοίκους, καὶ ἄλλους μὲν κατέσφαξεν, ἄλλους δὲ ἤχμαλώτισε.

Μεταξὺ τῶν κατοίκων ἦτο καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Γεωργάκη Μπότση, τοῦ ὁποίου ἀπόντος ἡ ἥρωική σύζυγος Δέσπω ἀντέταξε σθεναρὰν ἀντίστασιν κατὰ τῶν σφαγέων. Κλεισθεῖσα εἰς πύργον, τὴν λεγομένην Κούλαν τοῦ Δημουλά, μετὰ δέκα ἄλλων, θυγατέρων, νυμφῶν, ἐγγονῶν καὶ ἐγγόνων τῆς, ἀφοῦ ἐπὶ πολὺ ἐπολέμησε πρὸς τοὺς Ἄλβανούς, ὅτε εἶδεν ὅτι πᾶσα περαιτέρω ἀντίστασις ἦτο ματαία, ἠρώτησε τὰ τέκνα τῆς ἂν δὲν προτιμοῦν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τὸν θάνατον. Πάντες ἐζήτησαν τὸν θάνατον, τότε δὲ συσσωρεύσασα εἰς τὸ μέσον ὕσσην πυρίτιδα εἶχεν, ἔθεσεν πῦρ εἰς αὐτὴν καὶ ἐκάησαν.

Ν. Γ. Πολίτης

Ἄχὺς βαρὺς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.
 Μῆνα σὲ γάμο ρίχονται, μῆνα σὲ χαροκόπι;
 Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχονται οὐδὲ σὲ χαροκόπι,
 ἡ Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.
 Ἄρβανιτιά τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλά τὸν πύργο.
 « Γιώργαινα, ρίξε τ' ἄρματα, δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Σούλι.
 Ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἄρβανίτων.
 — Τὸ Σούλι κι ἂν προσκύνησε, κι ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,
 ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκαμε δὲν κάνει».
 Δαυλὶ στοὺς χέρην ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει.
 « Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιὰ μ', μαζὶ μου ἐλάτε ».
 Καὶ τὰ φυσέκια ἀνάψανε κι ὄλοι φωτιά γενῆκαν.

ΤΗΣ ΠΑΡΓΑΣ

Α'

— Μαῦρο πουλάκι, πόρχεσαι ἀπὸ τ' ἀντίκρου μέρη,
 πές μου τί κλάψες θλιβερές, τί μαῦρα μοιρολόγια,
 ἀπὸ τὴν Πάργα βγαίνουνε, πού τὰ βουνὰ ραγίζουν;

- Μήνα τὴν πλάκωσε Τουρκιά καὶ πόλεμος τὴν καίει ;
 — Δὲν τὴν ἐπλάκωσε Τουρκιά, πόλεμος δὲν τὴν καίει.
 Τοὺς Παργινοὺς ἐπούλησαν σὰ γίδια, σὰ γελάδια,
 κι ὄλοι στὴν ξενιτιά θὰ πᾶν νὰ ζήσουν οἱ καημένοι.

- Τραβοῦν γυναῖκες τὰ μαλλιά, δέρνουν τ' ἄσπρα τοὺς στήθια,
 μοιρολογοῦν οἱ γέροντες μὲ μαῦρα μοιρολόγια
 παπάδες μὲ τὰ δάκρυα γδύνουν τὲς ἐκκλησιές τους.
 — Βλέπεις ἐκεῖνη τὴ φωτιά, μαῦρο καπνὸ πού βγάνει ;
 Ἐκεῖ καίγονται κόκαλα, κόκαλα ἀντρειωμένων,
 πού τὴν Τουρκιά τρομάζανε καὶ τὸ βεζίρη κάψαν.
 Ἐκεῖ ἔναι κόκαλα γονιοῦ, πού τὸ παιδί τὰ καίει,
 νὰ μὴν τὰ βροῦνε οἱ Λιάπηδες, Τοῦρκοι μὴν τὰ πατήσουν.
 Ἄκοῦς τὸ θρῆνο τὸν πολύν, ὅπου βογγοῦν τὰ δάση,
 καὶ τὸ δαρμὸ πού γίνεται, τὰ μαῦρα μοιρολόγια ;
 Εἶναι π' ἀποχωρίζονται τὴ δόλια τὴν πατρίδα,
 φιλοῦν τίς πέτρες καὶ τὴ γῆ κι ἀσπάζονται τὸ χῶμα.

B'

- Τρία πουλιὰ ἀπ' τὴν Πρέβεζα διαβήκανε στὴν Πάργα,
 τὸ ἕνα κοιτάει τὴν ξενιτιά, τ' ἄλλο τὸν Ἄι - Γιαννάκη,
 τὸ τρίτο τὸ κατὰμαυρο μοιρολογαίει καὶ λέει :
 — «Πάργα, Τουρκιά σὲ πλάκωσε, Τουρκιά σὲ τριγυρίζει.
 Δὲν ἔρχεται γιὰ πόλεμο, μὲ προδοσιὰ σὲ παίρνει.
 Βεζίρης δὲ σ' ἐνίκησε μὲ τὰ πολλὰ τ' ἀσκήρια.
 Ἐφευγαν Τοῦρκοι σὰ λαγοὶ τὸ Παργινὸ τουφέκι,
 κι οἱ Λιάπηδες δὲν ἤθελαν νὰ ῥθουν νὰ πολεμήσουν.
 Εἶχες λεβέντες σὰ θεριά, γυναῖκες ἀντρειωμένες,
 πότερωγαν βόλια γιὰ ψωμί, μπαρούτι γιὰ προσφάγι.
 Τ' ἄσπρα πουλῆσαν τὸ Χριστό, τ' ἄσπρα πουλοῦν καὶ σένα».

Πάρτε, μανάδες, τὰ παιδιὰ, παπάδες, τοὺς ἀγίους.
 Ἄστε, λεβέντες, τ' ἄρματα κι ἀφήστε τὸ τουφέκι,
 σκάψτε πλατιά, σκάψτε βαθιά, ὅλα σας τὰ κιβούρια,
 καὶ τ' ἀντρειωμένα κόκαλα ξεθάψτε τοῦ γονιοῦ σας.
 Τοῦρκους δὲν ἐπροσκύνησαν, Τοῦρκοι μὴν τὰ πατήσουν

ΤΩΝ ΚΛΕΦΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΛΗ ΠΑΣΑ

- Θέλω νά πάρω ἀνήφορο, νά πάρω ἀνηφοράκι,
 νά βρω κλαράκι φουντωτό και ριζιμιό λιθάρι,
 νά γείρω ν' ἀποκοιμηθῶ, γλυκόν ὕπνο νά πάρω.
 Μαηδὲ ἔγειρα, ἤδὲ πλάγιασα, μηδὲ τὸν ὕπνο πῆρα,
 κι ἀκῶ τὰ πεῦκα νά βογγοῦν και τίς ὀξυὲς νά τρίζου
 κι ἀκῶ μιᾶς πέρδικας λαλιά, μιᾶς ἀηδονολαλούσας,
 και τό 'λεγε λυπητερά σά μαῦρο μοιρολόγι.
- «Τὸ τί ἔχεις, περδικούλα μου, και κλαῖς κι ἀναστενάξεις ;
 Μὴν εἶν' τ' αὐγά σου μελανὰ και τὰ πουλιά σου μαῦρα ;
 — Δὲν εἶν' τ' αὐγά μου μελανὰ και τὰ πουλιά μου μαῦρα,
 μόν' κλαίω γιὰ τὴν κλεφτουριά, γιὰ τοὺς καπεταναίους,
 πού τοὺς χαλάει ὁ 'Αλή πασὰς στὰ Γιάννενα, στὴ λίμνη».

ΜΙΣΟΛΟΓΓΙ

- Νά 'μουν πουλι νά πέταγα, νά πῆγαινα τοῦ ψήλου,
 ν' ἀγνάντευα τὴ Ρούμελη, τὸ ἔρμο Μισολόγγι
 πῶς πολεμάει με τὴν Τουρκιά, με τέσσερους πασάδες.
 Πέφτουν κανόνια στὴ στεριά και μπόμπες τοῦ πελάγου,
 πέφτουν τὰ λιανοτούφεκα σάν ἄμμος, σὰ χαλάζι.
 Και ὁ Μακρὴς τοὺς φώναζε και ὁ Μακρὴς φωνάζει :
 — Παιδιά, βαστάτε τ' ἄρματα και τὰ βαριά τουφέκια,
 και τὸ μιντάτ' μᾶς ἔρχεται στεριά και τοῦ πελάγου,
 ὁ Καραϊσκάκης τῆς στεριάς κι οἱ 'Υδραῖοι τοῦ πελάγου.
 Μήτε μιντάτι ἔφτασε, μήτε βοήθεια φτάνει,
 και οἱ κλεισμένοι ζόρμησαν με τὰ σπαθιά στὰ χέρια,
 κι οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἐσταύρωσαν και τοὺς διαμοιράζου.
 Πῆραν κεφάλια ἀμέτρητα και ζωντανούς ἀμέτρους
 και λίγοι ξεγλιτώσανε πλέοντας μες στὸ αἶμα.

Β' ΚΛΕΦΤΙΚΑ

Α'

Τῆς νύχτας οἱ ἄρματολοι καὶ τῆς αὐγῆς οἱ κλέφτες
 ὀλονυχτῆς κουρσεύανε καὶ τὴν αὐγὴ κοιμῶνται,
 κοιμῶνται στὰ δασὰ κλαριά καὶ στοὺς παχιούς τοὺς ἔσκιους.
 Εἶχαν ἄρνια καὶ ψήνανε, κριάρια σουβλισμένα,
 μά εἶχαν κι ἓνα γλυκὸ κρασί, ποὺ πίν'ν τὰ παλικάρια.
 Κι ἓνας τὸν ἄλλον ἔλεγαν, κι ἓνας τὸν ἄλλον λέει :
 « Καλὰ τρῶμε καὶ πίνουμε καὶ λιανοτραγουδάμε·
 δὲν κάνουμε κι ἓνα καλὸ, καλὸ γιὰ νὰ τὴν ψυχὴ μας ;
 ὁ κόσμος φκιάνουν ἐκκλησιές, φκιάνουν καὶ μοναστήρια.—
 νὰ πᾶμε νὰ φυλάξουμε στῆς Τρίχας τὸ γεφύρι,
 ποὺ θὰ περάσῃ ὁ βόιβοντας μὲ τοὺς ἄλυσωμένους·
 νὰ κόψουμε τοὺς ἄλυσους νὰ βγοῦν οἱ σκλαβωμένοι.
 νὰ βγῆ τῆς χήρας τὸ παιδί, π' ἄλλο παιδί δὲν ἔχει·
 π' αὐτὴ τὸ ἔχει μονάκριβο στὸν κόσμο ξακουσμένο ».

Β'

Ἄναθεμά τα τὰ βουνὰ μὲ τὸ ζακόνι πόχουν.
 τὸ καλοκαίρι κίτρινα καὶ τὸ χειμῶνα μαῦρα,
 καὶ τὴν πικρὴ τὴν ἄνοιξη πολὺ ροδαμισμένα.
 Κανέννας δὲν τὰ χάρηκε μὲς στὸν ἀπάνω κόσμου,
 ἢ κλεφτουριά τὰ χαίρεται καὶ τὰ μικρὰ κλεφτόπια.
 Πηδᾶνε, παίζουν καὶ γλεντᾶν καὶ ρίχνουν στὸ σημάδι.
 γυρίζουν καὶ στὴ σούγλα τους τὰ παχουλὰ τὰ κριάρια·
 πὸκεῖ οἱ Τοῦρκοι δὲν πατᾶν, φοβοῦνται τὰ κλεφτόπια.

Γ'

Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα, γλεντᾶνε τὰ καημένα.
 κι ἓνα μικρὸ κλεφτόπουλο δὲν παίζει, δὲ χορεύει.
 μόν' τ' ἄρματα συγύραγε καὶ τὸ σπαθί τροχάει.
 « Τουφέμι μου περήφανο, σπαθί μου παινεμένο,
 πολλὲς φορές μὲ γλίτωσες, βόγηθα καὶ τούτ' τὴν ὥρα,
 νὰ σ' ἀσημώσω μάλαμα, νὰ σὲ σμαλτώσω ἀσῆμι ».

Δ'

Τ' ἀντρειωμένου τ' ἄρματα δὲν πρέπει νὰ πουλιῶνται,
μόν' πρέπει τους στὴν ἐκκλησιά κι ἐκεῖ νὰ λειτουργιῶνται,
πρέπει νὰ κρέμονται ψηλὰ σ' ἀραχισμένο πύργο,
νὰ τρώῃ ἡ σκουριά τὸ σίδηρο κι ἡ γῆ τὸν ἀντρειωμένο.

Γ' ΑΚΡΙΤΙΚΑ

Τ' ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ Ο ΓΙΟΣ

Κάτου στὴν ἄσπρη πέτρα καὶ στὸ κρυὸ νερό,
ἐκεῖ κείται ὁ Γιάννος, τ' Ἀνδρονίκου ὁ γιός,
κομμένος καὶ σφαμένος κι ἀνεγνώριστος.
Τὸ αἷμα του σὰν βρύση χύνονταν στὴ γῆς,
καὶ γιατρεμὸ δὲν εἶχεν ἡ βαθιὰ πληγὴ.

Τοῦρκοι τὸν παραστέκουν καὶ Ρωμιοὶ τὸν κλαῖν,
κι ἀπάθνενα κοράσια τὸν μοιρολογοῦν :

- «Γιάννο μ', δὲν εἶχες μάνα, μάνα κι ἀδερφή,
δὲν εἶχες καὶ γυναίκα, γιὰ νὰ σ' ἔκλαιγαν ;
- Θαρρῶ πὼς εἶχα μάνα, μάνα κι ἀδερφή,
κι ἡ δόλια μου ἡ γυναίκα νὰ τὴν πόρχεται,
μὲ δυὸ μαῦρα λιθάρια στηθοδέρνοντας».
- «Γιάννο μου, δὲν σοῦ τό εἶπα, δὲ σ' ἀρμήνευα,
μὲ χίλιους μὴν τὰ βάνης καὶ μὴν πολεμᾶς ;
- Σῶπα, καλὲ γυναίκα, καὶ ντροπιάζεις με.
'Εγὼ εἶμαι ὁ ἀντρειωμένος, τ' Ἀνδρονίκου ὁ γιός,
ποὺ τρέμει ὁ κόσμος βλος κι ὄλα τὰ χωριά,
καὶ τρέμουν τρεῖς πασάδες ποὺ πολέμαγα.
Δὲν ἦσαν μῆτε πέντε, μῆτε δεκοχτώ,
ἐφτὰ χιλιάδες ἦσαν κι ἐγὼ ἀμοναχός·

κι ἀπ' τὶς ἑφτά χιλιάδες ἕνας γλίτωσε,
 πού 'χε λαγοῦ πιλάλα, Δράκου δύναμη,
 καὶ τῆς ἀγριολαφίνας τὰ πηδήματα.
 Στὰ νέφια νέφια πάει, στὰ νέφια περπατεῖ,
 στὸν οὐρανὸ πετοῦσε, στ' ἄστρον ἔχάνονταν.
 Μιὰ σαῖτιά μου παίζει μέσα στὴν καρδιά,
 τῆ δύναμή μου κόβει κι ὅλη τὴν ἀντρεία».

ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ ΤΗΣ ΩΡΙΑΣ

“Ὅσα κάστρα κι ἂν εἶδα καὶ περπάτησα.
 σὰν τῆς Ὠριάς τὸ κάστρο δὲν ἐλόγιασα.
 Κάστρο θεμελιωμένο, κάστρο ξακουστό,
 σαράντα ὀργιές τοῦ ψήλου, δώδεκα πλατύ,
 μολύβι σκεπασμένο, μαρμαροχυτό,
 μὲ πόρτες ἀτσαλένιες κι ἀργυρὰ κλειδιά,
 καὶ τοῦ γιαλοῦ ἢ πόρτα 'στράφτει μάλαμα.

- Τοῦρκος τὸ τριγυρίζει χρόνους δώδεκα,
 δὲν μπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ τὸ ἐρημόκαστρο.
 Κι ἕνα σκυλὶ Τουρκάκι, μιᾶς Ρωμιᾶς παιδί,
 στὸν Ἀμιρά του πάει καὶ τὸν προσκυνάει :
- «Ἀφέντη μ' Ἀμιρά μου καὶ σουλτάνε μου,
 ἂν πάρω γὰ τὸ κάστρο, τί εἶν' ἡ ρόγα μου ;
- Χίλια ἄσπρα τὴν ἡμέρα κι ἄλογο καλό,
 καὶ δυὸ σπαθιά ἀσημένια γιὰ τὸν πόλεμο.
 - Οὐδὲ τ' ἄσπρα σου θέλω κι οὐδὲ τὰ φλωριά
 οὐδὲ καὶ τ' ἄλογό σου κι οὐδὲ τὰ σπαθιά,
 μόν' θέλω γὰ τὴν κόρη, πού 'ναι στὰ γυαλιά.
 - Ὅσὰν τὸ κάστρο πάρῃς, χάρισμα κι αὐτῆ».

- Πράσινα ροῦχα βγάζει, ράσα φόρεσε.
 Τὸν πύργο πύργο πάει καὶ γυροβολάει,
 στὴν πόρτα πάει καὶ στέκει καὶ παρακαλεῖ.
- «Γιὰ ἄνοιξε ἄνοιξε, πόρτα, πόρτα τῆς Ὠριάς,
 πόρτα τῆς μαυρομάτας τῆς βασιλίσσας.

- Φεύγα απ' αὐτοῦ, βρέ Τούρκε, βρέ σκυλότουρκε.
 — Μὰ τὸ Στκουρό, κυρά μου, μὰ τὴν Παναγιά,
 ἐγὼ δὲν εἶμαι Τούρκος οὐδὲ Κόνιαρος,
 εἶμαι καλογεράκι απ' ἀσκηταριό.
 Δώδεκα χρόνους ἔχω ὅπ' ἀσκήτευα,
 χορτάρι ἐβοσκοῦσα σάν τὸ πρόβατο,
 κι ἤρθα νὰ πάρω λάδι γιὰ τὶς ἐκκλησιές.
 Γιὰ ἀνοίξετέ μου νὰ ἴμω τοῦ βαρόμοιρου.
 — Νὰ ρίζουμε τσιγγέλια νὰ σὲ πάρουμε ;
 — Τὰ ράσα μου εἶναι σάπια καὶ ξεσκίζονται.
 — Νὰ ρίζουμε τὸ δίχτυ νὰ σὲ πάρουμε ;
 — Εἶμαι ἀπὸ τὴν πείνα κι ἀντραλίζουμαι».

Γελάστηκε μιὰ κόρη, πάει, τὸν ἀνοίξε.
 "Ὅσο ν' ἀνοίξη ἡ πόρτα, χίλιοι ἐμπήκανε,
 κι ὅσο νὰ μισανοίξη, γέμισ' ἡ αὐλή,
 κι ὅσο νὰ καλοκλείση, ἡ χώρα πάρθηκε.
 "Ὅλοι χυθῆκαν στ' ἄσπρα, ὅλοι στὰ φλωριά,
 καὶ ἐκεῖνος εἰς τὴν κόρη πού 'ναι στὰ γυαλιά.

Κι ἡ κόρη ἀπὸ τὸν πύργο κάτω πέταξε,
 μήτε σὲ πέτρα πέφτει, μήτε σὲ κλαριά,
 παρὰ σὲ Τούρκου χέρια καὶ ξεψύχησε.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΓΕΝΗ

Κατὰ τὸ Ἀκριτικὸν ἔπος, ὁ Διγενὴς Ἀκριτής, καθυποτάξας πάσας τὰς ἄκρας καὶ κατασχὼν πλείστας πόλεις καὶ χώρας ἀναρ- τῶν, ἔκτισε παρὰ τὸν ποταμὸν Εὐφράτην θαυμαστὸν τὸ κάλλος παλά- τιον, ὅπου διέμενε. Νοσήσας δὲ δεινοτάτην νόσον καὶ αἰσθανόμενος ἐπικείμενον τὸν θάνατον, ἐκάλεσε πλησίον του τὴν σύζυγόν του, ὅτε δ' ἐψυχορράγει, ἀπέθανε καὶ αὕτη ἐκ τῆς λύπης τῆς. Εἰς δὲ τὰ δημο- τικὰ ἄσματα ὁ Διγενὴς ἀποθνήσκει, ἠττηθεὶς ἐν πάλῃ πρὸς τὸν Χά- ρον ἄλλ' αἱ διάφοροι παραλλαγὰὶ τοῦ γενικωτάτου σχήματος τούτου ἐκφαίνουσι ποικίλους τύπους τοῦ θανάτου τοῦ ἥρωος, τῶν ὁποίων ἕγη τινὰ διακρίνονται καὶ εἰς τὰς διασκευὰς τοῦ ἔπους. Κατὰ τὰς πληρεστέρας παραλλαγὰς, καταπαλαισθεὶς ὑπὸ τοῦ Χάρου ὁ Διγενὴς κατακίεται εἰς τὴν κλίνην, ἀναμένων τὸν θάνατον, περιστοιχίζου δ'

αυτόν τὰ παλικάρια του, εἰς τὰ ὅποια ἀφηγεῖται ἀνδραγαθίας αὐτοῦ. Εἶτα προσκαλεῖ τὴν σύζυγόν του καί, ὅπως μὴ μετὰ τὸν θάνατόν του περιέλθῃ εἰς ἄλλον, τὴν ἀποπνίγει εἰς τὰς ἀγκάλας του. Κατ' ἄλλας παραλλαγάς, ὁ Χάρος ἐλλοχεύει πανταχοῦ τὸν Διγενή, ἢ ὁ Διγενὴς κίττει κάστρον διὰ νὰ μὴ τὸν εὔρῃ ὁ Χάρος, ἀλλ' οὐδὲ οὕτω τὸν ἀποφεύγει· ἢ ἀκούσας παρὰ φίλου του ὅτι ἐπεφάνη ἄγνωστος ἦρωας (εἶναι δ' οὗτος ὁ Χάρος), ἂν καὶ ἐπιθάνατος, προκαλεῖ αὐτὸν εἰς ἀγῶνα καὶ ἠττᾶται.

Εἰς τὴν κατωτέρω Κρητικὴν παραλλαγὴν τοῦ ἄσματος περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Διγενῆ εἶναι καταφανεστάτη ἡ ἐπίδρασις τῶν Κρητικῶν παραδόσεων. Ὁ γεναῖος Ἀκρίτης προσέλαβεν ἐν Κρήτῃ τὰς δικτατάσεις Τιτᾶνος, σχεδὸν οὐδὲν διατηροῦντος πλεόν τὸ ἀνθρώπινον. Καὶ εἰς τὸ ἄσμα τοῦτο, ὡς εἰς τὰς παραδόσεις, ὁ Διγενὴς διασκειλίζει ὄρη, δισκεύει μὲ ὀγκώδεις λίθους, ἀνασπᾷ βράχους, νικᾷ εἰς τὸν δρόμον ἐλάφους καὶ αἰγάγρους. Ὁ Χάρος δὲν τολμᾷ νὰ παλαίσῃ μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸν πληγώνει ἐξ ἐνέδρας.

Ν. Γ. Πολίτης

Α'

Ἐὸ Διγενὴς ψυχομαχεῖ κι ἡ γῆ τότε τρομάσει.
 Βροντᾷ κι ἀστράφτει ὁ οὐρανὸς καὶ σειέτ' ὁ ἅπανι κόσμος
 κι ὁ κάτω κόσμος ἄνοιξε καὶ τρίζουσι τὰ θεμέλια,
 κι ἡ πλάκα τὸν ἀνατριχιᾷ πῶς θὰ τότε σκεπάσῃ,
 πῶς θὰ σκεπάσῃ τὸν αἰτὸ τσῆ γῆς τὸν ἀντρειωμένο.
 Σπίτι δὲν τὸν ἐσκέπαζε, σπήλιο δὲν τὸν ἐχώρει,
 τὰ ὄρη ἐδιασκέλιζε, βουνοῦ κορφὲς ἐπήδα,
 χαράκι' ἀμαδολόγανε καὶ ριζιμιὰ ξεκούνειε.
 Στὸ βίτσιμά 'πιανε πουλιά, στὸ πέταμα γεράκια,
 στὸ γλάκιο καὶ στὸ πήδημα τὰ λάφια καὶ τ' ἀγρίμια.
 Ζηλεύγει ὁ Χάρος μὲ χωσιὰ, μακρὰ τότε βιγλίζει,
 κι ἐλάβωσέ του τὴν καρδιὰ καὶ τὴν ψυχὴ του πῆρε.

Β'

Κατὰ τὸ ἐπόμενο ἄσμα, ὁ Διγενὴς ἀποθνήσκει, νικηθεὶς ἐν πάλῃ πρὸς τὸν Χάρον. Ὁ φθονερός ἀντίπαλος αὐτοῦ περιγράφεται κατὰ τὸ πρότυπον τῶν παραστάσεων τοῦ ψυχοπομποῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν ταῖς ἀγιογραφίαις τῶν ἐκκλησιῶν.

Ν. Γ. Πολίτης

Τρίτη ἐγεννήθη ὁ Διγενὴς καὶ Τρίτη θά πεθάνη.
 Πιάνει, καλεῖ τοὺς φίλους του κι ἄλλους τοὺς ἀντρειωμένους
 νά ῥθῃ ὁ Μηνᾶς κι ὁ Μαυραϊλῆς, νά ῥθῃ κι ὁ γιὸς τοῦ Δράκου
 νά ῥθῃ κι ὁ Τρεμαντάχειλος, πού τρέμει ἡ γῆ κι ὁ κόσμος.
 Κι ἐπῆγαν καὶ τὸν ἤβρανε στὸν κάμπο ξαπλωμένο.
 Βογγάει, τρέμουν τὰ βουνά, βογγάει, τρέμουν οἱ κάμποι.
 — «Σὰν τί νά σ' ἤβρε Διγενή, καὶ θέλεις νά πεθάνης ;
 — Φίλοι, καλῶς ὀρίσατε, φίλοι κι ἀγαπημένοι,
 συχάσετε, καθίσετε κι ἐγὼ σᾶς ἀφηγιέμαι.
 Τῆς Ἀραβίνας τὰ βουνά, τῆς Σύρας τὰ λαγκάδια,
 πού κεῖ συνδυὸ δὲν περπατοῦν, συντρεῖς δὲν κουβεντιάζουν,
 παρὰ πενήντα κι ἑκατό, καὶ πάλε φόβον ἔχουν,
 κι ἐγὼ μονάχος πέρασα πεζὸς κι ἀρματωμένος,
 μὲ τετραπίθαμο σπαθί, μὲ τρεῖς ὀργιὲς κοντάρι.
 Βουνὰ καὶ κάμπους ἔδειρα, βουνὰ καὶ καταράχια,
 νυχτιὲς χωρὶς ἀστροφεγγιά, νυχτιὲς χωρὶς φεγγάρι.
 Καὶ τόσα χρόνια πού ἔζησα δῶ στὸν ἀπάνου κόσμο
 κανένα δὲ φοβήθηκα ἀπὸ τοὺς ἀντρειωμένους.
 Τώρα εἶδα ἕναν ξυπόλητο καὶ λαμπροφορεμένο,
 πόχει τοῦ ρήσου τὰ πλουμιά, τῆς ἀστραπῆς τὰ μάτια·
 μὲ κράζει νά παλέψωμε σὲ μαρμαρένια ἀλώνια
 κι ὅποιος νικήσῃ ἀπὸ τοὺς δυὸ νά παίρνῃ τὴν ψυχὴ του.

Κι ἐπῆγαν κι ἐπαλέψανε στὰ μαρμαρένια ἀλώνια
 κι ὅθε χτυπάει ὁ Διγενὴς, τὸ αἷμα αὐλάκι κάνει,
 κι ὅθε χτυπάει ὁ Χάροντας, τὸ αἷμα τράφο κάνει.

Δ Ι Γ Ε Ν Η Σ

(Κυπριακὴ παραλλαγή)

Ὁ Διγενὴς ψυχομαχεῖ μὲς σ' μολυβένιον πύρκον,
 μὲς σ' ἀσημένιον πάπλωμα, μὲς σ' προύντζενον κρεβάτιν.
 Ἀπέξω τριυρίζουσιν τρακῆσοι τρεῖς νομάτοι,
 θέλουν νά μποῦσιν νά τὸδ δοῦν κ' αἰ πάλε κροφοοῦνται.

“Έναν κοντόν κοντούτσικον κ’αί χαμηλοβρακάτον
βάλλει τῆδ δύναμιν Θεοῦ, μπαίνει καί χαιρετᾷ τον.

- Καί γειά σου, γειά σου, Διενή, σάν ἔν’ ἡ ἀφεγκιά σου,
ἔτσι σάν ἔν’ ἡ ρίζα σου κ’αί τὰ γεννητικά σου.

Ἐπέξω τριυρίζουσιν τρακόσοι τρεῖς νομάτοι,
θέλουν νά μπουῖσιν νά σέ δοῦν κ’αί πάλε κροφοῦνται.

- Κ’αί ἄς ἡμποῦσιν ἔσσω μου, τίποτες μέφ φοοῦνται.
Κ’αί στήνει τάβλες ἀρκυρές, ψουμιά σιμιάλλένα,
ῶτσαι τὰ προτσοκούταλα ἦتون καί χρουσωμένα.
- Τρῶτε κ’αί πίννετ’, ἄρκοντες, κ’αί ἐγὼ νά σᾶς ξεηοῦμαι.
Κάτω στοὺς πέντε ποταμούς, κάτω στοὺς πέντε δρόμους,
κάουρας ἐβασίλεψεν κ’αί τρώει τοὺς ἀνθρώπους.

Φτερνιστηρχάν τάππάρου μου, πάνω σ’ βουνὸν ἡβκαίννω
κ’αί κάμνω ἔτσά τὸν κάουρον κεῖ κάτω στὸ λιβάιν
κρατοῦν οἱ δακκανοῦρες του ἐννιά σκάλες λιβάιν,
κ’αί πάνω στήρ ραχούλλαν του σκύλλος λαδὸν κ’αί τρέχει

- Καί γειά σου, γειά σου, κάουρε, σάν ἔν’ ἡ ἀφεγκιά σου,
ἔτσι σάν ἔν’ ἡ ρίζα σου κ’αί τὰ γεννητικά σου.
Σηκώννει τὸ κοντάριν του τὸ περευλοσημένον,
ἡ Παναγία κ’αί ὁ Χριστὸς πάνω ζωγραφισμένος.
Μιὰν κονταρχάν τοῦ ἔδωσε καί ἐκόπην τὸ κοντάριν,
κ’αί μὲ τὰ πέντε πιάννει τον, κ’αί μὲ τὰ δυὸ κρατεῖ τον,
κ’αί μὲ τὲς δακκανοῦρες του παίρνει του τὸ κοντάριν.

- Χάμνα με, χάμνα, κάουρε, κ’αί νά ξαναπιαστοῦμεν.

Ἐχάμνησεν ὁ κάουρας κ’αί βιάλλει τὸ σπαθίν του,
κ’αί μὲ τὰ πέντε πιάννει τον κ’αί μὲ τὰ δυὸ κρατεῖ τον,
κ’αί μιάσ σπαθικιάν τοῦ ἔδωσε κ’αί ἐκόπην τὸ σπαθίν του.
κ’αί μὲ τὲς δακκανοῦρες του παίρνει τού το κ’αί κεῖνον.

- Χάμνα με, χάμνα, κάουρε, κ’αί νά ξαναπιαστοῦμεν.

- Ἐσ σε χαμνώ, ἄ Διενή, γιά νά ξαναπιαστοῦμεν.

Ἄννοιζεν τὲς ἀγκάλες του κ’αί τὸθ Θεὸδ δοξάζζει.

- Δοξάζω σε, καλὲ Θεέ, πού ’σαι στὰ ψηλωμένα,

ἀπού γινώσκεις τὰ κρυφὰ κ’αί τὰ φανερωμένα·

τῆδ δύναμην πού μὸδωσες, κάουρος μοῦ τὴν παίρνει.

- Ἦρτεβ βουλή ’πού τὸθ Θεόν, ’πού τοὺς Ἄις—Ἄντζέλου :

- Τάνα εἰς τὴν κοξούλλασ σου, κ’αί ἔχει ἀρκυρόφ φηκάριν,

κ' αὶ μέσ' ἴσ' ἀρκυροφήκαρον ἔχει ἀρκυροῦμ μαχαίριν,
 κ' αὶ σέννιαρε τὸν κάουρον ποῦ κάτω στὸ ἀρφάλιν,
 τότεις νὰ δῆς τὸν κάουρον χαμαὶ μαλλιὰ κουάριν.
 Σκοπᾶ εἰς τὴν κοξούλλαν του, βρίσκει ἀρκυροῦφ φηκάριν,
 κ' αὶ μέσ' ἴσ' ἀρκυροφήκαρον βρίσκει ἀρκυρὸν μαχαίριν,
 κ' αὶ σέννιαρε τὸν κάουρον ποῦ κάτω στὸ ἀρφάλιν,
 κ' αὶ ἔππεσεν ὁ κάουρος χαμαὶ μαλλιὰ κουάριν.
 Τότεις λαλεῖ ὁ κάουρος : « Δὲν ἔν' ἡ δύναμή σου,
 Διενή, ὁποῦ μ' ἐνίκησε,
 εἶναι τὸ θέλημαθ Θεοῦ ἐσοῦ κ' αὶ ἐνίκησές με,
 κ' αὶ τώρα ποῦ μ' ἐνίκησες, ἐν νὰ σοῦ παραντζεῖλω'
 πιάσε τες δακκανουῦρες μου κ' αὶ κάμες τες μιὰτες τσάππαν,
 κ' αὶ δὸς τοῦ τοίχου νὰ ραῖ τῶ τοῦ τοίχου νὰ χαλάσῃ
 τοῦ πύρκου μολυβόχτιστου νὰ γείρη νὰ πουζιάσῃ,
 κ' αὶ πιάσε τὴν κκυκάλλαμ μου κ' αὶ κάμε τὴν μιὰν τάρκα,
 οὔτε σκιπέττος μπαίνει τῆς, οὔτε κκυκὴ πουμπάρτα.
 Φτερνιστηρχάμ τὰππάρου μου, πάνω σ' ἴβουνὸν ἡβκίινου,
 κ' αὶ βλέπω τὸν Σαρακηνὸν κεῖ κάτω στὸ λιβάνι.
 σὰν τὸ παμπούλλιν κάθεται, σὰν τὸ βουνὸν κοιμαῖται,
 κ' αὶ μέσα στὰ ρουχούνια του φοράες χιγινίζου,
 κ' αὶ μέσα εἰς τ' αὐκία του περτίκια κκααρίζου,
 πάνω εἰς τὴν ραχούλλαν του ζευκάρκα διολίζου,
 πάνω στὴν κεφαλλούλλα του νερόμυλοι γυρίζου,
 πάνω στὰ γεροπάλαμ σκύλλοι λαοὺς κ' αὶ τρέχου.
 — Γειά σου, γειά σου, Σαρακηνέ, σὰν ἔν' ἡ ἀφεγκιά σου,
 ἔτσι σὰν ἔν' ἡ ρίζα σου καὶ τὰ γεννητικά σου.
 Μιὰν κονταρκὰν τοῦ ἔδωσε ἴπὸ κάτω στὴν μασκάλη,
 τσακίξει δέκα κόκαλα κ' αὶ ἑκατὸν κεντίτες,
 ἐξέβηκεν ἡτ' τοππουζιά πάνω σὲ πέντε μίλια.
 Ἐξῆφαντῶνναν ἄρκοντες κ' ἐπέσαν τὰ ποτήρκα :
 — Κάπου στράφτει, κάπου βροντᾶ, κάπου χαλάζιρ ρίβκει.
 "Ἐνας ἀπὸ τὴν μέσῃν τους σηκώστην κ' αὶ λαλεῖ τους :
 — Οὔτε στράφτει, οὔτε βροντᾶ, οὔτε χα λάζιρ ρίβκει,
 ἔμ ματσουκιά τοῦ Διενή, Σαρακηνὸς τὴν τρώει.
 Ξαναδιπλάζει του ἄλλημ μιὰν, τελειώνει τον κ' αὶ κεῖνον.

Δ' ΠΑΡΑΛΟΓΕΣ

ΤΟΥ ΓΙΟΦΥΡΙΟΥ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

Σαράντα πέντε μάστοροι κι ἐξήντα μαθητάδες,
γιοφύρι-ν-ἐθεμέλιωναν στῆς Ἄρτας τὸ ποτάμι.

Ἵλημερίς τὸ χτίζανε, τὸ βράδου ἐγκρεμιζόταν.
Μοιριολογοῦν οἱ μάστοροι καὶ κλαίν οἱ μαθητάδες :

— Ἀλίμονο στοὺς κόπους μας, κρίμα στὶς δούλειψές μας,
ὄλημερίς νὰ χτίζουμε, τὸ βράδου νὰ γκρεμιέται! »

Πουλάκι ἐδιάβη κι ἔκατσε ἀντίκρου στὸ ποτάμι,
δὲν ἐκελάηδε σὰν πουλί, μὴδὲ σὰν χελιδόνι,
παρὰ ἐκελάηδε κι ἔλεγε, ἀνθρωπινὴ λαλίτσα :

— Ἄ δὲ στοιχειώσετε ἄνθρωπο, γιοφύρι δὲ στεριώνει
καὶ μὴ στοιχειώσετε ὄρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη,
παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὁμορφὴ γυναίκα,
πύρχεται ἀργὰ τ' ἀποταχὺ καὶ πάρωρα τὸ γιόμα».

Τ' ἄκουσ' ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.

Πιάνει μὴνάει τῆς λυγερῆς μὲ τὸ πουλί τ' ἀηδόνι :

Ἵργὰ ντυθῆ, ἀργὰ ἀλλαχτῆ, ἀργὰ νὰ πάη τὸ γιόμα,
ἀργὰ νὰ πάη καὶ νὰ διαβῆ τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι.

Καὶ τὸ πουλί παράκουσε κι ἀλλιῶς ἐπῆγε κι εἶπε :

— Γοργὰ ντύσου, γοργὰ ἄλλαξε, γοργὰ νὰ πᾶς τὸ γιόμα,
γοργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῆς τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι».

Νὰ τῆνε κι ἐξανάφανεν ἀπὸ τὴν ἄσπρη στράτα.

Τὴν εἶδ' ὁ πρωτομάστορας, ραγίζεται ἡ καρδιά του.

Ἵπὸ μακριὰ τοὺς χαιρετᾷ κι ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει :

— «Γειά σας, χαρά σας, μάστοροι καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες,
μὰ τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας κι εἶναι βαργωμισμένος ;

— Τὸ δαχτυλίδι τόπεσε στὴν πρώτη τὴν καμάρια,
καὶ ποιός νὰ μπῆ καὶ ποιός νὰ βγῆ τὸ δαχτυλίδι νὰ ἴβρη

— Μάστορα, μὴν πικραίνεσαι κι ἐγὼ νὰ πᾶ' σ' τὸ φέρω,
ἐγὼ νὰ μπῶ, κι ἐγὼ νὰ βγῶ, τὸ δαχτυλίδι νὰ ἴβρω».

- Μηδὲ καλὰ κατέβηκε, μηδὲ στὴ μέση ἐπῆγε·
 — «Τράβα, καλέ μ', τὸν ἀλυσσο, τράβα τὴν ἀλυσίδα,
 τί ἔλον τὸν κόσμο ἀνάγειρα καὶ τίποτες δὲν ἦβρα).
 Ἔνας πιχάει μὲ τὸ μυστρί, κι ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη,
 παίρνει κι ὁ πρωτομάστορας καὶ ρίχνει μέγα λίθο.
- Ἄλίμονο στὴ μοίρα μας, κρίμα στὸ ριζικό μας!
 Τρεῖς ἀδερφάδες ἤμαστε, κι οἱ τρεῖς κακογραμμένες,
 ἢ μιὰ ἕχτισε τὸ Δούναβη, κι ἡ ἄλλη τὸν Ἀφράτη
 κι ἐγὼ ἢ πλιὸ στερνότερη τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι.
 Ὡς τρέμει τὸ καρυόφυλλο, νὰ τρέμη τὸ γιοφύρι,
 κι ὡς πέφτουν τὰ δεντρόφυλλα, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες.
- Κόρη, τὸν λόγον ἄλλαξε, κι ἄλλη κατάρρα δῶσε.
 πόχεις μονάκριβο ἀδερφό, μὴ λάχνη καὶ περάσή.
 Κι αὐτὴ τὸν λόγον ἄλλαξε, κι ἄλλη κατάρρα δίνει :
 «Ἄν τρέμουν τ' ἄγρια βουνά, νὰ τρέμη τὸ γιοφύρι,
 κι ἂν πέφτουν τ' ἄγρια πουλιά, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες
 τί ἔχω ἀδερφό στὴ ξενιτιά, μὴ λάχνη καὶ περάση».

ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ

- Μάνα μὲ τοὺς ἐννιά σου γιούς καὶ μὲ τὴ μιὰ σου κόρη,
 τὴν κόρη τὴ μονάκριβη, τὴν πολυαγαπημένη,
 τὴν εἶχες δώδεκα χρονῶ κι ἥλιος δὲ σοῦ τὴν εἶδε!
 Στὰ σκοτεινὰ τὴν ἔλουζε, στ' ἄφεγγα τὴ χτενίζει,
 στ' ἄστρι καὶ στὸν αὐγερινὸ ἐπλεκε τὰ μαλλιά της.
 Προξενητάδες ἤρθανε ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα,
 νὰ πάρουνε τὴν Ἄρετὴ πολὺ μακριὰ στὰ ξένα.
 Οἱ ὀχτῶ ἀδερφοὶ δὲ θέλουνε κι ὁ Κωσταντῖνος θέλει.
 «Μάνα μου, κι ἂς τὴ δώσωμε τὴν Ἄρετὴ στὰ ξένα·
 στὰ ξένα κεῖ πού περπατῶ, στὰ ξένα πού πηγαίνω,
 νὰ ἔχω κι ἐγὼ παρηγοριά, νὰ ἔχω κι ἐγὼ κονάκι.
- Φρόνιμος εἶσαι, Κωσταντή, μ' ἄσκημα ἀπιλογήθης.
 Κι ἂ μὲρθη, γιέ μου, θάνατος, κι ἂ μὲρθη, γιέ μου, ἀρρώστια,

- κι ἂν τύχη πίκρα γῆ χαρά, ποιός πάει νὰ μοῦ τῆ φέρῃ ;
 — Βάλλω τὸν οὐρανὸ κριτὴ καὶ τοὺς ἁγίους μαρτύρους,
 ἂν τύχη κι ἔρθῃ θάνατος, ἂν τύχη κι ἔρθῃ ἀρρώστια,
 ἂν τύχη πίκρα γῆ χαρά, ἐγὼ νὰ σοῦ τῆ φέρω».

Καὶ σὰν τὴν ἐπαντρέψανε τὴν Ἄρετὴ στὰ ξένα
 καὶ μπῆκε χρόνος δίσεχτος καὶ μῆνες ὀργισμένοι
 κι ἔπεσε τὸ θανατικὸ κι οἱ ἐννιά ἀδερφοὶ πεθάναν,
 βρέθηκε ἡ μάνα μοναχὴ σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο.
 Σ' ὅλα τὰ μνήματά ἐκλαίγε, σ' ὅλα μοιρολογιόταν,
 στοῦ Κωσταντίνου τὸ μνημεῖο ἀνέσπε τὰ μαλλιά της.
 «Ἄνάθεμά σε, Κωσταντῆ, καὶ μυριανάθεμά σε,
 ὁπού μοῦ τὴν ἐξόριζες τὴν Ἄρετὴ στὰ ξένα!
 Τὸ τάξιμο, ποῦ μοῦ ἔταξες, πότε θὰ μοῦ τὸ κάμης ;
 Τὸν οὐρανὸ ἔβαλες κριτὴ καὶ τοὺς ἁγίους μαρτύρους,
 ἂν τύχη πίκρα γῆ χαρά, νὰ πᾶς νὰ μοῦ τῆ φέρῃς».

Ἐπὶ τὸ μυριανάθεμα καὶ τὴ βαριὰ κατάρρα
 ἡ γῆς ἀναταράχτηκε κι ὁ Κωσταντῆς ἐβγήκε.
 Κάνει τὸ σύγνεφο ἄλογο καὶ τ' ἄστρο χαλινάρι
 καὶ τὸ φεγγάρι συντροφιά καὶ πάει νὰ τῆς τῆ φέρῃ.
 Παίρνει τὰ ὄρη πίσω του καὶ τὰ βουνὰ μπροστά του.
 Βρίσκει τὴν κι ἐχτενίζονταν ὄξου στὸ φεγγαράκι.

- Ἐπὶ μακριὰ τῆ χαιρετᾷ κι ἀπὸ κοντὰ τῆς λέγει :
 «Ἄιντε, ἀδερφή, νὰ φύγωμε, στὴ μάνα μας νὰ πᾶμε.
 — Ἀλίμονο, ἀδερφάκι μου, καὶ τί εἶναι τούτῃ ἡ ὥρα ;
 Ἄνισως κι εἶναι γιὰ χαρά, νὰ στολιστῶ καὶ νὰ ῥθω
 κι ἂν εἶναι πίκρα, πές μου το, νὰ βάλω μαῦρα νὰ ῥθω.
 — Ἐλα, Ἄρετῆ, στὸ σπίτι μας, κι ἂς εἶσαι ὅπως κι ἂν εἶσαι ».
 Κοντολυγίζει τ' ἄλογο καὶ πίσω τὴν καθίζει.

Στὴ στράτα, ποῦ διαβαίνανε, πουλάκια κιλαηδοῦσαν,
 δὲν κιλαηδοῦσαν σὰν πουλιά, μήτε σὰ χελιδόνια,
 μόν' κιλαηδοῦσαν κι ἔλεγαν ἀνθρωπινὴ ὁμιλία :
 « Ποιός εἶδε κόρην ὁμορφὴ νὰ σέρνῃ ὁ πεθαμένος !

- Ἄκουσες, Κωσταντῆ μου, τί λένε τὰ πουλάκια ;
 — Πουλάκια εἶναι κι ἂς κιλαηδοῦν, πουλάκια εἶναι κι ἂς λένε ».

Και παρεκεῖ, πού πάγαιναν, κι ἄλλα πουλιὰ τοὺς λένε :

« Δὲν εἶναι κρίμα κι ἄδικο, παράξενο, μεγάλο,
νὰ περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους !

- "Ακουσες, Κωσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια ;
πὼς περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους !
- "Απρίλης εἶναι καὶ λαλοῦν καὶ Μάης καὶ φωλεύουν.
- Φοβοῦμαι σ', ἀδερφάκι μου, καὶ λιβανιὲς μυρίζεις.
- "Εχτὲς βραδὺς ἐπήγαμε πέρα στὸν 'Αι-Γιάννη
κι ἐθύμισέ μας ὁ παπὰς μὲ περισσὸ λιβάνι ».

Καὶ παρεμπρὸς πού πήγανε, κι ἄλλα πουλιὰ τοὺς λένε :

« Γιὰ ἰδὲς θάμα κι ἀντίθαμα, πού γίνεται στὸν κόσμο,
τέτοια πανώρια λυγερὴ νὰ σέρνη ὁ πεθαμένος ! »

Τὰ 'κουσε πάλι ἡ 'Αρετὴ καὶ ράγισε ἡ καρδιά της.

- "Ακουσες Κωσταντάκη μου, τί λένε τὰ πουλάκια ;
- "Αφῆσ', 'Αρέτω, τὰ πουλιὰ κι ὅ, τι κι ἂ θέλ' ἄς λέγουν.
- Πές μου, ποῦ εἶναι τὰ κάλλη σου καὶ ποῦ εἶν' ἡ λεβεντιά σου
καὶ τὰ ξανθὰ σου τὰ μαλλιά καὶ τ' ὄμορφο μουστάκι ;
- "Εχω καιρό, π' ἄρρώστησα καὶ πέσαν τὰ μαλλιά μου».

αὐτοῦ σιμά, αὐτοῦ κοντὰ στὴν ἐκκλησιὰ προφτάνουν.

Βαριὰ χτυπᾷ τ' ἀλόγου του κι ἀπ' ἐμπροστά της χάθη-

Κι ἀκούει τὴν πλάκα καὶ βροντᾷ, τὸ χῶμα καὶ βοῖζει.

Κινάει καὶ πάει ἡ 'Αρετὴ στὸ σπίτι μοναχὴ της.

Βλέπει τοὺς κήπους της γυμνοὺς, τὰ δέντρα μαραμμένα.

βλέπει τὸν μπάλαμο ξερό, τὸ καρυοφύλλι μαῦρο,

βλέπει μπροστὰ στὴν πόρτα της χορτάρια φυτρωμένα.

Βρίσκει τὴν πόρτα σφαιλιστὴ καὶ τὰ κλειδιά παρμένα

καὶ τὰ σπιτοπαράθυρα σφιχτὰ μανταλωμένα.

Χτυπᾷ τὴν πόρτα δυνατὰ, τὰ παραθύρια τρίζουν.

« Ἄν εἶσαι φίλος διάβαινε, κι ἂν εἶσαι ἐχτρός μου φύγε,

κι ἂν εἶσαι ὁ Πικροχάροντας, ἄλλα παιδιὰ δὲν ἔχω,

κι ἡ δόλια ἡ 'Αρετούλα μου λείπει μακριὰ στὰ ξένα.

- Σήκω, μανούλα μου, ἄνοιξε, σήκω, γλυκιά μου μάνα !
- Ποιὸς εἶν' αὐτός, πού μοῦ χτυπáει καὶ μὲ φωνάζει μάνα ;
- "Ανοιξε, μάνα μου, ἄνοιξε, κι ἐγὼ εἶμαι ἡ 'Αρετὴ σου ».

Κατέβηκε, ἀγκαλιάστηκαν κι ἀπέθαναν κι οἱ δύο.

Ε'. ΝΑΝΑΡΙΣΜΑΤΑ - ΒΑ-Ι-ΤΙΚΑ - ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ

ΝΑΝΑΡΙΣΜΑΤΑ

Α'

“Υπνε, πού παίρνεις τὰ μικρά, ἔλα, πάρε καὶ τοῦτο,
μικρὸ-μικρὸ σοῦ τό 'δωκα, μεγάλο φέρε μού το·
μεγάλο σὰν ψηλὸ βουνό, ἴσιο σὰν κυπαρίσσι
κι οἱ κλώνοι του ν' ἀπλώνονται σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση.

Β'

Νὰ μοῦ τὸ πάρης, “Υπνε μου, τρεῖς βίγλες θὰ τοῦ βάλω,
τρεῖς βίγλες, τρεῖς βιγλάτορες, κι οἱ τρεῖς ἀντρειωμένοι.
Βάλλω τὸν “Ἡλιο στὰ βουνά, καὶ τὸν αἰτὸ στοὺς κάμπους
τὸν κύρ Βοριά τὸ δροσερὸ ἀνάμεσα πελάγου.

“Ο “Ἡλιος ἐβασίλεψε κι ὁ αἰτὸς ἀποκοιμήθη
κι ὁ κύρ Βοριάς ὁ δροσερὸς στῆς μάνας του πηγαίνει.
«Γιέ μ', πού 'σουν χτές, πού 'σουν προχτές, πού 'σουν τὴν ἄλλη νύχτα;
Μήνα μὲ τ' ἄστρο μάλωνες, μήνα μὲ τὸ φεγγάρι,
μήνα μὲ τὸν αὐγερινό, πού 'μεστ' ἀγαπημένοι ;
Μήτε μὲ τ' ἄστρο μάλωνα, μήτε μὲ τὸ φεγγάρι,
μήτε μὲ τὸν αὐγερινό, ὅπου 'στ' ἀγαπημένοι.
Χρυσὸν ὕγιον ἐβίγλιζα στὴν ἀργυρὴ του κούνια.

Γ'

Χήνα μου, ἀπλωσ' τὰ φτερά, νὰ πλύνω τοῦ παιδιοῦ μου,
αἰτέ μου, τὰ φτερούγια σου, ν' ἀπλώσω τ' ἄγοριοῦ μου,
κι ἐσύ, ἀηδόني μου χρυσό, στὴν κούνια νὰ καθίσης,
μὲ τὴ γλυκιὰ σου τὴ φωνὴ νὰ μοῦ τὸ νανουρίσης,
καὶ σὰν τὸ ἰδῆς νὰ κοιμηθῆ, τὰ μάτια του νὰ κλείση,
τρέξε, τὸν “Υπνο φώναξε νὰ μοῦ τὸ σεργιανίση.

“Ἐλα, “Υπνε, καὶ πάρε το, πὰν' το στὰ περιβόλια,
καὶ γέμισε τοὺς κόρφους του τραντάφυλλα καὶ ρόδα·
τὰ ρόδα θὰ εἶν' τῆς μάνας του καὶ τ' ἄνθη τοῦ κυροῦ του,
καὶ τὰ χρυσὰ τραντάφυλλα θὰ νὰ εἶναι τοῦ νονοῦ του.

Δ΄

Κοιμήσου, ἀστρί, κοιμήσου, αὐγή, κοιμήσου, νιὸ φεγγάρι,
 κοιμήσου, πού νά σέ χαρῆ ὁ νιὸς πού θά σέ πάρη.
 Κοιμήσου, πού παράγγειλα στήν Πόλη τὰ χρυσά σου,
 στή Βενετιά τὰ ροῦχα σου καί τὰ διαμαντικά σου.
 Κοιμήσου, πού σοῦ ράβουνε τὸ πάπλωμα στήν Πόλη,
 καί σοῦ τὸ τελειώνουε σαράντα δυὸ μαστόροι·
 στή μέση βάνουν τὸν ἀετό, στήν ἄκρη τὸ παγόνι.
 Νάνι τοῦ ρήγα τὸ παιδί, τοῦ βασιλιᾶ τ' ἀγγόνι.
 Κοιμήσου καί παράγγειλα παπούτσια στὸν τσαγγάρη,
 νά σοῦ τὰ κάνη κόκκινα μὲ τὸ μαργαριτάρι.
 Κοιμήσου μὲς στήν κούνια σου καί στὰ παχιά πανιά σου,
 ἢ Παναγιᾶ ἢ δέσποινα νά εἶναι συντροφιά σου.

ΒΑ·Ι·ΤΙΚΑ

α΄) Στὸ νοικοκύρη

Ἀφέντη, ὄντας γεννήθηκες σὲ θρέφαν τὰ λιοντάρια,
 κι ἐβγήκες ὁ ξεδιαλεχτός μέσα στὰ παλικάρια.
 Ἄλλοι κουρσεύουν μὲ σπαθιά, κι ἄλλοι μὲ τὰ δοξάρια,
 κι ἐσύ, τί θάμα εἶν' αὐτό! κουρσεύεις μὲ τὸ μάτι.
 Καί τοῦ ματιοῦ σου ἡ σαϊτιά πύργους ξεθεμελιώνει,
 πύργους καί πετροπήγαδα κι αὐλὲς μαρμαρωμένες.

β΄) Στὸν προεστὸ τοῦ χωριοῦ

Ἀφέντη μου, στὰ σπίτια σου χρυσὲς καντῆλες φέγγουν,
 φέγγουν στοὺς ξένους νά δειπνοῦν, στοὺς ξένους νά πλαγιάζου,
 φέγγει καί μιὰ στὸ ταίρι σου νά στρώνη νά κοιμᾶστε
 ἀπάνου στὰ τριαντάφυλλα κι ἀπάνου στὰ μιμίτσια,
 νά πέφτουν τ' ἄνθια ἀπάνου σου, τὰ μῆλα στήν ποδιά σου,
 καί τὰ κορφολογήματα τριγύρω στὸ λαϊμό σου.

ΠΕΡΙΓΕΛΑΣΤΙΚΟΝ ΑΣΜΑ

Φίλοι, γιατί δὲν τρώτε καὶ δὲν πίνετε ;
 Μῆνα καὶ τὸ ψωμί μας δὲ σᾶς ἄρρεσε ;
 Στέλνουμε στοὺς γειτόνους καὶ τ' ἀλλάζουμε.

Μήνα και τὸ κρασί μας δὲ σᾶς ἄρесе ;
 Βαγένια ἔχουμε κι ἄλλα και τ' ἀλλάζουμε.
 Μήνα και τὰ φαγιά μας δὲ σᾶς ἄρεσαν ;
 Μαγειρίσσεσ εἶν' κι ἄλλες και τσ' ἀλλάζουμε.
 Μήνα κι ἡ καψονύφη δὲ σᾶς ἄρесе ;
 Ἡ νύφη μας αὐτὴ 'ναι, δὲν ἀλλάζεται.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ

Α'

Τὴν ξενιτιά, τὴν ἀρφανιά, τὴν πίκρα, τὴν ἀγάπη,
 τὰ τέσσαρα τὰ ζύγιασαν, βαρύτερά εἶν' τὰ ξένα.
 Ὁ ξένος εἰς τὴν ξενιτιά πρέπει νὰ βάνη μαῦρα,
 γιὰ νὰ ταιριάζη ἡ φορεσιὰ μὲ τῆς καρδιάς τὴ λάβρα.

Β'

Ξενιτεμένο μου πουλὶ και παραπονεμένο,
 ἡ ξενιτιά σὲ χαίρεται κι ἐγὼ 'χω τὸν καημό σου.
 Τί νὰ σοῦ στείλω, ξέने μου, τί νὰ σοῦ προβοδήσω ;
 Μῆλο ἂν σοῦ στείλω σέπεται, τριαντάφυλλο μαδιέται,
 σταφύλι ξερωγιάζεται, κυδώνι παραγκιάζει.
 Νὰ στείλω μὲ τὰ δάκρυα μου μαντίλι μουσκεμένο,
 τὰ δάκρυα μου εἶναι καυτερά, και καῖνε τὸ μαντίλι.
 Τί νὰ σοῦ στείλω, ξέने μου, τί νὰ σοῦ προβοδήσω ;

Σηκῶνομαι τὴν χαραυγὴ, γιατί ὕπνο δὲν εὐρίσκω.
 ἀνοίγω τὸ παράθυρο, κοιτάζω τοὺς διαβάτες,
 κοιτάζω τὶς γειτόνισσεσ και τὶς καλοτυχίζω,
 πῶσ ταχταρίζουν τὰ μικρὰ και τὰ γλυκοβυζαίνουν.
 Μὲ παίρνει τὸ παράπονο, τὸ παραθύρι ἀφήνω,
 και μπαίνω μέσα, κάθομαι, και μαῦρα δάκρυα χύνω.

Δ'

Ξενιτεμένο μου πουλὶ και παραπονεμένο,
 ἡ ξενιτιά σὲ χαίρεται κι ἐγὼ 'χω τὸν καημό σου.
 Νὰ στείλω γράμμα χάνεται, δὲ βρίσκει τὸ παιδί μου,

νὰ μάθη ὅσα νὰ τοῦ πῆ διψάει ἡ καρδιά μου,
 νὰ στείλω μῆλο σέπεται, λουλούδι μαραγκιάζει,
 νὰ στείλω καὶ τὸ δάκρυ μου σ' ἓνα ψηλὸ μαντίλι.
 Φεγγάρι μου λαμπρὸ, λαμπρὸ καὶ κυκλογυρισμένο,
 αὐτοῦ ψηλὰ πού περπατεῖς καὶ χαμηλὰ μᾶς βλέπεις,
 δὲν εἶδες πού τὸ γιόκα μου τὸν πολυαγαπημένο ;
 Τίνος ματάκια βλέπουν τον, καὶ τὰ δικά μου κλαίγουν ;
 Τίνος τὰ χεῖλη τοῦ μιλοῦν καὶ τὰ δικά μου τρέμουν ;
 Ἄνάθεμά σε, ξενιτιά, γιὰ τὰ κακὰ πού κάνεις.
 Ξενίτεψες τὸν ἄντρα μου κι ἔκαμες νὰ χηρέψω,
 ξενίτεψες καὶ τὸ πουλί μ' ἴωρα δώδεκα χρόνους.

ΣΤ. ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ

Α΄

Αὐτοῦ πού βούλεσαι νὰ πᾶς κι ὅπου ξεπερατιέσαι,
 ἂν ἔβρης νιὸς χαιρέτα τους, καὶ νιὸς κουβέντιασέ τους,
 κι ἂν ἔβρης καὶ μικρὰ παιδιὰ γλυκὰ παργόρησέ τα.
 Μὴν κάμης νιὸς νὰ κλάψουνε καὶ νιὸς ν' ἀναστενάξουν,
 μὴν κάμης καὶ μικρὰ παιδιὰ καὶ θυμηθοῦν τὴ μάνα.
 Μὴν πῆς πὼς ἔρχεται Λαμπρή, πὼς ἔρχονται γιορτάδες.
 Πὲς τοῦ Χριστοῦ πὼς χιόνιζε καὶ τὴ Λαμπρὴ θὰ βρέχη,
 καὶ τὴν ἡμέρα τ' Ἄι-Θωμᾶ θὰ σέρνουν τὰ ποτάμια.
 Πὼς δὲ θὰ βγοῦνε τὰ παιδιὰ μὲ τὲς γλυκιὲς μανάδες,
 οὔτε θὰ βγοῦν τ' ἀντρόγενα τὰ πολυαγαπημένα.

Β΄

Εἶχα μηλιά στὴν πόρτα μου καὶ δέντρο στὴν αὐλή μου,
 καὶ τέντα κατακόκκινη τὸ σπίτι σκεπασμένο,
 καὶ κυπαρίσσι ὀλόχρυσο κι ἤμουν ἀκουμπισμένη,
 εἶχα κι ἀσημοκάντηλο στό σπίτι κρεμασμένο.
 Τώρα ἡ μηλιά μαρξάθηκε. τὸ δέντρο ξεριζώθη,

καὶ ἡ τέντα ἡ κατακόκκινη, καὶ κείνη μαύρη ἐγίνη,
τὸ κυπαρίσσι τὸ χρυσὸ ἔπεσε κι ἔτσακίστη,
τ' ἀσημοκάντηλο ἔσβησε, τὸ σπίτι δὲ φωτᾶει.

Γ'

Δὲ σόπρεπε, δὲ σόμοιαζε στὴ γῆ κρεβατοστρώσι,
μόν' σόπρεπε, μόν' σόμοιαζε στοῦ Μάη τὸ περιβόλι,
ἀνάμεσα σὲ δυὸ μηλιές, σὲ τρεῖς νεραντζοπουῶλες,
νὰ πέφτουν τ' ἀνθ' ἀπάνου σου, τὰ μῆλα στὴν ποδιά σου,
τὰ κρεμεζογαρούφαλα τριγύρω στὸ λαιμὸ σου.

Δ'

Ποιὸς ἔχει πέτρινη καρδιά, θέλω νὰ μὴ ραῖση,
νὰ εἰπῶ τραγοῦδι χλιβερό καὶ παραπονεμένο·
μὴδ' ἀπὸ χῆρες τ' ἄκουσα, μὴδ' ἀπὸ παντρεμένες,
τοῦ Χάρου ἡ μάνα τό 'λεγε, τό 'σουρνε μοιρολόγι.

« Πόχουν παιδιά, ἄς τὰ κρύψουνε, κι ἀδέρφια ἄς τὰ φυλάξουν,
γυναῖκες τῶν καλῶν ἀντρῶ, νὰ κρύψουνε τοὺς ἄντρες,
γιατὶ ἔχω γιὸ κυνηγητὴ, γιατί ἔχω γιὸ κουρσάρο·
οὔλο τίς νύχτες περπατεῖ καὶ τίς αὐγές κουρσεύει,
κι ὀπόβρη τρεῖς παίρνει τοὺς δυὸ κι ὀπόβρη δυὸ τὸν ἕνα
κι ὀπόβρη κι ἕναν μοναχό, κεῖνον τὸν ξεκληρίζει ».

Μὰ νὰ τον καὶ κατέβαινε στοὺς κάμπους καβελάρης.
Μαῦρος ἦταν, μαῦρα φορεῖ, μαῦρο καὶ τ' ἄλογό του,
σέρνει στελέτα δικοπα, σπαθιά ξεγυμνωμένα,
στελέτα τὰ 'χει γιὰ καρδιές, σπαθιά γιὰ τὰ κεφάλια.

Ε'

—'Ηλια μου καὶ τρισήλια μου καὶ κοσμογυριστή μου,
ψὲς ἔχασα μιὰ λυγερή, μιὰ ἀκριβοθυγατέρα·
νὰ μὴν τὴν εἶδες πουθενά, νὰ μὴν τὴν ἀπαντῆσες ;
—'Εψὲς προχτὲς τὴν εἶδηκα στοῦ Χάρου τὸ σαράι.
'Ο Χάρος ἔτρωγε ψωμί κι ἡ κόρη τὸν κερνοῦσε,
κι ἐτρέχαν τὰ ματάκια της σὰ μαρμαρένια βρῦση

κι ἔτρεμε κι ἡ καρδούλα της σὰ μῆλο μαραμένο

Κι ἀπὸ τὸ συχνοκέρασμα τῆς πέφτει τὸ ποτήρι,
μάιτε σὲ πέτρα βάρεσε, μάιτε σὲ καλντιρίμι,
μέσα στοῦ Χάρου τὴν ποδιά ἔπεσε κι ἐραίστη.

Τοῦ Χάρου κακοφάνηκε, γυρίζει καὶ τῆς λέει :

- « Τί ἔχεις, κόρη, ποὺ χλίβεσαι καὶ χύνεις μαῦρα δάκρυα,
καὶ τρέχουν καὶ τὰ μάτια σου σὰ μαρμαρένια βρύση;
Μὴ σὲ πονεῖ ὄχ τὴ μάνα σου, νὰν στείλω νὰ τὴ φέρω ;
— Δὲ μὲ πονεῖ ὄχ τὴ μάνα μου, μὴ στέλνης νὰν τὴ φέρης.
— Μὴ σὲ πονεῖ ὄχ τ' ἀδέρφια σου, νὰ στείλω νὰν τὰ φέρω ;
— Δὲ μὲ πονεῖ ὄχ τ' ἀδέρφια μου, μὴ στέλνης νὰν τὰ φέρης,
μόν' μὲ πονεῖ ὄχ τὸ σπίτι μου κι ὄχ τὸν Ἀπάνω κόσμο.
— Ἄ σὲ πονεῖ ὄχ τὸ σπίτι σου, πλιά δὲν τὸ ματαβλέπεις».

ΤΟΥ ΛΕΒΕΝΤΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ

Λεβέντης ἐροβόλαγε ἀπὸ τὰ κορφοβούνια·

μὲ τὸ μαντίλι στὸ λαιμό, τὸ βαροκεντημένο.

Ἔιχε τὸ φέσι του στραβά καὶ τὰ μαλλιά κλωσμένα,

κι ἔστριφτε τὸ μουστάκι του καὶ φιλοτραγουδοῦσε.

Κι ὁ Χάρος τὸν ἀγνάντεψε ἀπὸ ψηλὴ ραχοῦλα,

καρτέρι πάει καὶ τόβαλε σ' ἓνα στενὸ σοκάκι.

« Γειά σου, χαρά σου, Χαροντα.— Καλῶς τον τὸ λεβέντη.

Λεβέντη μ', ποῦθεν ἔρχεσαι, λεβέντη μ', ποῦ πηγαίνεις ;

— Ἀπὸ τὴν μάντρα μου ἔρχομαι, στὸ σπίτι μου πηγαίνω.

Πάω νὰ πάρω τὸ ψωμί καὶ πίσω νὰ γυρίσω.

— Λεβέντη μ', μ' ἔστειλε ὁ Θεὸς νὰ πάρω τὴν ψυχὴ σου.

— Χωρὶς ἀνάγκη κι ἀρρωστιὰ ψυχὴ δὲν παραδίνω.

Μόν' ἔβγα νὰ παλέψουμε σὲ μαρμαρένιο ἀλώνι,

κι ἂ μὲ νικήσης, Χαροντα, νὰ πάρης τὴν ψυχὴ μου.

κι ἂ σὲ νικήσω πάλι ἐγώ, πῆγαινε στὸ καλὸ σου.»

Πιαστῆκαν καὶ παλεύανε ἀπ' τὸ πουρνὸ ὡς τὸ βράδυ,

κι ἐκεῖ στὸ γύρισμα τοῦ ἡλιοῦ, ποὺ τρέμ' νὰ βασιλέψῃ

ἀκοῦν τὸ νιὸ ποὺ βόγγιζε καὶ βαριαναστενάζει.

« Ἄσε με, Χάρε μ', ἄσε με παρακαλῶ νὰ ζήσω,
 τὶ ἔχω τὰ πρόβατα ἄκουρα καὶ τὸ τυρὶ στὸ ζύγι
 τὶ ἔχω γυναίκα παρανιαὶ καὶ χήρα δὲν τῆς πρόπει,
 τὶ ἔχω παιδιὶ καὶ εἶναι μικρὸ καὶ ὀρφάνια δὲν τοῦ μοιάζει.
 — Τὰ πρόβατα κουρεύονται καὶ τὸ τυρὶ ζυγίεται
 καὶ τ' ἄρφανὸ πορεύεται καὶ ἡ χήρα κυβερνιέται ».

ΚΡΗΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΒΙΤΣΕΝΤΖΟΥ ΚΟΡΝΑΡΟΥ: ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

[Ἡ ὑπόθεσις τοῦ « Ἐρωτοκρίτου » εἶναι φανταστικὴ καὶ ἐξελισ-
 σεται εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας. Ὁ Ρήγας τῶν Βλάχων ἐκστρατεύει
 κατὰ τοῦ Ἡράκλη, βασιλέως τῶν Ἀθηναίων. Εἰς τὸ κρίσιμον σημεῖον
 τῆς μάχης φθάνει ὁ Ἐρωτοκρίτος καὶ ἀναγκάζει τοὺς Βλάχους νὰ ὑπο-
 χωρήσουν, ἔπειτα ἀπὸ μονομαχίαν μετὰ τὸν Ἄριστον, ἀνεψιὸν τοῦ
 βασιλέως τῆς Βλαχίας].

ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΟΥ

« Ὅλα τὰ διαλαθήσανε, καὶ ἀπόκει γονατίζου.
 καὶ οἱ δυὸ Ρηγάδες κλαίοντας ν' ἀμνόγουσιν ἀρχίζου.

ΡΗΓΑΔΕΣ

Μά τ' Ἄστροι, μά τὸν Οὐρανὸ, μ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση,
 καὶ μά τῇ Γῆς, ποὺ τὰ κορμιὰ θενὰ μᾶς καταλύση,
 καὶ μά τὸν Ἥλιο τὸ λαμπρὸ, τὸ Φῶς καὶ τῇ Σελήνῃ,
 ποτὲ νὰ μὴ δολώσωμεν ἐτοῦτο ὅπ' ἐγίνῃ,
 καὶ ἐκεῖνο ὅπ' ἐγράψαμε πάντα νὰ τὸ κρατοῦμε
 βέβαιο καὶ ἀκατάλυτο, ὅ,τι καιρὸν καὶ ἄ ζοῦμε·
 καὶ πάλι ἂν ἀποθάνωμε, πάντα ἢ κληρονομία μας
 νὰ κἀνῃ ὅ, τι ἔναι στὸ χαρτί, καὶ λὲν τὰ γράμματά μας.

ΠΟΙΗΤΗΣ

Ὡσάν ἀμνόξασι κι οἱ δυό, φιλευτικά μιλοῦσι,
 πιάνονται κι ἀγκαλιάζονται καὶ κλαίοντας φιλοῦσι,
 καὶ δίδουσι τὸ φοβερὸ θέλημα τοῦ πολέμου,
 τὸ 'να φουσάτο χλώμιανε, στ' ἄλλο δειλιοῦν καὶ τρέμου.
 Στέκου οἱ Ρηγάδες καὶ θωροῦ, βαρὰ 'ν' πολλὰ ἡ καρδιά ντως
 βλέποντας πὼς σὲ δυὸ κορμιὰ κρέμετ' ἡ βασιλεία ντως.
 Ἄριστος εἶχε δυνατὸ ἄλογο καὶ μεγάλο,
 κι εἰς τὰ φουσάτα καὶ τὰ δυὸ σάν κεῖνο δὲν εἶν' ἄλλο,
 τοῦ μπάρμπα ντου 'τον τ' ἄλογο, πάντα τὸ καβαλκεύγει,
 δὲν εἶχε χρεῖα νὰ τὸ κεντᾶ, καὶ νὰ τὸ δασκαλεύγει.
 Δὲν ἦτον ἄλλο σάν αὐτὸ σ' ὅλη τὴν Οἰκουμένη·
 ὡσὰ θεριὸ στὸν πόλεμο κι ὡσὰ λιοντάρι μπαίνει.
 Δὲν ἤθελ' ὁ Ρωτόκριτος ν' ἀλλάξῃ τ' ἄλογόν του,
 μὰ διάλεξε στὸν πόλεμο νὰ πάρῃ τὸ δικόν του.
 Φοροῦσιν ἄρματα διπλά, σκουτάρια σιδερένια,
 καὶ τὸ σημάδι τῆς μαλιᾶς ἐστέκαν κι ἀνιμένα.
 Ἦγεμε ὁ κάμπος τ' ἄλογα, τσ' ἄντρες καὶ τὰ κοντάρια,
 θωροῦ, ποκαμαρώνουσι τοῦτα τὰ δυὸ λιοντάρια.
 Σήμερα πολεμοῦσινε, σήμερα καλεστῆκα,
 δυὸ παλικάρια, πού στὴ γῆς ταίριν τως δὲν ἀφῆκα·
 κι ὡς ἐγκιῆσαν κι ἤπαιξεν ἡ σάλπιγγα ἡ πρώτη,
 ἐσείστη κι ἐλυγίστηκεν ἡ ὀμορφὴ ντως νιότη·
 στὴ μιὰ μερὰ ἴστεκεν ὁ γεῖς, στὴν ἄλλη ἄλλος τοῦ κάμπου,
 χιλιμιντρίζουν τὰ φαριά, καὶ τ' ἄρματα ντως λάμπου.
 Χτυποῦν τὰ πόδια ντως στὴ γῆς, τὴ σκόνη ἀνασηκάνου,
 τὸ τρέξιμον ἀναζητοῦν, ἀφρίζουν καὶ δριμύνου.
 Ἡ γλώσσα μὲς στὸ στόμα ντως παίζει τὸ χαλινάρι,
 τὸ 'να καὶ τ' ἄλλο ἀγρίευε σάν κάνει τὸ λιοντάρι·
 τ' ἀρθούνια ντως κηπνίζουσι, συχνιὰ τ' αὐτιά σαλεύου,
 καὶ νὰ κινήσου βιάζονται, νὰ τρέξουσι γυρεοῦ.
 Ἡ σάλπιγγα δευτέρωσε τῆς μάχης τὸ σημάδι,
 κι ἐφάνιστὴ σου ὁ θάνατος τήνε φυσᾶ στὸν Ἄδη,
 κι ἤτονε Χάρος ἡ λαλιά, ἡ ἀντιλαλιά ὅλον αἷμα,
 πού ἀναδακρυῶσα οἱ Βασιλεῖς καὶ τὰ φουσάτα τρέμα.

Σ' έναν καιρό τὰ δυὸ θεριά με μάνιτα κινῆσα,
 πὺ φοβηθήκασι πολλὰ στὸν κάμπο ὅσοι κι ἂν ἦσα.
 Ἡ σκόνη πάει στὰ νέφαλα ψηλά, κι ἡ γῆς ἐσείστη,
 κι ἐφώνιαζ' ὅλος ὁ λαός, κι ἤχλαψε κι ἐθρηνίστη·
 καὶ τῷ Ρηγάδων ἡ καρδιά ὡσὰ γυαλὶν ἐρράγη,
 δὲν ζεύροντας εἰς τὴ μαλιὰ τὸ πρᾶμα πῶς νὰ πάγη.
 Θωροῦσι δυὸ χρυσοὺς αἰτούς, πρεπιὰ στὴν Οἰκουμένη,
 κατέχουν κι ἓνας ἀπ' αὐτοὺς σήμερον ἀποθαίνει,
 καὶ πασανεὶς παρακαλεῖ συχνὰ τὸ ριζικόν του,
 νὰ τοῦ βουηθήσου οἱ οὐρανοὶ ὡγιά τὸν ἐδικόν του.
 Σὰν ὄντε μεσοπέλαγα δυὸ ἀνέμοι σηκωθοῦσι
 ἀξάφνου, καὶ με τὴ βροντὴ φυσώντας πολεμοῦσι,
 μάχονται με τὴ θάλασσα, μανίζουσι καὶ φουσκώνουσι,
 τσὶ ψιχαλίδες τοῦ γυαλοῦ στὰ νέφαλα σηκώνουσι,
 ἓνας φυσᾷ ἀπ' Ἀνατολή, κι ἄλλος ἀπὸ τὴ Δύση,
 πάσκει ὁ βορρὰς καὶ μάχεται τὸ νότο νὰ νικήση,
 ὁ κάμπος ἔτσι βρόντησε καὶ στὰ βουνὰ γρικίθηθι,
 ὄντες τσὶ πρῶτες κονταρὲς ἐδῶκαν εἰς τὰ στήθη.
 Ἐσπάσαν τὰ κοντάρια ντως κι εἰς ἓκατὸ γενῆκα,
 καὶ τὰ κομμάτια στ' οὐρανοὺς ἐφτάξαν κι ἐκαῆκα,
 κι ὄντεν ἐβγάλαν τὰ σπαθιά, στὴ χέρα ὄντε τὰ σφίξα,
 τὰ ξάζουσι, τὰ μποροῦσινε καὶ τὰ κατέχου δεῖξα.
 Ὡσὰν τὴν πέτρα τσ' ἀστραπῆς, πὺ ὀμπρὸς στὰ νέφη ἀξάφτει
 κι ἀπόκεις ἐρχεται στὴ γῆς, πύργους, χαράκια βλάφτει
 καὶ με βροντὴ τὰ νέφαλα καὶ με φωτιὰ κινήση
 κάμη τὰ δέντρη κάρβουνα, τὰ μάρμαρα τρυπήση·
 ἔτσι κι ἐκεῖνα τὰ σπαθιά βράζουσι, κεντοῦν περίσσα,
 βροντοῦν κι ἀστράφτουσι καὶ τρυποῦν κι ἀστραπελέκιν ἦσα.
 Ἄπονα πολεμοῦσινε, κι ἀλύπητα βαρίσκουσι,
 πηδοῦν, μουγκρίζουσι τ' ἄλογα, κι ἀναπαημὸ δὲ βρίσκουσι.
 Ψηλὰ σηκώνει τὸ σπαθί, στὴν κεφαλὴ ξαμώνει
 ὁ Ρώκριτος, καὶ με πολλὴν ἀντρεία τὸ χαμηλώνει.
 Ἄριστος πὺ το γλήγορος κι εἰς τ' ἄρματα τεχνίτης,
 σὰν εἶδε κι ἐκατέβαινε πρὸς τὴ μερὰ τῆς μύτης,
 ἤβαλε τὸ σκουτάριν του ὡγιά νὰ τὴ βλεπίση
 μὰ ἡ κοπανιὰ ἔτσ' ἀλάβωτο δὲ θε νὰ τὸν ἀφήση,

καὶ τὸ σκουτάριν ἤκοψε, κι ὡς τὰ μισὰ τ' ἀνοίγει,
 καὶ κάνει κι εἰς τὴν μύτην του λαβωματιὰν ἐλίγη,
 κι ἐφάνη σου ἤστραψ' οὐρανός, κι ἡ γῆς στὰ βάρη ἀνοίκτη,
 ὄντε μὲ τόσην ἀντρεία καὶ μάνιτα τὴ ρίκτηι,
 καὶ γλήγορος σ' ἕναν καιρὸ τὴν ἄλλη δευτερώνει·
 μὰ σὰν τὸν εἶδ' ὁ Ἄριστος τὴ χέρα πὼς σηκώνει,
 μὲ γρήγορότη τὸ σπαθὶ ἀμπώθει ὅσον ἐμπόρει,
 καὶ βρίσκει τον πολλὰ ἀνοικτὸ στὸν τόπον ὁπού ἴθωρει,
 καὶ τ' ἄρματὰ ντου πέρασαν εἰς τοῦ βυζοῦ τὸ πλάι,
 κι ἐβουήθησεν ἡ μοίρα ντου καὶ ζώφαρσα τοῦ πάει·
 λιγάκι τὸν ἐπλήγωσε μὰ πόνου δὲν ἐγρίκα,
 καὶ πληγωμένοι βρίσκουνταν κι οἱ δυὸ καὶ ματωθῆκα.
 Ἐτρέμασιν οἱ Βασιλιόι, ἐτρέμαν τὰ φουστάτα,
 κι ὄρες τοῦ ἐνοῦς κι ὄρες τ' ἄλλου πᾶν τὰ κακὰ μαντάτα.
 Στέκουν μὲ πόνου καὶ θωροῦν ὄλοι μικροὶ μεγάλοι,
 καὶ κάθα εἰς στὸν ἀγαπᾶ νίκος ἐπαρακάλει.
 Τ' ἄλογα πᾶν ἐδῶ κι ἐκεῖ, πηδοῦν καὶ σταματίζου,
 καθὼς τῶς ἀρμηνεύασιν ἐκεῖνοι ποὺ τὰ ῥίζου,
 κι ὄρες δείχνει ὁ Ρωτόκριτος τὸ πὼς νικᾷ τὸν ἄλλο,
 κι ὄρες τὸν Ἄριστον κρατοῦ σ' ἄρματα πλιά μεγάλο.
 Κι ὡσὰν τσ' ἀνέμους ποὺ σ' τσῆ γῆς τὸ βάθος εἶν' χωσμένοι,
 καὶ πάσκου νὰ ἴβγουν ἀπὸ κεῖ φυσώντας θυμωμένοι,
 κι ἡ γῆς κρατεῖ τσι σφαλιστούς, νὰ βγοῦ ὄξω δὲν τσ' ἀφήνει,
 καὶ πλιά μανίζου, πλιά φουσοῦ καὶ πλιά δριμῶνου χεῖνοι,
 καὶ γιὰ νὰ βγοῦν ἐκ τὰ βαθιὰ τὴ δυνάμην τως βάνου,
 κι εἰς τὸ ἴβγα ντως πολλὲς φορὲς σεισμὸ μεγάλο κάνου,
 ἔτσι κι αὐτῆνοι πολεμοῦ σὲ μιὰ μερὰ κι εἰς ἄλλη,
 καὶ νὰ νικήσου πάσκουσι μὲ μάνιτα μεγάλη.
 Κάνουν τὴ γῆ σιγοτρομᾶ, τὰ νέφη καὶ βροντοῦσι,
 κι εἶναι μεγάλη ταραχὴ ἐκεῖ ποὺ πολεμοῦσι.
 Καὶ κάθε ὥρα ὁ πόλεμος ἀγριεύγει, δυναμώνει,
 καὶ τῶ Ρηγάδων ἡ καρδιὰ κλαίει κι ἀναδακρῶνει.
 Πλιά ἀργὸς φαίνεται' ὁ Ρώκριτος εἰς τὰ καμώματὰ του,
 δείχνει Ἄριστος πλιά γλήγορος καὶ τ' ἄλογο βουηθᾶ του·
 κιανεὶς δὲν ξέρει ἀπὸ τσι δυὸ τὸν κάλλιο νὰ διαλέγη,
 τ' ἄλογο τοῦ Ρωτόκριτου τὸν παραζιγανεύγει,

καλά και νά 'τον δυνατό και γλήγορο και κείνο
 σ' όλα δεν ήτونه σωστό, ώσάν τ' 'Αρίστου κείνο,
 μ'ά πάλι του Ρωτόκριτου ή άντρειά τής χάρης,
 απόσωνε σ' ό,τι ήλειπε του αλόγου ο καβαλάρης.
 'Αρχίσαν κι αίματώνουντα σ' ένα κι εις άλλον τόπο,
 μ' αϋτήνοι πόνο δε γρικοϋ, ούδε φόβο ούδε κόπο.
 "Ένας τον άλλον τως 'παινά εκεί που πολεμοϋσι,
 τίς νά νικήση από τσι δυο δεν ξεύρουσι νά ποϋσι.
 Μέσα ντου λέει ο "Αριστος, ή μοίρα νά βουηθήση
 και ζωντανό από τ' όχθροϋ τ'ά χέρια νά μ' αφήση.
 'Εδέτσι κι ο Ρωτόκριτος έτοϋτο παρακάλει,
 γιατί σ' μαλιάν εύρίσκετο παρά ποτέ μεγάλη,
 και μ' όλο που 'σαν άφοβοι, και φόβο δεν κατέχου,
 ποιός νά νικήση από τους δυο μεγάλην έγνοιαν έχου.
 Κείνοι που στέκουν και θωροϋ την άναπνιά κρατιζου,
 τ'ό στόμα είναι σωπαστό, τ'ά μάτια δε σφαλιζου.
 Δέ στρέφονται νά δοϋν άλλοϋ, τούτη ή δουλειά ή μεγάλη
 δεν τους αφήνει νά θωροϋ σε μιá μερά ούδ' εις άλλη,
 μόνον εκεί, που πολεμοϋν οι δράκοντες αϋτήνοι
 στον κόσμον άλλος πόλεμος σαν τοϋτο δεν εγίνη.
 "Αριστος, που 'χε πεθυμιá τέλος νά δη στη μάχη,
 κι εις έτοιμο κίντυνο βαρϋ δεν τό 'λπιζε νά λάχη,
 ήριξε τ'ό σκουτάριν του, και μ' ένα κι άλλο χέρι,
 σφίγγει, σηκώνει τ'ό σπαθί, τ'ό κοφτερό μαχαίρι,
 και κατεβάζει κοπανιά, στην κεφαλή ξαμώνει,
 σ' δυο μέσα κόψειν ήθελε τ'ό σιδερόν αιονί.
 Σύρνεται όπισω ο Ρώκριτος και βάνει όμπρός νά δώση
 εις τ'ό σκουτάρι ή κοπανιά, νά μην τότε λαβώση
 σ'ά νά 'χεν εΐσαι κέρινο, τέτοιας λογής διαβαίνει,
 στον κάμπο πέφτει τ'ό μισό, τ' άλλο μισό πομένει,
 και κατεβαίνει στο λαιμό τ' αλόγου. σ' δυο τ'ό κόβγει,
 μπλιό δεν έγύρεψε άχερα μηδ'ε ταγή νά τρώγη.
 'Ο Ρώκριτος ώσάν αιτός από τή σέλα βγαίνει,
 πεζέφνει, και τον "Αριστον ήστεκε κι άνιμένει.
 'Εκείνος πάλι, νά θωρη πεζόν έτοιμον όχθρόν του,
 για τ'ά πρεπά τής άντρειάς πεζέφν' εκ τ' άλλόν του.

Ἐμάνισε παρὰ ποτὲ κι ὡς λόντας ἀγριεύγει,
καὶ λέει τοῦ Ρωτόκριτου :

ΑΡΙΣΤΟΣ

Ἡ μέρα μᾶς μισεύγει,
καὶ γιὰ ντροπὴ μου τὸ κρατῶ, νὰ σοῦ τὸ μολοήσω,
τόση ὥρα νὰ σέ πολεμῶ, καὶ νὰ μὴ σέ νικήσω·
περμάζωξε τὴν ἀντρεία, βάλε τὴ δύναμή σου,
λέω σου δὰ παρὰ ποτὲ βαρίσκω, καὶ βλεπίσου.

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

Μὴ βιασθῆς, λέει ὁ Ρώκριτος, κι ἡ μέρα πρὶ βραδιάσῃ
ἓνας μας θενὰ σκοτωθῆ, κι ὁ Ρήγας του νὰ χάσῃ,
κι ἀκόμη ὁ ἥλιος εἶν' ψηλά, καὶ πρίχου χαμηλώσῃ,
γῆ αὐτὸ γῆ τοῦτο τὸ σπαθὶ τὸ τέλος θέλει δώσει.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΟΡΤΑΤΖΗ: ΕΡΩΦΙΛΗ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΕΙΣ ΠΕΝΤΕ ΠΡΑΞΕΙΣ

Ἑπόθεσι τῆς τραγωδίας καλουμένης Ἐρωφίλης (γραμμένη ἀπὸ τὸν ποιητὴ).

Ἀφότις ἐσκοτώθη εἰς τὸν πόλεμον Θρασύμαχος ὁ βασιλεὺς τῆς Τζέρτζας, ἔτυχεν εἰς τὰ χέρια Φιλόγονου τοῦ βασιλέως τῆς Μέμφιδος, ἥγονν τῆς Αἰγύπτου, κάποιον ἀνήλικον παιδι τ' ὄνομα Πανάρετος, ὁποῦ μονογενὲς καὶ ὄρφανὸν ἔμεινε μετὰ τὸν σκοτωμὸν τοῦ πατρός του. Καὶ μ' ὄλον ὁποῦ δὲν τὸν ἐγνώριζεν ὁ Φιλόγονος διὰ παιδι τοῦ Θρασυμάχου, ὅμως ἐπρόσταξε νὰ συνασπρέφεται ὁμάδι με τὴν κορασίδα Ἐρωφίλην τὴν θυγατέρα του, μονογενῆς καὶ αὐτή.

Ὅτος ὁ Πανάρετος με τὴν αὔξησιν τῆς ἡλικίας ἠῤῥαυε κατὰ πολλὰ εἰς φρόνησιν, εἰς βασιλικά ἤθη καὶ εἰς ἀνδρείααν, ὥστε ὁποῦ ταῦτα βλέποντας πρὸς τὸν νέον ὁ Φιλόγονος βασιλεὺς ὄχι μόνον τὸν ἐτίμησεν, ἀλλὰ καὶ στρατηγὸν τὸν ἐκατάστεισεν εἰς ὅλα τὰ φουσατά. Ὁ ἔρωσ ὅμως τῆς Ἐρωφίλης ἔσυρε τὸν Πανάρετον νὰ τὴν ἀγαπήσῃ τόσον διὰ τὰ περισσὰ τῆς κάλλη, ὥστε κρυφίως ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς νὰ ἐνεργήσῃ τὰ τοῦ γάμου. Τοῦτο ἐγένη αἰτία μεγάλου κακοῦ· ἐπειδὴ κόνοντας ὁ βασιλεὺς νὰ ἀποκεφαλίσουν τὸν Πανάρετον, ὄχι μόνον τὴν κεφαλὴν ἀλλὰ καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὰ χέρια του βιά-

νοντας εις ἓνα βασιλέα τὰ ἔδωκε τῆς θυγατρὸς του διὰ κανίσκι τὰ ὅποια θεωροῦσα μὲ μεγάλον τρόμον ἢ Ἐρωφίλῃ καὶ κρουνηδὸν καταφιλοῦσα ἐλιποθύησεν ἀπὸ τὸν καημὸν τῆς καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐσφάγη μὲ τὸ ἴδιόν τῆς χέρι. Τοῦτο τὸ ἐλεεινὸν θέαμα ἐπροξένησεν εἰς ὄλον τὸ παλάτι ἀπαραμύθητον τὴν θλίψιν καὶ ἀκράτητα τὰ δάκρυα ἔθεν γυρίζοντας ὁ βασιλεὺς νὰ ἰδῇ τὸ ἀποβησόμενον, ὁ χορὸς τῶν κορασιῶν πρὸς ἐκδίκησιν τῶν ἀδικοσκοτωμένων τὸν ἤρπασεν ἀπὸ τὰ ποδάρια καὶ ρίχνοντάς τον εἰς τὴν γῆν τὸν ἐθανάτωσαν καταπατώντας. Ἔτσι ἔμεινεν ἔρημον τὸ βασιλείον του ἐν τῷ ἅμα ἀνελεπίστως. Μετὰ ταῦτα φαίνεται ὡς σκιά ἢ ψυχὴ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως καὶ δίδει σημάδι εὐχαριστήσεως διὰ τούτην τὴν δικαιοσύνην ἐκδίκησιν

Π ρ ᾶ ξ ι ς Ι' — Σ κ η ν ἡ Δ'

Σ Κ Ι Α τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλεῦς μιλεῖ

Ἄπὸ τὸν Ἄδῃ τὸ σκληρὸ καὶ τὸ σκοτεινιασμένο,
μὲ θέλημα τοῦ Πλούτωνα τούτῃ τὴν ὥρα βγαίνω
στὸ φῶς τῆς μέρας τὸ λαμπρὸ, καὶ τοῦ καθάρου κόσμου,
τὰ κάλλη ἀκόμη δὲ μπορεῖ καλὰ νὰ δῇ τὸ φῶς μου,
γιατὶ τ' ἀμμάτια, πού ἴσανε στὸ σκότος μαθημένα,
στὴ λάμψη τώρα στέκουσι τοῦ ἡλίου θαμπωμένα·
μὰ τοῦτ' ἀνὲν καὶ δὲν μποροῦ νὰ δοῦσι τὴν ἡμέρα,
τῆ γῆς τὴ μυρωδιὰ γρικῶ καὶ τὸν γλυκὺν ἀέρα.
Ὡ κόσμε καλορίζικε, τόπε χαριτωμένε,
τῶ ζωντανῶ παράδεισος, δίκια ἀναζητημένε
ἀπ' ὅσους κι ἂ σ' ἐχάσαμε, κι ὀγιάντα δὲν μποροῦμε
κι εἰς πᾶσα χρόνο μιὰ φορὰ πάλι νὰ σὲ θεωροῦμε!
Μ' ἀνὲν καὶ δὲν κομπώνομαι, τὰ μάτια μου ἀρχινοῦσι
τοῦ ἡλίου τοῦ λαμπρότατου τὴ λάψη νὰ θεωροῦσι·
βουνὰ καὶ κάμπους συντηρῶ, καθάρια βλέπω τώρα
τὴ Μέμφη τὴν ἐξακουστὴ καὶ μπορεμένη χώρα,
σκαμνὶ τοῦ δόλιου μου κυροῦ, κληρονομιά δική μου,
καὶ μόνῃ αἰτιά τοῦ σκοτωμοῦ πού ἔλαβε τὸ κορμί μου!
Σ' τοῦτο τὸ σπίτι τὸ ψηλό, σ' τοῦτο τὸ τιμημένο
παλάτιν ἐγεννήθηκα, σ' τοῦτο ἔμαι ἀναθρεμμένο
μικρὸ παιδί σ' ἀνάπαφες κι εἰσὲ τιμὲς μεγάλες
κι εἰς πλήσιες καλορίζικιες πάντα περίσσιες ἄλλες.

Σ' τούτη τὴν γῆν ἐπάτησα, σ' τοῦτες ἐμπαινοβγῆκα
 τσι πόρτες, σ' τοῦτα τὰ θροινιά τ' αὐτιά μ' ἀφουκρασθῆκα
 πολλῶ λογιῶ παινέματα, σὰν εἶν' συνηθισμένοι.
 νά 'ν' ἐκ τὸν κόσμο οἱ βασιλιοὶ πάντα τως τιμημένοι.
 Ὡ ψευτικότερες θωριές, κι ἀσύστατή μου μοίρα,
 σ' τοῦτον τὸν τόπον ἀκομή τὸ θάνατό μου ἐπῆρα
 κι ἐγὼ καὶ τὰ παιδάκια μου, κι ὄχι ποτὲ ἀπ' ὄχτρό μου,
 μ' ἀπὸ τὸν ἀπονάτατο τὸν ἴδιον ἀδερφό μου,
 τοῦτον, πὺ στέκει ἀνέγνοιαστα καὶ βασιλεύγει τῶρα
 τούτη τὴν ἀξαζόμενη καὶ μπορεμένη χώρα.

Ὡ τῶ ἀνθρώπῳ λαγισμοὶ καὶ θάρρη κομπωμένα,
 καὶ γιάντα ζόμπλι σήμερο δὲ παίρνειτ' ἀπὸ μένα ;
 Νὰ μεγαλώσω ἐλόγιασα καὶ νὰ πληθύνω πλοῦτος,
 μὰ λίγος ἦτονε γιὰ μὲ ὅλος ὁ κόσμος τοῦτος!
 Μὰ κεῖν' ἀπὸ δὲν ἔφτανε ὅλη τοῦ κόσμου ἡ χτίσι,
 ζάφνου σὲ λίγ' ὁ θάνατος τόπο 'θελε σφαλίσει!
 Γιατί ἀδερφὸς μ' ἀνέγνωρος σὲ τοῦτο μιὰν ἡμέρα
 τὸ σπίτι μ' ἐθανάτωσε μὲ τὴ δικήν του χέρα,
 δίχως καμιᾶς λογιῆς αἰτιά, μόνο γιὰ νὰ μοῦ πάρη
 τὴ βασιλεία πὺ μὸδωκε μόνο τοῦ Ζεῦ ἡ χάρη
 καὶ δυὸ μικράκια μου παιδιὰ πολλὰ μ' ἀγαπημένα
 στὸν Ἄδη τότες τὸ ζιμιὸ ἐπεψε μετὰ μένα
 καὶ κεῖν' ἀπ' ἔχω πλιότερο καὶ πλιὰ παρὰ μαχαίρι
 μὸδωκε πόνου στὴν καρδιά, παντοτινὸ του ταίρι
 ἔκαμε τὴ γυναίκα μου: ὦ θεέ, καὶ πῶς ἐμπόρειες
 τόσες μεγάλες ἀπονιές κάτω στὴ γῆ κι ἐθώρειες!...
 Καὶ μετὰ κείνην ἔκαμε μιὰ θυγατέρα μόνο,
 γιὰ νὰ γρικῆση σήμερο πρίκα πολλὴ καὶ πόνου,
 καθὼς ὀρίζου οἱ οὐρανοὶ καὶ θέλ' ἡ δικιοσύνη
 τοῦ Ζεῦ, ἀπ' ἀνεκδικιωτα κρίματα δὲν ἀφήνει,
 μ' ἀνὲν κι ἀργῆ καμιὰ φορὰ τὴν παιδομὴ νὰ δώση,
 γιὰ νὰ 'χη ὁ φταίστης τίβοντας καιρὸ νὰ μεταγνώση,
 πάλι θυμάται κι ἔρχεται μὲ δύναμη μεγάλη
 τὴν ὥρα πὺ λιγότερα τὴν καρτεροῦσιν ἄλλοι.

για τούτο τοῦ Φιλόγονου τὴν ἀτυχία τὴν τόση
 μὲ θάνατο πρικότατο σήμερο θὰ τελειώσῃ!

Τοῦτ' ἀποφάσισεν ὁ Ζεὺς σ' αὐτοὺς νὰ κάμ' ὁμάδι,
 καὶ τοῦτο ἐγρικήθηκε σ' ὅλους ζιμιὸ στὸν Ἄδη,
 καὶ τόση μόδωκε χαρὰ κι ἔτσι πολλ' ἄρεσέ μου,
 πού τ' Ἄδ' ἡ παιδομὴ γαιμιὰ μόλειψε, φαίνεται μου.
 Κι ὁ Πλούτωνας πὼς χαίρομαι δίκια γνωρίζοντάς το,
 σ' τοῦτο τὸν κόσμον ἄνεβῶ μ' ὄρισ' ἀπὸ τὸν κάτω,
 γιὰ νὰμποροῦσι σήμερο τ' ἀμμάτια μου νὰ δοῦσι
 τὸ σκοτωμὸν του τὸν πρικό, πλιότερα νὰ χαροῦσι.
 Ἐν τὸν ἐδῶ πού πρόβαλε... νὰ τότε δῶ φοβοῦμαι,
 καὶ τὴν πληγὴ πού μόκαμε στὸ στῆθος μου νητροῦμαι
 μὴ ξαναοίξῃ νὰ γενῆ κι ἐδὰ σὰν τότες βρῦση,
 καὶ τούτους ὅλους αἵματα τσι τόπους νὰ γεμίσι.

Σκηνὴ Ε'

ΒΑΣΙΛΕΑΣ καὶ ΣΚΙΑ τοῦ Ἀδερφοῦ του

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Ἄπ' ὅσες χάρες οὐρανός, γῆ ἢ μπορεμένη φύση
 γιὰ στόλισην ἐβάλλθηκε τ' ἀθρώπου νὰ χάριση,
 πλιὰ ἄξια καὶ πλιὰ καλύτερη δὲν τόδωκε σὰν κείνη.
 τσ' ἀδυνατῆς ἀποκοτιᾶς, κρίνω σ' ἀληθοσύνη
 γιὰτὶ δὲν εἶναι μηδεμιὰ σὰν τούτῃ νὰ ψηλώνῃ
 τσ' ἀθρώπους γληγορότερα καὶ νὰ τσι μεγαλώνῃ
 τοῦτ' ἤκοψε καὶ μάζωξε τὰ δέντρη κι ἔκαμέν τα
 καράβια κι εἰς τῇ θάλασσας τσι στράτες ἐβαλέν τα
 τούτῃ τσι ποταμοὺς περνᾶ καὶ τὰ βουν' ἀνεβαίνει,
 τούτῃ μὲ πλήσια δύναμη ἔς τσι ξένους κόσμους μπαινεί
 τούτῃ τὰ κάστρη πολεμᾶ, τούτῃ νικᾶ, καὶ τούτῃ
 μόνια τση δίδει τσι τιμὲς καὶ τὰ μεγάλα πλούτῃ
 τούτῃ τὸ φόβο δὲν ψηφᾶ, τὸν Ἄδη δὲ φοβᾶται,
 κι ὅποιος τὴν ἔχει ζωντανὸς μόνο στῆ γῆ λογάται.

Τούτη καὶ μένα βασιλιὸ μ' ἄξιωσε, τούτη μόνο
 μ' ἔκαμε κι εἰς τὴν κεφαλὴν στέμμα χρουσὸ σηκώνω
 καὶ μὲ μεγάλη μου τιμὴ τὴν Αἴγυπτον ὀρίζω,
 κι ἴσα μου καλορίζικο κιανένα δὲ γνωρίζω·
 νίκες καὶ πλοῦτη καὶ τιμὲς πᾶσ' ὥρα μου πληθαίνουν,
 χαρὲς πολλὲς στὸ σπίτι μου κι εἰς τὴν καρδίᾳ μου μπαίνουν.
 Μιὰ μόνο μου βασάνιζεν ἔγνοια τὸ λογισμό μου,
 τῶν θυγατέρας μου ἢ παντρειά· τώρα τὸ ριζικὸ μου
 τῆνε τελειώνει, σὰ θωρῶ, καὶ τούτη πλι' ἀπὸ κείνο
 παρ' ἀποῦ λόγιαζα καλλιὰ· γιὰ τοῦτο δίκια κρίνω
 πὼς οὐδὲ μιὰ καλομοιριά μὲ τὴ δική μου μοιάζει,
 μηδὲ τῶν μπόρεσής μου πλιὸ μπόρεση δὲν ταιριάζει.
 Μὰ πάγω 'ς τὸ 'Ερωφίλης μου, τ' ἀμμάτια καὶ τὸ φῶς μου,
 γι' αὐτὴ τὴν ἄξια τση παντρειά νὰ ζαναπῶ ἀπατός μου.

Σ Κ Ι Α

Ζεῦ, ἀποῦ στέκεις 'ς τὸ οὐρανοῦς, κι ἐδῶ στὸν κόσμον κάτω
 τὸ ἀθρώπους ὅλους συντηρᾷς, τὰ λόγια ποῦ 'καυχᾷτο,
 καλὰ περίσσια γρίκησε καὶ κάμε δικιοσύνη
 γλήγορα· μὲ τὴν ἄργητα χειρότερος ἐγίνη!
 Καὶ πρίκες ἀπὸ δὰ κι ὀμπρὸς τοῦ δῶσε τοῦ θανάτου,
 κι ἄς εἶν' αὐτὲς οἱ προζενειὲς ἢ ὕστερη χαρὰ του.
 Κι ἐσὺ ἐκ τὸν "Αἰθῆ, Πλούτωνα, πέψε φωτιὰ μεγάλη,
 σὰ μοῦ 'ταξες, κι ἄς ἄψουσι σὲ μιὰ μερὰ κι εἰς ἄλλη
 μάνιτες, πρίκες, βάσανα, κλάματα καὶ θανάτοι,
 κι ἔρημ' ἄς γένη σήμερον ἐτοῦτο τὸ παλάτι!

Χ Ο Ρ Ο Σ

Τοῦ πλοῦτου ἀχορταγιά, τῶν δόξας πείνα,
 τοῦ χρυσαφιῶ ἀκριβειὰ καταραμένη,
 πόσα γιὰ σᾶς κορμιὰ νεκρὰ 'πομεῖνα!
 πόσ' ἄδικοι πολέμοι σηκωμένοι,
 πόσες συχνὲς μαλιὲς συναφορμά σας
 γρικοῦντ' ὀλημερνὲς στὴν οἰκουμένη!

Στὸν Ἄδη ἄς βουλήσῃ τ' ὄνομά σας,
 κι ὄξω στὴ γῆ μὴν ἔβγη νὰ παιδέψῃ
 νοῦ πλιὸν ἄθροπινὸν ἢ ἀτυχιά σας·
 γιὰτὶ ἀποδεκεῖ, ὡς θωρῶ, σᾶς εἶχε πέψει
 κιανεῖς στὸν κόσμον δαίμονας νὰ ῥθῆτε,
 τσ' ἀθρώπους μετὰ σᾶς νὰ φαρμακέψῃ.
 Τὴ λύπησῃ μισᾶτε, καὶ κρατεῖτε
 μακρὰ τὴ δικιοσύνη ξορισμένη,
 κι οὐδὲ πρεπὸ μὴδ' ὄμορφο θωρεῖτε.
 Γιὰ σᾶς οἱ οὐρανοὶ ἔναι σφαλισμένοι,
 κι ἐδῶ στὸν κόσμον κάτω δὲ μποροῦσι
 νὰ στέκουν οἱ ἀθρῶποι ἀναπαημένοι.
 Μὲ τσ' ἀδερφοὺς τ' ἀδέρφια πολεμοῦσι,
 κι οἱ φίλοι τσι φιλιές τως ἀπαρνιοῦνται,
 καὶ τὰ παιδιὰ τὸν κύρην τως μισοῦσι...

Πράξη Δ' - Σκηνή Ζ'

Χ Ο Ρ Ο Σ

Ἄκτινα τ' οὐρανοῦ χαριτωμένη,
 ἀπού με τὴ φωτιά σου τὴ μεγάλη
 σ' ὄλη χαρίζεις φῶς τὴν Οἰκουμένη,
 τὸν οὐρανὸ στολίζει σ' μιὰ κι εἰς ἄλλη
 μερὰ κι ὄλη τὴ γῆ ἢ πορπατηξιά σου,
 δίχως ποτὲ τὴ στράταν τση νὰ σφάλῃ·
 κι ὄντα μᾶσε μακραίνης τὴ θωριά σου,
 με χιόνια καὶ βροχὲς τὴ γῆ ποτίζεις,
 γιὰ νὰμποροῦ νὰ ζιοῦν τὰ πλάσματά σου.
 Καὶ πάλι σὰ σιμώσης κι ἀρχινήσης
 τὰ χιόνια νὰ σκορπᾶς καὶ νὰ ζεσταίνης
 τὸν κόσμ', ὄλη τὴ γῆ μ' ἄθους γεμίζεις,
 τὰ φύτρα ἀναγαλλιᾶς, καρποὺς πληθαίνεις,
 μεστῶνεις πωρικά, γεννᾶς λιθάρια
 πολλῶ λογιῶ, κι εἰς δόξα πάντα μένεις.
 Διαμάντια καὶ ρουμπιά, μαργαριτάρια

κι ὅλες τσὶ πέτρες τσ' ἄλλες μοναχός σου
 πὼς κάνεις, ὅλοι βλέπομε καθάρια.
 Τὰ δὲ θωρεῖ στή γῆ ποτὲ τὸ φῶς σου,
 εὐρίσκονται στὰ βάθη φυλαμένα
 κι ὅσα κι ἂν εἶν' ὄμπρὸς τῶν ἀματιῶ σου,
 γῆ ἐσύ τὰ κάνεις ὅλα, γῆ ἀπὸ σένα
 θρέφονται, καὶ κρατιοῦνται, καὶ πληθαίνουν,
 καὶ νὰ χαθῆ ποτὲ μπορεῖ κιανένα ;

Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΒΡΑΑΜ

(Ἀποσπάσματα)

Σ Α Ρ Ρ Α

Ἐννιὰ μῆνες σ' ἐβάσταξα, τέκνο μου κανακάρη
 σ' τοῦτο τὸ καχορίζικο καὶ σκοτεινὸ κουφάρι.
 Τρεῖς χρόνους, γιέ μου, σοῦ ἴδιδά τὸ γάλα τῷ βυζιῶ μου
 κι ἐσύ ἴσους τὰ μάτια μου καὶ σύ ἴσους τὸ φῶς μου.
 Ἐθῶרון καὶ μεγάλωνες ὡσὰ δεντροῦ κλωνάρι
 κι ἐπλήθαινες στήν ἀρετή, στή γνώση καὶ στή χάρη.
 Καὶ τώρα πέ μου ποιά χαρὰ βούλεσαι νὰ μοῦ δώσης ;
 ὡσὰν βροντή, σὰν ἀστραπὴ θεὰ χαθῆς, νὰ λιώσης !
 Κι ἐγὼ πῶς εἶναι μπορετὸ δίχως σου πλιὸ νὰ ζήσω ;
 Ποιὸ θάρρος ἔχω, ποιά δροσιὰ στὰ γέρα μου τὰ πίσω ;
 Πόση χαρὰ τ' ἀντρόγυνον ἐπήραμεν ἀντάμι,
 ὄντα μᾶς εἶπεν ὁ Θεὸς τὸ πῶς σὲ θέλω κάμει !
 Καημένο σπίτι τ' Ἀβραὰμ πόσες χαρὲς ἐξώθης,
 παιδάκι μ', ὄνταν ἔπεσες στή γῆ κι ἐφανερῶθης !
 Πῶς ἐγυρισαν οἱ χαρὲς σὲ θλίψες σ' μιὰν ἡμέρα,
 πῶς ἐσκορπίσαν τὰ καλὰ σὰ νέφη στὸν ἀέρα !

[Τέλος πείθεται ν' ἀποσυρθῆ ἡ Σάρρα καὶ λέγει :]

Πάγω σ' τόπον ἀπόκρυφο, νὰ σηκωθῆ ἐκ τὸ στρώμα.
 Μιὰν ὥρα θεὰ τὸ κρατῶ, νὰ τὸ φιλῶ στὸ στόμα.

[Πολύ ώραία είναι ή σκηνή, όπου ξυπνά ό 'Αβραάμ τόν κοιμισμένο 'Ισαάκ λέγοντάς του πώς θά πίνε νά κάμουν θυσία σ' ένν περιβόλι μακριά.]

Ι Σ Α Α Κ

Τίς είν' έπά ; Τίς μου μιλεῖ ; Τίς με κουνεῖ ; "Ας μ' άφήση.
Νυστάζω και ζαλίζομαι, κι ήρθε νά με ξυπνήση.

Α Β Ρ Α Α Μ

Ξύπνησε, κανακάρη μου, κι έγώ 'μ' όπου σέ κράζω.
δουλειά σέ θέλω βιαστική, για κείνο σέ σπουδάζω.

Ι Σ Α Α Κ

Μή με ξυπνήσης και άση με κι ύπνο γλυκύν κοιμοῦμαι,
νύκτα 'ν' πολλή κι άς πέσωμε, καλέ, ν' αναπαγοῦμε.
Μή με ξυπνάς, νά με χαρῆς, νά ζήσης, άφεντάκη,
μή με πειράζης, άφης με νά κοιμηθῶ λιγάκι.

Α Β Ρ Α Α Μ

Θωρῶ και πλιά παρὰ ποτέ ό ύπνος τὸ ζαλίζει.
Τάχα γρικᾶ τὸ τέλος του, γι' αὔτως παραμανίζεῖ ;
Ξύπνησε, τὸ παιδάκι μου, νά πᾶμ' εἰς περιβόλι.
Θυσία θενά κάμωμεν σήμερ' όπου 'ναι σκόλη.

Ι Σ Α Α Κ

"Ωφου, άφεντάκη μου γλυκύ, και άς ήθελες μ' άφήσει
και με τήν ώρα του σκολειού έγώ 'θελα ξυπνήσει.

Α Β Ρ Α Α Μ

Σάρρ', άμε, κάμε προσευχή, δέηση στὸ Θεό μας
και κάμε πέτρα τήν καρδιά στον άπομισισμό μας,
κι άνιμένε μας νά 'ρθωμε, κι αν τύχη και γυρίσω
όμάδι με τόν 'Ισαάκ, νά σέ παρηγορήσω.

Σ Α Ρ Ρ Α

Μὲ τσῆ καρδιάς τ' ἀπόκτυπο θέλω σᾶς ἀνιμένει,
 μ' ὄ,τι ἐγδοχὴ στὰ σίδηρα ἔχουν οἱ φλακισμένοι,
 ὅπ' ἀνιμένουν τσῆ φλακῆς τὴν πόρτα νὰ χτυπήση,
 νὰ ἔμπη μέσα ὁ δῆμιος, νὰ τοὺς πισταγκωνίση,
 νὰ τῶσε δώση θάνατον ἄγριον, ματωμένο,
 ἐτέτοιους ἀντεροσπασμούς σήμερον ἀνιμένο·
 μὲ τέτοιον ἀποκτυπημόν, ὄντα μοῦ κατακροῦσι,
 θέλ' ἀνιμένει τὸ πρικὺ μαντάτο νὰ μοῦ ποῦσι.

Α Β Ρ Α Α Μ

Ἔλα νὰ πᾶμε, τέκνο μου, μὴ στέκωμε, νὰ ζήσης,
 νὰ ξεφαντώσης σήμερο καὶ νὰ καλοκαρδίσης.

Ι Σ Α Α Κ

Ὁ λογισμός μου δὲ μπορεῖ καὶ ὁ νοῦς νὰ τὸ γρικῆση,
 γιὰ ποι' ἀφορμὴν ἢ μάνα μου δὲν ἤρθε νὰ μὲ ντύση.
 Ἐσὺ ποτὲ δὲ μ' ἔντυσες, βαριέσαι τὰ κοπέλια,
 ἀμ' ἔντυνέ μ' ἢ μάνα μου μὲ χάχα καὶ γέλια.
 Καὶ τώρα ποιά 'ν' ἡ ἀφορμὴ κι ἡ μάνα μου μ' ἀφῆκε,
 κι εἶδα τὴν μὲ βαριά καρδιά στὴν κάμαρα κι ἐμπῆκε :

Α Β Ρ Α Α Μ

Μᾶς ὀρδινιάζει τὸ φαητὸ πού θενὰ μᾶσε δώση,
 νὰ πάρωμε στὴ στράτα μας ψωμί, κρασί καὶ βρώση.

Ι Σ Α Α Κ

Καὶ πέ μου το, πατέρα μου, ποῦ μελετᾶς νὰ πᾶμε ;
 στὸ σπίτι δὲν γυρίζομεν ἀπονωρίς νὰ φᾶμε;

Α Β Ρ Α Α Μ

Θυσία θενὰ κάωμε, κι εἶναι μακρὰ δαμάκι,
 εἰς ἓνα τόπον ὁμορφον, εἰςὲ ψηλὸ βουνάκι.

Γιὰ κεῖνο εἶν' ἡ μάνα σου σάν κακοκαρδισμένη,
γιατ' εἶπα τῆς ζωένομε καὶ μὴ μᾶς ἀνιμένη.

Ι Σ Λ Α Κ

Πήγαιν' ὀμπρός, πατέρα μου, κι ἐγ' ἀκλουθῶ σου ὀπίσω
μὰ θενὰ δῶ τῆ μάνα μου, πρὶν παρὰ νὰ κινήσω.

Σ Α Ρ Ρ Α

Παιδί μου, κανακάρη μου, θάρρος κι ἀπαντοχὴ μου,
παρηγοριὰ καὶ ζήση μου, ἄγωμε στὴν εὐχὴ μου.

Ι Σ Λ Α Κ

Μάνα, τὰ τόσα σου φιλιὰ σ' ἔγνοια πολλὴ μὲ βάνου,
τὰ μάτια σου ποὺ τρέχουσι καὶ δυὸ ποτάμια κάνου.
Ποιά πίκρα σ' εὔρε ξαφνικὴ καὶ κλαῖς καὶ δὲν ἀρνεύγεις
κι ἀπὸ τὰ νύχια ὡς τὴν κορφή ὅλο μὲ πασπατεύγεις;

Σ Α Ρ Ρ Α

Δὲν ἔχω, γιέ μου, τίβοτις, μὴ γνοιάζεσαι, νὰ ζήσης.
Καλόκαρδος εἰς τὸ βουνὶ ἄμε νὰ προσκυνήσης.

Ι Σ Λ Α Κ

Μάνα μου, στὴν ξεφάντωση πὰ' νὰ σοῦ φέρω μῆλα
καὶ κλωναράκια τῶ δεντρῶ μὲ μυρισμένα φύλλα.
"Α λάχη καὶ ἄλλο τίποτας ὁμορφο, σοῦ τὸ φέρνω,
κι ἂ μὲ γυρέψ' ὁ δάσκαλος, πέ του, ταχιά γιαγέρνω.

Σ Α Ρ Ρ Α

Τοῦτα τ' ἀπίδια μοῦ 'χασιν ἀπὸ τὰ ψῆς δοσμένα
καὶ ξαργιτοῦ τὰ φύλαξα, παιδάκι μου, γιὰ σένα.
καὶ βάλε τα στὸ στῆθος σου καὶ φά τα ὄντε διψάσης.
Ὡσάν τὸ μέλι εἶναι γλυκιά, πιάσ' νὰ τὰ δοκιμάσης.

Ι Σ Α Α Κ

Μάνα μου, εἶντα 'ν' καὶ λουκουκιᾶς καὶ κλαῖς καὶ δὲν ἀρνεύγεις
εἶντα κακὸ μοῦ μελετᾶς κι εἶντα μοῦ προφητεύγεις ;
Παράξενο μοῦ φαίνεται, σ' ἔγνοια μεγάλη μπαίνω,
τάχ' ἀνεβαίνω τὸ βουνί, μὰ κάτω δὲ γιαγέρνω ;

['Αρχίζουν νὰ πορεύωνται πρὸς τὸν τόπο τῆς θυσίας. Ὁ Ἰσαὰκ
μαθαίνει πιά ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν πατέρα του τὴν τραγικὴ ἀλήθειαν
καὶ ζεσπάει σὲ θεῶνο.]

Καὶ ποῦ μὲ κράζεις, κύρη μου, νὰ ῥθω νὰ γονατίσω ;
σ' ποιο γάμο, σ' ποιά ξεφάντωση καὶ θεὸς νὰ προθυμήσω ;

Γονατίζει καὶ προσεύχεται.

Ἄδρατε, λυπήσου με. Ἄναρχε, πόνεσέ με,
καί, πολυέλεε Θεέ, Σὺ παρηγόρησέ με·
σπαχίσου τοὺς γονέους μου τώρα στὰ γερατεῖά τως,
δῶσ' μου ζωὴ νὰ τῶς βοηθῶ, νὰ μ' ἔχουν συντροφιά τως.
Μ' ἂν ἔν' καὶ σὰν ἁμαρτωλοὶ δὲ μᾶσε πρέπει χάρη
πέψε τῷ φύσης θάνατο σήμερο νὰ μὲ πάρη·
νὰ μοῦ σφάλισ' ὁ κύρης μου τὰ μάτια καὶ τὸ στόμα,
νὰ κάμη λάκκον τοῦ κορμιοῦ, νὰ τὸ σκεπάσῃ χῶμα·
νὰ μὴ γρικῆσω τὸ σπαθὶ νὰ κόψῃ τὸ λαιμό μου,
μὴ δῶ τρομάρα φοβερὴ κι ἄγρια στὸ θάνατό μου.
Γονή, ἀπείεις μεταθεμὸς δὲν εἶν' κι ἐλεημοσύνη,
ἀπείεις ἔτζι τ' ὄρισεν Ἐκεῖνος ὁποῦ κρίνει,
μιά χάρη μόνο σοῦ ζητῶ στὸν ἀπομισεμό μου·
νὰ μὴ θελήσης ἄπονα νὰ κόψῃς τὸ λαιμό μου·
μὰ σφάζε με κανακιστά, συργουλιστά κι ἀγάλια
γιὰ νὰ θωρῆς τὰ δάκρυα μου, ν' ἀκοῦς τὰ παρακάλια·
νὰ σὲ θωρῶ, νὰ μὲ θωρῆς, νὰ δῶ ἂνε λακταρίζης
καὶ τὸ φτωχὸ τὸν Ἰσαὰκ γιὰ τέκνο ἂ γνωρίζης.
Καὶ σὰν ταράξω νὰ μὲ δῆς σὰν πρόβατον ὀμπρὸς σου,
ἀπάλυνε τὴν ὄρεξη, καὶ πάψε τὸ θυμό σου·
καὶ μὴ θελήσης ἄπονα κι ἄλλο κακὸ νὰ πάθω,
μηδὲ μὲ βάλης στὴ φωτιά, μηδὲ μὲ κάμης ἄθο.

Ὡσάν μὲ σφάξης, μὴν καγῶ, μὴν κάμης τέτοια κρίση,
μὴν τὸ γρικῆσ' ἢ μάνα μου καὶ κακοθανάτιση.
Τὸ σφάμα καὶ τὸ σκοτωμὸ βαστάζει τότε θέλει,
μὰ τῆς φωτιᾶς ἢ μάχαιρα νεκρώνει τῆς τὰ μέλη.
Μάνα μου, καὶ νὰ 'πρόβαινες νὰ μ' ἔβλεπες δεμένο,
καὶ νὰ σοῦ σύρω τῆ φωνή καὶ νὰ σοῦ πῶ «ἀποθαίνω»!
Συμπάθιο νὰ σοῦ ζήτουνα, νὰ σ' ἀποχαιρετήσω,
καὶ νὰ σὲ σφικταγκαλιαστῶ, νὰ σὲ γλυκοφιλήσω.
Μάνα μου, μπλιὸ δὲν ἔρχεσαι στὸ στρῶμα νὰ μὲ ντύσης,
νὰ μὲ ξυπνήσης σπλαχνικά καὶ νὰ μὲ κανακίσης.
Μισεύγω σου καὶ χάνεις με, σὰ χιόνι ὄντας λύση
καὶ σὰν ὄντας κρατῆς κερί κι ἄνεμος σοῦ τὸ σβήση·
Ἐκεῖνος ὁποῦ τ' ὄρισε, νὰ 'ναι παρηγοριά σου,
καὶ πέτρα τῆς ὑπομονῆς νὰ κάμη τὴν καρδιά σου.
Γονή μου, ἄνε καμιὰ φορά σοῦ 'φταιξα σὰν κοπέλι,
συμπάθησε τοῦ Ἰσαὰκ καὶ νὰ μισέψη θέλει·
καὶ φίλησέ με σπλαχνικά, καὶ δῶσ' μου τὴν εὐχὴ σου,
καὶ τάξε πὼς καμιὰ φορὰν ἤμουν κι ἐγὼ παιδί σου.
Πὼς νὰ τὸ κάμ' ἢ χέρα σου νὰ κόψη τὸ λαίμω μου
καὶ πὼς νὰ τότε δυναστῆς τὸν ἀποχωρισμὸ μου;
Τῆ χάρη πού σοῦ ζήτηξα, σήμερο κάμε μού τη,
ἐπάκουσε τοῦ Ἰσαὰκ κὰν τῆ βολὰν ἐτούτη.
Ἄντίκρυτα νὰ σὲ θωρῶ, ἔβγαλε τὸ μαχαίρι
καὶ σίμωσέ μου το κοντὰ νὰ σὲ φιλῶ στὸ χέρι.
Κύρη, μὴ σφίγγης τὸ σκοινί, ἄσ' το ἄχαμνὸ δαμάκι
καὶ μὴ μὲ βιάζης καὶ ἄφης με ν' ἀκροσταθῶ λιγάκι.
Ἐκεῖν' ἢ χέρα πού πολλα μ' εἶχε κανακεμένο,
τὰ πού μου κάνει σήμερο δὲν μὲ 'χε μαθημένο.
Γιὰ νὰ θυμᾶσ' ὅ,τι σοῦ πῶ, γλυκὺ φιλὶ σοῦ δίδω,
σήμερο τὴν μητέρα μου ἐσὲ τὴν παραδίδω.
Μίλειε τση, παρηγόρα τὴν κι ἄς εἴστε πάντ' ὁμάδι
καὶ 'πέ τση πὼς ὀλόχαρος πάγω νὰ βρῶ τὸν Ἄδη.
Ὅ,τι δικό μου βρίσκεται στὰ μέσα τοῦ σπιτιοῦ μας,
δῶστε τα τοῦ Ἐλισεὲν τοῦ γειτονόπουλού μας·
τὰ ρούχα μου καὶ τὰ χαρτιά, ἄγραφα καὶ γραμμένα,
καὶ τὸ σεπέτι τὸ μικρὸ πού τὰ 'χω φυλαμένα.

γιατ' εἶναι συνομήλικος καὶ συνανάτροφός μου,
 φίλο καλὸ καὶ σπλαχνικὸ τὸν ἥβρα στὸ σχολεῖό μου.
 Καὶ κάμε νὰ τὸ δυναστής, κάμε νὰ τὸ βαστάξης,
 εἰς τὸ ποδᾶρι τοῦ παιδιοῦ τὸν Ἑλισσεὺν νὰ τάξης.
 Ἄλλο δὲν ἔχω νὰ σοῦ πῶ καὶ νὰ σοῦ παραγγείλω,
 μόνο πὼς ἀποχαιρετῶ πᾶσα ἐδικὸ καὶ φίλο.
 Κύρη μου, ὅπου μ' ἔσπειρες, καὶ πὼς δὲ μὲ λυπᾶσαι ;
 ὦ πλάστη μου, βοήθη μου· μᾶνα μου, καὶ ποῦ νὰ 'σαι ;

(Γραμμένο γύρω στὰ 1630-1640 πιθανὸν
 ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Βιτσέντζο Κορνάρου).

ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΑΗΣ

Ο ΘΟΥΡΙΟΣ

Ὡς ποτε, παλικάρια, νὰ ζοῦμεν στὰ στενά,
 μονάχοι σὰν λιοντάρια, στὲς ράχες, στὰ βουνά ;
 Σπηλιές νὰ κατοικοῦμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά,
 νὰ φεύγωμ' ἀπ' τὸν κόσμον, γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά ;
 Νὰ χάνωμεν ἀδελφια, πατρίδα καὶ γονεῖς,
 τοὺς φίλους, τὰ παιδιά μας κι ὄλους τοὺς συγγενεῖς ;
 Κάλλιο 'ναι μίας ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
 παρὰ σαράντα χρόνοι σκλαβιά καὶ φυλακή !
 Τί σ' ὠφελεῖ ἂν ζήσης, καὶ εἶσαι στὴ σκλαβιά ;
 Στοχάσου πὼς σὲ φένουν καθ' ὥραν στὴ φωτιά.
 Βεζίρης, δραγουμάνος, ἀφέντης κι ἂν σταθῆς,
 ὁ Τύραννος ἀδίκως σὲ κάνει νὰ χαθῆς·
 δουλεύεις ὅλη μέρα εἰς ὅτι κι ἂν σοῦ πῆ
 κι αὐτὸς πασχίζει πάλι τὸ αἷμα σου νὰ πιῆ.
 Ὁ Σοῦτσος κι ὁ Μουρούζης, Πετράκης, Σκαναβῆς
 Γκίκας καὶ Μαυρογένης, καθρέπτης εἶν' νὰ ἰδῆς.
 Ἄνδρεῖοι καπετάνοι, παπάδες, λαϊκοί,

σκοτώθηκαν, κι αγάδες, με άδικον σπαθί.
Κι άμέτρητ' άλλοι τόσοι, και Τουρκοί και Ρωμιοί,
ζωήν και πλούτον χάνουν χωρίς καμιά άφορμή.

'Ελάτε μ' έναν ζήλον σέ τούτον τόν καιρόν
νά κάμωμεν τόν όρκον έπάνω στόν Σταυρόν.
Σ'ας κράζει ή Πατρίδα, σ'ας θέλει, σ'ας πονεΐ,
ζητᾶ τήν συνδρομήν σας με μητρική φωνή.
Συμβούλους προκομμένους με πατριωτισμόν
νά βάλωμεν εις όλα νά δίδουν όρισμόν.
Οί Νόμοι νά 'ν' ό πρώτος και μόνος όδηγός
και τῆς Πατρίδος ένας νά γένη άρχηγός.
Γιατί κι ή άναρχία όμοιάζει τήν σκλαβιά·
νά ζοῦμε σά θηρία, εΐν' πλιό σκληρή φωτιά.
Και τότε, με τᾶ χέρια ψηλά στόν ούρανόν,
ᾶς ποῦμε απ' τήν καρδιά μας έτοῦτα στόν Θεόν :

« ὦ βασιλεῦ τοῦ Κόσμου, όρκίζομαι σέ Σέ
στήν γνώμην τῶν τυράννων νά μήν έλθῶ ποτέ!
Μήτε νά τοῦς δουλεύσω, μήτε νά πλανηθῶ
εις τᾶ ταξίματά τους για νά παραδοθῶ.
Ἐνόσω ζῶ στόν κόσμον, ό μόνος μου σκοπός,
για νά τοῦς άφανίσω θενά 'ναι σταθερός.
Πιστός εις τήν Πατρίδα συντρίβω τόν ζυγόν,
άχώριστος για νά 'μαι ὑπό τόν στρατηγόν.
Κι ἄν παραβῶ τόν όρκον, ν' άστράψη ό ούρανός
και νά με κατακάψη, νά γένω σάν καπνός ».

Σ' Ἀνατολή και Δύση και Νότον και Βοριά
για τήν Πατρίδα ὅλοι νά 'χωμεν μιᾶ καρδιά.

*Ετυπώθη εις ἴδιον φυλλάδιον. Βιέννη, 1797

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΤΡΥΓΟΣ

Τρύγος πρόσχαρα προβαίνει,
 έορτάζει ή οίκουμένη·
 ή φλογέρα άχολογάει,
 τὸ φθινόπωρο βοίζει,
 χορευτὰ πανηγυρίζει
 και τ' άμπέλια του τρυγάει.

Βάλτε, φίλοι, μές στή βρύση
 τὸ κρασί μας νά δροσίση·
 και στρωθήτε κατά γῆς,
 στήν άράδα ώς τὸν πά·
 εἰς τὸν ἴσκιον άποκάτω,
 πρὸς τὰ χείλη τῆς πηγῆς.

Στρῶστε φύλλα, στρῶστε φτέρη
 ἐπιδέξια με τὸ χέρι
 κι άποπάνω τεχνικά,
 τὸ άρνάκι μας λιανίστε
 και τὸν τρύγον μας άρχίστε
 νά χαροῦμε φιλικά.

« Λυρικά ». Α' έκδοσις 1811.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΗΛΑΡΑΣ

Ο ΦΙΛΑΡΓΥΡΟΣ

Ὁ καημένος Χρυσολάτρης
ζάπλα κείτεται, βογγάει,
μὲ τὸ Χάρο πολεμάει.

Ἐλαιμάργησεν ὁ δόλιος,
τί γιομάτισε σὲ σπίτι
κάποιου πλούσιου συμπολίτη.

Τοῦ ἐπρόβαλαν καμπόσοι
μὲ καρδιάς κι ἀγάπης ζέση
τὸ γιατρὸ νὰ προσκαλέση.

Τώρα αὐτὸς καὶ τὴν ἀρρώστια
καὶ τὸν κίντυνο λογιάζει,
μόν' τὰ ἔξοδα τρομάζει.

Ἐνας φίλος τοῦ ἀστεῖος,
μὲ σκοπὸ νὰ χωρατέψη,
τοῦ εἶπε, μήπως ἐξοδέψη

πλιὸ παράνω στὴ θανή του,
ἂν ἀπόμνησκεν ἀκόμα
ἔτσι ἀνήμπορος στὸ στρῶμα.

Τότε πλιὸ ἐκαταζαλίστη.
Παντοχὴ καὶ θάρρος χάνει,
καὶ φωνάζει, θὰ πεθάνη !

Καὶ οἱ πόνοι τοῦ αὐγαταίνουν,
καὶ γιατροῦ ζητάει τὴ χάρη,
μὴ ὁ θάνατος τὸν πάρη.

Ἐξανάλαβεν ὥστόσο
 μὲ ὀλίγο τὴν ὑγεία του.
 Μόν' γι' αὐτὴ τῆ συμφορά του
 ἔκαμε ὄρκον, ὅσο ζῆση
 νὰ δειπνᾷ μόνο τὸ βράδυ
 μὲ νερὸ καὶ παξιμάδι.

ΣΤΟΛΙΔΙΑΡΗΣ

Σὲ γάμον ἄρχοντας προσκαλεσμένος
 ὁ Νούλας βρίσκονταν ἀπελπισμένος,
 τί δὲν ἐγένονταν νὰ καταφθάσουν
 σκουτιὰ ὀλοκαίνουργα νὰ τοῦ τοιμάσουν.
 Νὰ πάη δὲν ἔστεργε, καθὼς φοροῦσε,
 κι ἀπαρηγόρητος ἐβλαστημοῦσε.
 Τοῦ λέγει φίλος του: «Καὶ τίς ἢ χρεία
 νὰ καταθλίβουσαι χωρὶς αἰτία ;
 Μήγαρ' εἶν' ἄφευκτο ν' ἀντραλωθοῦμε,
 ἐκεῖ γιορτιάτικοι γιὰ νὰ φανοῦμε;
 Παρόμοιες πρόληψες γιὰ τὰ στολίδια
 μικρῶν κι ἀνήλικων ἀνθρώπων ἴδια.
 Κι ἐγὼ ξεκίνησα μὲ τὰ παλιά μου,
 μηδὲ κἂν διάλεξα τὰ πλιὸ καλά μου».
 Ὁ φίλος πάσκαγε μὲ λόγου κρίση
 τὸν ἰσχυρόγνωμο νὰ καταπείση.
 Χαμένα ἀπόσταινε τὸ λάρυγγά του.
 Ἐκεῖνος ἤθελε τῆ φορεσιά του !
 Κριτὴ μὲ ζήτησαν ν' ἀποφασίσω,
 τῆ γνώμη μου ἔδωσα, χωρὶς ν' ἀργήσω·
 καὶ πρὸς τὸ σύμβουλον εὐθύς τηρώντας,
 παρόμοια ἐμίλησα χαμογελώντας :
 «Κρένεις ἐξαίρετα ἢ ἀφεντιά σου.
 Μόν' ἓνα δίκιο του καλοστοχάσου.
 Ἄν πάη ἀστόλιγος καὶ δὲ φαντάξη,
 ποιὸς τὸν στοχάζεται νὰ τὸν κοιτάξῃ ;»

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Η ΣΚΙΑ ΤΟΥ ΟΜΗΡΟΥ

(Ἀπόσπασμα)

Ἔλαμπε ἀχνὰ τὸ φεγγαράκι — εἰρήνην
 ὄλην, ὄλη τῇ φύσῃ ἀκίνητοῦσε,
 καὶ μέσα ἀπὸ τὴν ἔρημην τὴν κλίνην
 τ' ἀηδόνι τὰ παράπονα ἀρχινοῦσε·
 τριγύρω γύρω ἢ νυχτικῇ γαλήνῃ
 τῇ γλυκύτατῃ κλάψα ἤχολογοῦσε·
 ἀπάντεχα βαθύς ὕπνος μὲ πιάνει,
 καὶ ὄμπροστά μου ἕνας γέροντας μοῦ ἐφάνη.

Στὸ ἀκρογιάλι ἀναπαύοτον ὁ γέρος·
 στὰ παλαιὰ τὰ ρούχα τὰ σχισμένα
 γλυκὰ γλυκὰ τὸ φύσημα τοῦ ἀέρος
 τ' ἀριά μαλλιά του ἐσκόρπασε τ' ἀσπρισμένα,
 καὶ αὐτὸς εἰς τὸ πολύαστρον τοῦ αἰθέρος
 τὰ μάτια ἐστριφογύριζε σβησμένα·
 ἀγάλι ἄγάλι ἀσηκώθη ἀπὸ χάμου,
 καὶ ὡσὰν νὰ ἔχε τὸ φῶς του ἤλθε κοντά μου.

Εἰς Φραγκίσκα Φραϊζερ

Μικρὸς προφήτης ἔοιξε σὲ κορασιά τὰ μάτια
 καὶ στοὺς κρυφοὺς του λογισμοὺς, χαρὰ γιομάτους, εἶπε·
 «Κι ἂν γιὰ τὰ πόδια σου, Καλή, καὶ ἂν γιὰ τὴν κεφαλὴ σου
 κρίνους ὁ λίθος ἐβγανε, χρυσὸ στεφάν' ὁ ἥλιος,
 δῶρο δὲν ἔχουνε γιὰ Σέ, καὶ γιὰ τὸ μέσα πλοῦτος.
 Ὅμορφος κόσμος, ἠθικός, ἀγγελικὰ πλασμένος!»

ΩΔΗ ΕΙΣ ΤΗ ΣΕΛΗΝΗ

(Ἀπόσπασμα)

Γλυκύτετη φωνή βγάν' ἢ κιθάρα
καὶ σὲ τούτη τὴν ἄφραστη ἄρμονία
τῆς καρδιάς μου ἀποκρίνεται ἢ λαχτάρα.

Γλυκὲ φίλε, εἶσαι σύ, πού μὲ τῆ θεία
ἔκσταση τοῦ Ὀσσιάνου, εἰς τ' ἀκρογιάλι
τῆς νυχτὸς ἐμψυχεῖς τὴν ἡσυχία.

Κάθισε γιὰ νὰ ποῦμε ὕμνον στὰ κάλλι
τῆς Σελήνης· αὐτὴν ἐσυνηθοῦσε
ὁ τυφλὸς ποιητὴς συχνὰ νὰ ψάλλη.

Μοῦ φαίνεται τὸν βλέπω πού ἀκουμβοῦσε
σὲ μίαν ἐτιά, καὶ τὸ φεγγάρι ὡστόσο
στὰ γένια τὰ ἱερὰ λαμποκοποῦσε.

Ἄπ' τὸ Σκοπὸ, νὰ το, προβαίνει· ὦ, πόσο
σὺ τὴν νύχτα τερπνὰ παρηγορίζεις !
Ἕγνων παθητικὸν θενὰ σοῦ ὑψώσω·

παθητικὸ σὰ ἐσένα, ὅταν λαμπίζης
στρογγυλό, μεσουράνιο, καὶ τὸ φῶς σου
σὲ ταφόπετρα ὀλόασπρη ἀποκοιμίζης.

Η ΨΥΧΟΥΛΑ

Ὡσάν γλυκόπνοο
δρυσάτο ἀεράκι
μέσα σὲ ἀνθότοπο
κειὸ τὸ παιδάκι
τὴν ὕστερη ἔβγαλε
ἀναπνοή.

Καὶ ἡ ψυχούλα του
εἰς τὸν ἀέρα
γλήγορα ἀνέβαινε
πρὸς τὸν αἰθέρα
σάν λιανοτρέμουλη
σπίθα μικρή.

"Όλα τὴν ἔκραζαν,
 ὄλα τ' ἀστέρια,
 κι ἐκείνη ἐξάπλωνε
 δειλὴ τὰ χέρια,
 γιατί δὲν ἤξερε.
 σὲ ποῖο νὰ μτῆ.

Ἄλλά, νά ! τοῦ ἔδωσε
 ἕνα Ἀγγελάκι
 φιλι ἀθάνατο
 στὸ μαγουλάκι
 ποὺ ἔξαφνα ἔλαμψε
 σὰν τὴν αὐγὴ.

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Καθαρότατον ἥλιο ἐπρομηνοῦσε
 τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ὕστερο ἀστέρι,
 σύγνεφο, καταχνιά δὲν ἀπερνοῦσε
 τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη·
 καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἀργοφυσοῦσε
 τόσο γλυκὰ στὸ πρόσωπο τ' ἀέρι,
 ποὺ λὲς καὶ λέει μὲς στῆς καρδιάς τὰ φύλλα·
 γλυκιὰ ἢ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα.

Χριστὸς ἀνέστη ! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
 ὄλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἐτοιμαστήτε·
 μέσα στὲς ἐκκλησιῆς τὲς δαφνοφόρες
 μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχθῆτε·
 ἀνοίξετε ἀγκαλιῆς εἰρηνοφόρες
 ὀμπροστὰ στοὺς Ἁγίους, καὶ φιληθῆτε :
 φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
 πέστε « Χριστὸς ἀνέστη », ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι
 καὶ βρέφη ὠραῖα στὴν ἀγκαλιά οἱ μανάδες·
 γλυκόφωνα, κοιτώντας τίς ζωγραφι-
 σμένες εἰκόνες, ψάλλουν οἱ ψαλτάδες·
 λάμπει τὸ ἀσῆμι, λάμπει τὸ χρυσάφι
 ἀπὸ τὸ φῶς ποὺ χύνουνε οἱ λαμπάδες·
 κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἀγιοκέρι,
 ὅπου κρατοῦνε οἱ Χριστιανοὶ στὸ χέρι.

Η ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΜΗΤΕΡΑ

Κρέμεται τὸ σπαθὶ κοντὰ στὴν κούνια σου, καλὸ μου,
 ἀλλὰ τὸ χέρι δὲν εἶναι πού τὸ 'σφιγγε στὴ νίκη.
 Μακρὺς ὁ λάκκος π' ἀνοιξε καὶ κλεῖ τὸ γίγαντά μου.
 Κάμπους, βουνά, χωρὶς αὐτὸν μάχης καπνοὶ σκεπάζουν·
 ἀλλ' αὐτὸ τώρα πού κουνῶ τ' ἀμέριμνο κορμάκι
 αὔριο θὰ γίνῃ δύναμη πού ὁ λογισμὸς κινάει,
 καὶ στῆθι ἀντρίκιο θὰ στηθῆ στὲς σαϊτιὲς τῆς μοίρας.
 Βρέχει τὰ βέλη της αὐτὴ στὰ ὕψη τῶν ἀνδρείων,
 πού ἐκεῖ στημένοι στερεοὶ λάμπουν στὴ μάχη θεῖοι.
 Χαρὲς καὶ πλοῦτη νὰ χαθοῦν, καὶ τὰ βασίλεια, κι ὅλα,
 τίποτε δὲν εἶναι, ἂν στητῆ μὲν ἡ ψυχὴ κι ὀλόρθη.
 "Ὅλα τὰ ἐρείπια γύρω της κοιτᾷ χαμογελώντας,
 κι ἀνοθεῖ σ' αὐτά, παντοῦ κι ἀργά, βλασταίνουν ὡς τὸν τάφο·
 φυτρῶνει καὶ στὸ σκότος του τοῦ Παραδείσου τ' ἄνοι.
 Τοῦ κόρφου σὺ, τῆς ἀγκαλιᾶς ἀγαπημένο βάρος,
 σπούδαξε, μὴν ἀργοπορῆς βάρος νὰ γίνῃς τρόμου
 ἐκεῖ πού οἱ χεῖμαρροι τοῦ ἐχθροῦ τρομαχτικὰ βρυχιζοῦν.
 Ἄλλὰ τὸ χέρι σου ζωστὸ πλιά στὸ λαιμὸ μου γύρω
 δὲ θὰ 'ναι τότε, ἀλλὰ σ' αὐτὸ τ' ὀλεθροφόρο ξίφος.

Τῆς Μοίρας ἔτσ' οἱ δύνამες, ὅσο τρανὲς κι ἂν εἶναι,
 κι ἂν πέσης σὺ στὸν πόλεμο, μένουν ἐκεῖνες, ὅπως
 τῆς κούνιας τὰ κινήματα πού τώρα σὲ κοιμίζουν.
 Μεγάλωσε, μεγάλωσε, μὴ δίχως μάνα μείνης.
 Θὰ ζώσῃ ἐκείνη τὸ σπαθὶ ἀπ' τὸ βυζὶ ἀποκάτου,
 κι ἐμπρὸς σημαία καὶ σπαθί, ψυχὴ, ψυχὴ καὶ νίκη!
 Τὴν ψυχὴ μέσα σου γρικῶ τοῦ ποθητοῦ πατρός σου,
 καὶ χίλιες γύρω μου ξαστράφτουν Ἄμαζόνες.
 "Αὐτρες, γυναῖκες εἶν", κανεῖς δὲ θὰ ρωτᾷ στὴ μάχη.

Κοίτα τοὺς λάκκους! — ἀλλὰ τί μπορεῖς σὺ νὰ κοιτάξεις;
 "Ἄπειρους λάκκους, ἄπειρους γεμίζουν οἱ νεκροὶ μας·
 πέφτομα' ἐμεῖς, τὸ ἔργο μας γιὰ τὴν πατρίδα μένει,
 καὶ σ' ὅλα ζῆ τὰ στήθη μας τούτ' ἡ πνοὴ καὶ μόνη,
 πού φλόγα γίνεται φριχτὴ καθολικοῦ πολέμου,

πού κάθε γῆ καὶ θάλασσα παντοῦ περιλαβαίνει,
 πού ζώνει ἐσέ καὶ σκίρτημα καὶ τῆς κουνιάς σου δίνει.
 Σκίρτα, κουνιά, μ' εὐχὴ χαρᾶς γιὰ τὸ καλὸ πού θά 'ρθῆ!
 Γλυκὰ κι ἡ τύχη μου γελᾷ, γιατί ἡ στιγμή 'ναί τούτῃ
 πού τ' ἀκριβὰ σου βλέφαρα σηκώνονται κι ἀφήνουν
 τὸ χαμογέλιο τῆς ματιᾶς νὰ λάμψη, σ' ὅλα τ' ἄλλα
 ἀβέβαιο καὶ τρεμάμενο, ἀλλ' ὄχι καὶ σ' ἐμένα.
 "Ἐλα σ' ἐμέ, τῶν σπλάγχων μου γλυκὸ βλαστάρι· θέλω
 γιὰ μιὰ στιγμή γοργ' ἀπ' αὐτὸ τὸ σπίτι νὰ μακρύνω·
 θέλω τὸ μέτωπ' ὁ καπνὸς τῆς μάχης νὰ σοῦ 'γγίξῃ,
 πλατιά τὸ στήθος σου, βαθιά, νὰ πνέξῃ ὀλέθρου φλόγα.

Μετάφραση ἀπὸ τὰ ἰταλικά Γ. Καλοσγούρου.

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

1

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
 τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
 σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
 πού μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

2

Ἄπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
 τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
 καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
 χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

3

Ἐκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσες
 πικραμένη, ἐντροπαλῆ,
 κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες
 αὐτὴ πάλιν νὰ σοῦ πῆ.

4

Ἄργεια νὰ ἴθῃ ἐκεῖνῃ ἡ μέρα
 κι ἦταν ὅλα σιωπηλά,
 γιατί τὰ σκιαζε ἡ φοβέρα
 καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

5

Δυστυχῆς! Παρηγορία
 μόνῃ σοῦ ἔμεινε νὰ λές
 περασμένα μεγαλεῖα
 καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

6

Καὶ ἀκαρτέρει καὶ ἀκαρτέρει
 φιλελεύθερη λαλιά,
 ἓνα ἐκτύπας τ' ἄλλο χέρι
 ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

7

κι ἔλεες «πότε, ἄ! πότε βγάνω
 τὸ κεφάλι ἀπὸ τς ἐρμιές;»
 Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
 κλάψες, ἄλυσες, φωνές.

8

Τότε ἐσῆκωνες τὸ βλέμμα
 μὲς στὰ κλαῖματα θολὸ
 καὶ εἰς τὸ ροῦχο σου ἔσταζ' αἷμα,
 πληθὸς αἷμα ἐλληνικό.

9

Μὲ τὰ ροῦχα αἵματωμένα
ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά
νὰ γυρεύης εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

10

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχί·
δὲν εἶν' εὐκαλες οἱ θύρες,
ἐάν ἡ χρεία τὲς κουρταλῆ.

11

"Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἄλλ' ἀνάσασιν καμιά·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά.

12

"Ἄλλοι, ὀμέ! στὴ συμφορά σου,
ὅπου ἐχαίροντο πολὺ,
«σύρε νά 'βρης τὰ παιδιά σου,
σύρε», ἐλέγαν οἱ σκληροί.

13

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδάρι
καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα ἢ τὸ χορτάρι
πού τὴ δόξα σοῦ ἐνθυμεῖ.

14

Ἐταπεινότατη σοῦ γέρνει
ἢ τρισάθλια κεφαλή,
σάν πτωχοῦ πού θυροδέρνει
κι εἶναι βάρος του ἢ ζωή.

15

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ ὀρμή,
πού ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τὴ νίκη ἢ τὴ θανάη!

16

'Ἀπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη,
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σάν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

17

Μόλις εἶδε τὴν ὀρμή σου
ὁ οὐρανός, πού γιὰ τς ἐχθρούς
εἰς τὴ γῆ τὴ μητρικὴ σου
ἔτρεφ' ἄνθια καὶ καρπούς,

18

ἐγαλήνευσε· καὶ ἐχύθη
καταχθόνια μιὰ βοή
καὶ τοῦ Ρήγα σου ἀπεκρίθη
πολεμόκραχη ἢ φωνή·

19

ὄλοι οἱ τόποι σου σ' ἐκράξαν
χαιρετώντας σε θερμά,
καὶ τὰ στόματα ἐφώναξαν
ὅσα αἰσθάνετο ἡ καρδιά.

20

'Εφώναξαν ὡς τ' ἀστέρια
τοῦ Ἰονίου καὶ τὰ νησιά,
καὶ ἐσηκώσανε τὰ χέρια
γιὰ νὰ δεῖξουνε χαρά,

21

μ' ὄλον πού 'ναι ἀλυσωμένο
τὸ καθένα τεχνικά
καὶ εἰς τὸ μέτωπο γραμμένο
ἔχει: ψεύτρα Ἐλευθεριά.

22

Ἐκαρδιακὰ χαροποιήθη
καὶ τοῦ Βάσιγκτων ἢ γῆ
καὶ τὰ σίδερα ἐνθυμήθη
πού τὴν ἔδεναν καὶ αὐτή.

23

Ἄπ' τὸν πύργο του φωνάζει,
σὰ νὰ λέη «σὲ χαιρετῶ»,
καὶ τῆ χήτη του τινάζει
τὸ λιοντάρι τὸ Ἴσπανό.

24

Ἐλαφιάσθη τῆς Ἀγγλίας
τὸ θηρίο, καὶ σέρνει εὐθύς
κατὰ τ' ἄκρα τῆς Ρουσίας
τὰ μουγκρίσματα τς ὄργῆς.

25

Εἰς τὸ κίνημά του δείχνει
πὼς τὰ μέλη εἶν' δυνατά·
καὶ στοῦ Αἰγαίου τὸ κύμα ρίχνει
μιὰ σπιθόβολη ματιά.

26

Σὲ ξανοίγει ἀπὸ τὰ νέφη
καὶ τὸ μάτι τοῦ Ἄετοῦ,
πού φτερά καὶ νύχια θρέφει
μὲ τὰ σπλάχνα τοῦ Ἰταλοῦ·

27

καὶ σ' ἐσὲ καταγυρμένος,
γιατὶ πάντα σὲ μισεῖ,
ἔκρωζ', ἔκρωζε ὁ σκασμένος,
νὰ σὲ βλάψη, ἂν ἤμπορῃ.

28

Ἄλλο ἐσύ δὲ συλλογιέσαι
πάρεξ ποῦ θὰ πρωτοπαῖς·
δὲν μιλεῖς καὶ δὲν κουνιέσαι
στὲς βρισίες ὅπου ἀγρικᾶς·

29

σὰν τὸ βράχον, ὅπου ἀφήνει
κάθε ἀκάθαρτο νερὸ
εἰς τὰ πόδια του νὰ χύνη
εὐκολόσβηστον ἀφρό,

30

ὅπου ἀφήνει ἀνεμοζάλη
καὶ χαλάζει καὶ βροχὴ
νὰ τοῦ δέρνουν τὴ μεγάλη,
τὴν αἰώνια κορυφή.

31

Δυστυχιά του, ὦ δυστυχιά του,
ὅποιοινοῦ θέλει βρεθῆ
στὸ μαχαίρι σου ἀποκάτου
καὶ σ' ἐκεῖνο ἀντισταθῆ.

32

Τὸ θηρίο, π' ἀνανογιέται
πὼς τοῦ λείπουν τὰ μικρά,
περιορίζεται, πετιέται,
αἷμα ἀνθρώπινο διψᾷ·

33

τρέχει, τρέχει ὄλα τὰ δάση,
τὰ λαγκάδια, τὰ βουνά,
καὶ ἔπου φθάση, ἔπου περάση,
φρίκη, θάνατος, ἐρμιά·

34

ἐρμιά, θάνατος καὶ φρίκη
ὅπου ἐπέρασες κι ἐσύ.
ξίφος ἐξω ἀπὸ τὴν θήκη
πλέον ἀνδρείαν τοῦ προξενεῖ.

35

Ἴδου ἐμπρός σου ὁ τοῦχος στέκει
τῆς ἀθλίας Τριπολιτσᾶς·
τώρα τρόμου ἀστροπελέκι
νὰ τῆς ρίψης πιθυμᾶς.

36

Μεγαλόψυχο τὸ μάτι
δείχνει πάντα ὅπως νικεῖ,
καὶ ἄς εἶν' ἄρματα γεμάτη
καὶ πολέμιαν χλαοή.

37

Σοῦ προβαίνουνε καὶ τρίζουν,
γιὰ νὰ ἰδῆς πὼς εἶν' πολλὰ
δὲν ἀκοῦς ποὺ φοβερρίζουν
ἄνδρες μύριοι καὶ παιδιὰ ;

38

Λίγα μάτια, λίγα στόματα
θὰ σᾶς μείνουνε ἀνοιχτά,
γιὰ νὰ κλαύσετε τὰ σώματα
ποὺ θενά 'βρη ἢ συμφορά.

39

Κατεβαίνουνε, καὶ ἀνάφτει
τοῦ πολέμου ἀναλαμπή
τὸ τουφέκι, ἀνάβει, ἀστράφτει,
λάμπει, κόφτει τὸ σπαθί.

40

Γιατί ἡ μάχη ἐστάθη ὀλίγη ;
Λίγα τὰ αἵματα γιατί ;
Τὸν ἐχθρὸν θεωρῶ νὰ φύγη
καὶ στὸ κάστρο ν' ἀνεβῆ.

41

Μέτρα... εἶν' ἄπειροι οἱ φευγάτοι,
ὅπου φεύγοντας δειλιοῦν
τὰ λαβώματα στὴν πλάτη
δέχοντ', ὥστε ν' ἀνεβοῦν.

42

'Εκεῖ μέσα ἀκαρτερεῖτε
τὴν ἀφεύγατη φθορά
νά, σᾶς φθάνει ἀποκριθῆτε
στῆς νυκτὸς τῆ σκοτεινιά.

43

'Αποκρίνονται, καὶ ἡ μάχη
ἔτσι ἀρχίζει, ὅπου μακριὰ
ἀπὸ ράχη ἐκεῖ σὲ ράχη
ἀντιβούζε φοβερά.

44

'Ακούω κούφια τὰ τουφέκια,
ἀκούω σμιζίμο σπαθιῶν,
ἀκούω ξύλα, ἀκούω πελέκια,
ἀκούω τριζίμο δοντιῶν.

45

"Α ! τί νύκτα ἦταν ἐκεῖνη
ποὺ τὴν τρέμει ὁ λογισμὸς ;
"Ἄλλος ὕπνος δὲν ἐγένη
πάρεξ θάνατου πικρός.

58

Τότε αὐξάνει τοῦ πολέμου
ὁ χορὸς τρομακτικά,
σάν τὸ σκόρπισμα τοῦ ἀνέμου
στοῦ πελάου τῆ μοναξιά.

59

Κτυποῦν ὄλοι ἀπάνου κάτου
κάθε κτύπημα ποὺ ἐβγῆ
εἶναι κτύπημα θανάτου,
χωρὶς νὰ δευτερωθῆ.

60

Κάθε σῶμα ἰδρώνει, ρέει
λὲς καὶ ἐκεῖθεν ἡ ψυχὴ
ἀπ' τὸ μίσος, ποὺ τὴν καίει
πολεμάει νὰ πεταχθῆ.

61

Τῆς καρδίας κτυπίες βροντᾶνε
μὲς στὰ στήθια τους ἀργά,
καὶ τὰ χέρια ὅπου χουμᾶνε,
περισσότερο εἶν' γοργά.

62

Οὐρανὸς γι' αὐτοὺς δὲν εἶναι,
οὐδὲ πέλαο, οὐδὲ γῆ·
γι' αὐτοὺς ὅλους τὸ πᾶν εἶναι
μαζωμένο ἀντάμα ἐκεῖ.

63

Τόση ἢ μάνιτα καὶ ἢ ζάλη,
 πὺ στοχάζεσαι, μὴ πῶς
 ἀπὸ μία μεριά καὶ ἀπ' ἄλλη
 δὲν μείνη ἕνας ζωντανός.

64

Κοίτα χέρια ἀπελπισμένα
 πῶς θερίζουνε ζωές !
 Χάμου πέφτουνε κομμένα
 χέρια, πόδια, κεφαλές.

65

καὶ παλάσκες καὶ σπαθία
 μὲ ὀλοσκορπίστα μυαλά,
 καὶ μὲ ὀλοσχιστα κρανία
 σωθικά λαχταριστά.

66

Προσοχὴ καμία δὲν κάνει
 κανείς, ὄχι, εἰς τὴ σφαγὴ·
 πᾶνε πάντα ἐμπρός. ὦ! φθάνει,
 φθάνει· ἔως τότε οἱ σκοτωμοί!

67

Ποῖος ἀφήνει ἐκεῖ τὸν τόπο,
 πάρεξ ὅταν ξαπλωθῇ ;
 Δὲν αἰσθάνονται τὸν κόπο
 καὶ λές κι εἶναι εἰς τὴν ἀρχή.

74

Ἀπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
 τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
 καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
 χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

75

Γῆς Κορίνθου ἰδοὺ καὶ οἱ κάμποι
 δὲν λάμπ' ἥλιος μοναχά
 εἰς τοὺς πλάτανους, δὲν λάμπει
 εἰς τ' ἀμπέλια, εἰς τὰ νερά·

76

εἰς τὸν ἥσυχον αἰθέρα
 τώρα ἀθῶα δὲν ἀντηχεῖ
 τὰ λαλήματα ἢ φλογέρα,
 τὰ βελάσματα τὸ ἀρνί·

77

τρέχουν ἄρματα χιλιάδες
 σὰν τὸ κύμα εἰς τὸ γιαιλό·
 ἀλλ' οἱ ἀνδρεῖοι παλικαράδες
 δὲν ψηφοῦν τὸν ἀριθμό.

78

ὦ τρακόσιοι ! σηκωθῆτε
 καὶ ξανάλθετε σ' ἐμᾶς·
 τὰ παιδιὰ σας θέλ' ἰδῆτε
 πόσο μοιάζουνε μὲ σᾶς.

79

Ὅλοι ἐκεῖνοι τὰ φοβοῦνται,
 καὶ μὲ πάτημα τυφλό
 εἰς τὴν Κόρινθο ἀποκλειοῦνται
 κι ὅλοι χάνονται ἀπ' ἐδῶ.

80

Στέλνει ὁ ἄγγελος τοῦ ὀλέθρου
 πείνα καὶ θανατικό,
 πὺ μὲ σχῆμα ἐνός σκειέθρου
 περπατοῦν ἀντάμα οἱ δύο.

81

Καὶ πεσμένα εἰς τὰ χορτάρια
 ἀπεθαίνανε παντοῦ
 τὰ θλιμμένα ἀπομεινάρια
 τῆς φυγῆς καὶ τοῦ χαμοῦ.

82

Καὶ ἐσὺ ἀθάνατη, ἐσὺ θεῖα,
 πὺ ὅ,τι θέλεις ἔμπορεῖς,
 εἰς τὸν κάμπο, Ἐλευθερία,
 ματωμένη περπατεῖς·

83

Στή σκιά χεροπιασμένες.
 στή σκιά βλέπω κι ἐγὼ
 κρινοδάχτυλες παρθένες
 ὅπου κάνουνε χορό·

84

σὸ χορὸ γλυκογυρίζουν
 ὠραῖα μάτια ἐρωτικά,
 καὶ εἰς τὴν αὔρα κυματίζουν
 μαῦρα, ὀλόχρυσα μαλλιά.

85

Ἡ ψυχὴ μου ἀναγαλλιᾶζει
 πὼς ὁ κόρφος καθεμιᾶς
 γλυκοβύζαστο ἐτοιμάζει
 γάλα ἀνδρείας καὶ ἐλευθεριᾶς.

86

Μὲς στὰ χόρτα, τὰ λουλούδια,
 τὸ ποτήρι δὲν βασιτῶ·
 φιλελεύθερα τραγουδία
 σὰν τὸν Πίνδαρο ἐκφωνῶ.

87

Ἄπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
 τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
 καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
 χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

88

Πηγες εἰς τὸ Μεσολόγγι
 τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ,
 μέρα ποὺ ἀνθισαν οἱ λόγγοι
 γιὰ τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ.

89

Σοῦ ἴθε ἐμπρὸς λαμποκοπώντας
 ἡ θρησκεία μ' ἕνα σταυρὸ
 καὶ τὸ δάκτυλο κινώντας
 ὅπου ἀνεῖ τὸν οὐρανό,

90

«σ' αὐτό», ἐφώναξε, «τὸ χῶμα
 στάσου ὀλόρθη, Ἐλευθεριά»·
 καὶ φιλώντας σου τὸ στόμα
 μπαίνει μὲς στὴν ἐκκλησιά.

91

Εἰς τὴν τράπεζα σιμώνει,
 καὶ τὸ σύγνεφο τὸ ἀχνό
 γύρω-γύρω τῆς πυκνώνει
 ποὺ σκορπάει τὸ θυμιατό.

92

Ἀγρικαίει τὴν ψαλμωδία
 ὅπου ἐδίδαξεν αὐτή·
 βλέπει τὴ φωταγωγία
 στοὺς ἀγίους ἐμπρὸς χυτή.

93

Ποιοὶ εἶν' αὐτοὶ ποὺ πλησιάζουν
 μὲ πολλὴ ποδοβολή,
 καὶ ἄρματ', ἄρματα ταράζουν ;
 Ἐπετάχτηκες Ἐσύ.

94

Ἄ ! τὸ φῶς, ποὺ σὲ στολίζει
 σὰν ἡλίου φεγγοβολή
 καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει,
 δὲν εἶναι, ὄχι, ἀπὸ τῆ γῆ·

95

λάμπιν ἔχει ὅλη φλογώδη
 γεῦλος, μέτωπο, ὀφθαλμός,
 φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
 καὶ ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς.

96

Τὸ σπαθὶ σου ἀντισηκώνεις,
 τρία πατήματα πατᾶς,
 σὰν τὸν πύργου μεγαλώνεις,
 καὶ εἰς τὸ τέταρτο κτυπᾶς.

98

Αὐτὸς λέγει... Ἐφοκρασθῆτε·
 ἄ' Ἐγὼ εἶμ' Ἄλφα, Ὠμέγα ἐγώ.
 Πέστε, ποῦ θὰ ἀποκρυφθῆτε
 ἐσεῖς ὅλοι, ἂν ὀργισθῶ ;

99

Φλόγα ἀκοίμητην σᾶς βρέχω,
 πού μ' αὐτὴν ἂν συγκριθῆ
 κείνη ἢ κάτω ὅπου σᾶς ἔχω
 σὰν δροσιὰ θέλει βρεθῆ.

100

Κατατρώγει, ὡσὰν τῆ σχίζα,
 τόπους ἄμετρα ὑψηλοῦς,
 χῶρες, ὄρη ἀπὸ τῆ ρίζα,
 ζῶα καὶ δένδρα καὶ θνητούς,

101

καὶ τὸ πᾶν τὸ κατακαίει
 καὶ δὲν σώζεται πνοή,
 πάρεξ τοῦ ἄνεμου πού πνέει
 μὲς στῆ στάχτη τῆ λεπτή».

102

Κάποιος ἤθελε ἐρωτήσῃ :
 τοῦ θυμοῦ του εἶσαι ἀδελφή ;
 Ποῖος εἶν' ἄξιος νὰ νικήσῃ
 ἢ μὲ σὲ νὰ μετρηθῆ ;

105

Κακορίζικοι, πού πᾶτε
 τοῦ Ἄχελώου μὲς στῆ ροή
 καὶ πιδέξια πολεμᾶτε
 ἀπὸ τὴν καταδρομῆ

106

ν' ἀποφύγετε ! τὸ κύμα
 ἔγινε ὄλο φουσκωτό·
 ἐκεῖ εὐρήκατε τὸ μνῆμα
 πρὶν νὰ εὐρῆτε ἀφανισμό.

107

Βλασφημάει, σκούζει, μουγκρίζει
 κάθε λάρυγγας ἐχθροῦ,
 καὶ τὸ ρεῦμα γαργαρίζει
 τὲς βλασφήμιες τοῦ θυμοῦ.

108

Σφαλερὰ τετραποδίζουν
 πλῆθος ἄλογα, καὶ ὄρθα
 τρομασμένα χλιμιτρίζουν
 καὶ πατοῦν εἰς τὰ κορμιά.

109

Ποῖος στὸν σύντροφον ἀπλώνει
 χέρι, ὡσὰν νὰ βοηθηθῆ·
 ποῖος τῆ σάρκα του θαγκώνει,
 ὅσο ὅπου νὰ νεκρωθῆ·

110

κεφαλὲς ἀπελπισμένες·
 μὲ τὰ μάτια πεταχτά,
 κατὰ τ' ἄστρα σηκωμένες
 γιὰ τὴν ὕστερη φορὰ.

111

Σβηθῆται — αὐξαινοντας ἡ πρώτη
 τοῦ Ἄχελώου νεροσυρμῆ—
 τὸ χλιμίτρισμα καὶ οἱ κρότοι
 καὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ γογγυσμοί.

122

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
 τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερῆ,
 σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη
 πού μὲ βία μετράει τῆ γῆ.

123

Εἰς αὐτὴν, εἶν' ἔακουσμένο,
 δὲν νικιέσαι ἐσὺ ποτέ·
 ὅμως, ὄχι, δὲν εἶν' ξένο
 καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

124

Τὸ στοιχεῖον αὐτὸ ξαπλώνει
κύματα ἄπειρα εἰς τὴ γῆ,
μὲ τὰ ὅποια τὴν περιζώνει,
κι εἶναι εἰκόνα σου λαμπρή.

125

Μὲ βρυχίσματα σαλεύει,
ποὺ τρομάζει ἢ ἀκοή·
κάθε ξύλο κινδυνεύει
καὶ λιμιώνα ἀναζητεῖ.

126

φαίνεται ἔπειτα ἡ γαλήνη
καὶ τὸ λάμψιμο τοῦ ἡλιοῦ,
καὶ τὰ χρώματ' ἀναδίνει
τοῦ γλαυκότετου οὐρανοῦ.

127

Δὲν νικίεσαι, εἶν' Ἰακουσμένο,
στὴν ξηρὰν ἐσὺ ποτέ·
ὄμως, ὄχι, δὲν εἶν' ἕξενο
καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

128

Περνοῦν ἄπειρα τὰ ξάρτια,
καὶ σὰν λόγγος στριμωχτὰ
τὰ τρεχούμενα κατάρτια,
τὰ ὀλοφοῦσκωτα πανιά.

129

Σὺ τὲς δυνάμεις σου σπρώχνεις,
καὶ ἀγκαλιὰ δὲν εἶν' πολλές,
πολεμώντας, ἄλλα διώχνεις,
ἄλλα παίρνεις, ἄλλα καῖς.

130

Μὲ ἐπιθύμια νὰ τηράζεις
δυὸ μεγάλα σέ θωρῶ,
καὶ θανάσιμον τινάζεις
ἐναντίον τους κεραινοῦ.

131

Πιάνει, αὐξάνει, κοκκινίζει
καὶ σηκώνει μιὰ βροντή,
καὶ τὸ πέλαο χρωματίζει
μὲ αἱματόχροη βαφή.

132

Πνίγονται ὅλοι οἱ πολεμάρχοι
καὶ δὲν μνέσκει ἓνα κορμί·
χάρου, σκιά τοῦ Πατριάρχη,
ποὺ σ' ἐπέταξαν ἐκεῖ.

133

Ἐκρυφόσμιγαν οἱ φίλοι
μὲ τὲς ἐχθρούς τους τὴ Λαμπρή,
καὶ τοὺς ἔτρεμαν τὰ χεῖλη
δίνοντάς τα εἰς τὸ φιλί.

134

Κειεὲς τὲς δάφνες ποὺ ἐσκορπίστε
τώρα πλέον δὲν τὲς πατεῖ,
καὶ τὸ χέρι ὅπου ἐφιλήστε
πλέον, ἅ ! πλέον δὲν εὐλογεῖ.

135

Ὅλοι κλαῦστε ἀποθαμένους
ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησιᾶς·
κλαῦστε, κλαῦστε, κρεμασμένους
ὡσὰν νὰ ἔτανε φονιάς.

136

Ἐχει ὀλάνοιχτο τὸ στόμα
π' ὦρες πρῶτα εἶχε γευθῆ
τ' ἅγιον Αἶμα, τ' ἅγιο Σῶμα·
λὲς πὼς θενὰ ξαναβγῆ

137

ἢ κατάρια ποὺ εἶχε ἀφήσει
λίγο πρὶν νὰ ἀδικηθῆ
εἰς ὅποιον δὲν πολεμήσει
καὶ ἡμπορεῖ νὰ πολεμῆ.

138

Τὴν ἀκούω, βροντάει, δὲν παύει
εἰς τὸ πέλαγο, εἰς τὴ γῆ,
καὶ μουγκρίζοντας ἀνάβει
τὴν αἰώνιαν ἀστραπή

139

Ἡ καρδιά συχνοσπαράζει...
Πλὴν τί βλέπω ; Σοβαρὰ
νὰ σωπάσω μὲ προστάζει
μὲ τὸ δάκτυλο ἢ θεά.

140

Κοιτάει γύρω εἰς τὴν Εὐρώπη
τρεῖς φορές μ' ἀνησυχιά·
προσηλώνεται κατόπι
στὴν Ἑλλάδα καὶ ἀρχινᾷ :

141

«Παλικάρια μου ! οἱ πολέμοι
γιὰ σᾶς ὅλοι εἶναι χαρά,
καὶ τὸ γόνα σας δὲν τρέμει
στοὺς κινδύνους ἐμπροστά.

142

Ἄπ' ἐσᾶς ἀπομακραίνει
κάθε δύναμη ἐχθρική·
ἀλλὰ ἀνίκητη μιά μένει,
ποὺ τὲς δάφνες σᾶς μαδεῖ.

143

Μία, ποὺ ὅταν ὡσάν λύκο·
ξαναρχόστενε ζεστοί,
κουρασμένοι ἀπὸ τὴ νίκη,
ἄχ ! τὸν νοῦν σᾶς τυρανεῖ

144

Ἡ Διχόνοια, ποὺ βαστάει
ἓνα σκῆπτρο ἢ δολερὴ
καθενὸς χαμογελάει,
«πάρ' το», λέγοντας, «καὶ σύ»

145

Κεῖο τὸ σκῆπτρο ποὺ σᾶς δείχνει,
ἔχει ἀλήθεια ὠραία θωριά
μὴν τὸ πιάστε, γιατί ρίχνει
εἰςέ δάκρυα θλιβερά.

146

Ἄπο στόμα ὀποῦ φθονάει,
παλικάρια, ἄς μὴν 'πωθῆ
πὼς τὸ χέρι σας κτυπάει
τοῦ ἀδελφοῦ τὴν κεφαλῆ.

147

Μὴν εἰποῦν στὸ στοχασμό τους
τὰ ξένα ἔθνη ἀληθινά :
«Ἐὰν μισοῦνται ἀνάμεσό τους,
δὲν τοὺς πρέπει ἐλευθεριά».

148

Τέτοια ἀφήστενε φροντίδα·
ὅλο τὸ αἷμα ὀποῦ χυθῆ
γιὰ θρησκεία καὶ γιὰ πατρίδα,
ὅμοιαν ἔχει τὴν τιμῆ.

149

Στὸ αἷμα αὐτό, ποὺ δὲν πονεῖτε,
γιὰ πατρίδα, γιὰ θρησκεία,
σᾶς ὀρκίζω, ἀγκαλιασθῆτε
σὰν ἀδέλφια γκαρδιακά.

150

Πόσον λείπει, στοχασθῆτε,
πόσο ἀκόμα νὰ παρθῆ·
πάντα ἢ νίκη, ἂν ἐνωθῆτε,
πάντα ἐσᾶς θ' ἀκολουθῆ.

151

᾽Ω ἀκουσμένοι εἰς τὴν ἀνδρεία !...
Καταστήστε ἓνα σταυρὸ
καὶ φωνάζετε μὲ μία :
«Βασιλεῖς, κοιτάξτ' ἐδῶ.

152
Τὸ σημεῖο ποῦ προσκυνᾶτε
εἶναι τοῦτο, καὶ γι' αὐτὸ
ματωμένους μᾶς κοιτᾶτε
στὸν ἀγώνα τὸν σκληρό.
.....

154
Ἐξ αἰτίας τοῦ ἐσπάρθη, ἐχάθη
αἷμα ἄθωο, χριστιανικό.
ποῦ φωνάζει ἀπὸ τὰ βᾶθη
τῆς νυκτός : Ν ἄ ' κ δ ι κ η θ ὦ.

155
Δὲν ἀκοῦτε, ἐσεῖς εἰκόνες
τοῦ Θεοῦ, τέτοια φωνή ;
Τώρα ἐπέρασαν αἰῶνες
καὶ δὲν ἔπαυσε στιγμῆ.

156
Δὲν ἀκοῦτε; εἰς κάθε μέρος
σὰν τοῦ Ἄβελ καταβοᾶ·
δὲν εἶν' φύσημα τοῦ ἀέρος
ποῦ σφυρίζει εἰς τὰ μαλλιά.

157
Τί θὰ κάμετε; θ' ἀφῆστε
νὰ ἀποκτήσωμεν ἐμεῖς
λευθερίαν, ἢ θὰ τὴν λύστε
ἐξ αἰτίας Πολιτικῆς ;

158
Τοῦτο ἀνίσως μελετᾶτε,
ἰδοῦ ἐμπρός σας τὸν Σταυρό !
Βασιλεῖς ! ἐλάτε, ἐλάτε,
καὶ κτυπήσετε κι ἐδῶ».

ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ

Σχεδιάσμα Β'

1

Ἄκρα τοῦ τάφου σιωπῆ στὸν κάμπο βασιλεύει·
λαλεῖ πουλί, παίρνει σπυρὶ κι ἡ μάνα τὸ ζηλεύει.
Τὰ μάτια ἡ πείνα ἐμαύρισε· στὰ μάτια ἡ μάνα μνέει·
στέκει ὁ Σουλιώτης ὁ καλὸς παράμερα καὶ κλαίει :
« Ἔρμο τουφέκι σκοτεινὸ, τί σ' ἔχω γῶ στὸ χέρι;
ὅπου σὺ μοῦ ἴγινες βαρὺ κι ὁ Ἄγαρηνὸς τὸ ξέρει».

2

Ἡ ζωὴ ποῦ ἀνασταίνεται μὲ ὄλες τῆς τὲς χαρῆς, ἀναβρῦζοντας
ὀλοῦθε, νέα, λαχταριστῆ, περιχυνόμενη εἰς ὅλα τὰ ὄντα· ἡ ζωὴ ἀκέραιη,
ἀπ' ὅλα τῆς φύσης τὰ μέρη, θέλει νὰ καταβάλλῃ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ·
θάλασσα, γῆ, οὐρανός, συγχωνευμένα, ἐπιφάνεια καὶ βάθος συγχωνευ-
μένα, τὰ ὅποια πάλι πολιορκοῦν τὴν ἀνθρώπινη φύση στὴν ἐπιφάνεια
καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς.

Ἡ ὠραιότης τῆς φύσης, ποῦ τοὺς περιτριγυρίζει, αὐξάνει εἰς τοὺς
ἐχθροὺς τὴν ἀνυπομονησίαν νὰ πάρουν τὴ χαριτωμένη γῆ, καὶ εἰς τοὺς
πολιορκημένους τὸν πόνο ὅτι θὰ τὴ χάσουν.

Ὁ Ἀπρίλης μὲ τὸν Ἔρωτα χορεύουν καὶ γελοῦνε,
κι ὅσ' ἄνθια βγαίνουν καὶ καρποὶ τὸς ἄρματα σὲ κλειοῦνε.

Λευκὸ βουνάκι πρόβατα κινούμενο βελάζει,
καὶ μὲς στὴ θάλασσα βαθιὰ ξαναπετιέται πάλι,
κι ὀλόλευκο ἐσύμιξε μὲ τ' οὐρανοῦ τὰ κάλλη.
Καὶ μὲς στῆς λίμνης τὰ νερά, ὅπ' ἔφθασε μ' ἀσπούδα,
ἔπαιξε μὲ τὸν ἴσκιο τῆς γαλάζια πεταλούδα,
ποῦ εὐώδιασε τὸν ὕπνο τῆς μέσα στὸν ἄγριο κρίνο·
τὸ σκουληκάκι βρίσκεται σ' ὦρα γλυκιὰ κι ἐκεῖνο.
Μάγεμα ἢ φύσις κι ὄνειρο στὴν ὁμορφιά καὶ χάρη,
ἢ μαύρη πέτρα ὀλόχρυση καὶ τὸ ξερὸ χορτάρι
μὲ χίλιες βρύσες χύνεται, μὲ χίλιες γλῶσσες κρένει·
ὅποιος πεθάνη σήμερα, χίλιες φορὲς πεθαίνει.

Τρέμ' ἢ ψυχὴ καὶ ξαστοχᾶ γλυκὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς.

3

Ἐνῶ ἀκούγεται τὸ μαγευτικὸ τραγοῦδι τῆς ἀνοιξῆς, ὅπου κινδυνεύει νὰ ξυπνήσῃ εἰς τοὺς πολιορκημένους τὴν ἀγάπη τῆς ζωῆς τόσον, ὥστε νὰ ὀλιγοστέψῃ ἢ ἀντρέιᾳ τους, ἕνας τῶν Ἑλλήνων πολεμάρχων σαλπίζει κρᾶζοντας τοὺς ἄλλους εἰς συμβούλιο, καὶ ἡ σβησμένη κλαγγή, ὅπου βγαίνει μέσ' ἀπὸ τὸ ἀδυνατισμένο στῆθος του, φθάνοντας εἰς τὸ ἐχθρικὸ στρατόπεδο παρακινεῖ ἕναν Ἀράπη νὰ κάμῃ ὅ,τι περιγράφουν οἱ στίχοι 4-12.

«Σάλπιγγα κόψ' τοῦ τραγοῦδιού τὰ μάγια μὲ βία,
γυναϊκός, γέροντος, παιδιοῦ μὴ κόψουν τὴν ἀντρέιᾳ»

Χαμένη, ἀλίμονον! κι ὀκνή τὴ σάλπιγγα γρικαίει·
ἀλλὰ πῶς φθάνει στὸν ἐχθρὸ καὶ καθ' ἡχὴ ξυπνάει ;
Γέλιο στὸ σκόρπιο στράτευμα σφοδρὸ γεννοβολιέται
κι ἡ περιπαίχτρα σάλπιγγα μεσουρανίς πετιέται·
καὶ μὲ χαρούμενη πνοὴ τὸ στῆθος τὸ χορτάτο
τ' ἀράθυμο, τὸ δυνατὸ κι ὄλο ψυχῆς γιομάτο
βαρῶντας γύρου ὀλόγυρα, ὀλόγυρα καὶ πέρα,
τὸν ὁμορφο τρικύμισε καὶ ξάστρον ἀέρα·

τέλος μακριά σέρνει λαλιά, σάν τὸ πεσούμεν' ἄστρο,
τρανή λαλιά, τρόμου λαλιά, ρητὴ κατὰ τὸ κάστρο.

17

Κι ἄνθιζε μέσα μου ἡ ζωὴ μ' ὄλα τὰ πλούτια πού 'χει.

51

Ἡ δύναμή σου πέλαγο κι ἡ θέλησή μου βράχος.

Σχεδίασμα Γ'

4

Ἀπὸ τὸ μαῦρο σύγνεφο κι ἀπὸ τὴ μαύρη πίσσα,
.....

Ἄλλ' ἥλιος, ἄλλ' ἀόρατος αἰθέρας κοσμοφόρος
ὁ στύλος φανερώνεται, μὲ κάτου μαζωμένα
τὰ παλικάρια τὰ καλά, μ' ἀπάνου τὴ σημαία
πού μουρμουρίζει καὶ μιλεῖ καὶ τὸ Σταυρὸν ἀπλώνει
παντόγυρα στὸν ὄμορφον ἀέρα τῆς ἀντρείας,
κι ὁ οὐρανὸς καμάρωνε κι ἡ γῆ χεροκροτοῦσε·
κάθε φωνὴ κινούμενη κατὰ τὸ φῶς μιλοῦσε,
κι ἐσχόρπα τὰ τρισεύγενα λουλούδια τῆς ἀγάπης :
«Ὁμορφη, πλούσια, κι ἄπαρτη, καὶ σεβαστὴ, κι ἅγια !».

6

Ὁ Πειρασμὸς

Ἔστησ' ὁ Ἐρωτας χορὸ μὲ τὸν ξανθὸν Ἀπρίλη,
κι ἡ φύσις ἤυρε τὴν καλὴ καὶ τὴ γλυκιὰ τῆς ὥρα,
καὶ μὲς στὴ σκιά πού φούντωσε καὶ κλεῖ δροσιὰς καὶ μόσχους
ἀνάκουστος κιλαηδισμὸς καὶ λιποθυμισμένος.
Νερά καθάρια καὶ γλυκά, νερά χαριτωμένα,
χύνονται μὲς στὴν ἄβυσσο τὴ μοσχοβολισμένη,
καὶ παίρνουνε τὸ μόσχο τῆς, κι ἀφήνουν τὴ δροσιὰ τους,
κι οὐλα στὸν ἥλιο δείχνοντας τὰ πλούτια τῆς πηγῆς τους,
τρέχουν ἐδῶ, τρέχουν ἐκεῖ, καὶ κάνουν σάν ἀηδόνια.
Ἔξ' ἀναβρῦζει κι ἡ ζωὴ, σ' γῆ, σ' οὐρανὸ, σὲ κύμα.

Ἄλλὰ στῆς λίμνης τὸ νερό, π' ἀκίνητό 'ναι κι ἄσπρο,
 ἀκίνητ' ὅπου κι ἂν ἰδῆς, καὶ κάτασπρ' ὡς τὸν πάτο,
 μὲ μικρὸν ἴσκιον ἄγνωρον ἐπαιξ' ἢ πεταλούδα,
 πού 'χε εὐωδίσει τς ὕπνους τῆς μέσα στὸν ἄγριο κρίνο.
 Ἄλαφροῦσκιωτε καλέ, γιὰ πὲς ἀπόψε τί 'δες·
 Νύχτα γιομάτη θαύματα, νύχτα σπαρμένη μάγια !
 Χωρὶς ποσῶς γῆς, οὐρανὸς καὶ θάλασσα νὰ πνένε,
 οὐδ' ὅσο κἀν' ἢ μέλισσα κοντὰ στὸ λουλουδάκι,
 γύρου σὲ κάτι ἀτάραχο π' ἀσπρίζει μὲς στὴ λίμνη,
 μονάχο ἀνακατώθηκε τὸ στρογγυλὸ φεγγάρι,
 κι ὁμορφη βγαίνει κορασιά ντυμένη μὲ τὸ φῶς του.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΒΟΣ

ΕΙΣ ΔΟΞΑΝ

Ἐσφαλεν ὁ τὴν δόξαν
 ὀνομάσας ματαίαν,
 καὶ τὸν ἄνδρα μαινόμενον
 τὸν πρὸ τοιαύτης καίοντα
 θεᾶς τὴν σμύρναν.

Δίδει αὐτὴ τὰ πτερά·
 καὶ εἰς τὸν τραχύν, τὸν δύσκολον
 τῆς Ἄρετῆς τὸν δρόμον
 τοῦ ἀνθρώπου τὰ γόνατα
 ἰδοῦ πετάουν.

Μικρὰν ψυχὴν, κατὰπτυστον,
 κατὰπτυστον καρδίαν
 ἔτυχ' ὅστις ἀκούει
 τῆς δόξης τὴν παράκλησιν
 καὶ δειλιάζει.

Ποτέ, ποτέ μὲ δάκρυα
 δὲν ἔβρεξεν ἐκεῖνος
 τῶν φίλων του τὸ μνημα,
 οὔτε τὸ χῶμα ἐφίλησε
 τῶν συγγενῶν του.

Εἰς τὸν ἡγριωμένον
 βαθὺν ὠκεανόν,
 ὅπου φυσάει μὲ βίαν
 καὶ ὀργίζεται τὸ πνεῦμα
 τῆς πικρᾶς τύχης·

καθ' ἡμέραν κοιτάζει
 τοὺς πολλοὺς τῶν δυστήνων
 πνιγομένων θνητῶν·
 καὶ ποῖος ποτέ τὸν ἤκουσε
 παραπονοῦντα ;

Θερμότατον τὸν πόθον
 ἐφύτευσας τῆς δόξης
 εἰς τὴν καρδίαν τῶν τέκνων σου,
 ὦ Ἑλλάς, καὶ καλεῖσαι
 μήτηρ ἡρώων.

Εὐφραине μὲ τὸ ἀθάνατον
 μέτρον τὰς Ἀχαΐδας
 χήρας ὁ θεῖος Ὅμηρος
 καὶ τὸ πνεῦμα σας ἀναπτε
 τὸ ἴδιον μέλος.

Καθὼς ἀπὸ τὸ σπήλαιον
 ἐκβάς ὁ λέων πληγώνει,
 σκοτώνει, διασκορπίζει
 τολμηρῶν κυνηγῶν
 πλῆθος Ἀράβων·

Τοῦ καρτεροῦ Αἰακίδου
 τὴν φήμην ἐζηλεύσατε
 (ἀείμνηστος, θαυμάσιος
 ζῆλος), καὶ τὸ αἷμα ἐχύσατε
 διὰ τὴν Ἑλλάδα.

καθὼς εἰς τὸν χειμῶνα
 τὸ νερὸν ὑπερήφανον
 τοῦ χειμάρρου κυλίνεται,
 καὶ τὰ χωράφια χάνονται,
 βοσκοὶ καὶ ζῶα·

Κι ἐγώ, κι ἐγὼ τὸν σίδηρον
 γυρεύω· ποῖος μοῦ δίδει
 τὰς βροντὰς τοῦ πολέμου ;
 ποῖος μ' ὀδηγεῖ τὴν σήμερον
 εἰς τὸν ἀγῶνα ;

ἢ καθὼς τὴν αὐγὴν
 ἐξαπλώνει· ὁ Ἥλιος,
 καὶ τ' ἄστρα τ' ἀναρίθμητα
 ἀπὸ τὸν μέγαν Ὀλυμπον
 πάντα ἐξαλείφει·

Φοβερόν, μυσαρόν
 θρέμμα σκληρᾶς Ἀσίας,
 Ὀθωμανέ, τί μένεις ;
 τί νοεῖς ; τί δὲν φεύγεις
 τὸν θάνατόν σου ;

οὕτως τὰ μύρια τάγματα
 ἔχυσεν ὁ Ἀράξης
 ἀλλὰ, ὦ ἄσπις Ἑλλάδος,
 σὺ ἐπὶ τοὺς Πέρσας ἄστραψες,
 κι ἔγινον κόνις.

Ἐφθασ' ἡ ὥρα· φύγε,
 ἀνέβα τὴν ἀγρίαν
 ἀραβικὴν φοράδα·
 νίκησον εἰς τὸ τρέξιμον
 καὶ τοὺς ἀνέμους.

Περίφημοι ψυχαὶ
 τριακοσίων Λακῶνων,
 ψυχαί, ὅπου ἐδοξάσατε
 τὸν Ἀσωπὸν καὶ τ' ἄλσος
 τοῦ Μαραθῶνος.

Ἐπὶ τὸν Ὑμηττὸν
 ἐβλάστησεν ἡ δάφνη,
 φύλλον ἱερὸν στολίζει
 τὰ ἡρειπωμένα λείψανα
 τοῦ Παρθενῶνος.

Νέοι, γυναῖκες, γέροντες
—ἐλληνικά θηρία—
φιλοῦσιν, ἀποσπάουσι
τοὺς κλάδους, στεφανώνουσι
τὰς κεφαλάς των.

Ἄνεβα τὴν ἀράβιον,
Ἰθωμανέ, φοράδα·
τὴν φυγὴν κατεγράμμισον·
ἐλληνικά θηρία
σὲ κατατρέχουν.

Τὴν λάμπιν τῶν ὀργάνων
ἀρειμανίων ἴδε·
ἄκουσον τὴν βοήν
τῶν θάνατον πνεόντων
ἢ ἐλευθερίαν.

«Ἦ Ἄρχ»

Ἦ δόξα, διὰ τὸν πόθον σου
γίνονται καὶ πατρίδος
καὶ τιμῆς καὶ γλυκείας
ἐλευθερίας καὶ ὕμνων
ἄξια τὰ ἔθνη.

Εἰς τὸν Ἰερόν Δόξον

Ἄς μὴ βρέξῃ ποτὲ
τὸ σύννεφον καὶ ὁ ἄνεμος
σκληρὸς ἄς μὴ σκορπίσῃ
τὸ χῶμα τὸ μακάριον
ποῦ σᾶς σκεπάζει.

Ἄς τὸ δροσίση πάντοτε
μὲ τ' ἀργυρᾶ τῆς δάκρυα
ἢ ροδόπεπλος κόρη·
καὶ αὐτοῦ ἄς ξεφυτρώνουν
αἰώνια τ' ἄνθη.

Νοεῖς ; —Τρέξατε, δεῦτε
οἱ τῶν Ἑλλήνων παῖδες,
ἦλθ' ὁ καιρὸς τῆς δόξης·
τοὺς εὐκλεεῖς προγόνους μας
ἄς μιμηθῶμεν.

Ἐάν τὸ ἀκονίσῃ ἡ δόξα
τὸ ξίφος, κεραυνοῖ·
ἐάν ἡ δόξα θερμώσῃ
τὴν ψυχὴν τῶν Ἑλλήνων,
ποῖος τὴν νικάει ;

Τί τρέμεις ; τὴν φοράδα
κτύπα, κέντησον, φύγε
Ἰθωμανέ· θηρία
μάχην πνεόντα, δόξαν,
σὲ κατατρέχουν.

Ἦ γνήσια τῆς Ἑλλάδος
τέκνα· ψυχαι ποῦ ἐπέσατε
εἰς τὸν ἀγῶνα ἀνδρείως,
τάγμα ἐκλεκτῶν ἡρώων,
καύχημα νέον·

σᾶς ἄρπαξεν ἡ τύχη
τὴν νικητήριον δάφνην
καὶ ἀπὸ μυρτιᾶν σᾶς ἐπλεξε
καὶ πένθιμον κυπάρισσον
στέφανον ἄλλον.

Ἄλλ' ἂν τις ἀπεθάνῃ
διὰ τὴν πατρίδα, ἢ μύρτος
εἶναι φύλλον ἀτίμητον,
καὶ καλὰ τὰ κλαδιά
τῆς κυπαρίσσου.

Ἄφ' οὗ εἰς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου
τοὺς ὀφθαλμούς, ἢ πρόνοος
φύσις τὸν φόβον ἔχυσε,
καὶ τὰς χρυσὰς ἐλπίδας
καὶ τὴν ἡμέραν.

ἐπὶ τὸ μέγα πρόσωπον
τῆς γῆς πολυβοτάνου
εὐθύς τὸ οὐράνιον βλέμμα
βαθυσκαφῆ ἐφάνερωσε
μνήματα μύρια.

Πολλὰ μὲν σκοτεινά
φέγγει ἐπ' ὀλίγα τ' ἄστρον
τὸ τῆς ἀθανασίας
τὴν ἐκλογὴν ἐλεύθερον
δίδει τὸ θεῖον.

Ἐλληνες, τῆς πατρίδος
καὶ τῶν προγόνων ἄξιοι.
Ἐλληνες σεῖς, πῶς ἤθελεν
ἀπὸ σᾶς προκριθεῖν
ἄδοξος τάφος :

« Ἡ Λύρα »

Ὁ Γέρον φθονερός
καὶ τῶν ἔργων ἐχθρὸς
καὶ πάσης μνήμης ἔρχεται
περιτρέχει τὴν θάλασσαν
καὶ τὴν γῆν ὄλην.

Ἀπὸ τὴν στάμναν χύνει
τὰ ρεύματα τῆς λήθης
καὶ τὰ πάντα ἀφανίζει.
Χάνονται οἱ πόλεις, χάνονται
βασίλεια καὶ ἔθνη.

Ἄλλ' ὅτε πλησιάσῃ
τὴν γῆν ὅπου σᾶς ἔχει,
θέλει ἀλλάξαι τὸν δρόμον τοῦ
ὁ Χρόνος, τὸ θαυμάσιον
χῶμα σεβάζων.

Αὐτοῦ, ἀφ' οὗ τὴν ἀρχαίαν
πορφυρίδα καὶ σιγήπτρον
δώσωμεν τῆς Ἑλλάδος,
θέλει φέρειν τὰ τέκνα τῆς
πᾶσα μητέρα.

Καὶ δακρυχέουσα θέλει
τὴν ἱεράν φιλήσειν
κόνιν καὶ εἰπεῖν : Τὸν ἔνδοξον
λόχον, τέκνα, μιμήσατε,
λόχον ἡρώων.

Ο Ω Κ Ε Α Ν Ο Σ

Γῆ, τῶν θεῶν φροντίδα,
Ἑλλάς, ἡρώων μητέρα,
φίλη, γλυκεῖα πατρίδα μου,
νύκτα δουλείας σ' ἐσκέπασε,
νύκτα αἰώνων.

Οὕτω εἰς τὸ χάος ἀμέτρητον
τῶν οὐρανίων ἐρήμων
νυκτερινὸς ἐξάπλωσεν
ἔρεβος τὰ πλατέα
πένθιμα ἐμβόλια.

Καί εἰς τὴν σκοτιὰν βαθεῖαν,
εἰς τὸ ἀπέραντον διάστημα,
τὰ φῶτα σιγαλέα
κινῶνται τῶν ἀστέρων
λελυπημένα.

Τὰ μυρισμένα χεῖλη
τῆς ἡμέρας φιλοῦσι
τὸ ἀναπαυμένον μέτωπον
τῆς οἰκουμένης· φεύγουσιν
ὄνειρα, σκότος,

Ἐχάθηκαν οἱ πόλεις,
ἐχάθηκαν τὰ δάση
καὶ ἡ θάλασσα κοιμᾶται
καὶ τὰ βουνά· καὶ ὁ θόρυβος
παύει τῶν ζώωντων.

ὕπνος, σιγή· καὶ πάλιν
τὰ χωράφια, τὴν θάλασσαν,
τὸν ἀέρα γεμίζουσι
καὶ τὰς πόλεις μὲ κρότον
ποιῖμνια καὶ λύρα.

Εἰς τὰ φρικτὰ βασίλεια
ὁμοιάζει τοῦ θανάτου
ἡ φύσις ὅλη· ἐκεῖθεν
ἦχος ποτὲ δὲν ἔρχεται
ὑμνων ἢ θρήνων.

Εἰς τοῦ σπηλαίου τὸ στόμα
ἰδοῦ προβαίνει ὁ μέγας
λέων, τὸν φοβερὸν
λαιμὸν τετριχωμένον
βρέμων τινάζει.

Ἄλλὰ τῶν μακαρίων
στάβλων ἰδοῦ τὰ ἡῶα
κάγκελλα οἱ Ὄραι ἀνοίγουσιν,
ἰδοῦ τὰ ἀκάμαντα ἄλογα
τοῦ Ἡλίου ἐκβαίνουν.

Ὁ ἀετὸς ἀφήγει
τοὺς κρημνοὺς ὑψηλοῦς·
κτυπάουσι οἱ πτέρυγες
τὰ νέφη, καὶ τὸν Ὀλυμπον
ἡ κλαγγὴ σχίζει.

Χρυσᾶ, φλογώδη, καίουσι
τοὺς δρόμους τοῦ ἀέρος
τὰ ἀμιλλητήρια πέταλα·
τοὺς οὐρανοὺς φωτίζουν
λάμπουσαι οἱ χαῖται.

Ἐθλίψε τὴν Ἑλλάδα
νύκτα πολλῶν αἰῶνων,
νύκτα μακρᾶς δουλείας,
αἰσχύνῃ ἀνδρῶν ἢ θέλημα
τῶν ἀθανάτων.

Τώρα ἐξανόγει τ' ἄνθη
εἰς τὸν δροσώδη κόλπον
τῆς γῆς ἡ αὐγὴ· καὶ φαίνονται
τώρα τῶν φιλοπόνων
ἀνδρῶν τὰ ἔργα.

Ἡ χώρα τότε ἐφαίνεται
ναὸς ἡρειπωμένος,
ὅπου οἱ ψαλμοὶ σιγάουσι
καὶ τοῦ κισσοῦ τὰ ἀτρέμητα
φύλλα κοιμῶνται.

Ὅσάν ἐπὶ τὴν ἄπειρον
θάλασσαν τῶν ὀνείρων,
ὀλίγαι ἀπηλπισμέναι
ψυχαὶ νεκρῶν διαβαίνουσι
 μὲ δίχως βίαν·

οὕτως ἀπὸ τοῦ Ἄθωνος
τὰ δένδρα ἕως τοὺς βράχους
τῆς Κυθήρας κυλιούσα
τὴν ἄμαξαν βραδείαν,
 οὐρανοδρόμον·

ἡ τρίμορφος Ἑκάτη
ἔθεώρει τὰ πλοῖα,
εἰς τοῦ Αἰγαίου τοὺς κόλπους
λάμμοντα ἀδόξως, φεύγοντα
 διασκορπισμένα.

Σὺ τότε, ὦ λαμπροτάτη
κόρη Διός, τοῦ κόσμου
μόνη παρηγορία,
τὴν γῆν μου σὺ ἐνθυμήθηκες,
 ὦ Ἐλευθερία.

Ἦλθ' ἢ θεά· κατέβη
εἰς τὰ παραθαλάσσια
κλειτὰ τῆς Χίου· τὰς χεῖρας
ἀπλωσ' ὀρθή, καὶ κλαίουσα
 λέγει τοιαύδε :

«Ὁκεανέ, πατέρα
τῶν χορῶν ἀθανάτων,
ἄκουσον τὴν φωνήν μου,
καὶ τῆς ψυχῆς μου τέλεσον
 τὸν μέγαν πόθον.

Ἐνδοξον θρόνον εἶχον
εἰς τὴν Ἑλλάδα· τύραννοι
πρὸ πολλοῦ τὸν κρατοῦσι,
σήμερον σὺ βοήθησον,
 δῶσ' μου τὸν θρόνον.

Ὅταν τοὺς ἀνοήτους
φεύγω θνητούς, μὲ δέχονται
οἱ πατρικαὶ σου ἀγκάλαι·
ἡ ἐλπίς μου εἰς τὴν ἀγάπην σου
 στηρίζεται ὅλη ».

Εἶπε· καὶ εὐθὺς ἐπάνω
εἰς τὰς ροὰς ἐχύθη
τοῦ Ὁκεανοῦ, φωτίζουσα
τὰ νῶτα ὑγρὰ καὶ θεῖα,
 πρόφαντος λάμψις.

Ἀστράπτουσι τὰ κύματα
ὡς οἱ οὐρανοί, καὶ ἀνέφελος,
ξάστερος φέγγει ὁ ἥλιος
καὶ τὰ πολλὰ νησία
 δείχνει τοῦ Αἰγαίου.

Πρόσεχε τώρα· ὡς ἄνεμος
σφοδρὸς μέσα εἰς τὰ δάση
ὁ ἀλαλλαγμὸς σηκώνεται·
ἄκουε τῶν πλεόντων
 τὰ «εἶα μάλα».

Σχισμένη ὑπὸ μυρίας
πρώρας ἀφρίζει ἡ θάλασσα,
τὰ πτερωμένα ἀδράχτια
ἐλεύθερα ἐξαπλώνονται
 εἰς τὸν ἄερα.

Ἐπὶ τὴν λίμνην οὕτως
 αὐγερινὰ πετάουσι
 τὰ πλήθη τῶν μελίσσω
 ὅταν γλυκὺ τοῦ ἔαρος
 φυσᾷ τὸ πνεῦμα·

ἐπὶ τὴν ἄμμον οὕτω
 περιπατοῦν οἱ λέοντες
 ζητοῦντες τὰ κοπάδια,
 τὴν θέρμην τῶν ὀνύχων
 ἐὰν αἰσθανθῶσιν·

οὕτως, ἐὰν τὴν δυνάμιν
 ἀκούσουν τῶν πτερυγῶν
 οἱ ἀετοί, τὸ κτύπημα
 τῶν βροντῶν ὑπερήφανοι
 καταφρονοῦσι.

Πεφλημένα θρέμματα
 Ὠκεανοῦ, γενναῖα
 καὶ τῆς Ἑλλάδος γνήσια
 τέκνα, καὶ πρωτοστάται
 ἐλευθερίας·

χαίρετε σεῖς καυχήματα
 τῶν θαυμασιῶν (Σπετζίας,
 Ἰδρας, Ψαρῶν) σκοπέλων,
 ὅπου ποτὲ δὲν ἄραξε
 φόβος κινδύνου.

Ὅθωμανὲ ὑπερήφανε,
 ποῦ εἶσαι ; νέον στόλον
 φέρε, ὃ μωρέ, καὶ σύναξε·
 νέαν δάφνην οἱ Ἕλληνες
 θέλουν ἀρπάξειν.

« Ἡ Λύρα »

Κατευοδοῦτε ! — Ὅρμήσατε.
 τὰ συναγμένα πλοῖα,
 ὃ ἄνδρεῖοι· σκορπίσατε,
 τὸν στόλον, κατακαύσατε
 στόλον βαρβάρων.

Τὰ δειλὰ τῶν ἐχθρῶν σας
 πλήθη καταφρονήσατε·
 τὴν κόμην πάντα ὁ θρίαμβος
 στέφει τῶν ὑπὲρ πάτρης
 κινδυνεύοντων.

Ὡ ἐπουράνιος χεῖρα !
 σὲ βλέπω κυβερνοῦσαν
 τὰ τρομερὰ πηδάλια,
 καὶ τῶν ἡρώων οἱ πρῶραι
 ἰδοὺ πετάουν.

Ἴδου κροτοῦν, συντρίβουσι
 τοὺς πύργους θαλασσίους
 ἐχθρῶν ἀπείρων· σκάφη,
 ναύτας, ἰστία, κατάρτια
 ἢ φλόγα τρώγει·

καὶ καταπίνει ἡ θάλασσα
 τὰ λείψανα· τὴν νίκην
 ὑψωσ', ὃ λύρα· ἂν ἤρωες
 δοξάζωνται, τὸ θεῖον
 φιλεῖ τοὺς ὕμνους.

ΕΙΣ ΣΟΥΛΙ

Φυσάει σφοδρὸς ὁ ἀέρας,
καὶ τὸ δάσος κυμαίνεται
τῆς Σελλαΐδος· φθάνουσι
μακρὰν ἐδῶ, ὅπου κάθομαι,
μουσικὰ μέτρα.

Ἄφροντίστων ποιμένων
στίχοι δὲν εἶναι, ἢ γάμου,
ἢ πανηγυριζόντων
νέων γυναικῶν καὶ ἀνθρώπων,
μήτε ἱερέων.

Ἄλλη λαμπρὰ πανήγυρις
τὴν σήμερον ἐορτάζεται
εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὁ ἄγγελος
χορεύει τοῦ πολέμου·
δάφνας μοιράζει.

Βράχοι ὑψηλοί, διαβόητοι,
βουνὰ τοῦ τετραχώρου,
ἀπὸ σᾶς καταβαίνουνσι
πολλοὶ καὶ δυνατοὶ
ἀδάμαστοι ἄνδρες.

Κάθε χέρι, κλαδί·
κάθε κεφάλι φέρνει
στέφανον· ἀπὸ βράχον
πηδάουν εἰς βράχον, ψάλλοντες
πολέμιον ἄσμα.

«Ἡ Λύρα»

«Μακρὰν καὶ σκοτεινὴν
ζωὴν τὰ παλικάρια
μισοῦν· ὄνομα ἀθάνατον
θέλουν καὶ τάφον ἔντιμον
ἀντὶς διὰ στρώμα».

Οὕτως ἐβόουν· συμφώνως
τ' ἄρματά τους ἐβρόνταν
καὶ τ' ἄντρα...—ᾠ, δὲν ἀκούω
πλέον παρὰ τὸν ἄνεμον
καὶ τοὺς χειμάρρους.

—Ἐσὺ ὅπου τρέχεις, πρόσμενε
ὦ στρατιῶτα· εἶπέ μου,
καὶ ἄς μὴ σέ κυνηγήσῃ
βόλι τοῦ ἐχθροῦ, ποῦ ὑπῆγαν
οἱ σύντροφοί σου;

«Λεῖπει ὁ καιρὸς. Ἄν ἔχῃς
ἐλαφρὰ τὰ ποδάρια,
καὶ στῆθος, ἀκολούθα με·
τρέξε καὶ σὺ μ' ἐμένα·
μας φεύγει ἡ ὥρα».

—Γνωρίζω τὴν φωνὴν σου.
Ὅδηγαι. —Οἱ βράχοι φεύγουσι
τώρα ὑπὸ τὰ πατήματα
συχνά, φεύγουν ὀπίσω
σπήλαια καὶ δένδρα.

Τῶν ποταμῶν πλατέα
νερά, βαθέα λαγκάδια,
ἔρημα μονοπάτια,
δάση, βουνά, χωράφια
φεύγουν ὀπίσω...

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΟΥΤΣΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Χώρα μεγαλοφυΐας !.. εἰς τοὺς κόλπους σου τὸ πάλοι,
 ὦ πατρίς μου, αἱ ἰδέαι ἀνεβλάστανον μεγάλοι,
 καὶ τυραννοκτόνον ξίφος κρύπτοντες εἰς τὰς μυσσίνας
 οἱ Ἀρμόδιοι ἠνώρθουν ἰσονόμους τὰς Ἀθήνας.
 Ἄλλοτε θεοὶ ἐπάτουν τὰ ἐδάφη σου καὶ θεῖαν
 ἕως σήμερον ἡ γῆ σου ἀναδίδει εὐωδίαν,
 καὶ ἡ αὔρα τοῦ Ζεφύρου
 ψιθυρίζει τὴν ἀρχαίαν μελωδίαν τοῦ Ὀμήρου.

Δύο ἔφερε μοχθοῦσα γίγαντας τῆς γῆς ἡ σφαῖρα
 καὶ τῶν δύο οἱ αἰῶνες Σὲ κηρύττουσι μητέρα.
 Στρατηλάτης τῶν Ἑλλήνων ἐκδικῶν τὸν Μαραθῶνα,
 ὁ Ἀλέξανδρος, εἰσῆλθε νικητῆς εἰς Βαβυλῶνα.
 Διετῆρει αἱματός σου εἰς τὰς φλέβας του ρανίδα
 ὁ Κορσικανός, ὁ ἔχων τὸν Ταύγετον πατρίδα
 καὶ εἰς μίαν μόνην ὥραν
 τὴν γῆν παιξας, τὴν γῆν χάσας εἰς τοῦ Βατερλώ τὴν χώραν.

Ἄλλ' ὁ πρῶτος ἀγαπῶν σε καὶ τὴν δόξαν τῶν Ἑλλήνων
 πέραν τοῦ Ἰνδοῦ καὶ Γάγγου μέχρι Τροπικοῦ ἐκτείνων,
 ἀπεβίωσε μονάρχης καὶ ὡς τοῦ πολέμου λείαν
 μίαν ἔδωκεν εἰς πάντα στρατηγόν του βασιλείαν·
 ὁ δὲ δεῦτερος μισῶν σε καὶ τὸν ἄδοξον σουλτάνον
 ἐπιστήθιον του φίλον ἀντὶ σοῦ παραλαμβάνων,
 δέσμιος εἰς νῆσον ξένην,
 δέσμιος εἰς τὴν Ἀγίαν ἐτελεύτησεν Ἑλένην.

«Ὁ Περιπλανώμενος»

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΟΥΤΣΟΣ

ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Θεέ ! ύμνεῖ τὴν δόξαν σου ἡ νύξ καὶ ἡ ἡμέρα·
 με ἄνθη ἔστρωσας τὴν γῆν, με ἄστρα τὸν αἰθέρα.
 Ἄσύμφωνοι τόσοι λαοὶ αἰνοῦσι Σε συμφώνως,
 ποικίλαι γλῶσσαι χίλια ὕμνοῦσι Σε συγχρόνως.
 Τὸ πᾶν ἀμέτρητος μετρᾶς, ἀόριστος ὀρίζεις.
 Τὸ φῶς εἶναι τὸ σῶμα σου, ὁ κεραυνὸς φωνὴ σου,
 τὸ ἄπειρον διάστημα
 τὸ μέγα σου ἀνάστημα
 καὶ ὁ αἶὼν στιγμή σου.

Δύναται ὁ δάκτυλός σου ὡς μοχλὸς τὴν γῆν νὰ σείσῃ
 καὶ τὸ κοῖλον τῆς χειρός σου τοὺς ὠκεανούς νὰ κλείσῃ.
 Μὲ πνοήν σου μίαν σβήνεις τῶν ἀστέρων τοὺς φανούς
 καὶ μ' ἔν μόνον νεῦμα κλίνεις πρὸς τὴν γῆν τοὺς οὐρανοὺς.

«Ὁ Ὀδοιπὸρος»

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΑΣΟΥΤΣΑΣ

ΤΑ ΕΡΕΠΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΟΣ

Ὅταν, ὦ Ναε παρθένε τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς,
 ὡς μετέωρον ὠραῖον
 εἰς γλαυκὸν αἰθέρα πλέον
 με τοῦ φοίβου τὰς ἀκτῖνας παίζεις τὰς ἑσπερινὰς,
 καὶ αἰ στίλβουσαι γλυφαί σου ὡς νὰ ἔλαβον ψυχὴν,
 ρίπτουν βλέμματα, γελῶσι,
 καὶ συστρέφονται καὶ ζῶσι,
 καὶ τῆς Πύρρας, ἐνθυμίζουσι τὴν μυθώδη ἐποχὴν,

σ' ἀτενίζω κι ὑποπτεύω μήπως εἶσαι τις χρυσῆ,
 μήπως εἶσαι τις γλυκεῖα
 χρόνου ἄλλου ὀπτασία,
 κι ἡ ψυχὴ μου τρέμει αἴφνης, μὴ ἐξαλειφθῆς καὶ σύ !

Ἐπειδὴ ἐνόσω μένεις ἐκεῖ ἄνω τηλαυγῆς,
 οὐδὲ ἡ ψυχὴ ἐχάθη,
 ἥτις ἔργα ἐπειράθη
 ἄξι' ἀθάνατ' ἄλλου κόσμου ἢ αὐτῆς ἐδῶ τῆς γῆς.

Τῆς γῆς ὅπου ὅλα ρέουν, ὅλα σβήνουν ὡς σκιά,
 καὶ πᾶν ἐξοχον καὶ θεῖον
 πνεῦμα διαρκές μνημεῖον
 μάτην κατὰ τοῦ ὀλέθρου ν' ἀντιστήσῃ κοπιᾷ.

Πόλις ἄλλοτε ἐνταῦθα ὡς μὲ ἄστρα οὐρανός,
 πλήρης ἔλαμπε θαυμάτων
 καὶ ναῶν καὶ ἀγαλμάτων,
 καὶ τῶν ἄστρον σὺ ἐκείνων ἦσουν ὁ αὐγερινός.

Ἄλλ' ὁ Χρόνος ἔχνος πρῶτον θέτων ἄψοφον ποδῶν,
 τὸν πολίτην καὶ τὴν πόλιν
 φεύγει συναρπάσας ὅλην,
 καὶ τοὺς τάφους ἀνατρέψας, καὶ σκορπίσας τὴν σποδόν.

Καὶ ἀφήνει τῆς πικρᾶς του νίκης τρόπαιον, τινὰ
 λείψανα γεγυμνωμένα,
 στήλην μίαν, ναὸν ἕνα,
 ὅπου ἔρχονται καὶ κλαίουں τῆς ἐρήμου τὰ πτηνά.

«Ἡ Βάρβιτος»

ΕΙΣ ΕΝ ΑΣΤΡΟΝ

Ἦ σύ, ποῦ εἰς αἰθέρος τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις
 δι' ἀμυδροῦ ὄρασαι φωτὸς καὶ ἀβεβαίου,
 ὡς ὄστρακον λευκάζον εἰς τὸν βυθὸν θαλάσσης,
 χανόμενον καὶ πάλιν φαινόμενον ἐκ νέου.

Ἐάν ὁ μέγας οὗτος σωρὸς τῶν ἀδαμάντων
τὸ ἄκρον τῆς ἐσθῆτος ἀποτελῆ τοῦ Πλάστου,
σὺ τοῦ κρασπέδου εἶσαι τοῦ ποιητοῦ τῶν πάντων
μικρὸς ἀδάμας στίλβων εἰς τὰς πυκνάς πτυχάς του.

Ἡ ἂν δὲν εἶν' ἐσθῆς του, ἀλλὰ βιωμὸς προχέων
ἀείροον φῶς λύχνων χιλίων καὶ χιλίων,
λαμπὰς μικρὰ σὺ εἶσαι εἰς πείσμα τῶν βορέων,
ἄσβεστον συντηροῦσα τὸ φέγγος σου τὸ θεῖον.

Ἡ ἂν ὁ θόλος οὗτος τοῦ στερεώματός σου
κατάστιλπνος ἐκ λίθων σμαράγδου καὶ σαπφείρου,
δὲν εἶναι οὐτ' ἐσθῆς του χρυσῆ οὔτε βιωμὸς του,
ἀλλὰ σωρεία κόσμων ἐκτάσεως ἀπείρου.

σὺ τότε ζωογόνος πηγὴ φωτὸς καὶ κάλλους,
ἥλιος εἶσαι φέρων πλανήτας κινουμένους
καὶ πᾶς σου δὲ πλανήτης ὑπὸ πλανήτας ἄλλους,
ὡς πρὸς μητέρα ὄρνεις μικροὺς συσσωρευμένους.

Καὶ φέρεις λοιπόν, γίγα, ἐπὶ εὐρέων νώτων
καὶ γαίας καὶ θαλάσσας καὶ λόφους καὶ πεδία
καὶ μυριάδας ἴσως ἄστεων πολυκρότων.
πλὴν ποία των ἡ τύχη καὶ τίς ἡ ἱστορία;

Καὶ τὰ ἐν σοί, ὦ κόσμε, ὡς τὰ ἐνθάδε ρέουν ;
γεννῶνται μυριάδες καὶ θνήσκουν μυριάδες
καὶ μυριάδες χαίρουν καὶ μυριάδες κλαίουν,
καὶ νυμφικαὶ μαρμαίρουν καὶ νεκρικαὶ λαμπάδες ;

Τίς νόμος τῶν υἱῶν σου τὰ δίκαια εὐθύνει ;
Ἄγνη ἐλευθερία εἰς τὰς βουλὰς των ἄρχει
ἢ ὁ λαὸς σου γόνυ πρὸ τῶν τυράννων κλίνει
καὶ θῦμα τοῦ κρατοῦντος ὁ ἀσθενὴς ὑπάρχει ;

Κι ἐνῶ ὁ ὀφθαλμὸς μου, ὦ ἄστρον, σ' ἀτενίζει,
σὲ διαπρήσσουν ἴσως στρατεύματα καὶ στόλοι.

ὑπὸ τὰ βήματά των τὸ ἔδαφος σου τρίζει
καὶ μάχαι συγκροτοῦνται καὶ πίπτουν στρατοὶ ὅλοι.

Καὶ ὅμως τόσα ὄντα, βοή καὶ τύρβη τόση,
ἐντὸς στενωῶν τὰ πάντα ἐγκλείονται ὀρίων,
πέραν δὲ τούτων μένουσιν νεκρὰ καὶ σιωπῶσι
καὶ εἰς ἓν σμικρὸν τὰ πάντα συγχέονται σημεῖον.

καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο πού στίλβει εἰς τὰ ὕψη
καὶ πώποτε ἢ θέσιν ἢ ὥραν δὲν ἀλλάσσει,
ἂν ἔλθῃ νύξ καὶ ἐκεῖνο δὲν ἔλθῃ, τί θὰ λείψῃ;
εἰς κόκκος εἰς τὴν ἄμμον, ἐν φύλλον εἰς τὰ δάση.

Ἦ ἄστρον, ἀνατέλλεις αἰώνια καὶ δύοεις
καὶ εἰς τὴν πληθὺν τῶν ἄστρον ἡμεῖς σὲ παρορῶμεν,
πιστῶς τὴν ὠρισμένην ὁδὸν σου διανύεις
καὶ εἶσαι ἢ δὲν εἶσαι ποτὲ δὲν ἐρωτῶμεν.

Ἢ νύξ ὅταν ἐπέλθῃ ὡσάν δειλὴ τις κόρη,
ἔσχατον σὺ τῶν ἄστρον μὲ συστολὴν προκύπτεις,
γλυκοχαράζει μόλις καὶ ὀπίσω εἰς τὰ ἔρη
σὺ πρῶτον ἀπὸ ὅλα τὸ πρόσωπόν σου κρύπτεις.

Ἄνωνυμον σ' ἀφῆκεν ὁ Ἄργος ἀστρονόμος,
πλὴν σὺ ἐπανατέλλεις αἰέποτε ὥραϊον
καὶ εἰς τὸν γλαυκὸν αἰθέρα μαρμαίρεις ἄστρον ὅμως
θὰ ἔλθῃ νύξ, ὅπότε δὲν θ' ἀνατείλῃς πλέον !

« Ἐρωθινὰ μελωδία »

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΗΛΙΟΝ

Ὁ Ἥλιος ἐκ τῆς θαλάσσης
 ὑγρὸς ἀκόμη ἀνατέλλει
 κι εἰς τὰς ἀπέναντι ἐκτάσεις
 ὡς ρόδων φαίνεται νεφέλη.

Ἡ λάμψις του, δειλὴ εἰσέτι,
 τὰς ἄκρας λείχει τῶν ὁρέων·
 ζῶν εἰς τὴν ζῶην προσθέτει
 καὶ ἀνελίσσει κόσμον νέον.

— Ἡ φύσις ἐκοιμᾶτο πᾶσα —
 ἐγείρει ὄρη καὶ κοιλάδας
 καὶ καταβᾶσα, καταβᾶσα
 ζωογονεῖ τὰς πεδιάδας.

ὦ ἔφορε τῆς οἰκουμένης,
 λαμπρὸς καὶ διὰ τοῦτο μόνος
 ἀνά τὸ ἄπειρον προβαίνεις;
 Βαδίζων ἄνω τοῦ αἰῶνος!

Ναί, Ἥλιε, γελᾷς, δὲν κλαίεις·
 εἰς ὄμμα χαῖρον ἢ δακρῶον
 ὅμοιαν λάμψιν διαχέεις,
 φωτίζων θάνατον καὶ βίον.

Τοῦ οὐρανοῦ εἰν' αἰωνίως
 γλαυκὸν καὶ διαυγὲς τὸ ὄμμα·
 ὁ ἄπειρος τοῦ πλάστου βίος
 εἰς τὸ γλαυκὸν δηλοῦται χρῶμα.

Καὶ ἂν ἐνίοτε κοσμητῆται
 μὲ νέφη καὶ μὲ τρικυμίαν,
 ἢ γῆ τὰ νέφη τῷ δωρεῖται,
 φορεῖ τῆς γῆς τὴν βλασφημίαν.

Τί ἢ ἀκτίς σου κατοπτεῖται
 εἰς τῶν Θερμοπουλῶν τὸ χῶμα;
 Τὸν Λεωνίδα ἀνιχνεύει;
 ζητεῖ τοὺς μαχητὰς ἀκόμα;

Ἄλλ' ἔκρυψε μετὰ πικρίας
 καὶ τὸ στενὸν ὁ ροῦς τῶν χρόνων·
 μὲ τὴν σιγὴν τῆς ἐρημίας
 ἐνοῦται ἢ ἀκτίς σου μόνον.

ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΗΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ

Τὴν θέσιν εἶδον τὴν κενὴν ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος,
 ὅπου ὑψοῦτο ἡ Παλλὰς, ἡ κόρη τοῦ Φειδίου.
 Παρέσυρε τὸ ἀγαλμα ὁ διαρρέων χρόνος
 καὶ τίποτε δὲν σῶζεται, οὔτ' ἔχνος τοῦ μνημείου.

Καλύτερον ! Δὲν ἀγαπῶ ρυτίδας εἰς τὸ κάλλος·
δὲν ἀγαπῶ ἐρείπια καὶ ὄγκον συντριμμάτων·
γλυκύτερος ὁ θάνατος ἢ τῶν ἐτῶν ὁ σάλος,
ἀργὰ ροφῶν τὴν ὑπαρξιν καὶ ράκη ἀναπλάττων.

Ἐξευτελίζει τῶν ἐτῶν, ἡ σαρακώδης πάλῃ
παραμορφοῦσα, φθείρουσα, ἀθάνατα μνημεῖα.
δὲν εἶναι πλέον ἄγαλμα τοῦ λίθου ἢ σκυτάλη,
καὶ νικωμένη φαίνεται ἡ μεγαλοφυΐα.

Τί ἐγίνε τὸ ἄγαλμα, οὐδεὶς γνωρίζει πλέον!
Οὐδεὶς τὸ εἶδεν ἄμορφον, παλαιῖον πρὸς τὸν χρόνον·
ἀχμαῖον τὸ ἀπήλαυσαν, τὸ ἔχασαν ἀχμαῖον
καὶ μένει ζῶσα ἡ εἰκὼν τῆς καλλονῆς του μόνου.

ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΕΙΣ ΔΡΟΜΙΣΚΟΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ἵπάρχει εἰς ἀπόκεντρον τῶν Ἀθηναίων γωνίαν
λευκὸς δρομίσκος, σκιερὸς καὶ πλήρης μυστηρίου·
χλοάζει τὸ κατώφλιον εἰς πᾶσαν του οἰκίαν,
καὶ τέμνεται ὑπὸ μικροῦ εἰς δύο ρυακίου.
Δὲν βλέπεις μέγαρα λαμπρὰ ἐκεῖ, ἀλλὰ ὠραίας
μικρὰς οἰκίας, ταπεινάς, χιόνος λευκοτέρας,
καὶ πρὸ αὐτῶν ἐδῶ κι ἐκεῖ ἀνθούσας πασχαλέας,
αἴτινες μύρον χύνουσι λεπτὸν εἰς τοὺς ἀέρας.
Ἄρωμά τι χρηστότητος καὶ θελκτικῆς γαλήνης
μυρώνει τὴν μικρὰν ὁδὸν· δροσιζονται τὰ στήθη,
τὸ βλέμμα ἀναπαύεται παντοῦ μετ' εὐφροσύνης·
τὰ πάντα εἶναι δροσερά, λευκὰ καὶ ἀσυνήθη.
Βαίων ἐκεῖ, αἰσθάνεσαι γαλήνην οὐρανιαν,
μικρὰν νομίζεις τὴν ὁδὸν ἐκείνην ἐκκλησίαν.

Πλὴν διαφέρει τῶν ὁδῶν τῶν ἄλλων ὁ δρομίσκος,
 καθὼς πολυτελοῦς ἵναυός τῆς ἐξοχῆς ναίτοκος.
 Κι ἐνῶ Ἀθῆναι ὁ μικρὸς ἐκεῖνος δρόμος εἶναι,
 μακρὰν εὐρίσκεται αὐτῶν, δὲν εἶν' ἐκεῖ Ἀθῆναι.
 Εἰς τὰς ὠραίας καὶ πτωχὰς οἰκίας του συγχρόνως
 βλέπεις παραπετάσματα λευκότερα χιόνος.
 Περᾶς κι ὑψοῦ τὴν ἄκραν τῶν νεᾶνις ἀργυρόπους,
 καὶ βλέπεις δύο γαλανοὺς ὠραίους κατασκόπους
 λαθραίως νὰ σὲ θεωροῦν... ἢ στόμα κορασίου
 ὅπερ θαρρεῖς ἄνθος ραδιᾶς ἢ ρόδον Ἀπριλίου.
 Ἐνίοτε ἄσμα ἀφελὲς ἀκούεις ἐκεῖ βαινῶν,
 ὅπερ νεᾶνις ἢ πτηνὸν εἰς τὸν κλωβὸν του ψάλλει,
 καὶ βλέπεις εἰς παράθυρον προκύπτουσαν παρθένου·
 θαρρεῖς πὼς εἶν' ἐκεῖ αὐγὴ καὶ εἶναι κόρης κάλλη.
 Ἄν εἶναι θέρος, θεωρεῖς ἐπὶ τῶν παραθύρων
 γάστρας μικρὰς βασιλικοῦ — ἄ, ὄχι καμελίας!
 Δὲν ρίπτει βλέμμα ὁ λαὸς εἰς ἄνθος χωρὶς μύρον,
 καὶ δημοκράτης, ἀγαπᾷ φυτὰ δημοκρατίας.
 Ὅπου βασιλικός, ἐκεῖ κι ἐργάτις κόρη μένει,
 τὴν ἐργασίαν τῆς μ' ὁσμὴν βασιλικοῦ μυρώνει,
 κι ἐργάζεται καλύτερον ἐγγύς του καθημένῃ...
 Τὸ ζηλευμένον τῆς φυτὸν τὴν χεῖρα τῆς πτερώνει.
 Νὰ μένης ἄεργος ἐκεῖ καλεῖται ἁμαρτία,
 καὶ ἐργασία εἰς αὐτὸν ἐπικρατεῖ ἀγία.
 Εἶν' ὁ δρομίσκος ἱερὰ κυψέλη ἀνθρωπίνῃ,
 καὶ τῆς ἀργίας ἄγνωστος εἰσέτ' ἢ κατασχύνῃ.
 Μέγα συμβάν εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἤρεμον καλεῖται
 κι εἰς τὰ πτωχὰ τῆς χρονικὰ πολλάκις ἱστορεῖται,
 ἂν πλανηθὲν τι ὄχημα στὸ μέσον τῆς περάσῃ·
 μόλις ἢ ἄμαξα φανῆ καὶ μόλις ἐκεῖ φθάσῃ
 ξανθὰς παρθένους θὰ ἰδῆς εὐθύμως νὰ προκύπτουν,
 προσμειδιῶσαι βλέμματα περίεργα νὰ ρίπτουν,
 καὶ τῆς ἀμάξης ὀπισθεν καὶ τῶν τροχῶν πλησίον
 ζητωκραυγὰς θ' ἀκροασθῆς περιχαρῶν παιδίων!

Πλὴν μὴ θαρρῆτε ἢ μικρὰ ὁδὸς ἐκείνη ὅτι

δὲν ἔχει τὰς περιχαρεῖς ὠραίας τῆς ἡμέρας·
 κι ἐκεῖ ἐνίοτε ἤχουὺν φαιδραὶ φωναὶ καὶ κρότοι.
 Ἐὰν τὸ Σάββατον ἐκεῖ διέλθῃς τὸ ἐσπέρας,
 φαιδρὸς ἐργάτας θὰ ἰδῆς καὶ ὄμιλον παιδίων
 παριχαρῶν. Κυριακῆς αὐγὴ ἐξημερώνει·
 παύει πᾶν ἔργον, κλείεται ἡ θύρα τῶν σχολείων.
 μὲ τὸν Θεόν του ὁ λαὸς τὰς χεῖρας του σταυρώνει...
 Καὶ ἂν ἐκεῖ παραμονὴν περάσῃς Χριστουγέννων,
 ἀνάστατον τὸν σκιερὸν δρομίσκον θ' ἀπαντήσῃς·
 θὰ ἴδῃς πᾶν παράθυρον φαιδρῶς ἠνεωγμένον,
 ἐκάστην θύραν ἀνοικτὴν παντοῦ θὰ θεωρήσῃς
 καὶ ἀσυνήθη θόρυβον εἰς πᾶσαν του οἰκίαν.
 Συγκίνησιν, κατάνυξιν, ὅπου στραφῆς, ἀγίαν,
 φωνὰς θ' ἀκούσῃς, ἄσματα, ἐνίοτε καὶ λύραν,
 καὶ ἀπὸ θύρας θὰ ἰδῆς παιῖδας μικροὺς εἰς θύραν
 ζητοῦντας τὰ Χριστοῦγεννα νὰ ψάλλουν ἐπιμόνας.
 Παρέκει, γραῖαν κλίνουσαν ἐμπρὸς σεπτῆς εἰκόνας
 ν' ἀνάπτῃ μετὰ ζέσεως τὴν ἱεράν λυχνίαν·
 ἐγγὺς παρθένον ἔφηβον εἰς ἀνοικτὴν οἰκίαν
 ἕως τὸ γόνυ ἔχουσαν ἐσθῆτα ὑψωμένην,
 νὰ σκέπῃ μὲ τὴν γύμνωσιν τῆς ἀθωότητός της
 τὴν κνήμην γυμνωμένην,
 καὶ τὰς σανίδας τοῦ μικροῦ νὰ πλύνῃ δώματός της.
 Θὰ ἴδῃς οἰκοδέσποιναν ἐκ παιδων κυκλομένην
 ἐκβάλλουσαν τοὺς ἄρτους της μὲ πτύον ἐκ κλιβάνου,
 κι εἰσέτι τὴν Χριστόπιτταν θερμὴν καὶ μυρωμένην·
 ἤχον πλησίον σου αὐλοῦ θ' ἀκούσῃς καὶ τυμπάνου.
 κι ἐνίοτε μὲ πάλλουσαν θ' ἀκροασθῆς καρδίαν,
 τὸν κῶδωνα τῆς ἐορτῆς ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν...
 Ἐκεῖ, ἀστός τις ἀγαθὸς καρπούς καὶ ἄνθη φέρει·
 παρέκει, κόρη θελκτικὴ ἐσθῆτα ἐτοιμάζει,
 ἦν αὔριον πρῶτην φορὰν εἰς τὸν ναὸν θὰ φέρῃ,
 καὶ παιδων, ὄμιλος, ἐκεῖ, ἀγαλλομένων κράζει.
 Παντοῦ χαράν, φαιδρότητα καὶ τέρψιν θ' ἀπαντήσῃς·
 καὶ πῶς γεννᾶται ὁ Χριστὸς ἐκεῖ θὰ ἐνοήσῃς !

« Ποίησις »

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΡΑΓΚΑΒΗΣ

ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΠΛΟΥΣ

Κατά τина μῦθον ὁ Διόνυσος ἀπήγαγεν ἀπὸ τὴν παρὰ τὴν Κρή-
την νῆσον Δίαν τὴν ὠραίαν κόρην τοῦ Μίνωος καὶ τῆς Πασιφάης
'Αριάδνην. Ἐνώ δὲ ἔπλεε πρὸς τὴν Νάξον, Τυρρηνοὶ πειραταὶ αἰχμα-
λωτίζουσι τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον τοὺς μετέφερε, καὶ θέλουσι ν' ἀρπάξουσι
τὴν κόρην. Ὁ Διόνυσος τότε ἐγείρει ἀγρίαν λαίλαπα, ἥτις καταπονεῖ
καὶ ἐξαντλεῖ τοὺς πειρατάς, τοὺς ὁποίους τέλος ὁ θεὸς μεταβάλλει εἰς
δελφίνας, ἐνῶ ἡ 'Αριάδνη ἐνθρονίζεται εἰς τὸν Ὀλυμπον ὡς νέα θεά.

Ἦ ἕκτασις τοῦ ἀχανοῦς
Αἰγαίου ἐκοιμᾶτο
κι ἔβλεπες δύο οὐρανοῦς
ὁ εἷς ἦν ἄνω κυανοῦς
γλαυκὸς ὁ ἄλλος κάτω.

Αἰ διαλείπουσαι πνοαὶ
τοῦ ἕαρος ἐφύσωσι
ἀμφίβολοι καὶ ἀραιαί·
μακρὰν δ' ἐφαίνοντ' ὡς σκιαὶ
αἰ κορυφαὶ τῶν νήσων.

Ἦ δύσις, πύλη φλογερά,
λαμπρὰς ἀντανακλάσεις
ἠκόντιζεν εἰς τὰ νερά,
ὡς ἂν ἐνέμοντο πυρὰ
τὴν πλάκα τῆς θαλάσσης.

Ἄλλ' ὅπου νότος εἰς γλαυκάς
ταινίας τὴν ἐρρίκνου,
τί ἦτον ; ὄρνις ἢ ὀλκάς,
ἥτις ἐτάνυε λευκάς
τάς πτέρυγας ὡς κύκνου ;

Ἦτον ὀλκάς, οὐχὶ πτηνόν·
ὡς δ' ἔφθασε πλησίον,
μέλαν ἐφαίνετο βουνόν,
καὶ τὸν ἰστόν του Τυρρηνοῦν
ἐκόσμηι ἐπισείων.

Ἦν τὸ κατάστρωμα εὐρύ,
πλήρης ἀνδρῶν ἢ πρύμνη·
βῆμα τὴν ἔκρουε βαρὺ·
ἀντήχουσι ἀγριοὶ χοροὶ
καὶ ἐναλίωσι ὕμνοι.

Εἰς δὲ τὴν πρῶραν ἀπαλῶς
εἰς δέρματα πανθήρων
νέος κατέκειτο καλός,
εἰς τὸν βραχίον' ἀμελῶς
τὸ σῶμα ὑπεγείρων

Σπανία ἦν ἡ καλλονὴ
αὐτοῦ τοῦ νεανίου.
Μᾶλλον ἐφαίνετο γυνή,
ἔχουσα ὄψιν εὐγενῆ
καὶ πλήρη μεγαλείου.

Χρυσούν ἐκράτει ἀφ' ἐνόος
περίγλυφον κρατήρα,
καὶ μὲ θωπεύματα κυνός
ώραία τίγρις ταπεινῶς
τῷ ἔλειχε τὴν χεῖρα.

Ἐπὶ τῆς ἄλλης δὲ χειρὸς
προσέκλινεν ἡρέμα
νεῆνις, κρίνος ἀνθηρός,
καὶ εἰς τὸ βλέμμα τῆς πυρὸς
αὐτὸς προσήλου βλέμμα.

Ποία ἐντέλεια! Εἰκόνη
ἐφαίνετο μαρμάρου,
θαῦμα τῆς τέχνης γλυπτικόν·
ἀλλ' ὡς αὐτὴ δὲν ἦν λευκὸν
τὸ μάρμαρον τῆς Πάρου.

Τότε δ' ὡς ἔκειτο ἐκεῖ,
διέστειλε τὰ χεῖλη,
καὶ ἐξῆλθον τόνοι μουσικοί,
καὶ μειδιάσασα γλυκὴ
ἡ νεκρὴ ὠμίλει :

«Ὅταν σὲ βλέπω, δειλιῶν
τὸ σῶμα μου πῶς τρέμει ;
Εἶσαι ἀνώτερόν τι ὄν ;
Ἄν ἄνθρωπον ἢ ἄν Θεὸν
ἀκολουθῶ, εἰπέ μοι ».

Κι ἐκεῖνος εἶπε μειδιῶν :
«Θεῶρει με, ὦ κόρη,
θεὸν πλησίον σου, θεόν,
καὶ πρῶτην τῶν εὐτυχιῶν
τὴν μετὰ σοῦ θεώρει ».

«Θεὸν μὴ λέγῃς· οἱ θεοὶ
τὸν Ὀλυμπον οἰκοῦσι.
Καὶ ἂν μοὶ φύγη ἡ ζωὴ
εἰς στεναγμὸν διακαῆ,
τίς θέλει τὸν ἀκούσει;

Θεὸς ἂν εἶσαι, θὰ ζητῆς
καπνὸν εὐώδους κνίσσης
καὶ ἐκατόμβας τελετῆς,
ἀλλ' ὄχι ἔρωτα θνητῆς,
κι ἐμὲ θὰ λησιμονήσης».

Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι τρυφερῶς
τοιαῦτα συνωμίλουν,
τῶν ναυτῶν ἔστη ὁ χορὸς
καὶ ἐπὶ τὸ ζεῦγος βλοσυρῶς
τὰ βλέμματα προσήλου.

Καὶ διὰ λόγων ἀναιδῶν
ὁ εἶς τὸν ἄλλον πειθῶν,
λείας ὠρέγετο, ἰδὼν
τὸν πλοῦτον τῶν πολυειδῶν
καὶ πολυτίμων λίθων.

Ἐρπασαν ὄπλα παρευθῆς
ἀπὸ τῶν προσπιπτόντων,
λίθους τινὲς χειροπληθεῖς,
καὶ ὅ,τι εὔρισκε καθεῖς,
τίς κόπην καὶ τίς κόντον.

Εἶδε τὴν πρᾶξιν τῶν ναυτῶν
ὁ ξένος νεανίας.
τὸν νοῦν ἐνόησεν αὐτῶν,
ἀλλ' ἔμεινεν ἀκίνητῶν
μεθ' ὑπερφαναίας.

«Τί θέλετε»; τούς ἐρωτᾷ·
καί εἷς προπέτης ναύτης
τῷ λέγει : « Θέλομεν αὐτὰ
τὰ ψέλια τὰ τορευτὰ
μετὰ τῆς κόρης ταύτης.

»Σὲ δέ, τὸν νέον τὸν καλόν,
ταλάντου θὰ πωλήσω
εἰς τὰς φυλάς τῶν Σικελῶν ».
‘Ο δ’ ἀπεκρίθη ἀπειλῶν :
«Παράφρονες, ὀπίσω !

Ληστῶν ἀγέλη εἴσθε σεῖς »·
κι ἐκάγχασαν ἐκεῖνοι,
κι ἐχώρει ἕκαστος θρασύς,
κι ἐπὶ τὴν κόρην τοὺς δασεῖς
βραχίονας ἐκίνει.

Κτυπᾷ τὸν πόδα του βοῶν,
καὶ δι’ ἀρμῶν καὶ κάλων
τρύζει τὸ πλοῖον φρικιῶν
ἀπὸ τῶν ἄκρων κεραιῶν
ὡς ἄκρων τῶν ὑφάλων.

’Ιδού, ἐξ ἔω καὶ δυσμῶν
ὦ θαῦμα καὶ ὦ φρίκη !—
ὡς εἰς δεινὸν κατακλυσμὸν
τὰ κύματα μετὰ βρασμῶν
ὄρμουῦν οὐρανομήκη.

Νύξ ἦλθε μέλαινα. Περᾷ
ἢ ἀστραπή τὸ σκότος,
κι εἰς τὰ πυργούμενα νερὰ
κατὰ λυσσῶντος τοῦ βορρᾶ
λυσσῶν παλαίει νότος.

’Ὡς λίκνον βρέφους σαλευτὸν
ἢ λαῖλαψ τὸ κυλίζει.
Σφάλλουν οἱ πόδες τῶν ναυτῶν,
καὶ πᾶσαν δύναμιν αὐτῶν
σκοτιδίνια λύει.

Πίπτουσιν ὑπτιοί, πρηγεῖς
καὶ ἐξησθενημένοι·
πνοῆς στεροῦνται καὶ φωνῆς,
καὶ ὁ βραχίων ἀδρανῆς
ὁ σιδηροῦς τῶν μένει.

’Ἄλλ’ ἐμαράνθη κι ἡ καλὴ
παρθένος ὡς τὸ ἴον.
Κλίν’ ἢ χρυσὴ τῆς κεφαλῆς,
καὶ εἰς βοήθειαν καλεῖ
ὁ ὀφθαλμὸς τῆς δῶν.

Τὰς ἀνθηρὰς τῆς παρειάς
ὁ νέος ἐλυπήθη
νὰ τὰς ἰδῆ χωρὶς χροιᾶς.
«Μή, φίλη», εἶπεν, «ὠχρίξ,
ἀνάβλεψον καὶ ζῆθι».

Κι ἦνοιξ’ ἐκείνη ἀσθενῶς
τοὺς γαλανοὺς ἀστέρας
κι ἐγέλασεν ὁ οὐρανὸς
κι ἔλαμψε ἄλλιν φωτεινὸς
ὁ δίσκος τῆς ἡμέρας.

’Η λαῖλαψ παύει νὰ λυσσᾷ,
τὸ πέλαγος ν’ ἀφρίζη.
Πάλιν ὁ ζέφυρος φυσᾷ,
πάλιν ἡ θάλασσα χρυσᾷ
τὰ κύματα κοιμίζει.

Ὁ φλοῦσβος μουσικούς λαλεῖ
περὶ τὴν τρόπιν ἤχους.
Γελᾷ γαλήνη, καὶ δειλὴ
ἡ αὔρα παίζουσα, φιλεῖ
τῆς κόρης τοὺς βοστρύχους.

Ἄηρ καὶ θάλασσα ζωὴν
καινὴν ἠκτινοβόλει
ὑπὸ τοῦ θέρους τὴν πνοήν.
Τὸ πᾶν ἦν κίνησις καὶ ἦν
χαρὰ ἢ φύσις ἅλη.

Αἴφνης ὠγκώθη, ὡς μεστὸς
ἐαρινῆς ἰκμάδος,
καὶ ἐρράγη τρῦζων ὁ ἰστὸς
καὶ ἐξέφυ εὐρωστος βλαστὸς,
κομῶν ἀμπέλου κλάδος.

Οἱ πειραταὶ καταλαμβάνονται ἀπὸ φόβου. Ἐν τῷ μεταξύ προσορμίζονται ὑπὸ θριαμβευτικῆν συνοδείαν ὄλου τοῦ ἐναλίου κόσμου, ὅστις περιχαρῆς καὶ ἐν-
θουσιῶν συνοδεύει τὸν Διόνυσον, ἐνῶ Ναϊάδες καὶ Νηρηίδες φωνάζουν «εὐοῖ,
εὐάν». Μόλις προσορμίζονται εἰς τὴν ἀκτὴν οἱ πειραταὶ, τρέπονται εἰς φυγὴν, διω-
κόμενοι ὑπὸ τῶν συντρόφων τοῦ Διονύσου, ὅστις βλέπων τὴν Ἀριάδνην «πρὸς
ξένους πόνους νὰ ποῆ» ἐκ τῶν δεινῶν, τὰ ὅποια ὑφίσταντο οἱ πειραταὶ, μετα-
μορφώνει αὐτοὺς εἰς δελφίνας καὶ

σώζεται ἕκαστος πηδῶν
εἰς τὸ παφλάζον κύμα.

Ἡ Ἀριάδνη ἰδοῦσα τὰς μεταμορφώσεις αὐτὰς καὶ τὰ ἄλλα θαύματα τοῦ συν-
τρόφου τῆς ἀντιλαμβάνεται ὅτι πρόκειται περὶ θεοῦ καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ τὴν
ἀπολιθώσῃ, ἵνα μὴ μείνῃ μόνη. Ἐκεῖνος ὅμως τῆς λέγει ὅτι ταυτίζει μετ' αὐτῆς
τὴν τύχην του :

Ἡ θέν' ἀνέλθης μετ' ἐμοῦ
πλησίον τῶν μακάρων,
ἢ εἰς τοῦ μαύρου ποταμοῦ
τὸ ρεῦμα πλέοντας ὁμοῦ
θὰ μᾶς δεχθῇ ὁ Χάρων.

Στεφάνας πλέκουσα πολλὰς,
ἠρτήθ' εἰς τὰς κεραίας,
καὶ εἰς πυκνὸν θόλον ἢ φυλλὰς
ἐκάμπτετο, καὶ σταφυλὰς
ἐβλάστησε γενναίας.

Βριθὺς τοὺς κλάδους περικλῶν
καρπὸς τὸ βλέμμα τέρπει.
Εἰς κλῶνα πλέκεται ὁ κλῶν.
καὶ τὸν ἰστὸν περικυκλῶν,
γλωρὸς κισσὸς ἀνέρπει.

Ἐξαίφνης ρεεὶ ἐκραγεῖς
ἐκ τῶν ἀκροκεραίων
εὐώδης ρύαξ διαυγῆς.
Δὲν ἦτον ὕδωρ ἐκ πηγῆς,
ἀλλ' ἀνθοσμίας ρέων.

»Πλὴν θάρρει. Μετὰ τῶν θεῶν,
ὅπου τὸ θάλλον θέρος.
ὅπου ὁ ἄδυτος αἰὼν,
καὶ ὅπου φῶς χωρὶς σκιῶν,
χωρὶς δακρῶν ἔρωσ,

ἐκεῖ τὸ κάλλος σου θ' ἀνθῆ
 μετὰ τῶν λαμπροτέρων
 κι ἡ κόμη αὐτῆ ἡ ξανθῆ
 εἰς τοὺς αἰθέρας θ' ἀπλωθῆ
 ὡς πλόκαμος ἀστέρων ».

Ἡ νέα κόρ' ἰλιγγιᾶ,
 τῆς γῆς ἐκλείπ' ἡ θέα.
 Τὴν περιέβαλε σκιά
 καὶ εἰς τὸν Ὀλυμπον θεᾶ
 ἐνεθρονίσθη, νέα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΛΩΡΙΤΗΣ

ΦΩΤΕΙΝΟΣ

(Ἔσμη δεῦτερον)

Φωλιάζουν οἱ σταυραῖτοί στοῦ βράχου τὰ στεφάνια,
 ἐφώλιασε κι ὁ Φωτεινὸς στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ Κόντρου.
 Τέσσαροι τοῖχοι κάτασπροι, ὁ κάτοικας, τ' ἀχούρι,
 ἡ μάντρα γιὰ τὰ πρόβατα, μιὰ δεκαριά κυβέρτια,
 πλατύς, καθάριος ὄβορος ζωσμένος διπλολίθι,
 ὁποῦ ἐπρασίνιζε, πυκνὸς ὁ νύλακας, τὸ μύρσι,
 τ' ἀγιοκλήμα, ἡ μελετινὴ, κι ὅπου ἄπλωνε ἕνας φράζος
 τὰ δροσερὰ κλωνάρια του σφιχτὰ περιπλεγμένα
 μ' ἕνα φτακοῖλι καρπερὸ καὶ μ' ἕνα βοῖδομάτη,
 εἶν' τὸ βασιλεῖο τοῦ φτωχοῦ. Τ' ἄρесе πάντα ἐκεῖθε
 νὰ χαίρεται τῆ θάλασσα, πὺ ὅσο πλατύτερ' εἶναι
 τόσο σοῦ κλέφτει τὴν καρδιά, τόσο τὸ νοῦ σοῦ πνίγει.
 Τὴν ἐβλεπε χίλιες μορφές ν' ἀλλάζῃ χίλιες ὕψες,
 πότε νὰ γλείφῃ τὸ γιαλὸ προσκυνημένη δούλα
 καὶ πότε νὰ τὸν μάχεται τρελή, ξεστηθωμένη
 μ' ἀνεμοσκόρπιστα μαλλιά καὶ μ' ἀφρισμένο στόμα.
 Κι ἦταν ἡ ἔρμη ἑλληνική! Κι ὑπόφερνε νὰ νιώθῃ
 τὰ φράγκικα τὰ κάτεργα τῆ ράχη της νὰ ὀργάνουν
 καὶ νὰ τῆς δέρνη τὰ πλευρὰ μὲ τὰ κουπιά του ὁ ξένος!

Ἦρθε στὴν Κόκκινη Ἐκκλησιὰ ἐξήντα χρόνους πίσω

Ένας σοφός καλόγερος, φευγάτος απ' την Πόλη
 κι ἔμειν' ἐκεῖ κι ἀσκήτεψε. Τὸν ἔκραζαν Νικήτα,
 "Ἦξερε γράμματα πολλὰ κι ἐγιάτρευε τοῦ κόσμου
 μὲ ζόρκια καὶ μὲ βότανα τὰ χίλια μύρια πάθη.
 Στὸ πρόσταγμά του τὰ κουφὰ ἐφεύγανε, αἱ ἀκρίδες,
 ἀπὸ τὰ πρόβατα ὁ χαμός, ἀπὸ τὰ γίδια ὁ ἴσκιος.
 Τὸν ἐλάτρευαν τὰ χωριά κι ὁ Φωτεινός, ὅπου 'ταν
 στὸ μοναστήρι δόκιμος καὶ τὸν ἀκολουθοῦσε,
 ὅταν τὸν ἔστειλαν νὰ βγῆ γιὰ διακονιὰ τριγύρω
 ἔμαθε λίγο διάβασμα κι ἄκουσε κι ἱστορίες
 ἀπὸ τὸν ἅγιον ἀσκητῆ, πού τοῦ 'χανε κεντήσει
 τὸ λογισμό του τὸν ὄκνὸ καὶ τὴ σκουριά ξεπλύναν,
 ὅπου ἔτρωγε κάθε καρδιά σ' αὐτὰ τὰ στεῖρα χρόνια.

Ἐκεῖνος τοῦ 'πε μιὰ φορά, πού βρέθηκαν μονάχοι
 νὰ κάθωνται ἀπολείτουργα στὸ πέτρινο πεζούλι
 τοῦ Ἄι-Λιᾶ στὴν Ἐγκλουβή, τὴν περασμένη δόξα
 καὶ τ' ἄμετρα τὰ βάσανα τοῦ δύστυχου του Γένους.
 Τοῦ 'πε τὸ πῶς ἀνάμεσα σὲ τρίβολα κι ἀγκάθια
 μιὰ μέρα ἐθέλησε ὁ Θεὸς νὰ σπεῖρη ἓνα λουλούδι,
 ὅπου 'χε χίλιες ὁμορφιές καὶ χίλιες εὐωδίες
 κι ὅπου ὅταν ἐμεγάλωσε καὶ πρόβαλε δροσάτο
 δεῦτερος ἥλιος ἔλαμψε καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ κόσμου,
 π' οὔτε δὲν εἶχε ἀνάκαρα κρυφὰ ν' ἀναστενάξει,
 τὴ ζέστανε, τὴ στόλισε μ' ἀκούραστα φτερούγια,
 τὴν ἔμαθε πῶς νὰ πετᾷ. Καὶ τὸ λουλούδι ἐκεῖνο,
 πού 'πρεπε νὰ ν' ἀμάραντο, τὸ βάφτισεν Ἐ λ λ ἄ δ α.

Τοῦ 'πε ὅτ' ἐκείνη ἡ θάλασσα ἡ φραγκοπατημένη
 εἶχε ρουφήξει λαίμαργα τ' ἀνθρώπινα κοπάδια,
 πού μ' ἓναν Ξέρξη βασιλιά ἐχύθηκαν νὰ φᾶνε
 τ' ἀστάλωτο τὸ λούλουδο : Τ' ἀκολουθοῦσε νύχτα,
 ὕπνος, νεκρίλα, σίδερα, κι ἐγλίτωσε τὸν κόσμο.

Τοῦ 'πε πῶς ἐξεφύτρωσαν ἀδερφικὲς ἀμάχες,
 πού ἐφθεῖραν σάρκα καὶ ψυχὴ καὶ πῶς ἐμπήκε σφήνα

στοῦ δέντρου τὴν πεντάνοιχτη τὴ χαραμάδα ὁ ξένος
κι ἀνοίξε ἀγιάτρευτη τομὴ, γιὰ νὰ μπορῇ καθέννας
νὰ μπήγῃ τὸ πελέκι του καὶ νὰ χωρίζῃ σχίζες.

Τόδειξ' ἐκεῖ παράμερα τὴ Σάλτενη, τὸν Κόρφο
καὶ τοῦ 'πε πὼς ἐσμύζανε καὶ πὼς κριαρωθῆκαν
μέσα σ' αὐτὸ τὸ στένωμα γιὰ τὴ σκλαβιά τοῦ κόσμου
δυσὸν πολεμάρχου φοβεροὶ καὶ πὼς ὁ νικημένος
ἀπὸ δυσὸν λάμπες, πόβλεπε ν' ἀστράφτουν ἐμπροστά του,
τῆς Κλεοπάτρας τὴ ματιὰ κι ἓνα μεγάλο θρόνο,
ἐδιάλεξε τὴν ὁμορφιά κι ἐχάθηκε μαζί της.

Καὶ τοῦ 'πε πὼς ὁ νικητῆς, γιὰ νὰ φυλάξῃ πάντα
τὴ δόξα του ὀλοζώντανη καὶ τὴ χρυσὴ του μοίρα,
ἐξεθεμέλιωσε, σκληρὰ χῶρες καὶ τάφους μύριους
κι ἔχτισε τὴ Νικόπολι, κουφάρι μὲ κουφάρια,
σύντριμμα μὲ συντρίμματα, κι ἦταν σεισμὸς ὁ χτίστης.
'Απὸ τὰ τότε ἐσκεπάσε κάμπους, βουνὰ καὶ κύμα
θολούρα μαύρη καὶ πυκνὴ γιὰ τετρακόσους χρόνους,
σαπίλα κι ἀποκάρωμα. Κανέννας ἄλλος χτύπος
τὸν ὕπνο δὲν ἐδιάκαψε στ' ἀπέραντο τὸ μνήμα,
παρὰ ροχάλιασμα βαθύ καὶ τ' ἄσπλαγχο τοῦ χρόνου
τὸ δαγκανάρι, πὺ ἀλεθε τὴ νεκρωμένη πλάση
κι ἐτοίμαζε ἄλλο ζύμωμα μὲ τὴν παλιά τὴ σκόνη.

Τοῦ 'πε πὼς ἓνας βασιλιάς, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος,
τὴν πρώτη μέρα πὺ ἀδραξε στὰ χέρια τὴν κορόνα,
ἐξάνοιξ' ὅτι ἀπάνω της πηχτὴ πηχτὴ σὰν αἷμα
τὴν ἐσκοτίδιαζε ἡ σκουριά καὶ θὰ τὴν ἔτρωγε ὅλη,
ἀν δὲν τῆς ἔδινε βαφὴ καὶ βάφτισμα καὶ χρίσμα
τῆ λάμπη τῆς 'Ανατολῆς, τὸ φῶς τοῦ Σταυρωμένου
καὶ τοῦ Βοσπόρου τὰ νερά. Καὶ πάραυτα φυτρῶνει
στὸ πρόσταγμα τοῦ γίγαντα, μέσ' ἄπ' τὰ κύματά μας
τὸ Κράτος τὸ Βυζαντινὸ, πόζησε χίλια χρόνια
χωρὶς ἓνα ξανάσασμα, ξεσπαθωμένο πάντα,
γιὰ νὰ κρατῇ τὴν ἄβυσσο πὺ μούγκριζε νὰ πνίξῃ
τὴν Δύση τὴν ἀχάριστη. Κι ὠστόσο μίαν αὐγὴ

Φράγχοι φονιάδες Χριστιανοί με προδοσιά, μ' άπάτη,
του φόρεσαν τὰ σίδηρα, του σάλεψαν τή ρίζα
καί τὸ κατάκοψαν σκληρὰ σ' άμέτρητες λουρίδες.

Ύστερα πάλι άνάζησε κι έρευε λίγο λίγο
σάν πλάτανος, πού πάλιωσε και βλέπει κάθε μέρα
κατάξεροι νά πέφτουνε οί κλώνοι του ένας ένας
με κάθε βαρυχειμωνιά, και πού δέ συγκρατιέται,
γιατ' έχει κούφια τήν καρδιά, παρά με λίγη φλούδα.

Τὰ γνώρισ' όλα ό Φωτεινός· κι όταν έκείθ' επάνου
όλόγυρά του εκοίταζε κι έβλεπ' αυτούς τούς τάφους,
όλον αυτόν τόν ξεπεσμό, όλην αύτήν τήν νέκρα,
έμμενε σαν παράλυτος και για νά διώξη ό μαυρος
τήν καταχνιά πού πλάκωνε τήν άκακη ψυχή του,
έφευγε τόν άπέραντο, τόν πεθαμένο κόσμο
και γύρευε παρηγοριά στα κατορθώματά του,
πού 'ταν άκόμα ζωντανά· κι έστύλωνε τὸ μάτι
μ' άνέκφραστη κρυφή χαρά στοῦ Καλαβροῦ τὰ πλάγια,
στή λαγκαδιά τῆς Μέλισσας, στές Σπαθαριές, στὸν Κάπρο
στά χίλια τὰ λημέρια του, και τότε, αναπαμένος,
έριχνε λίγο κριθινο ψωμί μες στο σακούλι
έβαν' εμπρός τὰ βόιδια του κι έτρεχε στο χωράφι.

Η ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ

Δέν εΐναι διαβατάριχο πουλί, πού για μιά μέρα
σχίζει τὰ νέφη και περνά γοργό σαν τόν άγέρα,
ούτε κισσός, πού αναισθητος τήν πέτρα περιπλέκει,
ούτ' άστραπή, πού σβήνεται χωρίς άστροπελέκι,
δέν εΐναι νεκροθάλασσα, βουή χωρίς σεισμό·
νιώθω για σέ πατρίδα μου στα πλάχνα χαλασμό.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΟΥΛΛΑΣ

Ο ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΗΣ

“Όταν στὰ βάθη τῆς νυκτός με περιζώνη
 ἄκρα θαλάσσης, οὐρανοῦ καὶ γῆς εἰρήνη,
 τὸ πνεῦμα, ὅπου στὴν παραχρῆν τοῦ κόσμου σβήνει,
 σιγὰ τὴν μυστικὴν ζωὴν του ἀνανεώνει:

τῶν πόθων ὕλων καὶ παθῶν ἀγάλι οἱ πόνοι
 παύουν, καθὼς στὸν νοῦν ἀπλώνει· εὐφροσύνη,
 ὁ αἰθέρας, ὅπου ἀρχῆθεν ἡ ψυχὴ μου κλίνει·
 ἥσυχη ὁρμὴ πρὸς κόσμον ἄλλον με φτερώνει.

Καὶ ὅσα πνεύματα ἐδῶ στὰ πλάσματά τους εἶδα,
 ἀκαθρέφτιστα ἐκεῖ θωρεῖ τα ἡ φαντασία,
 καὶ ὅταν θαρρῶ πῶς τὴν χρυσὴν πατῶ βαθμίδα,

ὅπου ἀντηγεῖ ψηλάθε ἀπέραντη ἀρμονία,
 θαμπὴ στιγμὴ τὴν ἰαρχὴ μου παίρνει ἐλπίδα,
 με οὐράνιο λάλημα νὰ εἰπῶ τραγοῦδια θεῖα.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

ΔΥΟ!

Μεῖναμε δύο! Ποιὸς παρακάτω ξέρει
 γιὰ μᾶς τί λέει τῆς Μοίρας τὸ βιβλίο!
 Ποιὸς πρῶτος θενὰ πάη στ' ἀνήλια μέρη,
 ποιὸς μόνος του θὰ μείνη ἀπὸ τοὺς δύο;

"Αν, οί μαῦροι, νὰ ζοῦμε ἄτεκνοι γέροι
ἐπρόσταξε αὐστηρὸ θέλημα θεῶ,
τὸ χέρι ἑνὸς τ' ἄλλου ἄς βαστάη τὸ χέρι,
ὡς νὰ τ' ἀκούσῃ ἀναίσθητο καὶ κρύο.

Μιά τέτοια χάρη — ἄς μὴ ζηλέψωμ' ἄλλη—
στὴ λάβρα, πού βαθιὰ μᾶς ἔχει κάψει,
εἶναι, ἀδελφῆ, παρηγοριὰ μεγάλη.

"Αχ! τὴν ἡμέρα ὅπου καὶ τούτῃ πάψῃ
ἂν ἓνα μόνο δάκρυ ὁ κόσμος βγάλλῃ
τὸ ζωντανό, ὄχι τὸν ἄλλο, ἄς κλάψῃ.

«Μικρὰ τρεξίδια»

Ο ΟΡΚΟΣ

Ἡ υπόθεσις τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐπικολυρικοῦ ποιήματος, δια-
κρινομένου διὰ τὴν δραματικὴν του πλοκὴν καὶ τὴν θρησκευτικὴν
πνοὴν του, εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς μεγάλης Κρητικῆς ἐπαναστάσεως
τοῦ 1866, ἣτις ἀποτυχοῦσα εἶχεν ὡς θλιβερόν ἐπίλογον τὴν ἀνατινα-
ξιν τῆς μονῆς τοῦ Ἁρκαδίου ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου αὐτῆς Γαβριήλ.

Ἐὐδοκίαν νὰ φύγῃ ἐκ Κρήτης, ἵνα σωθῇ, ἀφοῦ τῆς δίδει τὴν ἔνορκον
ὑπόσχεσιν (ὄρκος) ὅτι μίαν ἡμέραν ἀφεύκτως θὰ συναντηθοῦν πάλιν
καὶ θὰ τελέσουν τοὺς γάμους των.

Ἐὐδοκίαν νὰ φύγῃ ἐκ Κρήτης, ἵνα σωθῇ, ἀφοῦ τῆς δίδει τὴν ἔνορκον
ὑπόσχεσιν (ὄρκος) ὅτι μίαν ἡμέραν ἀφεύκτως θὰ συναντηθοῦν πάλιν
καὶ θὰ τελέσουν τοὺς γάμους των.

Ἐὐδοκίαν νὰ φύγῃ ἐκ Κρήτης, ἵνα σωθῇ, ἀφοῦ τῆς δίδει τὴν ἔνορκον
ὑπόσχεσιν (ὄρκος) ὅτι μίαν ἡμέραν ἀφεύκτως θὰ συναντηθοῦν πάλιν
καὶ θὰ τελέσουν τοὺς γάμους των.

Ἐὐδοκίαν νὰ φύγῃ ἐκ Κρήτης, ἵνα σωθῇ, ἀφοῦ τῆς δίδει τὴν ἔνορκον
ὑπόσχεσιν (ὄρκος) ὅτι μίαν ἡμέραν ἀφεύκτως θὰ συναντηθοῦν πάλιν
καὶ θὰ τελέσουν τοὺς γάμους των.

Ἐκεῖ πού κάθε σύνεργο ζολοθρεμοῦ κινουῦσε,
κι ἡ γῆ ὄχ τὸ βάρος ἔτρεμε κι ἀπὸ βαθιὰ βογγοῦσε,
ἀζάλιστος ὁ Γαβριήλ στὴ ζάλη τέτοιου κρότου
μαζώνει αὐτοὺς πού γνώριζαν τὸ μέγα μυστικὸ του,
καὶ σὰν μᾶς εἶδε ἀνάμερα, στοὺς ἄλλους, πού συφταίνει
καὶ κράζει ὀλοῦθε γύρω του, τὰ λόγια τοῦτα κρένει :

—«Σκορπίστε, ἀδελφια, στὰ κελιά! Παιδιά, γυναῖκες, γέροι.
ἐκεῖ βόηθεια καρτεροῦν ἀπ' τὸ γενναῖο σας χέρι·
πλὴν, ὅσα ἐμεῖς τὸ χεῖμαρρο τοῦ ἐχθροῦ θεὰ βαστούμε
ξεμακρυσμένον ἀπὸ σᾶς, κι ἐδῶ θὰ πολεμοῦμε
μὴ τῆ φωνῆ κανέναν σας ἀκούση τῆς ψυχῆς του
καὶ ρίξη βόλι ἀπὸ ψηλά, γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Ὑψίστου!
Ἄλλὰ νὰ φύγη κάμετε κρυφὰ ὄχ τ' ὀπίσω μέρος
κάθε γυναῖκα καὶ παιδί κι ἀσθενισμένον γέρος
καὶ βγῆτε σύγκαιρα κι ἐσεῖς γιὰ μάχη ἐτοιμασμένοι,
ἂν τῆ φυγῆ σας βλέποντας, χουμήσουν οἱ ὀργισμένοι!»

Τοῦ κάκου αὐτοὶ παρακαλοῦν, τοῦ κάκου γονατίζουν,
θαρρεῖς ποὺ τὸν ἀπόκρυφο σκοπὸ τοῦ ξεχωρίζουν
κι οἱ μεγαλόψυχοι γι' αὐτὸ σὰ διακονιὰ γυρεύουν
τὴν ἴδια τύχη νὰ ἔβρουνε, ποὺ κάπως προμαντεύουν.
Τοῦ κάκου κλαῖνε· ἀσάλευτος ὁ Εὐλογημένος μὴήσκει
καὶ τόση δύναμη φωνῆς καὶ τέτοια λόγια βρίσκει,
ποὺ ἐδῶθε φεύγουν ὅλοι τους θλιμμένοι ἀγάλι' ἀγάλια,
μὲ ταπεινὰ ματόφυλλα καὶ μὲ σκυφτὰ κεφάλια.
Ποτὲ σ' ἀνθρώπου μέτωπο μὲ δάφνη στολισμένο
τῆς Δόξας δὲν ἐφάνηκε τὸ φῶς περιχυμένο,
σὰν εἰς αὐτά, ποὺ γέρνανε τοῦ πόνου ἀπὸ τὸ βᾶρος,
γιατὶ δὲν τὰ στεφάνωνε μιὰν ὥρα πρῶτα ὁ Χάρος!
Μόλις ὁ ἡγούμενος μακριὰ τοὺς εἶχε προβοδῆσει:
«Τρεχάτε» φώναξε· κι ἐδῶ, χωρὶς ν' ἀργοπορήσει,
κοντὰ - κοντὰ μᾶς ἔστησε στ' ἀθάνατο κελὶ του,
τοῦ Τούρκου ν' ἀποκρούσωμε τὴν πρώτη ὀρμὴ μαζί του.

Σὲ τόση ἀντράλα ταραχῆς ἀκούω σὰν τ' ὄνομά μου·
στρωνάω, καταπῶς ἤμουνα γονατισμένον χάμου,
καὶ τὸν ἡγούμενο θαρῶ. Δαυλὶ ἀναμμένο ἐκράτει,
ποὺ τόσο δὲν ξεσπίθιζε, σὰν τοῦ γενναίου τὸ μάτι,
γιατὶ τὸν εὔρηκε πικρὸ φαρμακεμένο βόλι
καὶ ἀπὸ τὴν ὄψη τοῦ ἢ ζωῆ σ' ἐκεῖνο ἐπῆγεν ὄλη.
Χλωμός, χλωμός ἐτρέκλιζε κι ἤθελε πέσει κάτω,
ἀνίσως καὶ δὲν ἔτρεχα σὰν ἀστράπη κοντὰ του.

Τὸν ἀνασῆκωσα, κι εὐθύς τὸν ὤμο αὐτὸς μοῦ ἀδράχτει
καὶ δείχνοντας τὸν ἀνοιχτὸ τοῦ πάτου καταρράχτη :
«Προτοῦ», μοῦ λέει, «στὸ σῶμα μου ν' ἀδειάση κάθε φλέβα,
βόθηα τ' ἀδύνατο πλευρὸ μαζί μου ἐκεῖ κατέβα».

Μὲς στὸ χαμῶι σὰν ἔφτασα καὶ ὡς μοῦ 'χε παραγγεῖλει,
τ' ἅγιο κορμί του ἀπόθωκα σὲ μαρμαρένια στήλη,
ἔμεινε ἀκίνητος, βουβός· μὲ μιὰ μεγάλη φρίκη
ἀργὰ τὰ μάτια ἐγύρισα στὴν μαύρην ἀποθήκη.
"Αχ ! μ' ἐπλακῶνανε βαριά τοῦ τόπου τὰ σκοτάδια,
κι ὁ νοῦς μου ἀποχαιρέτουμε πέλαο, βουνά, λαγκάδια,
ἴλα τὰ ἐλεύθερα πουλιὰ στ' ἀέρι σκορπισμένα,
τὲς αὔρες ὅλες τ' οὐρανοῦ, τὸ φῶς τοῦ ἡλίου κι ἐσένα !
Γιὰ μιὰ στιγμή, πού διάβηκε σὰν ἀστραπῆς ἀχτίδα,
τὰ χρυσαμένα ὄνειρατα τῆς εὐτυχιᾶς μας εἶδα,
καὶ νὰ προφέρω ἤμουν σιμά, στοῦ νοῦ μου τὴν ἀντάρα,
γι' αὐτοὺς πού μοῦ τὰ σβήνανε μιὰ τρομερὴ κατάρρα.
Πλὴν στὸν ἠγούμενο μεμιᾶς γυρίζοντας τὸ βλέμμα,
ἐκεῖ πού ὀρθὸς βασιτίτουμε κι ἦταν γιομάτος αἷμα,
ἐκεῖ πού ὡς μάρτυρας ψηλά κατὰ τὰ θεῖα λημέρια
τὸ λογισμὸ του ἀσῆκωνε, τὰ μάτια καὶ τὰ χέρια,
τῆ γῆ ξαστόχησε γοργὰ καὶ κάθε της ἀγώνα.
μὲ συντριβὴ λυγίζοντας, ὁ ἁμαρτωλός, τὸ γόνα.
Στὸ θεῖο χλωμὸ του πρόσωπο δίχως νὰ πνέω τηροῦσα
κι ἐνῶ στὰ βάθη τῆς ψυχῆς τὸν οὐρανὸ ἀγκρικοῦσα,
χουμοῦν ἀπάνου οἱ δαίμονες· τὰ πάντα πλημμυρίζουν·
σφαγὴ ἀρξινοῦν ἀλύπητη καὶ σὰ θεριά μουγκρίζουν.
"Ω ! δὲν τοὺς ἄκουσα πολὺ!—Τὸ εὐλογημένο χέρι
στὴν κεφαλὴ μου ὁ σεβαστὸς δὲν ἄργησε νὰ φέρη,
καὶ σὰν μ' εὐχῆθη, τ' ἄλλο του, πού τὸ δαυλὶ φουχτώνει,
στὴ μαύρη εὐθύς κατέβηκε θανατηφόρα σκόνη.
Σύγνεφο μέγα, φλογερὸ κι ἀπὸ βροντὴ γιομάτο
σὲ ἀνοιγοσφάλισμα ὀφθαλμοῦ μᾶς ἄρπαξε ἀπὸ κάτω,
κι ἐδῶ γοργὰ ξανάπεσε κάθε ζεστὸ λιθάρι,
ὅπου μ' ἐμᾶς τὸ σκάσιμο τοῦ λαγουμοῦ εἶχε πάρει.
'Αλλὰ βαθιά, πολὺ βαθιά μὲ τὴν ὀρμὴ τὴν ἴδια,

μαῦρες τῶν Τούρκων οἱ ψυχές, ὡσάν τ' ἀποκαΐδια,
 σ' ἄγριο σκοτάδι ἀκούσαμε νὰ βυθιστοῦν, καὶ ἀκόμα
 θυμοῦ βλαστήμιες εἶχανε στὸ κολασμένο στόμα.
 Σάν ἡ φωτιά, πού μέσα της μᾶς εἶχε ξάφνου ἀρπάξει,
 γύρω ἐλαγάρισε ἀπ' αὐτοὺς, τ' ἀψήλου ἐπῆνε ν' ἀράξει,
 καὶ ἐκεῖ, καταπῶς ἀνοιζαν ὅλα τὰ οὐράνια βᾶθη,
 μὲ βία στὴ μάνα τοῦ φωτὸς μᾶς ἔριξε καὶ ἐχάθη.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

Η ΕΞΟΧΗ

Προβαίνει ὁ ἥλιος σ' ὅλη του τὴ χάρη
 καὶ ἀπὸ λάμψη τὸν κόσμον πλημμυρίζει·
 μὲς στὸ χωράφι ἀτίμητο ζευγάρι
 ἀπὸ βόδια θεωρεῖς νὰ τριγυρίζει.

Ἐδῶ κοιτᾶς περήφανο μοσχάρι
 στὸ πράσινο σιτάρι νὰ βαδίζει·
 ἐν' ἄλλο ἐκεῖ γυρμένο στὸ χορτάρι,
 καὶ τὸ πλατὺ ρουθόφι νὰ καπνίζει.

Μύριες ἀζίνες σκάπτουνε τὴ γῆ
 καὶ ὑψωμένες στὸν ἥλιο λαμπυρίζουν.
 Στὸν κάμπο βασιλεύει θεία σιγή,

καὶ ἐνῶ θεωρεῖς τὰ σπίτια νὰ καπνίζουν,
 ἄλλο πλιά δὲ γρικᾶς τὴ χαραυγὴ,
 παρὰ τὰ βόδια ἀγάλι νὰ μουγκρίζουν.

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΨΥΧΗ

Σὺ ποὺ πνέεις, σὺ ποὺ λάμπεις
 στὴν ἀνατολὴ τοῦ κόσμου
 καὶ μαγεύεις τὰ ὄνειρά μου,
 σύ, ποὺ σὲ μαντεύω ἐμπρὸς μου
 στὰ γαλάζια τοῦ οὐρανοῦ μας
 καὶ τῆς θάλασσάς μας πλάτη,
 στοιχειωμένη μὲς στ' ἀρχαῖο
 μισογκρέμμιστο παλάτι,

Ἐλληνικὴ ψυχὴ,

κόσμος ὀμορφιάς κι ἀλήθειας
 στὴν πνοή σου ἐγεννήθη,
 ὀμορφιά κι ἀλήθεια κρύβουν
 ὡς κι οἱ θαυμαστοὶ σου μύθοι.
 Στῆς ζωῆς τὸ βῆμα στρώνεις
 τ' ἄνθη τῆς χαρᾶς τὰ θεῖα
 καὶ χαρίζεις στοὺς θεοὺς σου
 τὴ δική σου ἀθανασία,

Ἐλληνικὴ ψυχὴ.

Δίνεις τὴν παντοτινὴ σου
 τὴν νεότητα στὴν Ἥβη,
 στὸν Ἀπόλλωνα τὸ φῶς σου
 καὶ στὸν Ἄρη τὴν ὄρμή σου.

Καὶ τὴν αἰθερία σου αἶγλη

— τὸ παντέλειο τοῦ τεχνίτη

ὄνειρο — στὴν οὐρανια
 ἐνσαρκώνεις Ἀφροδίτη,

Ἐλληνικὴ ψυχὴ.

Μὲ λαχτάρα σὲ θωπεύω
 στὸ μαρμάρινό σου πλάσμα,

πού κλεισμένη ζῆς καὶ πάλλεις
 σὰν κρουσταλλογέννητο ἄσμα.
Καὶ σέ ἀκούω μὲς στοῦ Ὀμήρου
 τὴν ἀθάνατη ἀρμονία,
 μὲς στὸ πύρινο τὸ κλάμα
 τῆς Σαπφῶς, ὦ αἰωνία
 Ἑλληρικὴ ψυχὴ.

Ὅταν μέσα σέ ἄγρια χρόνια
 ψηλαφοῦσε ἡ ἀνθρωπότης
 καὶ ἴδρωνεν ἀπὸ ἀγωνία
 τὸ θρασύ τὸ μέτωπό της,
 σέ καὶ πάλιν ἐκαλοῦσε
 μὲς στὰ βάρβαρά της σκότη,
 σέ, τὴν βρῦση τῆς σοφίας,
 σέ, τὸν νοῦν τὸν φωτοδότη,
 Ἑλληρικὴ ψυχὴ.

Καὶ φιλόνηρωτη κατέβης
 ἀπ' τὸ Ὀλύμπιό σου δῶμα,
 τοῦ Χριστοῦ γιὰ νὰ φιλήσης
 τὸ θεόπνευστο τὸ στόμα.
 Κι ἀπὸ κεῖ μὲ νέαν ὄψη
 καὶ ἀπὸ κεῖ μὲ λάμψη νέα
 νὰ χυθῆς στὴν οἰκουμένη
 ὅσο ἅγια, τόσο ὠραία,
 Ἑλληρικὴ ψυχὴ.

Ἐσπειρες στῆς γῆς τὰ ἔθνη
 τὰ θαυματουργὰ σου δῶρα,
 ἔγινες ψυχὴ τοῦ κόσμου.
 Κι ἤλθε μέρα καὶ ἤλθεν ὥρα,
 ἄχ, πού πέταξες καὶ ἀφῆκες
 τὴν πατρίδα σου τὴν πρώτη.
 Κι ἐνῶ φώτιζες τὰ ξένα,
 τὴν ἐσκέπαζαν τὰ σκότη,
 Ἑλληρικὴ ψυχὴ.

Ἔφυγες, ἀλλ' ἔχει μείνει
ὁ ζωοποιός σου σπόρος
καὶ στὰ βάθη ἀνατριχιάζει,
γιὰ ν' ἀνθίση νικηφόρος.

Ἔφυγες. Μ' ἂν τ' ἄρωμά σου
τὸ σκορπᾶς στὴν οἰκουμένη,
ὅμως ἡ βαθιά σου ρίζα
ἐδῶ βόσκει ἀντρειωμένη,

Ἐ λ λ η ν ι κ ῆ ψ υ χ ῆ.

Κι ὅλη ἡ ὁμορφιά σου ἐχύθη
μὲς στοῦ γένους τὸ τραγούδι,
τῶν αἰώνων μας τῶν στείρων
ὀλοπάρθενο λουλούδι.

Κι ὅλη ἐκεῖν' ἡ περηφάνια
κι ἡ παλιά σου δόξα πάλι
μὲς στῆς λευτεριάς ἐφάνη
τ' ἀστραπόβολα τὰ κάλλη,

Ἐ λ λ η ν ι κ ῆ ψ υ χ ῆ.

« Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα »

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΛΛΗΣ

ΛΟΥΗΣ

Σπύρο, ὅχ τὰ βάθη τῆς καρδιάς σοῦ δίνω τὴν εὐχή μου.
Μακαρισμένοι σου οἱ γονιοὶ πού τέτοιο παλικάρι
μέσα στὰ σπλάχνα τους νὰ δοῦν ἀξιῶθηκαν, παιδί μου,
μακαρισμένη τοῦ χωριοῦ κι ἡ νιά πού θὰ σέ πάρη.

Τί μαῦρα χρόνια πέρασαν, καταραμένα χρόνια !
Μὲ σιχασιᾶς μᾶς ἔβλεπε ὅλος ὁ κόσμος μάτι,

κι ἦτανε, Σπύρο μου, νὰ κλαῖς πού ἡ τόση καταφρόνια,
τὸ τόσο μίσος κι οἱ ντροπές, μᾶς ἄξιζαν κομμάτι.

Πρῶτος ἐσύ, ὁ Μητρόπουλος, ὁ Πύργος, κι ἄλλα ἀδέρφια
μᾶς χύσατε παρηγοριᾶς μὲς στὶς πληγές μας λάδι·
μᾶς φαίνεται σὰ νὰ σκορποῦν στὸν οὐρανὸ τὰ νέφια,
σὰ νὰ προβάλλη ἀλάργα ἐκεῖ ἡ πούλια στὸ σκοτάδι.

Μὰ δὲν σοῦ πρέπει, Σπύρο μου, μὲς στὸ χωριὸ νὰ μείνης,
δὲν πρέπει φτυάρια καὶ τσαπιά τὸ χέρι σου νὰ ἀγγίζη·
κατέβα ὡς τὴν Ἀθήνα μας Φραγκορωμιὸς νὰ γίνης·
ἐδῶ δὲν τυραγνάει δουλειὰ μήτ' ἥλιος δὲ μαυρίζει.

“Ὅμως τί λέω ; Ἄν ἔρθουνε νὰ σὲ γνωρίσουν ζένοι,
μὲ πιάνει φρίκη, τί μπορεῖ νὰ μᾶς κακοντροπιᾶσης.
Λούη ! ἡ πατρίδα τ' ἀπαιτεῖ, ὁ τόπος τὸ προσμένει,
νὰ ἀφήσης τὰ Ρωμαίϊκα καὶ Γαλλικὰ νὰ πιάσης.

Σπύρο, ἂν ποτὲ κανένας τους ὡς τὸ χωριὸ ξεπέσει
ἀπ' τὴν Ἀθήνα, κι ἂν σοῦ πῆ τὴν τσάπα σου ν' ἀφήσης,
ἀκούμπα ἐσὺ τὰ χέρια σου στὴν ἀτσαλένια μέση
καὶ καταδέξου μιὰ στιγμή νὰ τὸν παρατηρήσης.

Νιὸς θὰ 'ναι μὰ θ' ἀσπρολογοῦν τὰ λιγοστὰ μαλλιά του.
Μὲ τὴ θωριά του σὰ φλουρί, μὲ χεῖλια πανιασμένα,
μ' ἄλαμπα μάτια καὶτσιμπλιὰ ματόφυλλα πεσμένα
θὰ σοῦ μιλᾷ ἀνασαίνοντας σάπια πνοὴ θανάτου.

Καὶ πὲς του, ἂν θέλῃ μιὰ φορὰ κι αὐτὸς νὰ ζωντανέψῃ,
νὰ κάνῃ μέση σίδερο, πλεμόνια σὰ στουρνάρι,
ἄς ἔρθῃ, πὲς του, ὡς τὸ χωριὸ μαζί σου νὰ δουλέψῃ
μὲ τσάπα καὶ ξινάρι.

« Ταμπουρᾶς καὶ Κόπανος »

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Με τὸ γλυκὸ κρασί ἢ μαγεύτρα Πλάνη
 τίς ταπεινὲς ψυχὲς μεθάει κι εὐφραίνει·
 μετὸ πικρὸ φαρμάκι ἢ Ἀλήθεια ραίνει
 τοῦ ἀδούλωτου μετώπου τὸ στεφάνι.

Ἔτσι τοῦ Χάρου τὸ ποτήρι ἀγγίζει
 στὰ χεῖλη του τὰ ἀχνὰ ὁ Σωκράτης, κι ὅπως
 τῆς μέθης τὸ ποτήρι ὁ χαροκόπος,
 ὡς τὴ στερνὴ ρανίδα τὸ στραγγίζει.

Σκεπάζε· μετὴ φτωχικὴ χλαμύδα
 τὴν ὄψη του νὰ μὴ φανῆ τὸ ἀχνάρι
 τοῦ πόνου ἀντίκρι στὸ θαμπὸ λυχνάρι,
 καὶ κράζει ξεψυχώντας : «οὐδὲν οἶδα»!

Περνοῦν οἱ αἰῶνες. Οἱ σοφοὶ σκυμμένοι
 στοῦ λογισμοῦ τὰ βύθη, ἀνασκαλεύουν
 τ' ἀνέγγιχτα, καὶ μετὸ σκιὲς παλεύουν
 καὶ τὸ μυστήριό τῆς ζωῆς μυστήριον μένει

Καὶ κράζουν : «οὐδὲν οἶδα»! κι ἡ μορφὴ του
 φωτόλουστη, ὀλοζώντανη προβάλλει
 μπροστά τους, καθρεφτίζοντας τὰ κάλλη
 ψυχῆς ἀγγελικῆς· μορφὴ προφήτου...

Ὅταν νεκρὸ στὸ χάος ἔν' ἄστρο σβέσει,
 χρόνοι κι αἰῶνες καὶ καιροὶ περνᾶνε
 κι ἀκόμα ὁ κόσμος τὸ θωρεῖ, σὰν νὰ ἴναι
 τ' ἄστρο ψηλά στὴν ἴδια του τῆ θέση.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ, ΩΡΑ ΣΟΥ ΚΑΛΗ

Φουρτούνιασεν ἡ θάλασσα κι ἐβουρκωθῆκαν τὰ βουνά.
 εἶναι βουβὰ τ' ἀηδόνια μας καὶ τὰ οὐράνια σκουτεινά,
 κι ἡ δόλια μου ματιὰ θολή.
 Παιδί μου, ὦρα σου καλή!

Εἶναι φωτιά στὰ σπλάχνα μου, καὶ τὸ κορμί μου παγωνιά·
 σαλεύει ὁ νοῦς μου σὰν δένδρι πού στέκει ἀντίκρυ στὸν χιονιά,
 καὶ εἶναι ξέβαθο πολὺ.
 Παιδί μου, ὦρα σου καλή!

Βοῖζει τὸ κεφάλι μου σὰν τοῦ χειμάρρου τὴν βοή·
 λιποθυμᾷ ἡ καρδούλα μου, καὶ μοῦ ἐκόπηκ' ἡ πνοή
 στὸ ὑστερνό σου τὸ φιλί.
 Παιδί μου, ὦρα σου καλή!

« Ἄ-θίδες Λύραι »

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΑ-Ι-ΤΟ

Ἐπὶ μικρὸ κι ἀπ' ἄφαντο πουλάκι, σταυραϊτέ μου,
 παίρνεις κορμί μὲ τὸν καιρὸ καὶ δύναμη κι ἀγέρα,
 κι ἀπλώνεις πῆχες τὰ φτερά καὶ πιθαμές τὰ νύχια,
 καὶ μὲς στὰ σύγνεφα πετᾷς, μὲς στὰ βουνά ἀνεμίζεις·
 φωλιάζεις μὲς στὰ κράκουρα, συχνομιλᾷς μὲ τ' ἄστρα,
 μὲ τὴ βροντὴ ἐρωτεύεσαι κι ἀπιδρομᾷς καὶ παίζεις
 μὲ τ' ἄγρια τ' ἀστροπέλεκα, καὶ βασιλιά σὲ κράζουν
 τοῦ κάμπου τὰ πετούμενα καὶ τῶν βουνῶν οἱ πετρίτες.

Ἔτσι ἐγεννήθηκε μικρὸς κι ὁ πόθος μου στὰ στήθη
 κι ἀπ' ἄφαντο κι ἀπ' ἄπλερα πουλάκι, σταυραϊτέ μου,
 μεγάλωσε, πῆρε φτερά, πῆρε κορμί καὶ νύχια,
 καὶ μοῦ ματώνει τὴν καρδιά, τὰ σωθικά μου σκίζει·
 κι ἔγινε τώρα ὁ πόθος μου αἰτός, στοιχειὸ καὶ δράκος,
 κι ἐφώλιασε βαθιὰ βαθιὰ μὲς στ' ἄσαρκο κορμί μου,
 καὶ τρώει κρυφὰ τὰ σπλάχνα μου, κρυφοβοσκάει τὴ νιότη.

Μπεζέρισα νὰ περπατῶ στοῦ κάμπου τὰ λιοβόρια.
 Θέλω τ' ἀψήλου ν' ἀνεβῶ ν' ἀράξω θέλω, αἰτέ μου,
 μὲς στὴν παλιά μου κατοικιά, στὴν πρώτη τὴ φωλιά μου,
 θέλω ν' ἀράξω στὰ βουνά, θέλω νὰ ζῶ μὲ σένα.
 Θέλω τ' ἀνήμερο καπρί, τ' ἀρκούδι, τὸ πλατόνι,
 καθημερινή μου κι ἀκριβὴ νὰ τὰ ἔχω συντροφιά μου.
 Κάθε βραδούλα, καθ' αὐγή, θέλω τὸ κρῦο τ' ἀγέρι
 νὰ ῥχεται ἀπὸ τὴ λαγκαδιά, σὰν μάνα, σὰν ἀδέρφι,
 νὰ μοῦ χαϊδεύῃ τὰ μαλλιά καὶ τ' ἀνοιχτά μου στήθη.

Θέλω ἢ βρυσούλα, ἢ ρεματιά, παλιὲς γλυκιές μου ἀγάπες,
 νὰ μοῦ προσφέρουν γιατρικὸ τ' ἀθάνατα νερά τους.
 Θέλω τοῦ λόγγου τὰ πουλιά μὲ τὸν κελαηδισμό τους
 νὰ σὲ κοιμίζουν τὸ βραδύ, νὰ μὲ ξυπνοῦν τὸ τάχυ,
 καὶ θέλω νὰ ἔχω στρώμα μου, νὰ ἔχω καὶ σκέπασμά μου,
 τὸ καλοκαίρι τὰ κλαδιά καὶ τὸν χειμῶ τὰ χιόνια.
 Κλωνάρια ἀπ' ἀγριοπρίναρα, φουρκάλες ἀπὸ ἐλάτια,
 θέλω νὰ στρώνω στοιβανιές κι ἀπάνου νὰ πλαγιαζῶ,
 ν' ἀκούω τὸν ἤχο τῆς βροχῆς καὶ νὰ γλυκοκοιμιέμαι.

Ἄπὸ ἡμερόδεντρον, αἰτέ, θέλω νὰ τρώω βαλάνια,
 θέλω νὰ τρώω τυρὶ ἄλαφιου καὶ γάλα ἀπ' ἄγριο γίδι.
 Θέλω ν' ἀκούω τριγύρω μου πεῦκα κι ὄξιές, νὰ σκούζουν.
 θέλω νὰ περπατῶ γκρεμούς, ραϊδιὰ, ψηλά στεφάνια,
 θέλω κρεμάμενα νερά δεξιὰ ζερβιά νὰ βλέπω.
 Θέλω ν' ἀκούω τὰ νύχια σου νὰ τὰ τροχᾶς στὰ βράχια,
 ν' ἀκούω τὴν ἄγρια σου κραυγή, τὸν ἴσκιο σου νὰ βλέπω.

Θέλω, μὰ δὲν ἔχω φτερά, δὲν ἔχω κλαπατάρια,
 καὶ τυρανιέμαι καὶ πονῶ καὶ σβημέμαι νύχτα μέρα.

Παρακαλῶ σε, σταυραϊτέ, γιά χαμηλώσου λίγο,
καί δῶσ' μου τές φτεροῦγες σου καί πάρε με μαζί σου,
πάρε με ἀπάνω στά βουνά, τί θά μέ φάη ὁ κάμπος!

(Ὁ τραγουδιστής τοῦ χωριοῦ καί τῆς στάνης)

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Κι ἔγειρ' Ἐκεῖνος τὸ ἄχραντο κεφάλι καί ξεψύχησε
στὸ μαῦρο τὸ κορμί μου ἀπάνου·
ἄστρα γινῆκαν τὰ καρφιὰ τοῦ μαρτυρίου Του, ἄστραφα
κι ἀπὸ τὰ χιόνια πιδ λευκὸς τὰ αἰώνια τοῦ Λιβάνου.

Οἱ καταφρονημένοι μ' ἀγκαλιάσανε,
καί σὰ βουνά καί σὰ Θαβῶρ ὑψώθηκαν ἐμπρός μου·
οἱ δυνατοὶ τοῦ κόσμου μὲ κατάρτεξαν·
γονάτισα στὸν ἴσχιό μου τοὺς δυνατοὺς τοῦ κόσμου.

Τὸν κόσμο ἂν ἐμαρμάρωσα, τὸν κόσμο τὸν ἀνάστησα,
στά πόδια μου ἄγγελοι οἱ Καιροί, γύρω μου σκλάβες οἱ Ὑδρες,
δείχνω μιὰ μυστικὴ Χαναάν στα γαλανὰ ὑπερκόσμια·
μὰ ἐδῶ πατρίδες πάναγνες εἴσαστ' ἐσεῖς, τρεῖς χῶρες!

Ὡ, πρώτη ἐσύ, Ἱερουσαλήμ! τοῦ βασιλιᾶ προφήτη σου
μικρὴ εἶν' ἡ ἄρπα, γιὰ νὰ εἰπῆ τῆ νέα μεγαλοσύνη·
τοῦ Σολομώντα σου ὁ ναὸς μὲ ἀντίκρισε καί ράγισε·
καινούρια δόξα ντύθηκαν τῆς Ἰουδαίας οἱ κρίνοι.

Κι ὕστερα ὑψώθηκα σ' ἐσένα, ὦ Πόλη, ἐφτάλοφο ὄραμ
κι ἔγινε φῶς τῶν οὐρανῶν, τὸ θάμα τοῦ Ἰορδάνη,
τοὺς Κωνσταντίνους φώτισα καί τοὺς Ἡράκλειους δόξασα
καί τρικυμίες δὲν ἔσβησαν ἐμέ, μηδὲ σουλτάνοι.

Κι ύστερα ἐγὼ ταξιδευτὴς ἦρθα σ' ἐσένα, ἀσύγκριτη,
 Ἀθήνα, τῶν ὠραίων πηγῆ, τῶν ἐθνικῶν κορόνα,
 τὸν ἀγνωστο ἔφερα Θεὸ καί, ἀπόκοτος, ἀψήφησα
 τὴν πολεμόχαρη Παλλάδα μὲς στὸν Παρθενώνα.

Καὶ γνώρισα τοὺς ἱεροὺς θεοὺς καὶ στεφανώθηκα
 τὴν ἀγριλιὰ τῆς Ἀττικῆς, τὴ δάφνη ἀπ' τὴν Ἑλλάδα,
 καί, ὦ λόγος πρωτογρήκτος! τοῦ Γολγοθᾶ τὸ σύγγεφο
 πῆρε τὴν ἄσπρη ὀμηρικὴ τοῦ Ὀλύμπου λαμπεράδα.

Τὰ εἰδῶλα τ' ἀφρόντιστα καὶ τὰ πασίχαρα ἔφυγαν,
 ἀλλ' οὔτε πιά μεθάει τὴ γῆ τὸ ἀσκητικὸ μεθύσι,
 ἄς λάμπη ἢ μυστικὴ χαρὰ στὰ γαλανὰ ὑπερκόσμια·
 εἶν' ἐδῶ κάτου μιὰ ζωὴ καὶ εἶν' ἄξια γιὰ νὰ ζήσει.

Μὲ τὰ κλαδιὰ τῆς φοινικιάς νέα ὡσανὰ λαχτάρισα
 σ' ἐσένα, ὦ Γῆ πανάγια καὶ ὦ πρώτη μου πατρίδα·
 σ' ἐσὲ γυρνῶ, Ἰερουσαλήμ, κι ἔνα τραγοῦδι φέρνω σου·
 εἶναι πλασμένο ἀπὸ ψυχὴ καὶ ἀπὸ φωνὴ ἑλληνίδα!

« Ἀσάλευτη ζωὴ »

ΠΑΤΡΙΔΕΣ

Πάτρα

“Οπου βογγάει τὸ πολυκάραβο λιμάνι
 ἀπ' ἄγριο κύμ' ἀπλώνεται δαρμέν' ἡ χώρα,
 καὶ δὲν θυμᾶται μήτε σὰν ὄνειρου πλάνη
 τὰ πρωτινὰ μετὰξια τῆς τὰ πλουτοφόρα.

Πολύκαρπα τ' ἀμπέλια τὴν πλουτίζουν τώρα,
 τὸ κάστρο τῆς φορεῖ παλαιὸ στεφάνι,
 δίψα τοῦ ξένου, Φράγκου, Τούρκου ἀπὸ τὴν ὥρα
 ποὺ τὸ διπλοθεμέλιωσαν οἱ Βενετσάνοι.

“Ἐνα βουνοῦ ἀπὸ πάνω τῆς ἀγρυπνοστέκει,
 κι ὁ Παρνασσὸς λευκοχαράζει στὸν ἀέρα
 βαθιά, κι ὁ Ρουμελιώτης ὁ Ζυγὸς παρέκει.

Αὐτοῦ πρωτάνοιξα τὰ μάτια μου στὴ μέρα,
 κι ἡ μνήμη μου σὰν ὄνειρο τοῦ ὄνείρου πλέκει
 γλυκιὰ μισοσβησμέν' εἰκόνα, μιὰ μητέρα.

Μεσολόγγι

Στὴ νησόσπαρτη λίμνη πού τὸ μαϊστράλι
 ἀπὸ θαλασσινὴ δυναμωμένο ἀρμύρα
 ταραίζει πέρα τὸ φυκόςτρωτο ἀκρογιαλί,
 μ' ἔριξ' ἐκεῖ πεντάρφανο παιδάκι ἡ Μοῖρα.

Ἐκεῖ ὁ Βοριάς μὲ τὴ Νοτιά, ἐκεῖ ἡ πλημμύρα
 σὲ μάχη μὲ τὴ ρήχη βρίσκεται μεγάλη·
 μακριά, μὲς στοῦ πελάγου τὸν καταποτήρα
 τοῦ ἡλίου χάνεται τὸ ὑπέρλαμπρο κοράλλι.

Ἐκεῖ ἀπ' τῆς τρίκορφης Βαράσοβας τὰ ὕψη
 σὰν ἀπὸ πύργου δῶμα δέσποινα ἡ Σελήνη
 στὰ ὀλόστρωτα νερὰ τὴν ὄψη της θὰ σκύψη·

μὰ τὴν ἀθῶα ἐκεῖ παιδιάτικην εἰρήνη
 και πουθενὰ δὲ γνώρισα· μόνο τὴ θλίψη·
 και τὴ σπῖθα τοῦ νοῦ πού μιὰ φωτιά ἔχει γίνει.

Ἀθήνα

Ἐδῶ οὐρανὸς παντοῦ· κι ὀλοῦθε ἡλίου ἀχτίνα,
 και κάτι ὀλόγυρα σὰν τοῦ Ὑμηττοῦ τὸ μέλι
 βγαίνουν ἀμάραντ' ἀπὸ μάρμαρο τὰ κρίνα,
 λάμπει γεννήτρα ἑνὸς Ὀλύμπου ἡ θεία Πεντέλη.

Στὴν Ὀμορφιά σκοντάβει σκάφτοντας ἡ ἀξίνα,
 στὰ σπλάχνα, ἀντὶ θνητούς, θεοὺς κρατᾷ ἡ Κυβέλη,
 μενεξεδένιο αἷμα γοργοστάζ' ἡ Ἀθήνα
 κάθε πού τὴ χτυποῦν τοῦ δειλινοῦ τὰ βέλη.

Τῆς ἱερῆς ἐλιάς ἐδῶ ναὶ και οἱ κάμποι·
 ἀνάμεσα στὸν ὄχλο ἐδῶ πού ἀργοσαλεύει
 καθὼς ἀπάνου σ' ἀσπρολούλουδο μιὰ κάμπη,

ὁ λαὸς τῶν λειψάνων ζῆ καὶ βασιλεύει
χιλιόψυχος τὸ πνεῦμα καὶ στὸ χῶμα λάμπει·
τὸ νιώθω μὲ σκοτάδια μέσα μου παλεύει.

Ἑ λ λ ά δ α

1

Ἡ Ρούμελ' εἶναι μιὰ κορόν' ἀπὸ ρουμπίνι
κι εἶν' ὁ Μοριάς μιὰ σμαραγδένια λαμπυράδα,
κι ἐφτάδιπλο τὰ Ἐφτάνησα εἶναι μπουγαρίνι,
νεραίδα εἶν' ἀφρογέννητη κάθε Κυκλάδα.

Κομματιασμένη κι ἡ Ἥπειρο γελάει καὶ κείνη,
κι ἡ Θεσσαλία σκορπίζει μιὰ ξανθὴ ὀμορφάδα·
κρυμμένη στὴν πολυπάθη τῆ Ρωμισούνη
σὰ νὰ ξανοίγω τῆ βασιλίσσαν Ἑλλάδα.

Ἄκόμα τὸ ἔλατο τῆς λεβεντιάς φουντώνει,
κι ἀπ' τῶν αἰώνων τοὺς καημοὺς κι ἀπὸ τὰ πάθη
τοῦ Διγενῆ ἡ πνοὴ παντοῦ χυμένη πλάθει.

Κανάρη, Καραϊσκάκη καὶ Κολοκοτρώνη·
καὶ μὲς στῆς χρυσοπράσινης νυχτιάς τὰ βάρη,
ἀκόμ' ἀργολαεῖ τοῦ Κολωνοῦ τ' ἀηδόνι.

2

Ἄπὸ τὸ Δούναβη ὡς τὴν ἄκρη τοῦ Ταινάρου
κι ἀπὸ τ' Ἀκροκεραύνια στὴ Χαλκηδόνα
διαβαίνει, πότε σὰν τῆς θάλασσας Γοργόνα,
πότε σὰν ἄγαλμ' ἀπὸ μάρμαρο τῆς Πάρου.

Πότε κρατᾶς τῆ δάφνη ἀπὸ τὸν Ἐλικώνα
καὶ πότε ὀρμαῖς μὲ τὴ ρομφαία τοῦ βαρβάρου,
καὶ μὲς στὸ πλάτος τοῦ μεγάλου σου λαβάρου
βλέπω διπρόσωπη ζωγραφισμέν' εἰκόνα.

Ἐδῶ ἱερός ὁ Βράχος φέγγει σὰν τοπάζι
κι ὁ λευκοπάρθενος χορὸς τῶν κανηφόρων
προβαίνει καὶ τὸν πέπλο τῆς θεᾶς ταραίζει.

Καί πέρ' ἀστράφτουν τὰ ζαφεΐρια τῶν Βοσπόρων
 κι ἀπ' τῆ Χρυσόπορτα περνώντας ἀλαλάζει
 ὁ θρίαμβος τῶν νικητῶν Αὐτοκρατόρων !

« Ἀσάλευτη Ζωή »

ΑΠΟ ΤΗ « ΦΛΟΓΕΡΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ »

Ὁ θεῖος Βράχος

Ἐσύ 'σαι, πού κορόνα σου φορεῖς τὸ Βράχο ; Ἐσύ 'σαι,
 Βράχε, πού τὸ ναὸ κρατᾶς, κορόνα τῆς κορόνας·
 Ναέ, καὶ ποιός νά σ' ἔχτισε μὲς στοὺς ὠραίους ὠραῖο
 γιὰ τὴν αἰωνιότητα, μὲ κάθε χάρη Ἐσένα ;
 Σ' ἐσέ ἀποκάλυψη ὁ ρυθμός, κάθε γραμμὴ καὶ Μούσα
 λόγος τὸ μάρμαρο ἔγινε κι ἡ ἰδέα τέχνη, καὶ ἦρθες
 στὴ χώρα τῆ θαυματουργή, πού τὰ στοχάζεται ἅλα
 μὲ τὴ βοήθεια τῶν Ὁρῶν τῶν καλομετρημένων,
 ἦρθες ἀπάνου ἀπ' τοὺς λαοὺς κι ἀπάνου ἀπ' τὶς θρησκείες,
 κυκλώπειε, λυγερόκορμε καὶ σὰ ζωγραφισμένη.
 Ὅμοια τὰ πολυτίμητα παντοτινὰ μαγνάδια,
 ἴδια στὴ στέγνια, στὴ νοτιά, στὸ φῶς καὶ στὸ σκοτάδι,
 πού χέρι δὲν ξεύφαινει τα καὶ χρόνια δὲν τὰ φτεῖρουν
 καὶ μάτι δὲν μπορεῖ νὰ βρῆ, πῶς ἀπ' ἀρχῆς πλεχτῆκαν,
 κι ἀνῆμπορ' εἶναι ἡ μαστοριά νὰ τὰ ξαναρχινήση,
 στοιχειά, γιατί τ' ἀργάστηκαν ἀπὸ δροσοσταλίδες
 καὶ νέραϊδοι μὲ τοὺς ἀφρούς καὶ ἀγγέλισσες μὲ ἀχτίδες.
 Ἔτσι κι ἐσύ. Οὔτε δύνοσουν ἄλλοῦ, Ναέ, νὰ ζήσης,
 παρὰ ὅπου πρωτοφύτρωσες. Ἀνθός, κι ἡ Ἀθήνα γλάστρα.
 Ἐδῶ τοῦ ἀθάνατου ἡ πηγὴ, τῆς ἐρμιᾶς τώρα ἡ κλάψα.
 Στὴν ἴδια γῆ, στῶν ἴδιων σου θεῶν τὸ κατατόπι
 καθὼς φυτρῶναν ἀπὸ τῶν ἀθάνατων τὰ δάκρυα
 καὶ ἀπὸ μακάρων αἵματα, πού στάζαν ἐδῶ κάτω
 καὶ βόηθαγαν τῆ γέννα τους, φύτρωσες, ὡς φυτρῶναν
 οἱ νάρκισσοι κι οἱ ὑάκινθοι καὶ οἱ δάφνες κι οἱ ἀνεμώνες
 κι ὅσα ἀπ' τ' ἀνθρώπου τὸ κορμὶ στοῦ λουλουδιοῦ περνοῦσαν.
 Κι ὅπου σοῦ πήρανε βλαστὸ καὶ σπόρο ὅπου σοῦ κλέψαν,

τὸ ξαναφύτρωμα ἄμοιαστο, γιὰ πάει τοῦ κάκου ὁ σπόρος.
Ναέ, τὰ θέμελά σου ἐσὲ δὲν εἶναι ριζωμένα,
σὰ νὰ τῆ ἴγγιζαν τρίςβαθα τὴν τέλειωση τοῦ κόσμου,
μηδὲ τὸ μέτωπό σου ἐσὲ πάει πέρα ἀπὸ τὰ γνέφια,
σὰν πυραμίδας κολοσσὸς ἀπάνου σ' ἐρμωτόπι
τῆς Ἀφρικῆς. Ἀνάλαφρα κρατᾶν ἐσὲ στοῦ ἀέρα
τῆ διαφανάδα τῆ γλαυκῆ τῶν Ὀλυμπίων τὰ χέρια.
Κι ἡ ἀρχοντικὴ κορφή σου ἐσὲ δίχως θρασὰ νὰ πάη,
γιὰ νὰ χαθῆ στὰ ἀπέραντα, πού μάτι δὲν τῆ φτάνει,
τὸ Πνεῦμα πρὸς τ' ἀπέραντα ξέρει ἀπαλὸ καὶ φέρνει.
Ἐσένα δὲ σὲ χτίσανε τυραγνισμένων ὄχλοι,
καματερὰ ἀνθρωπόμορφα σπρωμένα ἀπ' τῆ βουκέντρα
φαρμακερὰ καὶ ἀλύπητα δυνάστη αἱματοπότη.
Ἐσένα μὲ τὸ λογισμό κι ἐσὲ μὲ τὸ τραγοῦδι
σὲ ὑψῶσαν τῶν ἐλεύθερων οἱ λογισμοὶ ἐκεῖ ὅπου
καὶ ὁ Νόμος σὰν πρωτόγινε τῆς Πολιτείας προστάτης,
μὲ τὸ ρυθμὸ πρωτόγινε, κι ἦταν κι αὐτὸς τραγοῦδι
καὶ ὁ δαμαστής σου μάρμαρο, Ναέ, καὶ ὁ πλαστοουργὸς σου,
δίχως νὰ ἰδρώση νικητῆς, δίχως ἀγώνα πλάστης.
Κι ἀκοῦστε ! Πρέπει κι ὁ ἄνθρωπος κάθε φορά, πού θέλει
νὰ ξαναβρῆ τὰ νιάτα του, νὰ ἴσχειται στὸ ποτάμι
τῆς Ὁμορφιάς νὰ λούζεται. Σ' ὅλα μπροστά τὰ ὠραῖα
νὰ στέκεται ἀδιαφόρευτα καὶ γκαρδιακὰ νὰ σκύβη
προσκυνητῆς, ἐρωτευτῆς, τραγουδιστῆς, διαβάτης.
Κι ἀφοῦ ὅλων πάη ταξίματα καὶ μεταλάβη ἀπ' ὅλα,
πάλι καὶ πάντα νὰ γυρνᾷ σὲ σένα μ' ἕναν ὕμνο,
Μ' ἐσένα τὸ ξανάνιωμα τοῦ κόσμου ν' ἀρχινᾷ
τοῦ κόσμου τὸ ξανάνιωμα μ' ἐσὲ νὰ παίρνη τέλος.
Ποῦ νὰ τῆ βρῶ, καὶ σὰν τῆ βρῶ, ποῦ νὰ τὴν καταλάβω
τῆς καλλονῆς σου τὴν ψυχὴ, Ναέ, καὶ τῆς ψυχῆς σου
τὸ μυστικὸ πῶς νὰ τὸ πῶ, τί δάχτυλα, ποιά χέρια
θὰ μοῦ τὸ παίξουνε καὶ ποιά πνοὴ θὰ μοῦ κυλίση
τὸ μυστικὸ σου μέσα μου σὰ ροδοκόκκινο αἷμα,
γιὰ νὰ τὸ κάμω λάλημα, πού νὰ τ' ἀξίζη ἐσένα ;

ΚΥΠΡΟΣ

Καλῶς μᾶς ἤρθατε, παιδιὰ ! Στὴν Κύπρο τὴν ἀέρινη,
 στὴ μακαρία τῆ γῆ,
 στάζει τὸ μέλι διαλεχτὸ σὰν πρῶτα ; Ἀκόμα γίνεται
 τ' ὀλόγλυκο κρασί ;

Ἡ χαρουπιὰ ἢ ὀλόχλωρη λείει τὰ παλιὰ καὶ τ' ἄξια
 τῆς ἀργυρῆς ἐλιᾶς ;

Καὶ τ' ἀηδονάκι τραγουδεῖ στὴν εὐωδιὰ τοῦ λάδανου
 τὰ πάθη τῆς καρδιάς ;

Κι οἱ ἀκρογιαλιὲς λαχταριστές, τ' ἀραξοβόλια ὀλόβαθα
 καὶ τὰ ἀκροτόπια ὀρθά,
 τὸ καρτεροῦνε τῆς θεᾶς τὸ ὑπέρκαλο ξαγνάντεμα
 καὶ δεύτερη φορά ;

Καλῶς μᾶς ἤρθατε, παιδιὰ ! Στὴν Κύπρο τὴν πολύχαλκη,
 στὴν καρποφόρα γῆ,
 ἀκόμα ἢ μοίρα τῆς ὀργῆς, ἢ μοίρα ὅλων τῶν ὄμορφων
 ξεσπάει καὶ καταλεῖ ;

Καλῶς μᾶς ἤρθατε, παιδιὰ ! καὶ φέρτε, κελαηθῆστε μας
 τὸ εὐγενικὸ νησί.

Μὲς στὴ βαθιὰ τῆς ἀγκυλιὰ μητέρα ἢ Ἄσπρη θάλασσα
 νὰ κρύψη ἐσὲ ζητεῖ.

Τοῦ κάκου· στεριές, πέλαγα, λαοὶ τριγύρω σου, ἡμεροὶ
 καὶ βάρβαροὶ λαοί,
 σ' εἶδανε, σ' ὀρεχτήκανε, καὶ κατὰ σὲ χυθῆκανε
 καὶ Ἀσία καὶ Ἀφρική.

Ρωμαίους καὶ Σαρακηνοὺς, Τούρκους καὶ Φράγκους γνώρισες.
 Ὡ Ροδαφνούσα ἐσύ,
 ἀπὸ τῆ Δύση ὁ βασιλιάς κι ὁ ρήγας σ' ἐρωτεύτηκαν
 ἀπ' τὴν Ἀνατολή.

Κι ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ σὲ ἤβρανε θαλασσομάχοι Φοίνικες,
ὡς τώρα ποὺ σοφὰ
πατάει σ' ἐσένα, ὁ Βρεταννός, πολλοὺς ἀφέντες ἄλλαξες,
δὲν ἄλλαξες καρδιά.

Κι εἶναι ἡ καρδιά σου ἐσὲ πιστή, καὶ δένεις μὲ γητέματα
καὶ πῆραν ἀπὸ σὲ
μιὰ ρίζα τὰ διαβατικά καὶ μοίρανε τ' ἀλλότρια
δική σου χάρη, ὦ, ναί!

Καὶ τὴν Ἀστάρτη ξέγραψεν ἡ θεία Ποθοκρατόρισσα,
ποὺ γέννησαν οἱ ἄφροί,
κι ἀπὸ τῆς Τύρου τὸ Μελκάρθ καὶ μὲ τὰ σπλάγχνα σου ἐπλάσες
τὸν Ἑλληνα Ἡρακλῆ.

Κι ἀφοῦ πετάξανε οἱ θεοὶ καὶ τῆς Παφίας ἀπόμεινε
συντρίμματα ὁ βωμός,
ἡ Ροδαφνούσα σου ἔφτασε καὶ γίνηκε τραγούδι σου
καὶ σ' ἄναψε, καημός.

Καὶ τοῦ Ἡρακλῆ τὸ ρόπαλο τὸ πῆρε καὶ κунήγησε
τὸν ξένο, ἐκδικητής,
κι ἐσὲ λημέρι του ἔκαμε τὸ κάλεσμα προσμένοντας
τὸ μέγα, ὁ Διγενής.

Ἐσὺ κρυφοζωντάνεψες, ὠραῖο νησί, καὶ φύλαξες,
ἐσὺ τὰ προσκυνᾷς,
τῆς Ρωμιοσύνης τὰ εἶδωλα τῆς ὁμορφιάς τὸ εἶδωλο
καὶ τῆς παλικαριάς.

.

Καλῶς μᾶς ἤρθατε, παιδιά! Στὴν Κύπρο τὴν ἀέρινη,
στὴ μακαρία γῆ,
στὸ ὠραῖο πολὺπαθο κορμί ἡ ἀγνή ψυχὴ δὲν ἔσβησε.
Καὶ ζῆ, καὶ ζῆ, καὶ ζῆ!

« Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά »

ΥΜΝΟΣ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

Μητέρα μας πολύπαθη, ὦ ἀθάνατη,
δὲν εἶναι μόνο σου στολίδι οἱ Παρθενῶνες·
τοῦ συντριμμιοῦ σου τὰ σπαθιά σ' τὰ κάμανε
φυλαχτά καὶ στεφάνια σου οἱ αἰῶνες.

Καὶ οἱ πέτρες πού τις ἔστησε στὸ χῶμα σου
τὸ νικηφόρο χέρι τοῦ Ρωμαίου,
κι ἡ σταυροθόλωτη ἐκκλησιά ἀπὸ τὸ Βυζάντιο,
στὸν τόπο τοῦ πολύστυλου ναοῦ τοῦ ἀρχαίου,

κι αὐτὸ τὸ κάστρο πού μουγκρίζει μέσα του
τῆς Βενετιάς ἀκόμη τὸ λιοντάρι,
κι ὁ μιναρὲς πού στέκει τῆς ὀλόμαυρης
καὶ τῆς πικρότατης σκλαβιάς ἀπομεινάρι,

καὶ τοῦ Σλάβου τὸ διάβα ἀντιλαλούμενο
στ' ὄνομα πού μᾶς ἔρχεται στὸ στόμα,
—μέ τὸ γάλα τῆς μάνας, πού βυζάζαμε—
σὰν ξένη ἀνθοβολιά στὸ ντόπιο χῶμα,

ὅλα ἓνα νύφης φόρεμα σοῦ ὑφαίνουνε,
σοῦ πρέπουνε, ὦ βασίλισσα, σὰ στέμμα,
στὴν ὀμορφάδα σου ὀμορφιά ἀπιθώσανε
κι εἶναι σὰ σπλάχνα ἀπ' τὸ δικό σου τὸ αἷμα.

Ἦ τίμια φυλαχτά, στολίδια ἀταίριαστα,
ὦ διαβατάρικα, ἀπὸ σᾶς πλάθεται αἰώνια,
κόσμος ἀπὸ παλιὰ κοσμοσυντρίμματα,
ἢ νέα τρανὴ πατρίδα ἢ παναρμονία!

(Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά)

ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΛΑΣ

Σὲ κλαίει λαός. Πάντα χλωρὸ νὰ σιέεται τὸ χορτάρι
στὸν τόπο πού σὲ πλάγιασε τὸ βόλι, ὦ παλικάρι!
Πανάλαφρος ὁ ὕπνος σου· τοῦ Ἀπρίλη τὰ πουλιά

σάν τοῦ σπιτιοῦ σου νά τ' ἀκοῦς λογάκια καὶ φιλιὰ,
καὶ νά σοῦ φτάνουν τοῦ χειμῶνα οἱ καταρράχτες
σάν τουφεκιοῦ ἀστράπόβροντα καὶ σάν πολέμου κράχτες.
Πλατιά τοῦ ὄνειρου μας ἡ γῆ καὶ ἀπόμακρη. Καὶ γέρνεις
ἐκεῖ καὶ σβεῖς γοργά.
Ἰερή στιγμή. Σάν πῶ πλατιά τῆ δείχνεις, καὶ τῆ φέρνεις
σάν πῶ κοντά !

« Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά »

ΧΕΙΜΑΡΡΑ

Δὲν τοὺς βαραίνει ὁ πόλεμος, ἄλλ' ἔγινε πνοή τους.
Σολωμὸς (Οἱ Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι)

Ἄς ἀνθισαν οἱ μυγδαλιές, κι ἄς τὴν κρυφομηνᾶτε
τὴν ἀνοιξη ἀπὸ τώρα
μὲ τὰ γλυκοχαράματα καθὼς γοργοζυπνᾶτε,
πουλάκια εἰρηνοφόρα.

Ἄς εἶναι μέσα μου ἡ καρδιά σκληρὰ σφιχτοδεμένη
ἀπὸ ἓνα ρήγα πόνο
ποὺ ἀπάνου σὲ χαλάσματα μαστόρεψε καὶ σταίνει
τὸ μαῦρο του τὸ θρόνο.

Ἄς ἀνθισαν οἱ μυγδαλιές. Νά ! Ὁ οὐρανὸς θολώνει,
νά ! τοῦ Φλεβάρη ἡ μπόρα
σὲ φοβερίζει ἀτίναχτη μὲ τ' ὄψιμο τὸ χιόνι,
πλάση λευκὴ ἀνθοφόρα.

Ἄς κλαίη καὶ μέσα μου ἡ καρδιά. Κι ἀπὸ τὰ κλάματά της
ἀθάνατο λουλούδι,
τῆς μοναξιάς παρηγοριά, τῆς χώρας παραστάτης,
φυτρώνει τὸ τραγούδι.

Τέλος νά πῆρε ὁ πόλεμος ; Ἄλλος δὲν εἶναι ἀγώνας ;
Ἑλλήνων ἱεροὶ λόχοι,
γιὰ ὕπνο βαρὺ σᾶς δέχτηκε τῆς δόξας ὁ λιμιώνας ;
Ἡ δάφνη ἀμάραντη ; — Ὅχι !

Λαλούμενα ξενύχτηδων. Σωπάτε, χαροκόποι !
 —"Ω σπαθωτή κιθάρα
 τυρταία, φόρεσε πύρινη, μπροστά στην κρύαν Εύρώπη,
 κορόνα τῆ Χειμάρρα!

Κιθάρα μου, άνυπόταχτη ψυχή, οί καιροί και οί τόποι
 πάντα ύποταχτικοί σου,
 φῶς πάρε από τόν "Ολυμπο, νύχτα από τῆ Ροδόπη,
 και λάμψε και σκορπίσου.

Στά χειμαρριώτικα βουνα ροβόλα, τὰ τουφέκια
 τ' άγρια συντρόφεψέ τα,
 με τῆς πατρίδας τῆν ψυχή και με τ' άστροπελέκια
 τῆν άγια γῆ χαιρέτα.

Γειά σας, χαρά σας, Βασιλιά νικητή, Κυβερνήτη
 με τῆν τρανή τῆ γνώμη!
 Θυσίας βωμός ! 'Εκεῖ πετώ. Φτερά με πᾶν πετρίτη,
 έμένα εἶν' άλλοι οί δρόμοι.

Στους ξέγνοιαστους, άλίμονο ! Τους πρέπει νά εἶναι δοῦλοι,
 στὸν άρπαγα, τρομάρα !
 'Η 'Ελλάδα ποῦ ; Στῆν "Ηπειρο. Δόξα στὸ Κακοσούλι,
 Νίκη σ' έσέ, Χειμάρρα!

Τὰ Γιάννενα όνειρεύονται, ἡ Κρήτη ξαποσταίνει,
 βουβῆ ἡ Θεσσαλονίκη,
 ἡ 'Αθήνα ξεφαντώνει .. Ποιός βογγάει σὰ νὰ πεθαίνει ;
 —Χειμάρρα, όλόρθη ! Οί λύκοι.

« Βωμοί »

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

[ΤΟ ΦΤΑΣΙΜΟ]

Θά βραδιάζη ἡ μέρα, ὅταν θά φτάνωμε
στοῦ χωριοῦ τ' ἀποσκιασμένα ἄλώνια·
θά φανοῦν λευκά τὰ χωριατόσπιτα
πίσω ἀπὸ τῶν πύκνων τ' ἀκροκλώνια.

Μακριὰ θ' ἀκούονται ἀρνιῶν βελάσματα·
βραδινὴ καμπάνα θά σημαίνει
στὴ βρυσούλα βόδια θά ποτίζονται,
θά καπνίζουν φοῦρνοι φλογισμένοι.

Θά βαθιανασαίνωμε στὸ διάβα μας
μυρωδιὰ ἀπὸ στάχνα θερισμένα.
Θά μᾶς εὐχηθοῦν τὸ «καλῶς ἦρθατε»
χέρια ἀπὸ τὸν κάματο ἀργασμένα.

Ἐπὶ τὸ κατώφλι ἀναμερίζοντας
τοῦ καιροῦ τ' ἀγάθια καὶ τὰ χόρτα,
τοῦ κλειστοῦ παλιόπυργου θ' ἀνοίξωμε
τὴ βαριά, τὴ σιδερένια πόρτα.

[ΓΛΥΚΟΧΑΡΑΜΑ]

Θά μᾶς ποῦν τὸ πρῶτο καλημέρισμα
πρωτοξυπνητὰ τὰ χελιδόνια
στὶς φωλιές τοῦ πύργου — πρῶτο σάλεμα
τῆς ζωῆς θά φτάσῃ ἀπὸ τ' ἄλώνια.

Καὶ θά τρικυμίσουν τίς ἀτάραχτες
τῶν βουνῶν πλαγιές, τίς σμαραγδένιες,
οἱ φωνές, ποῦ μαρτυροῦν τὸ ξυπνημα
τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς δουλειᾶς τίς ἔγνοιες.

Στ' οὐρανοῦ τὸ ρόδισμα κατάντικρυ
τὰ κλειστὰ μας μάτια θ' ἀνοίχτοῦνε
κι ὕστερα ἀπὸ τόσα βασιλέματα
πρῶτο γλυκοχάραμα θὰ ἰδοῦνε.

[ΤΟ ΤΑΜΑ]

Γλιστερό τὸ μονοπάτι ἀπὸ πευκόφυλλα
στοῦ χωριοῦ τὴν ἐκκλησοῦλα θὰ μᾶς φέρη,
θὰ ζητᾷ σὲ σκίνων κλώνους μὲ τρεμόγελο
νὰ συγκρατηθῆ τ' ἀδύνατό μου χέρι.

Κάτω ἀπὸ φτελιᾶς ψηλόκορμες, κισσόζωστες,
ἄγριο κλῆμα τὴ σκεπὴ της θ' ἀποκρύβη.
Κι ἂν δὲν ἦταν κρεμασμένο ἐκεῖ τὸ σήμαντρο,
δὲν ξεχώριζε ἀπὸ χωριανὸ καλύβι.

Ταπεινὴ, φτωχοῦλα, ἡ πίστη τὴ θεμέλιωσε
κι ἔχει γύρω εἰκόνες ἄτεχνα γραμμένες,
μὰ εἶν' ὁ Θεὸς ἐκεῖ κοντύτερα στὸν ἄνθρωπο,
παρὰ σ' ἄλλες ἐκκλησιᾶς λαμπροχτισμένες.

Στ' Ἅγιο Βῆμα ἐμπρός, λυγίζοντας τὰ γόνατα,
προσευχὴ ἢ ψυχὴ μου ἀμίλητη θὰ λήη
καὶ τὰ χέρια μου θ' ἀνάψουν, καθὼς τό 'ταξα,
τὸ καντήλι, πού μερόνυχτα θὰ καίη.

[ΤΑ ΠΡΩΤΟΒΡΟΧΙΑ]

Μὲ τὰ πρωτοβρόχια θὰ ῥθουν τὰ μηνύματα
τοῦ χειμῶνα : τὸ ποτάμι θὰ θολώσῃ,
θὰ τριζοβολοῦν ξερὰ τὰ πλατανόφυλλα,
θὰ κρυώσῃ ἡ νύχτα καὶ θὰ μεγαλώσῃ.

Θὰ δροσοσταλάζουν κόκκινα τὰ κούμαρα,
κυκλαμιᾶς θ' ἀνθοῦν στὸ χῶμα ταίρια ταίρια,
θὰ καπνίζουν σφαλιστὰ τὰ χωριατόσπιτα,
καὶ θ' ἀρχίσουν τὰ σπιτιάτικα νυχτέρια.

Θά σωπάση ὁ τζίτζικας, κι ἔταιμοτάξιδα
γι' ἄλλων τόπων Ἄνοιξη, μακριὰ ἀπ' τὰ χιόνια,
βράδου βράδου ὡς τὰ μεσοῦρανα θά χύνωνται,
μαῦροι φτερωτοὶ σταυροί, τὰ χελιδόνια.

Ἦ χαρά μας ! τὸ χειμῶνα θά προσμένωμε,
δίχως πάγους καὶ χιονιές νὰ φοβηθοῦμε :
τῆς ζωῆς μας τὸ στερνὸ ταξίδι ἐκάναμε
καὶ τὴν Ἄνοιξη ἄλλων τόπων δὲν ποθοῦμε !

« Θά βραδυάζη »

ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ ΜΑΒΙΑΗΣ

ΕΛΙΑ

Στὴν κουφάλα σου ἐφώλιασε μελίσι,
γέρικη ἐλιά, πού γέρνεις μὲ τὴ λίγη
πρασινάδα πού ἀκόμα σὲ τυλίγει
σὰ νὰ ἔθελε νὰ σὲ νεκροστολίση.

Καὶ τὸ κάθε πουλάκι στὸ μεθύσι
τῆς ἀγάπης πιπίζοντας ἀνοίγει
στὸ κλαρί σου ἐρωτιάριχο κυνήγι,
στὸ κλαρί σου πού δὲ θά ξαναθίση.

Ἦ, πόσο στὴ θανὴ θά σὲ γλυκάνουν,
μὲ τὴ μαγευτικιά βοή πού κάνουν,
ὀλοζώντανης νιότης ὀμορφάδες,

πού σὰ θύμησες μέσα σου πληθαίνουν
ὦ, νὰ μποροῦσαν ἔτσι νὰ πεθαίνουν
καὶ ἄλλες ψυχές τῆς ψυχῆς σου ἀδερφάδες.

ΚΑΛΛΙΠΑΤΕΙΡΑ

—'Αρχόντισσα Ροδίτισσα, πῶς μπῆκες ;
 Γυναίκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
 ἐδῶθε. «'Ἐχω ἕνα ἀνίψι, τὸν Εὐκλέα,
 τρία ἀδέρφια, γιό, πατέρα, Ὀλυμπιονίκες.

Νὰ μ' ἀφήσετε πρέπει, Ἑλλανοδίκες,
 κι ἐγὼ νὰ καμαρώσω μὲς στὰ ὠραῖα
 κορμιά, πού γιὰ τ' ἀγρίλι τοῦ Ἡρακλέα
 παλεύουν, θαυμαστὲς ψυχὲς ἀντρίκιες.

Μὲ τὲς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὅμοια·
 στὸν αἰῶνα τὸ σὺ μοι θὰ φαντάζη
 μὲ τῆς ἀντρείας τ' ἀμάραντα προνόμια.

Μὲ μάλαμα γραμμένος τὸ δοξάζει
 σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμάρου
 ὕμνος χρυσοῦ τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου».

ΚΑΡΔΑΚΙ

Τ' ἄγνωρα ρεποθέμελα τοῦ ἀρχαίου
 ναοῦ στὸ ἔρμο ἀκροθαλάσσιο πλάι
 χορταριασμένα κείτονται. Γελάει
 γύρου ὁμορφάδα κόσμου πάντα νέου.

Καὶ λέω πού ἀκόμα ἀπ' τὴν κορφή τοῦ ὠραίου
 βουνοῦ στ' ἄσπρα ντυμένη ροβολάει
 ἡ ἀρχαία ζωή, κι αὐτοῦ φεγγαβολάει
 λαμπρὸς ναὸς τεχνίτη Κερκυραίου.

Χρυσόνειρο, σὲ βλέπω, γιατί μ' ἔχει
 μαγέψει τὸ νερὸ στὴν κρύα βρύση,
 πού μέσαθε ἀπὸ τ' ἅγιο χῶμα τρέχει.

Ἔτσι κάποιος θεὸς θὰ τό 'χη ὀρίσει·
 κι ὅποιος ξένος ἐκεῖ τὰ χεῖλη βρέχει,
 στὰ γονικά του πλιά δὲ θὰ γυρίση.

ΠΑΤΡΙΔΑ

Πάλε ξυπνάει τῆς ἀνοιξης τ' ἀγέρι
 στήν πλάση μυστικῆς ἀγάπης γλύκα·
 σά νύφ' ἡ γῆ, πόχει ἄμετρα ἄνθη προίκα,
 λάμπει, ἐνῶ σβηέται τῆς αὐγῆς τ' ἀστέρι.

Πεταλοῦδες πετοῦν ταίρι μὲ ταίρι,
 ἐδῶ βουτίζει μέλισσα, ἐκεῖ σφήκα·
 τῆ φύση στήν καλή της ὥρα ἐβρῆκα,
 λαχταρίζει ἡ ζωὴ σ' ὅλα τὰ μέρη.

Κάθε μοσκοβολιά καὶ κάθε χρῶμα,
 κάθε πουλιοῦ κελάγηδμα ξυπνάει
 πόθο στὰ φυλλοκάρδια μου κι ἐλπίδα,

νὰ σοῦ ξαναφιλήσω τ' ἅγιο χῶμα,
 νὰ ξαναἰδῶ καὶ τὸ δικό σου Μάη,
 ὁμόρφῃ μου, καλή, γλυκιὰ πατρίδα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΒΑΦΗΣ

ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ

Τιμὴ σὲ ἐκείνους, ὅπου στήν ζωὴ των
 ὄρισαν καὶ φυλάγουν Θερμοπύλες,
 ποτὲ ἀπὸ τὸ χρέος μὴ κινοῦντες·
 δίκαιοι κι ἴσοι σ' ὅλες των τὲς πράξεις,
 —ἀλλὰ μὲ λύπη κιόλας κι εὐσπλαχνία·
 γενναῖοι ὁσάκις εἶναι πλούσιοι, κι ὅταν
 εἶναι πτωχοί, πάλ' εἰς μικρὸν γενναῖοι,
 πάλι συντρέχοντες ὅσο μπορούνε·
 πάντοτε τὴν ἀλήθειαν ὁμιλοῦντες,
 πλὴν χωρὶς μίσος διὰ τοὺς ψευδομένους.

Και περισσότερη τιμή τούς πρέπει,
 ὅταν προβλέπουν — και πολλοὶ προβλέπουν —
 πῶς ὁ Ἐφιάλτης θὰ φανῆ στὸ τέλος,
 κι οἱ Μῆδοι ἐπιτέλους θὰ διαβουῖνε.

« Ποιήματα »

ΙΘΑΚΗ

Σὰ βγῆς στὸν πηγεμὸ γιὰ τὴν Ἰθάκη,
 νὰ εὐχεσαι νὰ ἴναι μακρὺς ὁ δρόμος,
 γεμάτος περιπέτειες, γεμάτος γνώσεις.

Τοὺς Λαιστρυγόνας και τοὺς Κύκλωπας,
 τὸν θυμωμένο Ποσειδῶνα μὴ φοβᾶσαι,
 τέτοια στὸν δρόμο σου ποτέ σου δὲν θὰ βρῆς,
 ἂν μὲν ἡ σκέψις σου ὑψηλή, ἂν ἐκλεκτὴ
 συγκίνησις τὸ πνεῦμα και τὸ σῶμα σου ἀγγίξῃ.
 Τοὺς Λαιστρυγόνας και τοὺς Κύκλωπας,
 τὸν ἄγριο Ποσειδῶνα δὲν θὰ συναντήσης,
 ἂν δὲν τοὺς κουβανῆς μὲς στὴν ψυχὴ σου,
 ἂν ἡ ψυχὴ σου δὲν τοὺς στήνῃ ἐμπρός σου.

Νὰ εὐχεσαι νὰ ἴναι μακρὺς ὁ δρόμος.
 Πολλὰ τὰ καλοκαιρινὰ πρωιὰ νὰ εἶναι,
 ποὺ μὲ τί εὐχαρίστηση, μὲ τί χαρὰ
 θὰ μπαίνεις σὲ λιμένες πρωτοῦδωμένους,
 νὰ σταματήσης, σ' ἐμπορεῖα Φοινικικὰ
 και τὲς καλὲςπραγματίες ν' ἀποκτήσης,
 σεντέφια και κοράλλια, κεχριμπάρια και ἔβενους·
 τὲ πόλεις αἰγυπτιακὲς πολλὲς νὰ πᾶς,
 νὰ μάθης και νὰ μάθης ἀπ' τοὺς σπουδασμένους.

Πάντα στὸ νοῦ σου νὰ ἴχῃς τὴν Ἰθάκῃ.
 Τὸ φθάσιμον ἐκεῖ εἶν' ὁ προορισμὸς σου.
 Ἄλλὰ μὴ βιάζῃς τὸ ταξίδι διόλου.
 Καλύτερα χρόνια πολλὰ νὰ διαρκέσῃ
 και γέρος πιά ν' ἀράξῃς στὸ νησί,

πλούσιος με δσα κέρδισες στὸν δρόμο,
μὴ προσδοκώντας πλούτη νὰ σὲ δώση ἡ 'Ιθάκη.

'Η 'Ιθάκη σ' ἔδωσε τὸ ὠραῖο ταξίδι.
Χωρὶς αὐτὴν δὲν θὰ 'βγαίνεις στὸν δρόμο.
'Αλλὰ δὲν ἔχει νὰ σὲ δώση πιά.

Κι ἂν πτωχικὴ τὴν βρῆς, ἡ 'Ιθάκη δὲν σὲ γέλασε.
'Ἐτσι σοφὸς ποὺ ἔγινες, μὲ τόση πείρα,
ἤδη θὰ τὸ κατάλαβες οἱ 'Ιθάκες τί σημαίνουν.

Ποιήματα »

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡΥΠΑΡΗΣ

ΕΣΤΙΑΔΕΣ

Βαθιά ἄκραχτα μεσάνυχτα, τρισκότεινοι οὐρανοὶ
πάν' ἀπ' τὴν πολιτεία τὴν κοιμισμένη·
κι ἄξαφνα σέρνει τοῦ Κακοῦ τὸ Πνεῦμα μιὰ φωνή,
τρόμου φωνή κι ὄλοι πετιοῦνται ἀλαλιασμένοι.

«'Εσβησε ἡ ἄσβηστη φωτιά!» κι ὄλοι δρομοῦν φορὰ
τυφλοὶ μέσα στὴ νύχτα καὶ προφτάσουν,
δχι μ' ἐλπίδα πὼς μπορεῖ νὰ 'ν' ψεύτρα ἡ συμφορὰ,
παρὰ νὰ δοῦν τὰ μάτια τους καὶ τὴ χορτάσουν.

Θαρρεῖς νεκροὶ κι ἀπάριασαν τὰ μνήματ' ἀραχνά,
σύγκαιρα ὀρθοὶ γιὰ τὴ στερνὴ τὴν κρίση,
κι ἐνῶ οἱ ἀνέγνωμοι σπαρνοῦν μὲς σὲ κακὸ βραχνά,
μὴν τύχη τρέμουνε κανεὶς καὶ τοὺς ξυπνήση.

Μ' ἓνα πνιχτὸ μονόχρωτο ἀναφιλητὸ σκυφτοὶ
πρὸς τῆς 'Εστίας τὸ Ναὸ τραβοῦνε,
καὶ μπρὸς στὴν Πύλη διάπλατα τὴ χάλκινη ἀνοιχτὴ
ἓνα τὰ μύρια γίνονται μάτια νὰ ἰδοῦνε.

Καὶ βλέπουν: μὲ τῆς γνώριμης ἀρχαίας των ἀρετῆς
τὸ σχῆμα τ' ἀνωφέλευτο ντυμένες,
στὸν προδομένο τὸν βωμὸν ἐμπρὸς γονυπετεῖς
τις Ἑστιάδες τὶς σεμνές, μὰ κολασμένες.

Τὸ κρίμα τους ἐστάθηκε μιὰ ἄβουλη ἀναμελιὰ
κι ἀραθυμιὰ —σὰν τῆς δικῆς μας νιότης!
μὰ ἡ Ἄγια ἡ Φωτιά, μιὰ πόσβησε, δὲν τὴν ἀνάβει πλιά
ἀνθρώπινο προσάναμμα ἢ πυροδότης.

Κι ὅσο κι ἂν μὲ τὶς φοῦχτες των σκορπίζουν στὰ μαλλιά
μὲ συντριβὴ καὶ μὲ ταπεινοσύνη,
τοῦ κάκου! στὴ χλιά χόβολη καὶ μὲς στὴ στάχτη πλιά
σπίθας ἰδέα οὐδ' ἔλπιση δὲν ἔχει μείνει.

Κι εἶναι γραμμένη τοῦ χαμοῦ ἡ Πολιτεία' ἐχτὸς
ἂν, πρὶ ὁ καινούριος ὁ ἥλιος ἀνατεῖλε,
κάμη τὸ θάμα του ὁ οὐρανὸς καὶ στ' ἄωρα τῆς νυχτὸς
μακρόθυμος τὸν κεραυνὸ του κάτω στείλε.

Κι ἂν εἶν' καὶ πέση ἀπάνω τους, ἄς πέση! ὅπως ζητᾶ
τὸ δίκιο κι οἱ Παρθένες τὸ ζητοῦνε,
πού ἰδοῦ τις, μὲ τὰ χέρια τους στὰ οὐράνια σηκωτὰ
καὶ τὴν ψυχὴ στὰ μάτια τους τὸν προσκαλοῦνε.

Τάχα τὸ θάμα κι ἔγινε; — Πές μου το νὰ σ' τὸ πῶ,
γνώμη ἄβουλη, γνώμη ἄδικη μιᾶς νιότης
σὰν τὴ δικιά μας, πόσβησεν ἔτσι χωρὶς σκοπὸ
κι ἀκόμα ζῆ καὶ ζένεται —μὲ τὸ σκοπὸ της!

« Σκαραβαῖοι καὶ Τερρακότες »

ΤΡΕΛΗ ΧΑΡΑ

Μὲ γυμνὸ πόδι στὰ πλούσια λουλούδια,
μὲ ξέπλεγα στὶς αὔρες τὰ μαλλιά της
πετᾶ ἡ τρελὴ Χαρά μὲ τὰ τραγούδια,
παιδούλα δροσερὴ σὰ μοσχομπάτης.

Σάν πεταλούδα βελουδένια χνούδια
τινάζει απ' τὰ πολύχρωμα φτερά της,
καί στά τετράξανθά της τὰ πλεξούδια
κάτι αντιφέγγει σά μεσημεριάτης.

Καί τή χαρά της δέν κρατάει στά στήθια,
μά ἐκεῖ, πού τρελά κράζει : «τί μοῦ λείπει;»,
νά σου πετιέται ἀπό τὰ κουφολίθια

ἡ γριά ἡ Ἥχώ καί τῆς φωνάζει : « ἡ λύπη!
Εἶμαι γριά καί ξέρω· μόνον ἂν πάθης,
μπορεῖς καί τί 'ναι ἡ χαρά νά μάθης».

« Σκαραβαῖοι καί Τερακώττες »

ΔΙΚΟ ΜΟΥ ΦΩΣ

Μεσουρανίς ἡ ὀλόφεγγη Σελήνη
λαμποκοπᾷ κι ἀστράφτει πέρα ὡς πέρα,
τὸ φῶς της μέσ στον ἔρημον αἰθέρα
τῆς νύχτας ὅλα τ' ἄλλα φῶτα σβήνει.

Μά ἐκεῖ βαθιά, πού ροδοφέγγει ἡ μέρα,
ὅταν μικρὴ ζωὴ στή νύχτα μείνη
ἐν' ἄστρο λίγο μὰ δικό του χύνει
φῶς τρέμιο ἀπὸ τὴν ἄγνωστή του σφαίρα.

Κι εἶπα : τέτοιο καλὸ μακριὰ 'πὸ μένα,
ἀφοῦ κοντὰ σέ μεγαλεῖα ξένα
ὅ,τι σιμώνει τὸ δικό του χάνει.

Καλύτερα μακριὰ καί μοναχός μου !
σέ μιὰ ἄγνωστη κρυφὴ γωνιά τοῦ κόσμου.
λίγο μὰ καί δικό μου φῶς μὲ φτάνει.

« Σκαραβαῖοι καί Τερακώττες »

ΚΩΣΤΑΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΡΘΟ ΣΤΕΚΕΣΑΙ ΑΝΤΙΚΡΥ ΜΟΥ, ΟΛΟΜΟΡΦΟ ΒΟΥΝΟ

Ὅρθο στέκεσαι ἀντίκρυ μου, ὀλόμορφο βουνό,
βουνὸ μὲ τ' ἄσπρα μάρμαρα καὶ τὰ σγουρά τὰ πεῦκα
γλαρό, ἱλαρὸ πρὸς τὸ γλαυκὸν ὑψώνεσαι οὐρανὸ
καὶ λυγερόκορμο καθὼς τῶν λαγκαδιῶν σου ἡ λεύκα:

Ὀλόγυμνη ἡ χαλκόμαβη χυτὴ σου κορυφή,
στά πλάγια σου σὰ μὲ χλωρὰ σμαράγδια ἀριοντυμένο
ἔτσι χρυσὸ στὸ δειλινὸ καθὼς ἔχεις βαφῆ,
ὡσὰν ὀλόφωτο ὄνειρο φαντάζεις ὑψωμένο.

Ὀλόρθο, ὀλόφωτο ὄνειρο ποῦ ἡ κορυφή ψηλὰ
ἀνέγνοιαστη ἂν στά πόδια της κοιλάδα πρασινίζει
κι ἂν τραγουδοῦνε τὰ πουλιά καὶ τὸ νερὸ κυλᾷ,
ἀτάραχη πρὸς τὸ γλαυκὸ περίγυρο ἀντικρίζει.

Καὶ μόνο τῇ γαλήνῃ της ἀφήνει νὰ συρθῆ,
ἴσκιος στῆ ράχη ρόδιος καὶ στὴν πλαγιὰ ν' ἀπλώσῃ
καὶ μόνο τὴν ἀνάσα της σκορπίζει νὰ χυθῆ,
τὸ ράθυμο τὸ δειλινὸ γλυκὰ νὰ βαλσαμώσῃ.

Μὲ τὸ νερὸ στά βάθη σου, βουνό, ποῦ ἀργοκυλᾷ
καὶ μὲ τὸ πεῦκο, ὀλόγυρα τὸ δάσος ποῦ τὸ κλείνει
καὶ τὸν ἀέρα χαίρεται ποῦ φτάνει ἀπὸ ψηλὰ
καὶ στά κλαδιὰ του χύνεται, κύμα καὶ φλοῖσβος σβήνει.

Μὲ τὴν κοιλάδα ἐμὲ ἡ ζωὴ καὶ τὴν πλαγιὰ ἀδερφή,
δὲ φτάνει μήτε ὡς ὄνειρο τὸ ψῆλος σου νὰ ᾿γγίση·
ὦ, ἄς ἦταν τῇ γαλήνῃ της μονάχα μιὰ κορυφή
καὶ στὸ δικό της δειλινὸ ροδόχρωμη νὰ χύσῃ.

« Ἀπλοῖ Τρόποι »

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

ΒΡΑΔΥ Σ' ΕΝΑ ΧΩΡΙΟ

Γαληνεμένη, ξάστερη, γαλάζια πέρα ως πέρα,
 κρουστάλλινη απ' τόν ὄρθρο της ως τόν ἑσπερινό της,
 κι εἶχε πλανέψει καὶ τ' ἀχνό χρυσό φεγγάρι ἢ μέρα
 κι ἀργοταξίδευε ἄγρυπνο κι αὐτὸ στὸν οὐρανὸ της.

Τώρα ἀπὸ κάτω απ' τὰ βουνὰ τὰ θεϊκὰ ποὺ ἰσκιῶσαν,
 μαζῶξαν τὰ κοπάδια τους απ' τὰ λιβάδια οἱ στάνες,
 τοῦ κάμπου τὰ μικρόπουλα σωπάσανε, θολῶσαν
 τὰ στενορούμια τοῦ χωριοῦ κι οἱ αὐλές τους μὲ τίς δράνες.

Πλῆθος οἱ ὀλόχαρες φωνές κι ἐσβῆσαν λίγο-λίγο·
 κάποια τζιτζίκια μοναχὰ λαλοῦν, καὶ πρὸς τ' ἀμπέλια
 κάποιες κοπέλες ξένοιαστες γυρνώντας απ' τὸν τρύγο
 σκορπᾶνε ἀκόμα στὴν ἔρμια τὰ δροσερά τους γέλια.

"ὦ ! σὰν ἀρχίση γύρω μου γιὰ πάντα νὰ νυχτώνη,
 δὲ θέλω τὰ ξερόφυλλα νὰ τρεμοφτερουγίζουν
 στὸ δρόμο μου κι ἀπάνω μου οἱ ὄρφανεμένοι κλῶνοι
 μ' ἓνα βραχνὸ παράπονο νὰ μὲ καλονυχτίζουν.

Θέλω τὸ βράδυ, ποὺ θὰ 'ρθῆ νὰ μ' ἀγκαλιάσῃ νὰ 'ναι
 εἰρηνικὸ σὰν τ' ἀγαθὸ, σὰν τ' ἅγιο ἐτοῦτο βράδυ·
 πὼς πέφτ' ἢ νύχτα τὰ τρελὰ τζιτζίκια νὰ ξεχνᾶνε,
 καὶ νὰ μοῦ λένε γιὰ τὸ φῶς καὶ μέσα στὸ σκοτάδι.

Θέλω οἱ θαμπές μου οἱ θύμησες στὸ βάθος νὰ περνοῦνε,
 σὰν τίς κοπέλες τοῦ χωριοῦ κι ἐκεῖνες· νὰ 'χω γείρει
 στὴ γριὰν ἐλιά μας, νὰ γρικῶ σκυφτὸς ν' ἀχολογοῦνε
 τὰ γέλια τους απ' τῆς ζωῆς μακριὰ τὸ πανηγύρι...

« Σκιές »

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Δὲν ξέρω πῶς νὰ σοῦ τὸ εἰπῶ. Μὰ ὁ δρόμος, χθὲς τὸ βράδυ,
μὲς στὴ σταχτιά τὴ συννεφιά σὰ θέατρο εἶχε γίνει.
Μόλις φαινόταν ἡ σκηνή στ' ἀνάριο τὸ σκοτάδι
καὶ σὰ σκιὲς φαινόντανε μακριὰ μου οἱ θεατρίνοι.

Τὰ σπίτια πέρα κι οἱ αὐλὲς καὶ τὰ κλωνάρια ἀντάμα
ἔλεγες κι ἦταν σκηνικὰ παλιὰ καὶ ξεβαμμένα,
κι ἐκεῖνοι ἐβγαῖναν κι ἔπαιζαν τ' ἀλλόκοτό τους δράμα,
κι ἄκουγες βόγγους κι ἄκουγες καὶ γέλια εὐτυχισμένα.

Ἐγὼ δὲν ξέρω. Ἐβγαίνανε κι ἐσμίγαν κι ἐπαγαῖναν
κι ἦτανε μιὰ παράσταση καὶ θλιβερὴ κι ὠραία.
Κι ἔβγαينه, Θεέ μου ! κι ἡ νυχτιά, καθὼς ἐπαρασταῖναν,
ἔβγαينه, Θεέ μου, κι ἔριχνε τὴ μαύρη τῆς αὐλαία.

« Σκιὲς »

ΤΟ ΣΤΕΡΝΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Πῆραν στρατὶ στρατὶ τὸ μονοπάτι
βασιλοποῦλες καὶ καλοκυράδες,
ἀπὸ τίς ξένες χῶρες βασιλιάδες
καὶ καβαλάρηδες ἀπάνω στ' ἄτι.

Καὶ γύρω στῆς γιαγιᾶς μου τὸ κρεβάτι,
ἀνάμεσ' ἀπὸ δυὸ χλωμὲς λαμπάδες,
περνούσανε καὶ σὰν τραγουδιστάδες
τῆς τραγουδοῦσαν —ποιός τὸ ξέρει;— κάτι.

Κανεὶς γιὰ τῆς γιαγιᾶς μου τὴν ἀγάπη,
δὲ σκότωσε τὸ Δράκο ἢ τὸν Ἀράπη,
καὶ νὰ τῆς φέρῃ ἀθάνατο νερό.

Ἡ μάνα μου εἶχε γονατίσει κάτου·
κι ἀπάνω —μιὰ φορὰ κι ἕναν καιρὸ—
ὁ Ἀρχάγγελος χτυποῦσε τὰ φτερά του.

ΔΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Χριστέ μου, δῶσ' του τὴ χαρά, τὴ μόνη πού μπορούσε
 νὰ σοῦ ζητήση ἀπάνω ἐκεῖ νοσταλγικά ἢ ψυχὴ του·
 κάνε τὸ θαῦμα κι ἄσε τον νὰ ζήση ὅπως ἐζούσε
 σὲ μιὰ μεριά πού τάχατες νὰ μοιάζη τὸ νησί του.

Νά 'ναι τὰ βράχια στὸ γκρεμὸ βαθιὰ κουφालισμένα,
 νά 'ξη σωριάση ἢ θάλασσα στὴν ἀμμουδιά τὰ φύκια,
 κι ἀράδα ἀράδα στὸ γιὰλὸ δεμένα, ἀποσταμένα,
 νὰ σιγοτρίζουν τὰ φτωχὰ σκιαθίτικα καΐκια.

Νά 'ν' οἱ νησιώτισσες οἱ γριές, κι οἱ νιές οἱ πεθαμένες,
 αὐτές, πού τὶς θλιμμένες τους μᾶς ἔλεγε ἱστορίες,
 νὰ γνέθουν τὸ λινάρι οἱ γριές στὴν πόρτα καθισμένες,
 καὶ στὰ παράθυρα σιμὰ ν' ἀνθίζουν οἱ γαζίες.

Κι ὕστερα ἀκόμα νά 'ναι ἐλιές καὶ νά 'ναι κυπαρίσσια,
 σκυμμένα νά 'ναι, καὶ τὸ φῶς τ' ἀχνὸ νὰ προσκυνᾶνε,
 νὰ τότε περιμένουνε στὸν κάμπο τὰ ξωκλήσια,
 καὶ τὴν καμπάνα τους μακριὰ οἱ ἀγγέλοι νὰ χτυπᾶνε.

Δῶσ' του, Χριστέ μου, τὴ στερνὴ χαρὰ νὰ ἰδῆ καὶ πάλι,
 τὴ γνώριμή του τὴ ζωὴ κοντὰ στ' ἀκροθαλάσσι,
 ἄχ! ἔτσι ἀθῶα κι ἔτσι ἀπλὰ κι ἀγνά τὴν εἶχε ψάλλει,
 πού τῆς ἀξίζει ἐκεῖ ψηλά, μαζὶ μ' αὐτὸν ν' ἀγιάση...

« Σκιές »

ΜΙΑΤΙΑΔΗΣ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΤΟ ΛΕΝΕ Τ' ΑΗΔΟΝΑΚΙΑ

"Α ! πῶς χτυπᾶ καμιὰ φορὰ τούτ' ἢ καρδιά κι ἀναφτερᾷ
 τώρα στὰ γεροντάματα,
 σὰν νιὸς νὰ ξαναχαίρομαι φεγγάρι - μέρα, ἀστροφεγγιά,
 δύσες, γλυκοχαράματα.

Σὰν ἀπ' τὴν τάξῃ τῆ μουχλή, στὸ πατρικὸ μου νὰ γυρνῶ,
καὶ νὰ ἔχω σκόλη τρῆμερη,
καὶ νὰ εἶμαι γιὰ τὸ Γαλατὰ καὶ γιὰ τ' ἀθάνατο βουνό,
μὲ τὴν πλαγιὰ τὴν ἡμερη.

Κι ἐκεῖ σὰ νὰ μὲ καρτεροῦν γιδάρηδες μου πιστικοί,
πρατάρηδες συντρόφοι μου,
μ' ἄλλους νὰ μπαίνω στὸ λογγὰ κι ἄλλοι ἀπ' τὴν ἄγναντη κορφή
νὰ ρίχνουν στὸ πιστρόφι μου.

Κι ἀκόμα σὰν νὰ 'ν' ἔτοιμα, τυρί, μυζήθρα, τὸ σφαχτό
καὶ τὸ γλυκὸ τὸ νιότικο,
κι ἀπὰ σὲ πλατανόφυλλα τὸ κοκορέτσι τὸ ζεστό,
καὶ τὸ ρακὶ τ' Ἀιλιώτικο.

Κι ὕστερα σὰ νὰ μοῦ κρατοῦν τὴν καλαμάτα στὸ χορὸ
βλαχοῦλες καὶ βλαχόπουλα,
κι ἐκεῖ πού σειέμαι καὶ λυγῶ καὶ στρίβω καὶ νυχοπατῶ,
νὰ μοῦ φωνάζουν : ὅπουλα !..

Ἄ ! πῶς χτυπᾷ καμιὰ φορὰ τούτ' ἡ καρδιά κι ἀναφερᾷ,
καὶ πῶς μ' ἀνάβουν τὰ αἵματα,
σὰ νὰ 'μαι ἐκεῖ νὰ τραγουδῶ μὲ τὴ φλογέρα συνοδειά :
«Τὸ λένε τ' ἀηδονάκια στὰ κλεισορέματα...»

« Μεσολογιτικά »

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΑΥΜΑ

Ἐδῶ μπρὸς στὸ περίστυλο τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, μόλις φταστός
σ' ἔκσταση ὁ νοῦς —σὲ θαύματα παρόμοια ὡς τῶρα ξένος—
στὴ μετουσίωση ἡ ψυχὴ, στὸ θάλοσ μέσα τοῦ φωτός
ὄλ' ἡ καρδιά — ὁ εὐτυχισμένος ὕμνος μαρμαρωμένος !

Σκέψη καμμιά ἄλλη, ἀντίφωνο πολύβιοσ μήτε ρεμβασμός,
στὰ τέλια τοῦ χρυσοῦ κισσοῦ μιὰν αὔρα ἀρμονισμένη,
τὸ χάλασμα ὄλο λούλουδα, ὁ καιρός, ἡ τύχη, ἕνας σεισμός,
τ' ἀνάστησε καὶ τὰ 'δεσεν ὅπως ἡ φύση δένει !

Ἄνηφορίσματα ἱερά σέ βάτους μέσα καί ἀγκαθιές,
γεμάτος τώρα ἀπ' τὸ διπλὸ ρυθμὸ τὸ γύρω νά με !
Τὴν ἀγωνία μου ξέχασα καί τὶς πληγές μου τὶς βαθιές
καί σὰς δοξάζω στ' ὄνειρο τὸ ξύπνιο, πού κοιμᾶμαι.

« Ἀσφόδελοι »

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

ΚΥΠΡΟΣ

Κύπρο, πῶς νὰ σέ πῶ ; —μικρὴν Ἑλλάδα,
ἢ τῆς Ἑλλάδας κόρη, ἢ Ἑλλάδα ἀκεραία ;
Μά ὅπως καί νὰ σέ πῶ, ἐσὺ λαμπάδα
καίεις στοὺς αἰῶνες μέσα πανωραία,

στὴν πνοή τῶν Αὐρῶν καὶ τῶν Ζεφύρων !...
Κόρες σου ἐσὲ ἀκριβές οἱ Ροδαφνοῦσες,
ὦ χώρα τῶν Ἐρώτων καὶ τῶν Μύρων,
ὦ Νησί φιλημένο ἀπὸ τὶς Μοῦσες !

Μ' ἂν εἶσαι μὲ τς ἀνθούς τοῦ γλυκανίσου
καὶ μὲ τὰ ροδοστάματα πλασμένη,
εἶσαι καὶ Μάνα τῆς Συγκλητικῆς σου,
ὦ Μεγαλόνησο ἀντρειωμένη !

Καὶ μὲ τοῦ Ἀντρόνικου σου τὴν ψυχή,
στά Μαρμαρένια Ἀλώνια,
πόσες φορές δὲν πάλεψες ἐσὺ
μὲ τὸ Χαμό ; Καὶ βγῆκες ἀπ' τὰ χρόνια

πάντα ξανανιωμένη — ἄξαφνο φύλλο
ἀνοιξης νέας ! Γιατὶ στὴν ἀγκαλιά σου
κρατᾷς σὰ φυλαχτὸ τὸ Τίμιο Ξύλο,
πού σοῦ ἔφερε ἡ βυζαντινὴ Κυρά σου.

Καὶ δὲν μπορεῖ κανένα ξένο χέρι
 νὰ σοῦ τὸ πάρῃ δίχως νὰ καῖ
 ὦ Κύπρο, ἀπὸ τὸ θεῖο Περιστέρι
 τρισαγιασμένη, ὦ Κύπρο Ἑλληνική.

Εἴμ' εὐτυχῆς πού σέ εἶδα, πού τὰ δῶρα
 ἔφαλλα τὰ κρυφά σου —Χελιδόνι!—
 καὶ πῶς εὐτυχῆς ἂν θενά ζῶ τὴν ὥρα
 τῆς Λευτεριάς σου, πού ἔρχεται, σιμώνει

Περιοδικὸ « Νέα Ἑστία »

ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ 1942

Φέτος στὴ θέση τοῦ Χριστοῦ
 στὸ Γολγοθὰ οἱ ἐχθροὶ μας
 καρφώνουνε τὴ Λευτεριά
 καὶ κλαίει, πονεῖ ἡ ψυχὴ μας.

Μὰ ἀπὸ τὸν τάφο της θὰ βγῆ
 καὶ πάλι ἀναστημένη !
 Τὴν περιμένουμε ἄγρυπνοι,
 σκυφοί, γονατισμένοι.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΔΑΦΝΗΣ

ΤΟ ΠΑΤΡΙΚΟ ΜΑΣ ΣΠΙΤΙ

Τὸ πατρικὸ μας σπίτι, στὸ λιμάνι,
 πού γνώρισε δυὸ δόξακερους αἰῶνες,
 σὲ τέσσερες στεκότανε κολόνες,
 παμπάλαιο ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ Ὀσμάνη.

Στὴ στέγη του ἂν βροντούσανε οἱ χειμῶνες,
 κυκλώπειο πάντα κι ἄτρεμον ἐφάνη

ψηλά οί άγιονορείτικες εικόνες
 μέ τὸ ἱερὸ ὄλοτρόγυρα λιβάκι.

Κι ὅταν ἡ Μούσα ἐπάνω σου ἀγρυπνοῦσε,
 καὶ τὰ φτερά κρατώντας ἀπλωμένα,
 τὸ χέρι μου καλόβουλη ὀδηγοῦσε,

ψηλώνανε οἱ κολόνες του ὀλοένα,
 νὰ πᾶνε ἀεροσάλευτο τὸ σπίτι
 στὸν ἔβδομο οὐρανὸ τοῦ Ἄποσπερίτη !

« Ὁ ἀνθισμένος δρόμος »

Ημερομηνία: ...
 Ονοματεπώνυμο: ...
 Διεύθυνση: ...
 Τηλέφωνο: ...
 Ημερομηνία: ...
 Ονοματεπώνυμο: ...
 Διεύθυνση: ...
 Τηλέφωνο: ...

Επισημάνσεις:

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΗ

Ημερομηνία: ...
 Ονοματεπώνυμο: ...
 Διεύθυνση: ...
 Τηλέφωνο: ...
 Ημερομηνία: ...
 Ονοματεπώνυμο: ...
 Διεύθυνση: ...
 Τηλέφωνο: ...

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΔΑΣΝΗΣ

ΤΟ ΠΑΤΡΙΚΟ ΜΑΣ ΕΘΝΟ

Το πατρικό μας εθνος, από παλαιά
 και γνήσιο, δόξασεν αείκως
 με τόσην ανδρείαν και τόσην
 πατριώτην φρονίαν,

Επὶ στήθεσσι τοῦ ἑλευθερίου
 κινώμεθα πάντα καὶ ἀγροῦν ἔχοντες

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Α' . Π Ε Ζ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

	Σελίς
'Αδαμάντιος Κοραΐς: Πολιτικά παραινήσεις πρὸς τοὺς "Ελληνας ...	7
Στρατηγὸς Μακρυγιάννης: Ἀπομνημονεύματα	12
Δημήτριος Βικέλας: 'Ο παπα - Νάρκισσος	17
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης: Παναγία ἢ Γλυκοφιλοῦσα	32
» »	48
'Ιωάννης Κονδυλάκης: 'Ο ἐπικήδειος	57
Μιχαὴλ Μητσάκης: Τὸ φιλῆμα	64
'Ανδρέας Καρκαβίτσας: Τὸ γιοῦσουρι	66
» »	75
Ναυζῆγια	75

Β' . Π Ο Ι Η Σ Ι Σ

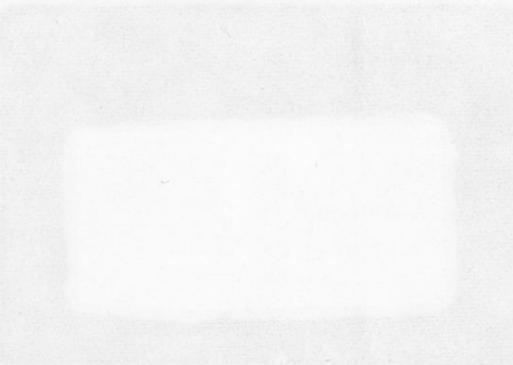
ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

α' Ἱστορικά:		
	Τῆς Ἁγία - Σοφίᾶς	81
	Σκλάβοι στοὺς Ἀρβανίτες	81
	Σουλιώτικο	82
	Τῆς Λένως τοῦ Μπότσαρη	83
	Τῆς Δέσπως	84
	Τῆς Πάργας	84
	Τῶν κλεφτῶν καὶ τοῦ Ἄλῃ πασᾶ	86
	Μισολόγγι	86
β' Κλέφτικα:		87
γ' Ἀκριτικά:	Τ' Ἀνδρονίκου ὁ γιὸς	88
	Τοῦ Κάστρου τῆς Ὠριάς	89
	'Ο θάνατος τοῦ Διγενῆ	90
	Διγενῆς	92
δ' Παραλογές:	Τοῦ γιοφυριοῦ τῆς Ἄρτας	95
	Τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ	96
ε' Ναναρίσματα—Βαίτικα—Τῆς ξενιτιᾶς		99
στ' Μοιρολόγια:		102

ΚΡΗΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

<i>Βιτσέντζου Κορνάρου:</i>	Ἐρωτόκριτος	105
<i>Γεωργίου Χορτάτζη:</i>	Ἐρωφίλη	110
	Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ	116
<i>Ρήγας Βελεστινῆς:</i>	Ὁ θούριος	122
Ἄθανάσιος Χριστόπουλος:	Ὁ τρύγος	124
Ἰωάννης Βηλαράς:	Ὁ φιλάργυρος	125
» »	Στολιδιάρης	126
<i>Διονύσιος Σολωμός:</i>	Ἡ σκιά τοῦ Ὀμήρου	127
» »	Εἰς Φραγκίσκα Φραϊζερ	127
» »	Ὡδὴ εἰς τὴ σελήνη	128
» »	Ἡ ψυχούλα	128
» »	Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς	129
» »	Ἡ Ἑλληνίδα μητέρα	130
» »	Ἕγνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν	131
» »	Ἐλευθεροὶ πολιορκημένοι	140
Ἀνδρέας Κάλβος:	Εἰς Δόξαν	143
» »	Εἰς τὸν Ἱερὸν Λόχον	145
» »	Ὁ Ὀκεανὸς	146
» »	Εἰς Σούλι	150
Ἀλέξανδρος Σούτσος:	Εἰς τὴν Ἑλλάδα	151
Παναγιώτης Σούτσος:	Προσευχή	152
Ἰωάννης Καρασούτσας:	Τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενώου	152
» »	Εἰς ἓν ἄστρον	153
Δημήτριος Παπαρηγόπουλος:	Εἰς τὸν ἥλιον	156
» »	Τὸ ἄγαλμα τῆς Παρθένου	156
Ἀχιλλεὺς Παράσχος:	Εἰς δρομίσκον τῶν Ἀθηνῶν	157
Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς:	Διονύσου πλοῦς	160
Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης:	Φωτεινὸς	164
» »	Ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη μου	167
Ἰάκωβος Πολυλάς:	Ὁ ἐρασιτέχνης	168
Γεράσιμος Μαρκοῦας:	Δύο	168
» »	Ὁ Ὀρκος	169
Στέφανος Μαρτζώκης:	Ἡ ἐξοχή	172
Ἀριστομένης Προβελέγγιος:	Ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ	173
Ἀλέξανδρος Πάλλης:	Λούης	175
Ἰωάννης Πολέμης:	Σωκράτης	177
Γεώργιος Βιζυηνός:	Παιδί μου, ὦρα σου καλὴ	178
Κώστας Κρυστάλλης:	Στὸ σταυραῖτό	178

<i>Κωστής Παλαμᾶς:</i>	Τὸ τραγούδι τοῦ Σταυροῦ	180
» »	Πατρίδες	181
» »	Ἐπὶ τῇ « Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ » : Ὁ θεῖος Βράχος	184
» »	Κύπρος	186
» »	Ἕγνος τῶν αἰώνων	188
» »	Παῦλος Μελάς	188
» »	Χειμᾶρρα	189
<i>Γεώργιος Δροσίνης:</i>	Εἰκόνες τοῦ χωριοῦ	191
<i>Δορέντζος Μαβίλης:</i>	Ἐλιά	193
» »	Καλλιπάτειρα	194
» »	Καρδιάκι	194
» »	Πατρίδα	195
<i>Κωνσταντῖνος Καβάφης:</i>	Θερμοπύλες	195
» »	Ἰθάκη	196
<i>Ἰωάννης Γρυπάρης:</i>	Ἐστιάδες	197
» »	Τρελή χαρά	198
<i>Κώστας Χατζόπουλος:</i>	Ὅρθο στέκεσαι ἀντίκρου μου, ὀλόμορφο βουνό	200
<i>Λάμπρος Πορφύρας:</i>	Βράδου σ' ἔνα χωριό	201
» »	Τὸ θέατρο	202
» »	Τὸ στερνὸ παραμῦθι	202
» »	Δέηση γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Παπαδιαμάντη ...	203
<i>Μιλτιάδης Μαλακάσης:</i>	Τὸ λένε τ' ἀηδονάκια	203
» »	Τὸ Ἑλληνικὸ θαῦμα	204
<i>Σωτήρης Σκέπης:</i>	Κύπρος	205
» »	Μεγάλη Παρασκευὴ τοῦ 1942	206
<i>Στέφανος Δάφνης:</i>	Τὸ πατρικὸ μας σπίτι	206

Τὰ αντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσήμον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἐπίσημος σφραγισμένος τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

024000019919

Ἔκδοσις Γ' , 1967 (II) - ΑΝΤΙΤΥΠΑ 5.000 - Ἀπ. Ὑ. Παιδείας 14666/10-2-67

Ἐκτύπωσης—Βιβλιοδοσία **ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑΣ Ο.Ε.** - Φιλαδελφείας 4 - Ἀθήναι

